

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sanat Tarihi Anabilim Dalı

**İSTANBUL AYASOFYA MÜZESİ'NE BALIKESİR-MANYAS
ÇEVRESİNDEKİ KAZAK KİLİSELERİNDEN GELEN AHŞAP
İKONALAR**

Seyda Hilal ERBİLGİN

Doktora Tezi

Ankara, 2021

İSTANBUL AYASOFYA MÜZESİ'NE BALIKESİR-MANYAS ÇEVRESİNDEKİ
KAZAK KİLİSELERİNDEN GELEN AHŞAP İKONALAR

Seyda Hilal ERBİLGİN

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sanat Tarihi Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Ankara, 2021

ÖZET

ERBİLGİN, Seyda Hilal. *İstanbul Ayasofya Müzesi'ne Balıkesir-Manyas Çevresindeki Kazak Kiliselerinden Gelen Ahşap İkonalar*, Doktora Tezi, Ankara, 2021.

İbadet için yapılmış, kutsal kişilerin ve olayların tasvirleri olan ahşap ikonalar; Hıristiyanlığın erken döneminden başlayarak, İkonoklast Dönem (726-843) sonrasında önem verilerek kabul görmüş ve dini öğretme işlevi olan panellerdir.

Bizans sanatında erken dönemde dini mimari örneklerindeki ihtişamın aksine ikonalar liturjide yararlanılan sembolik bir nesnedir. İkonoklast Dönem sonrası, ikona sanatına önem verilmiş, çeşitli malzemeler kullanılarak entelektüel çevrenin de dini tasvirleri desteklemesiyle, Bizans resminin ruhani yanı ortaya konmuştur. Bizans resim sanatı hem Ortodoks ülkeleri hem de Batı'da özellikle İtalya'yı etkilemiştir. Palaiologos Dönemi'nde resim sanatında derinlik etkisini hissettiren tasvirler yer almakta, figürlerde hareketlilik gözlemlenmektedir. Bizans sonrası dönemde de ikona yapımına devam edilmiştir.

Rusya'da 10. yüzyılda Hıristiyanlığın kabul edilmesiyle birlikte, Bizans Sanatı etkisi ile ikonalar da bu dönemde kabul görmeye başlamıştır. Rus ikona resmi 14. yüzyıl sonundan 16. yüzyıl ortalarına kadar altın çağını yaşamıştır. 17. yüzyıl sonundan itibaren Batı etkisinde kalan ikona sanatı 18. yüzyılda da bu sanatsal görüşü sürdürmüştür. 19. yüzyılda ikona sanatı yaratıcı bir gelişme içinde kendi kültürü ile değişik kültürleri sentezlemiştir.

Manyas-Kocagöl'de yaşayan Don Kazakları "Eski Müminler" mezhebine bağlıdır. 1778'de Osmanlı İmparatorluğu'na iltica etmişler, 1962 yılına kadar bu bölgede yaşamışlardır. Kazaklar, gelirken yanlarında ikonalarını da getirmişler, kiliselerinde ve evlerinde ibadet etmişlerdir. 1962'de bir bölümü Amerika Birleşik Devletleri'ne bir kısmı Rusya'ya gitmiş, ikonalar kiliselerde kalmıştır. Kilisede kalan ikonalar İstanbul Ayasofya Müzesi'ne getirilerek muhafaza edilmiştir. 2014

yılında başlayan proje çerçevesinde bu ikona grubu ile ilgili çalışmamız da başlamıştır.

Çalışmamıza konu olan ikona grubunun katalog çalışması yapılarak, ikonalar tanıtılmış ve yazıtlar incelenmiştir. İnceleme ve araştırmalar sonucunda ikonostasis restitüsyon önerisi yapılmış, tezimiz kapsamındaki ikonalar ile değişik dönemlerde üretilmiş Rus ikonaları karşılaştırılmıştır. Belirli bölümünün tarihlenmesi yapılmıştır.

Anahtar Sözcükler

İkonalar, İstanbul Ayasofya Müzesi, İkonografi, Rus İkona Sanatı, Don Kazakları.

ABSTRACT

ERBİLGİN, Seyda Hilal. *Wooden Icons that Came to Istanbul Ayasofya Museum from Cossack's Churches at Balıkesir-Manyas Region*, Ph.D. Thesis, Ankara, 2021.

Wooden icons are panels that are made for prayers, representing holy persons and events. These panels are accepted starting from the early period of Christianity and momentarily after the Iconoclast Period (726-843) and have a religious teaching function.

Unlike the nobility of religious architecture in the early period in Byzantine Art, icons are symbolic objects used in liturgy. Importance was given to the art of icon after the Iconoclast Period, and the spiritual side of Byzantine painting was revealed by using various materials and with the support of intellectual surroundings of religious descriptions. Byzantine painting has affected both Orthodox countries and the West, especially Italy. In the Palaiologos Period, there were depictions that made the effect of debt apparent in the art of painting, and mobility was observed in the figures. The making of icons continued in the post-Byzantine period.

With the acceptance of Christianity in Russia in the 10th century, icons also began to be accepted in this period with the influence of Byzantine Art. Russian icon paintings lived their golden age from the end of the 14th century to the middle of the 16th century. Icon art, which has been influenced by the West since the end of the 17th century, continued this artistic view in the 18th century. In the 19th century, icon art synthesized its own culture and different cultures in a creative development.

The Don Cossacks living in Manyas-Kocagöl were members of "Old Believers" denomination. They took refuge in the Ottoman Empire in 1778 and lived in this region until 1962. The Cossacks brought their icons with them and worshiped in their churches and houses. In 1962, some went to the United States, some went

to Russia, and the icons remained in churches. The icons remaining in the church were brought to the Istanbul Ayasofya Museum and were preserved there. Within the framework of the project that started in 2014, our work on this icon group started.

The icon group subject to our study were introduced by cataloging and inscriptions were examined. As a result of the examinations and researches, iconostasis restitution proposal was made and the icons within the scope of our thesis were compared with the Russian icons made in different periods. Specific part of it has been dated.

Key Words

Icons, Istanbul Ayasofya Museum, Iconography, Russian Icon Art, Don Cossacks.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY.....	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	ii
ETİK BEYAN.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi
ÖNSÖZ.....	xxviii
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: İKONA TANIMI VE YAPIMI, İKONOSTASİS; İKONA SANATI TARİHİ.....	4
1.1. İKONA TANIMI VE YAPIMI.....	4
1.2. İKONOSTASİS.....	15
1.3. BİZANS İKONA SANATI TARİHİ.....	23
2. BÖLÜM: RUS İKONA SANATI GELİŞİMİ VE RUS İKONA OKULLARI; İKONA RESSAMLARI.....	57
2.1. RUS İKONA SANATI GELİŞİMİ VE RUS İKONA OKULLARI.....	57
2.1.1. Kiev.....	57
2.1.2. Novgorod ve Pskov.....	63
2.1.3. Vladimir-Suzdal, Tver ve Yaroslavl.....	71
2.1.4. Moskova.....	79

2.1.5. Stroganov.....	85
2.2. İKONA RESSAMLARI.....	88
2.2.1. Yunan Theophanes.....	88
2.2.2. Andrei Rublev	90
2.2.3. Dionysios.....	93
3. BÖLÜM: DON KAZAKLARI, ESKİ İNANANLAR MEZHEBİ VE MANYAS-KOCAGÖL'DEKİ KAZAK KİLİSELERİ.....	97
3.1. DON KAZAKLARI.....	97
3.2. ESKİ İNANANLAR MEZHEBİ (ESKİ MÜMİNLER, ESKİ İMANLILAR.....	100
3.3. MANYAS-KOCAGÖL'DEKİ KAZAK KİLİSELERİ.....	101
4. BÖLÜM: KATALOG.....	109
4.1. KATALOG TANITIMI.....	109
4.2. MERYEM KONULU İKONALAR.....	115
4.3. MERYEM TİPLERİ.....	142
4.4. DİĞER MERYEM İKONALARI.....	186
4.5. İSA KONULU İKONALAR.....	197
4.6. İSA TİPLERİ.....	240
4.7. DİĞER İSA İKONALARI.....	270
4.8. AZİZ, AZİZE İKONALARI.....	294
4.9. ESKİ AHİD KONULU İKONALAR.....	340
4.10. DİĞER İKONALAR.....	347

5. BÖLÜM: DEĞERLENDİRME.....	349
SONUÇ.....	441
KAYNAKÇA.....	443
EK 1. SÖZLÜK.....	458
EK 2. TEZ ÇALIŞMASI ETİK KURUL İZİN MUAFİYETİ FORMU.....	462
EK 3. DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU.....	464

ŞEKİLLER LİSTESİ

RESİMLER

Resim 1: Pantokrator İsa, Aziz Polyeuktos Kilisesi, (524-527), mermer, İstanbul Arkeoloji Müzesi

Resim 2: Pantokrator İsa, duvar resmi , Koptik, 7. yüzyıl, Apollon Manastırı, Şapel IV, apsis, Bawit

Resim 3: Vaftizci Yahya,14.yüzyıl, İstanbul, 25.1X20.2 cm., British Museum, Londra

Resim 4: Korsunskaya Meryem, Moskova, 1820-1830, British Museum

Resim 5: Korsunskaya Meryem, 1867, ahşap üzerine altın kaplama; gümüş, bronz, mine, inci, Hermitage Museum, St. Petersburg

Resim 6: *Quadripartite* İkonası, 1540-50, Moskova Kremlin, Meryem'e Müjde Katedrali, Moskova

Resim 7: Moskova Patrikhanesi St. Petersburg İlahiyat Akademisi, ikona yapımı

Resim 8: Moskova Patrikhanesi St. Petersburg İlahiyat Akademisi, ikona atölyesi

Resim 9: Moskova Patrikhanesi St. Petersburg İlahiyat Akademisi, ikona atölyesi

Resim 10: Pantokrator İsa, mozaik ikona, 12-13. yüzyıl Bizans

Resim 11: Porta Panagia Kilisesi, templon, Trikala

Resim 12: Aziz Panteleemon Kilisesi, mermer templon, 12.yüzyıl, Nerezi

Resim 13: Pala d'Oro, Basilica di San Marco, Venedik

Resim 14: St. Petersburg İlahiyat Akademisi Kilisesi, ikonostasis

Resim 15: Patrikhane Şapeli Kraliyet Kapısı, Kremlin, Moskova

Resim 16: Kremlin Meryem'e Müjde Katedrali örnek alınarak yapılan Geç Ortaçağ'da geliştirilen "Yüksek" İkonostasis

Resim 17: Meryem'e Müjde Katedrali İkonostasis, Kremlin, Moskova

Resim 18: Taşınabilir ikonostasis

Resim 19: Hodegetria Meryem ve melekler, 6.yüzyıl, mozaik. Panagia Angeloktistos Kilisesi, Kiti, Kıbrıs

Resim 20: Azize Katherina Manastırı, Sinai, Mısır

Resim 21: Pantokrator İsa, 6. yüzyıl, Azize Katherina Manastırı, Sinai, Mısır

Resim 22: Ortada tahtta oturan Meryem ve Çocuk İsa, Aziz Theodoros ve Aziz Georgios, 6. yüzyıl, Azize Katherina Manastırı, Sinai, Mısır

Resim 23: Azizler Sergios ve Bacchos, 6.yüzyıl, Batı ve Doğu Sanatları Müzesi, Kiev

Resim 24: Piskopos Abraham, 6. yüzyıl, Dahlem Devlet Müzesi, Berlin

Resim 25: İsa ve Aziz Menas, 6. yüzyıl, Louvre Müzesi, Paris

Resim 26: Aziz Platus ve Kadın Martyr, 6. yüzyıl, Museum of Western and Eastern Art, Kiev

Resim 27: Havari Petrus, 7.yüzyıl, ahşap üzerine enkaustik, Sinai, Mısır

Resim 28: Khludov el yazması fol. 67r, İstanbul, 9. yüzyıl, Tarih Müzesi, Moskova

Resim 29: İmparatoriçe Theodora'nın annesi Theoktiste'nin Torunları Thekla, Anna, Anastasia, Pulcheria, ve Maria'ya ikonalara ibadeti gizli öğretmesi, Madrid Skylitzes Kroniği fol. 44v

Resim 30: Aya İrini Kilisesi'nde İkonoklast Dönem'e ait apsis yarı kubbesindeki haç

Resim 31: Azize Eirene, 9.yüzyıl ilk yarısı, Azize Katherina Manastırı, Sinai, Mısır

Resim 32: Hodegetria Meryem, fildişi , 10.yüzyıl, Constantinople

Resim 33: Herbaville Triptikon, fildişi kabartma, 10.yüzyıl, Louvre, Paris

Resim 34: Hodegetria Meryem, mozaik ikona, 12.yüzyıl, Fener Rum Patrikhanesi, İstanbul

Resim 35: Vaftizci Yahya, mozaik ikona, 12.yüzyıl, Fener Rum Patrikhanesi, İstanbul

Resim 36: Pantokrator İsa, 13.yüzyıl başı, Azize Katherina Manastırı, Sinai Dağı

Resim 37: Başmelek Mikhael, 13.yüzyıl başı, Azize Katherina Manastırı, Sinai Dağı

Resim 38: Aziz Nikolaos, 13. yüzyıl ilk yarısı, Azize Katherina Manastırı, Sinai, Mısır

Resim 39: Hodegetria Meryem, 13.yüzyıl ilk yarısı, Azize Katherina Manastırı, Sinai Dağı

Resim 40: Çarmıh, 13.yüzyıl ilk yarısı, Azize Katherina Manastırı, Sinai Dağı

Resim 41: Tanrı Anası Meryem, İsa'nın Doğumu, Palaiologos Dönemi sanatı, fresko detay, 1350, Perivleptos Kilisesi, Mistra, Yunanistan

Resim 42: Koimesis, mozaik, 14.yüzyıl, naos batı duvarı, Khora Manastırı

Resim 43: Deesis, Parekklesion, 14.yüzyıl, Khora Manastırı, Konstantinopolis

Resim 44: Pantokrator İsa, 14. yüzyıl, National Museum, Ohrid, Makedonya

Resim 45: Başmelek Mikhael 14. yüzyıl, Byzantine Museum, Atina

Resim 46: Eleousa Meryem, 14. yüzyıl, Konstantinopolis, 11.2X8.6 cm., Metropolitan Museum of Art, New York

Resim 47: Lazarus'un Dirilişi, 1428, Palaiologos Dönemi Sanatı, Pantanassa Kilisesi, Mistra, Yunanistan

Resim 48: Aziz Demetrios, 15. yüzyıl ikinci yarısı. Girit Okulu, 79x39 cm, Benaki Museum, Atina

Resim 49: Meryem'e Müjde, 15.yüzyıl, Girit Okulu, Ikonen-Museum, Recklinghausen

Resim 50: İsa'nın Çarmıhtan İndirilişi, duvar resmi, 16.yüzyıl, Giritli Theophanes, Lavra Manastırı, Katholikon, Athos

Resim 51: Aziz Georgios, 11.yüzyıl, Göğe Yükseliş Kilisesi, Moskova Kremlin, Moskova

Resim 52: Aziz Demetrios, mozaik, 12.yüzyıl sonu- 13.yüzyıl başı, Kiev, Tretyakov Gallery, Rusya

Resim 53: Tanrı Anası Meryem Svenskaya ile Azizler Anthonios ve Theodosios, Ukrayna, 18. yüzyıl, Russian Museum, Saint Petersburg

Resim 54: Havari Petrus ve Paulus, 11.yüzyıl, Historico-Architectural Museum, Novgorod

Resim 55: Mandylion İsa, 12.yüzyıl ikinci yarısı, Novgorod, Tretyakov Gallery, Moskova

Resim 56: Aziz Georgios, 1100-1130, Novgorod, Tretyakov Gallery, Moskova

Resim 57: Azizler Boris ve Gleb, 14. yüzyıl ikinci yarısı, Novgorod Müzesi, Novgorod

Resim 58: . Başmelek Gabriel,14. yüzyıl, Pskov, Russian Museum, Leningrad

Resim 59: Azize Paraskeva Pyatnitsa,14.-15.yüzyıl, Pskov, History Museum, Moskova

Resim 60: İsa'nın Doğumu, Novgorod, 15.yüzyıl, Tretyakov Gallery, Moskova

Resim 61: Meryem'in Ölümü (Koimesis), Novgorod, 15.yüzyıl, Russian Museum

Resim 62: Selanikli Aziz Demetrios ve Hayatından Sahneler,15. Yüzyıl, Novgorod, Hermitage, Leningrad

Resim 63: Lazarus'un Dirilişi,15. yüzyıl, Novgorod, Russian Museum, Leningrad

Resim 64: Aziz Georgios'un Mucizesi,1400-1450, Novgorod, British Museum

Resim 65: Anastasis sahnesinden ayrıntı, Pskov, 15. yüzyıl

Resim 66: İsa'nın Doğumu ve azizler,15.-16. yüzyıl, Pskov, Russian Museum, Leningrad

Resim 67: Aziz Georgios, Novgorod, 16.yüzyıl, Tretyakov Gallery, Moskova

Resim 68: Taşınabilir ikonostasis, Pskov, 16. yüzyıl , 64cmx98cm

Resim 69: Tanrı Anası Meryem'in Şefaati Kilisesi

Resim 70: Uspensky Katedrali, ikonostasis, Moskova Kremlin, Moskova

Resim 71: Emmanuel İsa ve Başmelekler, Vladimir-Suzdal, 12. yüzyıl, Tretyakov Gallery, Moskova

Resim 72: Elousa (Umilenie) Meryem (Tolga Meryemi), Yaroslavl , 14. yüzyıl

Resim 73: Tanrı Anası Meryem'in Yüceltilmesi

Resim 74: . Blackhemitissa Meryem

Resim 75: Metamorphosis, (Preobrazhenie), Vladimir,18.-19.yüzyıl, British Museum

Resim 76: İsa'nın Vaftizi (Bogoyavljeni), Vladimir, 18-19. yüzyıl, British Museum

Resim 77: Mandorla İçinde Pantokrator İsa , Vladimir, 19.yüzyıl, British Museum

Resim 78: Elousa Meryem, (Vladimir Meryemi), Vladimir, Mstera,1850-1900, British Museum

Resim 79: Aziz Tverli Savary , Orsa, 16.yüzyıl

Resim 80: İsa Mandylion, Yaroslavl, 17.yüzyıl

Resim 81: İsa'nın Doğumu, Rusya, 15.yüzyıl

Resim 82: Kilise Zaferi, Makarios, 1560

Resim 83: Prens Mikhael Yaroslavich ve Tverli Xenia, 17.yüzyıl, Moskova

Resim 84: Vladimir Meryemi (Vladimirskaya)

Resim 85: Tanrı Anası Meryem (Kazanskaya Meryemi),17. Yüzyıl, Moskova, British Museum

Resim 86: Pantokrator İsa ('Gospod Vsederzitel'), Oblast, Moskova,19.yüzyıl

Resim 87: Savaşçı Niketas, 1593, Prokopios Khirin, Tretyakov Gallery, Moskova

Resim 88: Theodore Mucizesi , Nikifor Savin,17. yüzyıl

- Resim 89:** Yahya'nın Başının Kesilmesi, Stroganov Okulu, 17.yüzyıl
- Resim 90:** Koimesis, Yunan Theophanes, 14.yüzyıl, Tretyakov Gallery, Moskova
- Resim 91:** Metamorphosis, Yunan Theophanes,14.yüzyıl, Tretyakov Gallery, Moskova
- Resim 92:** Meryem (Hagiosoritissa) ,Yunan Theophanes, İkonostasisin Deesis Sahnesinden Ayrıntı, 14.yüzyıl, Meryem'e Müjde Katedrali , Moskova, Kremlin
- Resim 93:** Don Meryemi, Yunan Theophanes, 14.yüzyıl, Tretyakov Gallery, Moskova
- Resim 94:** Kutsal Üçlü (İbrahim'in Konukseverliği), 1425-1427, Tretyakov Gallery, Moskova
- Resim 95:** Başmelek Mikhael, Deesis sırasından ayrıntı, Andrei Rublev,15.yüzyıl, Tretyakov Gallery, Moskova
- Resim 96:** Aziz Paulus, Andrei Rublev, 15.yüzyıl, Tretyakov Gallery, Moskova
- Resim 97:** Theotokos Hodegetria Meryem, Dionysios, 1482
- Resim 98:** Çarmıh, 16. yüzyıl, Dionysios, Tretyakov Gallery, Moskova
- Resim 99:** Meryem'in kutsal giysisi ve kuşağının yerleştirilmesi, yak. 1485, Erken Dönem Rus Kültürü ve Sanatı Andrei Rublev Müzesi, Moskova
- Resim 100:** Valedo Değirmenci
- Resim 101:** Anna Değirmenci
- Resim 102:** Manyas-Kocagöl Büyük Kilise
- Resim 103:** Manyas-Kocagöl Büyük Kilise
- Resim 104:** Manyas- Kocagöl Büyük Kilise, apsise bakış
- Resim 105:** Manyas- Kocagöl Büyük Kilise apsise giriş
- Resim 106:** Manyas- Kocagöl Büyük Kilise, apsis
- Resim 107:** Manyas- Kocagöl Büyük Kilise, iç mekan

Resim 108: Manyas- Kocagöl Küçük Kilise

Resim 109: Manyas- Kocagöl Küçük Kilise

Resim 110: Manyas- Kocagöl Küçük Kilise iç mekan

Resim 111: Manyas- Kocagöl Küçük Kilise, apsis

Resim 112: İkonostasis

Resim 113: Rusya'da on dördüncü yüzyıldan itibaren kullanılan ikonostasis örneği, 1832. Din Tarihi Müzesi

Resim 114: İkonostasis, Meryem'e Müjde Katedrali, Moskova Kremlin, Moskova

Resim 115: İkonostasis, Kutsal Ruh Kilisesi, Rogatin, Ukrayna

Resim 116: İkonostasis, Rus Patrikhane Şapeli, 17. yüzyıl, Moskova Kremlin

Resim 117: Pantokrator İsa (70x89 cm.)

Resim 118: Hodegetria Meryem (70x89 cm.)

Resim 119: Aziz Nikolaos (70x89 cm.)

Resim 120: Azizler (70x89 cm.)

Resim 121: Koimesis (70x89 cm.)

Resim 122: İbrahim'in Konukseverliği (70x89 cm.)

Resim 123: İncil Yazarı Yahya (38x93 cm.)

Resim 124: İncil Yazarı Luka (38x93 cm.)

Resim 125: İncil Yazarı Matta (38x93 cm.)

Resim 126: Havari Petrus (38x93 cm.)

Resim 127: Havari Andreas (38x93 cm.)

Resim 128: Havari Thomas (38x93 cm.)

Resim 129: Tahtta İsa (67,5x93 cm)

- Resim 130:** Meryem'in Doğumu (36,5x44,5 cm.)
- Resim 131:** Meryem'in Tapınağa Sunulması (36,5x44,5 cm.)
- Resim 132:** Koimesis (36,5x44,5 cm.)
- Resim 133:** Meryem'e Müjde (36,5x44,5 cm.)
- Resim 134:** İsa'nın Doğumu (36,5x44,5 cm.)
- Resim 135:** İsa'nın Tapınağa Sunulması (36,5x44,5 cm.)
- Resim 136:** Vaftiz (37x44,5 cm.)
- Resim 137:** Yeruşalim'e Giriş (36,5x44,5 cm.)
- Resim 138:** Çarmıh (36,5x44,5 cm.)
- Resim 139:** İsa'nın Göğe Yükselişi (36,5x44,5 cm.)
- Resim 140:** Metomorphosis (36,5x44,5 cm.)
- Resim 141:** İsa'nın Dirilişi ve Cehenneme İnişi (Anastasis) (36,5x44,5 cm.)
- Resim 142:** Pentekost (36,6x44,5 cm.)
- Resim 143:** İbrahim'in Konukseverliği (36,5x44,5 cm.)
- Resim 144:** Haçın Yüceltilmesi (36,5x44,5 cm.)
- Resim 145:** Kutsal Kuşak (37x44,5 cm.)
- Resim 146:** Son Akşam Yemeği (44,5x92,5cm.)
- Resim 147:** Pantokrator İsa, 19.yüzyıl sonu- 20.yüzyıl başı, Mstera, Rusya, British Museum
- Resim 148:** Aziz Nikolaos, 19.yüzyıl ilk yarısı, Palekh, V.A. Bondarenko Koleksiyonu, Moskova
- Resim 149:** Aziz Georgios, 19.yüzyıl, Rusya, British Museum
- Resim 150:** Vaftiz Sahnesi (Kat.No:49)

Resim 151: 18.yüzyıl sonu-19.yüzyıl başı, Mstera?, Rusya, British Museum

Resim 152: Metamorphosis

Resim 153: İkonanın arka yüzü

Resim 154: Çarmıh

Resim 155: İkonanın arka yüzü

Resim 156: Blackhemitissa Meryem

Resim 157: Koimesis (Diğer Yüz)

Resim 158: Vaftiz (36.5x44.5 cm.)

Resim 159: Kutsal Üçlü (Diğer Yüz)

Resim 160: Siyah çizgi ile ayrılan bölüm: 1. Yerel Dizi (Kilisenin adandığı aziz ya da olay)

Resim 161: Yeşil çizgi ile ayrılan bölüm: 2. Deesis (Tchin) Dizisi

Resim 162: Kırmızı çizgi ile ayrılan bölüm: 3. Bayram Dizisi

Resim 163: Meryem'e Müjde (Kat. No: 3)

Resim 164: Meryem'e Müjde (Kat.No: 4)

Resim 165: Meryem'e Müjde (Kat.No:5)

Resim 166: Meryem'e Müjde, 16.yüzyıl, Rusya, Metropolitan Museum, New York

Resim 167: Meryem'e Müjde, Andrei Rublev, 1408, Tretyakov Gallery, Moskova

Resim 168: Meryem'e Müjde, Rusya, 12.yüzyıl, Tretyakov Galery, Moskova

Resim 169: Pentekost (Kat.No:8)

Resim 170: Pentekost (Kat.No:9)

Resim 171: Pentekost (Kat.No:10)

Resim 172: Pentekost, Tver, 15. yüzyıl ilk yarısı, Tretyakov Gallery, Moskova

Resim 173: Pentekost, Novgorod Okulu, 15.yüzyıl

Resim 174: Koimesis (Kat.No:11)

Resim 175: Koimesis (Kat.No:12)

Resim 176: Koimesis (Kat.No: 13)

Resim 177: Koimesis, 16.yüzyıl ilk yarısı, Pskov, Pskov Müzesi

Resim 178: Koimesis, 15.yüzyıl, Moskova veya Rostov, Kyrill-Beloserski Müzesi, Vologda

Resim 179: Koimesis, Dionysios, 15.yüzyıl sonu, Andrei Rublev Müzesi, Moskova

Resim 180: Meryem ve Çocuk İsa (Kat.No: 14)

Resim 181: Salus Populi Romani, 590 (Roma'ya Geliş), Piazza di Santa Maria Maggiore

Resim 182: Cenneti Veren Meryem (Güneş ile Giyinmiş Meryem), Başmelekler Kilisesi, Moskova Kremlin, Moskova

Resim 183: Theotokos Hodegetria Meryem (Kat. No: 15)

Resim 184: Theotokos Hodegetria Meryem (Kat. No: 16)

Resim 185: Theotokos Hodegetria Meryem (Tikhvin Meryemi), 1850-1900, Myстера

Resim 186: Theotokos Hodegetria Meryem (Tikhvin Meryemi), Rusya, 17.yüzyıl ilk yarısı, İkona Müzesi, Recklinghausen

Resim 187: Kazan Meryemi (Kat.No:18)

Resim 188: Kazan Meryemi (Kat.No:19)

Resim 189: Kazan Meryemi (Kat.No:24)

Resim 190: Kazan Meryemi, 16.yüzyıl sonu-17.yüzyıl ilk yarısı, Yaroslavl Sanat Müzesi, Rusya

Resim 191: Kazan Meryemi, Procopius Chirin, 1606, Tretyakov Gallery, Moskova

Resim 192: Kazan Meryemi, 17.yüzyıl başı, Stroganov Okulu, Devlet Tarih Müzesi, Moskova, Rusya

Resim 193: Kazan Meryemi, 16.yüzyıl sonu, Rusya, Özel Koleksiyon

Resim 194: Kazan Meryemi (Kat.No:22)

Resim 195: Kazan Meryemi (Kat.No:27)

Resim 196: Kazan Meryemi, 17.yüzyıl (Restorasyon 19. yüzyıl),Rusya, British Museum

Resim 197: Kazan Meryemi, Stroganov, 17.yüzyıl

Resim 198: Kazan Meryemi (Triptikonun ortada yer alan bölümü), 16. Yüzyıl, Moskova, Hann Koleksiyonu, USA

Resim 199: Şefkatli Meryem (Kat.No: 33)

Resim 200: Şefkatli Meryem (Vladimir Meryem) ön yüzü, 12.yüzyıl, İstanbul, Tretyakov Gallery, Moskova

Resim 201: İkonanın arka yüzü, 15.yüzyıl ?

Resim 202: Şefkatli Meryem (Vladimir Meryem), 15.yüzyıl, Rus Müzesi, Leningrad

Resim 203: Şefkatli Meryem (Kat.No: 28)

Resim 204: Şefkatli Meryem (Vladimir Meryemi), 19. Yüzyıl, Moskova?, British Museum

Resim 205: Kutsal Kuşak (Kat.No: 34)

Resim 206: Kutsal Kuşak (Kat.No: 35)

Resim 207: Kutsal Kuşak, 16.yüzyıl, Özel Koleksiyon

Resim 208: Kutsal Kuşak, 15.yüzyıl, Novgorod, Tretyakov Gallery

Resim 209: Kutsal Kuşak, Pskov Okulu, Geç 16.yüzyıl, Collezione Bucceri-De Lotto

Resim 210: Solmayan Gül (Kat. No:40)

Resim 211: Solmayan Gül (Kat. No:41)

Resim 212: Solmayan Gül, Tikhon Filatev, 1691, Tretyakov Gallery, Moskova

Resim 213: Vaftiz (Kat.No: 48)

Resim 214: Vaftiz (Kat.No:49)

Resim 215: Vaftiz (Kat.No:50)

Resim 216: Vaftiz (Kat.No:51)

Resim 217: Vaftiz, Rus (Mstera?), 19.yüzyıl başı, British Museum

Resim 218: Soldan sağa: İncil Yazarı Yahya, Vaftiz, Anastasis, aziz Nikolaos, 15. yüzyıl başı, Bizans, Metropolitan Museum, New York

Resim 219: Çarmıh (Kat.No: 55)

Resim 220: Çarmıh (Kat.No:56)

Resim 221: Çarmıh, 15.yüzyıl, Meryem'e Müjde Katedrali, Kremlin, Moskova, 2019

Resim 222: Çarmıh, Dionysios, 1500, Tretyakov Gallery, Moskova

Resim 223: İsa'nın Dirilişi- Cehenneme İnişi (Kat.No:60)

Resim 224: İsa'nın Dirilişi- Cehenneme İnişi (Kat.No:61)

Resim 225: İsa'nın Dirilişi- Cehenneme İnişi, 14.yüzyıl sonu, Moskova, Tretyakov Gallery, Moskova

Resim 226: İsa'nın Dirilişi ve Cehenneme İnişi, 18.-19 yüzyıl, Rus, Metropolitan Museum, New York

Resim 227: İsa'nın Dirilişi ve Cehenneme İnişi, 18.yüzyıl sonu, Palekh, H. Willamo Koleksiyonu, Kauniainen, Finlandiya

Resim 228: İsa'nın Göğe Yükselişi (Kat.No:58)

Resim 229: İsa'nın Göğe Yükselişi (Kat.No:59)

Resim 230: Göğе Yükseliş, 1408, Andrei Rublev ve Daniel , Tretyakov Gallery, Moskova

Resim 231: Göğе Yükseliş, 15.yüzyıl, Moskova, Tretyakov Gallery, Moskova

Resim 232: Pantokrator İsa (Kat.No: 63)

Resim 233: Pantokrator İsa (Kat.No:64)

Resim 234: Pantokrator İsa (Kat.No: 65)

Resim 235: Pantokrator İsa (Kat.No: 66)

Resim 236: Pantokrator İsa (Kat.No: 67)

Resim 237: Pantokrator İsa (Kat.No: 68)

Resim 238: Pantokrator İsa, İmparator IX. Konstantinos ve İmparatoriçe Zoe, 1028-1034, mozaik, Ayasofya Müzesi, İstanbul

Resim 239: Pantokrator İsa, 16.yüzyıl (Restorasyon 19 yüzyıl), Moskova?, British Museum

Resim 240: Kızgın Bakışlı İsa, 14. yüzyıl başı, Moskova Kremlin, Moskova (Tradigo, 2006, s. 242)

Resim 241: Pantokrator İsa, 19.yüzyıl, Rus, British Museum

Resim 242: Kralların Kralı İsa (Kat.No:71)

Resim 243: Kralların Kralı İsa (Kat.No:72)

Resim 244: Kralların Kralı İsa, Sırp Ressam, 14.yüzyıl sonu, Koimesis Katedrali, Moskova

Resim 245: Kutsal Mendil (Kat.No: 74)

Resim 246: Kutsal Mendil (Kat.No:75)

Resim 247: Kutsal Mendil (Kat.No: 76)

Resim 248: Mandylion, 12.yüzyıl, Novgorod, Tretyakov Gallery, Moskova

Mandylion, 13.yüzyıl sonu-14.yüzyıl başı, Rostov, Tretyakov Gallery, Moskova

Resim 249: Mandylion, 13. yüzyıl sonu-14. yüzyıl başı, Rostov, Tretyakov Gallery, Moskova

Resim 250: Mandylion, 14.yüzyıl sonu, Yaroslavl, Tretyakov Gallery, Moskova

Resim 251: Mandylion, 16.yüzyıl başı, Novgorod, Ostroukhov Collection

Resim 252: Mandylion, 1661, Simon Ushakov, Tretyakov Gallery, Moskova

Resim 253: Mandylion, 19.yüzyıl, Rus

Resim 254: Deesis (Kat.No: 79)

Resim 255: Deesis (Kat.No:80)

Resim 256: Deesis (Kat.No: 81)

Resim 257: Deesis (Kat.No:82)

Resim 258: Deesis (Dua eden Novgorodlular), 1467, Novgorod, Historico-Architectural Museum, Novgorod

Resim 259: Deesis, Novgorod, 15.yüzyıl, Hann Collection, USA.

Resim 260: İsa Konulu Vita İkonası (Kat.No: 83)

Resim: 261: İsa Konulu Vita İkonası (Kat.No:84)

Resim 262: İsa Konulu Vita İkonası (Kat.No:85)

Resim 263: Anastasis, 1315–1321, fresko, parekklesion, Kariye Müzesi, İstanbul

Resim 264: Diriliş ve Cehenneme İniş, 18.yüzyıl, Rus, British Museum

Resim 265: Vaftizci Yahya (Kat.No:86)

Resim 266: Vaftizci Yahya (Kat.No:87)

Resim 267: Vaftizci Yahya, yak.1300, Bizans, British Museum, 2015

Resim 268: Vaftizci Yahya, 16.yüzyıl, Andrei Rublev Museum, Moskova

Resim 269: Azize Paraskevi (Kat.No:88)

Resim 270: Azize Paraskevi (Kat.No:89)

Resim 271: Martyrler: (Soldan sağa) Azize Paraskevi, Azize Barbara ve Juliana, 14.yüzyıl sonu- 15.yüzyıl başı, Pskov, Tretyakov Gallery, Moskova, 2017

Resim 272: Aziz Nikolaos (Kat.No: 103)

Resim 273: Aziz Nikolaos (Kat.No:106)

Resim 274: Aziz Nikolaos (Kat.No:107)

Resim 275: Aziz Nikolaos (Kat.No:109)

Resim 276: Aziz Nikolaos (Kat.No: 111)

Resim 277: Aziz Nikolaos, 18.yüzyıl, Christ Church Collage, Oxford

Resim 278: Aziz Nikolaos Konulu Vita İkonası, 14.yüzyıl ikinci yarısı, Rostov

Resim 279: Aziz Nikolaos, 19.yüzyıl sonu, Kholui?, British Museum

Resim 280: Aziz Nikolaos, 17.yüzyıl (restorasyon 19.yüzyıl), Moskova?, British Museum

Resim 281: İbrahim'in Konukseverliği (Kutsal Üçlü) (Kat.No:123)

Resim 282: İbrahim'in Konukseverliği (Kutsal Üçlü) (Kat.No: 124)

Resim 283: İbrahim'in Konukseverliği (Kutsal Üçlü) (Kat.No: 50)

Resim 284: İbrahim'in Konukseverliği (Kutsal Üçlü) (Kat.No:125)

Resim 285: İbrahim'in Konukseverliği, Andrei Rublev, 1425-1427, Tretyakov Gallery, Moskova, 2017

Resim 286: İbrahim'in Konukseverliği, Rostov, 13. yüzyıl, Tretyakov Gallery, Moskova, 2017

Resim 287: Başmelek Mikhael (Kat.No: 76)

Resim 288: Başmelek Mikhael (Kat.No:127)

Resim 289: Başmelek Mikhael, 17.yüzyıl, Rus, P. Korin Koleksiyonu, Moskova

Resim 290: Tanrı Tasviri (Kat.No: 127)

Resim 291: Tanrı tasviri, Patrikhane Sarayı, On İki Havari Kilisesi , 17.yüzyıl,
Moskova Kremlin

Resim 292: Tanrı Tasviri (Paternitas), Başmelek Katedrali, Moskova Kremlin

HARİTALAR

Harita 1: Küçük Asya, Girit, Yunanistan, İtalya

Harita 2: Rusya

TABLolar

Tablo 1: İstanbul Ayasofya Müzesi'ne Balıkesir-Manyas Çevresindeki Kazak Kiliselerinden Gelen Ahşap İkonalar

Tablo 2: Restorasyonu Devam Eden İkonalar

Tablo 3: İkonostasis Restitüsyon Önerisi

ÖNSÖZ

Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Hacettepe Üniversitesi işbirliğinde, Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi'nce desteklenen "İstanbul Ayasofya Müzesi İkonaları" konulu proje Prof. Dr. Sema Doğan'ın yürütücülüğünde, 2014 yılında başlatılmış; proje çerçevesinde seçilen "İstanbul Ayasofya Müzesi'ne Balıkesir-Manyas Çevresindeki Kazak Kiliselerinden Gelen Ahşap İkonalar" çalışma konusu olarak belirlenmiştir.

Tez konusunu oluşturan "İstanbul Ayasofya Müzesi'ne Balıkesir-Manyas Çevresindeki Kazak Kiliselerinden Gelen Ahşap İkonalar" başlıklı çalışma ile hem ahşap ikonalar ile ilgili genel araştırma yapılarak incelenmiş, hem de Osmanlı İmparatorluğu döneminde Balıkesir-Manyas çevresine göç eden topluluğun Rusya'dan gelmelerinden dolayı bu kültüre ait ikonalar araştırılmıştır. İkona grubunun İstanbul Ayasofya Müzesi'nde muhafaza edilmeleri ve Balıkesir çevresinden gelmiş olmaları benim için önem taşımaktadır.

Çalışmama danışmanlık yapan, konunun belirlenmesi aşamasından başlayarak araştırma ve yazım aşamalarında yardımını esirgemeyen, akademik tecrübesini paylaşan sevgili hocam Prof. Dr. Sema Doğan'a tüm emekleri için teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmamda ve diğer akademik çalışmalarımda desteğini her zaman hissettiğim sayın hocam Prof. Dr. M. Sacit Pekak'a, jüri üyeleri; Prof. Dr. Nilay Çorağan'a, Prof. Dr. B. Yelda Uçkan'a, Dr. Öğr. Üyesi Suat Alp'e teşekkür ederim.

İstanbul Ayasofya Müzesi'ndeki çalışmalarımda yardımını esirgemeyen Müze Müdürü Hayrullah Cengiz, Uzman Sabriye Parlak, diğer müze çalışanları; Restorasyon Müdürlüğü'nde çalışan uzmanlar Gülseren Dikilitaş, Gülçin Tuna ve Şirin Güler'e teşekkür ederim.

İkonalardaki yazıtların tercümesindeki zorlukları paylaşan, yardımını esirgemeyen sevgili Viktoria Yüzbaşıoğlu'na teşekkür ederim.

Manyas-Kocagöl'de Kazaklarla ilgili bilgi alabileceğim bir ailenin olduğunu söyleyerek yönlendiren ve yayınlarından faydalandığım sayın hocam Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Hakan Kırımlı'ya teşekkür ederim.

St. Petersburg ve Moskova'da yaptığım çalışmalarda desteğini sunan sevgili Elena Sağtürk, Tan Sağtürk ve Leyla Onger'e teşekkür ederim.

İkonostasis restitüsyon çizimini yapan Yük. Metalurji Müh. Ebubekir Işık'a ve bilgisayarla ilgili teknik sorunlarda günün her saatinde yardımcı olan Atilla Çataloğlu'na teşekkür ederim. Çalışmamın basıma hazırlanması aşamasında yardımlarını esirgemeyen sevgili arkadaşım Demet Güler'e çok teşekkür ederim.

Balıkesir-Manyas, Kocagöl'de yaşayan, sohbetiyle birçok konuyu aydınlatan sayın Anna Değirmenci ve Valedo Değirmenci'ye samimi paylaşımları için teşekkür ederim.

Çalışmalarımın her aşamasında bana tahammül eden, zorlandığım zamanlarda yardımlarını esirgemeyen sevgili eşim Serşat Erbilgin, sevgili kızım Elvin Erbilgin'e çok teşekkür ederim.

GİRİŞ

İstanbul Ayasofya Müzesi'nde; Balıkesir-Manyas çevresinden gelen ikonalar, Gümrük Müdürlüklerinden teslim alınan, devir yoluyla gelen, İstanbul Arkeoloji Müzesi'nden gelen, hibe edilen ve geliş yeri belli olmayan ikonalar olmak üzere toplam dört yüz elli iki ahşap ikona tespit edilmiştir.

Tez konusu, İstanbul Ayasofya Müzesi'ne Balıkesir-Manyas çevresindeki kiliselerden gelen yüz yirmi sekiz ahşap ikonadır. Bu grubun tez konusu olarak belirlenmesinde öngörülen amaç, Manyas'taki Kazak ikonalarının özgün üslup özelliklerinin belirlenebilmesi, Rus resim okulları ile karşılaştırmalı değerlendirilmesi, yerel bir atölye veya üretim yerinin irdelenmesi, bölgede günümüzde saptanabilen iki Kazak kilisesinin araştırılması, Kazakların bölgedeki tarihsel sürecinde demografinin incelenerek cemaatin belirlenebilmesi, ikonaların boyutları, konu ve ikonografilerine göre kiliselerin ikonostasislerinin restitüsyon önerilerinin yapılabilmesi konularında, Ayasofya'ya geliş yeri belli olan bu gruptaki ikonalarda belli sonuçlar elde edilebilme düşüncesidir.

Çalışma kapsamında öncelikle yayın taramaları ve okumalar yapılmış, Ayasofya Müzesi'ne gidilerek envanter kayıtları incelenmiş, fotoğraf çekimleri yapılmıştır.

Ayasofya Müzesi'nde Müze Müdürü Hayrullah Cengiz'den bilgi alınmış, envanter kayıtlarına Uzman Sabriye Parlak yardımıyla ulaşılmış ve ikonaların fotoğrafları temin edilmiştir.

Tez konusunu oluşturan ikona grubu, Manyas-Kocagöl'den gelmiş olduğundan, Kocagöl'de yaşayan topluluğun Don Kazakları olduğu bilgisine ulaşılarak, bu Ortodoks Hıristiyan grubun araştırılması gerekliliği ortaya çıkmıştır.

Don Kazakları ile ilgili yayınlar taranmış ve az sayıda yayına ulaşılmıştır. Don Kazaklarının Osmanlı İmparatorluğu döneminde Kocagöl'e geldikleri bilgisine ulaşılmış ve topluluk hakkında bilgi toplanmıştır. Manyas-Kocagöl'e araştırma

gezisi gerçekleştirilmiş, bölgedeki iki kilise yerinde incelenerek, Valedo Değirmenci ve eşi Anna Değirmenci ile görüşülmüştür.

İkona ile ilgili British Museum'daki örnekler incelenmiş fotoğraf çekimi yapılmıştır. Çalışma kapsamındaki ikona grubunun, Rus İkona Sanatı örneklerinden olması sebebiyle, bir kez St. Petersburg ve iki kez Moskova'ya araştırma gezisi yapılmıştır. St. Petersburg'a yapılan araştırma gezisinde, St. Petersburg İlahiyat Akademisi'ne gidilerek, İkona Okulu'ndaki çalışmalar incelenmiştir. Hermitage Müzesi ziyaret edilmiş, bölge ve üslup özelliklerinin karşılaştırmasında olumlu katkı sağlaması amaçlanarak, araştırma kapsamındaki sahneleri içeren sanat eserleri incelenmiştir. Moskova'ya yapılan iki ayrı ziyaretle birlikte, Rus ikona sanatının örnekleri, bölge ve üslup özellikleriyle ilgili çalışma derinleştirilmiştir. Tez kapsamındaki sahneleri içeren değişik örnekler araştırılmıştır. Moskova Kremlin'deki katedrallerin ikona ve ikonostasis örnekleri incelenmiştir.

Rus ikona sanatının en önemli örneklerinin bulunduğu Tretyakov Gallery ziyaret edilmiş, fotoğraf çekimleri yapılmıştır. 12.-17. yüzyıllar arasında üretilmiş ikonalar incelenmiştir. Yaroslavl, Novgorod, Pskov ve Moskova'da üretilmiş ikonalar incelenmiş, tez konusunu oluşturan ikona grubu ile farklı ve benzer yanları araştırılmıştır.

İkonaların üstündeki Yunanca ve Rusça yazıtların tercüme edilmesi için önce İstanbul'da Rum Patrikhanesi'ne gidilip, Athos'dan gelen Keşiş Nikolaos ile görüşülmüş, onun yönlendirmesiyle Rus Ortodoks Kilisesi'nden Bayan Eleni ve Bayan Tanya ile görüşülerek tercümelere başlanmıştır. Daha sonraki aşamada Viktoria Yüzbaşıoğlu tarafından tüm ikonaların yazıtları tercüme edilmiş; ikonaların tipolojilerinin ve bayram sahnelerinin Rusça karşılıkları eklenmiştir. İkonalarla ilgili bilgisine başvurulmak üzere Fransız Konsoloslukuna bağlı Ankara Azize Teresa Kilisesi'ne gidilerek Arşimandrit Vissarion Komzias ile görüşülmüştür. Çalışmanın ilerleyen aşamalarında Rahibe Mariagrazia Zambon ile görüşülerek, ikonaların kullanım amaçları ile ilgili olarak bilgisine başvurulmuştur.

İstanbul Restorasyon Müdürlüğü'ne gidilerek restorasyonu yapılan ahşap ikonaların fotoğraf çekimleri yapılmış, uzmanlar Şirin Güler ve Gülçin Tuna'dan bilgi alınmıştır. Çalışma kapsamındaki kırk beş ikonanın temizlik ve konservasyon işlemleri Medici Institute'den gelen uzmanlar tarafından başlanmış, Türk uzmanlar; Gülseren Dikilitaş, yardımcıları Şirin Güler ve Gülçin Tuna tarafından devam etmiştir.

Tez çalışması beş ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde; ikonanın tanımı yapılarak, kullanılan malzemeler ve yapılış aşamaları aktarılmış; ikonostasis ile ilgili bilgi verilerek, tarihsel süreci anlatılmıştır. Bu bölümde ayrıca Bizans İkona Sanatı tarihi, örnekler ile birlikte incelenmiştir.

İkinci bölümde, Rus İkona Sanatı kronolojik olarak incelenerek, Rus ikona okulları: Kiev; Novgorod ve Pskov; Vladimir-Suzdal; Tver ve Yaroslavl; Moskova, görseller ile birlikte tanıtılmıştır. İkona Ressamları: Yunan Theophanes, Andrei Rublev, ve Dionysios'un çalışmaları örnekler ile anlatılmıştır.

Üçüncü bölümde, Don Kazakları hakkında bilgi verilmiş, mensubu oldukları Eski İnananlar Mezhebi (Eski Müminler, Eski İmanlılar) araştırılmış ve Manyas-Kocagöl'deki Kazak Kiliseleri yerinde incelenerek bugünkü durumları, fotoğraf çekimi ile tespit edilmiştir.

Dördüncü bölüm, katalog bölümüdür; katalog tanıtımı yapılarak, tez çalışmasına ait ikonalar incelenmiştir.

Beşinci bölüm, değerlendirme bölümüdür. Bu bölümde, ikonostasis restitüsyon önerisi yapılmış; çalışmaya ait ikonalar, değişik bölge ve üslupta üretilen Rus ikonaları ile karşılaştırılmış, bir kısmı için tarihleme önerisi yapılmıştır.

Sonuç bölümünde, beş bölümde yapılan incelemeler kapsamında ulaşılan sonuçlar, gerekçeleri ile birlikte açıklanmıştır.

Ek-1'de ise tez çalışmasında açıklanması gerekli görülen terimler ve giysi isimleri, alfabetik olarak yer almaktadır.

1. BÖLÜM: İKONA TANIMI VE YAPIMI, İKONOSTASİS, İKONA SANATI TARİHİ

1.1. İKONA TANIMI VE YAPIMI

Yunanca *eikon* (εἰκών)¹, suret, imge, tasvir anlamına gelmektedir. Bu kelime, her türlü dini tasviri kapsar (Cormack, 2007, s. 8). İkona, değişik malzeme ve teknik kullanılarak, anıtsal veya taşınabilir boyutlarda yapılmış, kutsal kişilerin tasvirleridir; dar anlamda ibadet etmek için kullanılan boyalı ahşap panellerdir² (Podskalsky ve Stichel 1991, s. 977). Yunanca *eikon*, Rusça ve diğer Slav dillerinde *ikona* olarak kullanılmaktadır. Erken Hıristiyanlık döneminde, ibadetin odak noktası olarak kullanılan kutsal bir kişi ya da olayın tasviridir (Milner-Gulland, 2002, s.10). *Eikon* (tasvir, imge) kelimesi Rusça *obraz* (образ) kelimesi ile eş anlamlıdır (Ouspensky, 1992, s. 35).

Teolojik olarak ikona, görsel ve estetik bir sanat biçimi değildir; öncelikle, kilisenin inancının bir ifadesidir; Tanrı ikona ile “bilinir” hale gelir. İkona Hıristiyan inancına göre put ya da resim değildir; put gerçekte var olmayanın temsilidir; bu terim örneğin, Antik Yunan inanışındaki bir tanrı figürü için geçerlidir. Bir resim ise, bize bir nesnenin veya kişinin gerçek doğasından çok görünüşünü yansıtır. İkona, insan doğasının saygınlığının onaylanmasının yanında, gerçek bir prototipi işaret eder. İkona, prototiple aynı olmadığından ikonaya gösterilen saygı, Tanrı'ya ibadeti tehlikeye atmamaktadır (Sahas, 1988, s. 5-9).

İkona terimi, birçok türden adanmış nesnelere, duvar resimleri, mozaikler, yapılar, manastırlar, şehirler (Konstantinopolis ve Kudüs), belirli yazılı metinler ve

¹ İkona, Pagan inançlarına göre, bir tanrıya adanmış sanat eseridir. Podskalsky, G. ve Stichel, R. (1991). *Icons. Oxford Dictionary of Byzantium*. (c. 2, s. 977). New York: Oxford University Press.

² Taşınabilir ahşap ikonalar Bizans sanatının özgün üretimlerinden biridir. Bilinen günümüze gelebilmiş en eski ahşap ikonalar Sinai Dağı'ndaki Azize Katherina Manastırı'nda korunmuş ve 6. ve 7. yüzyıllara tarihlenmişlerdir. Podskalsky, G. ve Stichel, R. (1991). *Icons. Oxford Dictionary of Byzantium*. (c.2, s. 978). New York: Oxford University Press.

besteler, hatta kutsal kişiler de dahil olmak üzere geniş bir anlama sahip olabilmektedir. Bununla birlikte, tanım daha yaygın ve daha dar olarak, taşınabilir ahşap paneller üzerinde kutsal konuların yer aldığı, ibadete yönelik tasvirler için de geçerlidir (Milner-Gulland, 2002, s. 11).

Resim 1: Pantokrator İsa, Aziz Polyeuktos Kilisesi, (524-527), mermer, İstanbul Arkeoloji Müzesi (Mathews, 1998)

İkonalar, ibadet için yapılmış olup, kutsal bir nesne olarak kabul edilmektedir. Hıristiyanlığın kutsal kişileri ve dini metinlerdeki olaylar, ikonalarda görselleştirilir. İkonaların yapılma amacı, Kutsal Kitaplarda geçen olayların görsel olarak öğretilmesi, azizlerin gelecek nesillere tanıtılmasıdır. Yedinci Ekümenik Konsil kararlarına göre, dini ritüellerde ikona kullanımına başlanmıştır. İkonalar, Ortodoks Hıristiyan liturjisinin vazgeçilmez bir parçasıdır (Cormack, 2007, s. 9).

İkonalar, kutsal kişilerin veya azizlerin tasvirleridir. Terim özellikle Bizans, Rus ve Yunan Ortodoks kiliseleri için üretilen tasvirleri kapsamaktadır (Clarke, 2010, s. 125).

Resim 2: Pantokrator İsa³, duvar resmi, Koptik, 7. yüzyıl, Apollon Manastırı, Şapel IV, Apsis, Bawit (Onasch- Schnieper, 1997)

Yunanca'da *eikon* kelimesi bir prototip veya modelin tasviri anlamına gelir. Bu anlamda ikona, genel olarak tasvirdir. İncil'deki liturjik metinlerin konularının işlendiği minyatürlerin yanı sıra kilisenin duvarlarında veya kubbelerindeki duvar resimleri de bu genel tanım içine girmektedir. İkonayı tanımlayan teologların kullandığı akıl yürütme zinciri ise, ayrıntılı ve karmaşıktır; ancak şu şekilde özetlenebilir: Prototip veya model ile ikona arasındaki ilişki, kimlik değil, benzerliktir. Kutsal görüntünün inanan tarafından saygı görüp ibadet edilmesi ikonanın resim sanatına ait bir obje değil, İsa, Meryem veya azizlerin benzerlik ilkesine göre tasvir edilen ilk örneklerine olan saygıdan dolayıdır (Onasch-Schnieper, 1997, s. 17-18).

İkonalarda, Eski ve Yeni Ahit sahneleri, İsa'nın, Meryem'in, peygamberlerin ve azizlerin tam ve yarım boy portreleri tasvir edilmektedir. Bu panellerin konuları, azizlerin, kilise babalarının *vitalarındaki* geniş kapsamlı kanıtlarla örtüşmektedir.

³ Bizans sanatında İsa tiplerinden, Kainatın Hakimi İsa, sağ elini kaldırmış takdis işareti yapmakta, sol eliyle kodeks tutmaktadır (Ševčenko, 1991, s. 438).

Özel kullanımdan daha çok halkın görebildiği yerlerde bulduklarından, ikona gelişimi izlenebilmektedir (Podskalsky ve Stichel, 1991, s. 978).

Resim 3: Vaftizci Yahya, 14. yüzyıl, İstanbul, British Museum, Londra (Erbilgin Arşivi, 2015)

Ahşap ikonaların yanında taş, fildişi, mine, metal ve mozaik ikona örnekleri⁴ de vardır. 12. yüzyıldan itibaren, Bizans ikonalarına metal kaplamalar eklenmiştir, geç dönem Rus ikonalarında ise figürlerin yüz dışındaki bölümleri de metal kaplama olabilmektedir (Cormack, 2007, s. 8).

⁴ Ahşap, fildişi, mine, metal ve mozaik, taş örnekler ayrıntılı olarak "İkona Sanatı Tarihi" bölümünde ele alınacaktır.

Resim 4: Korsunskaya Meryem, Moskova, 1820-1830, British Museum
(https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-0605-1 Erişim: 03 Mart 2016)

Resim 5: Korsunskaya Meryem, 1867, ahşap üzerine altın kaplama; gümüş, bronz, mine, inci, Hermitage Museum, St. Petersburg (Erbilgin Arşivi, 2016)

İkona Çeşitleri: *Takvim İkonaları, Tören İkonaları, Ev İkonaları, Dini İkonalar*'dır.

Takvim İkonaları; azizlere adanmış bayramların, Eylül'den başlayarak kronolojik sırayla yer aldığı tasvirlerdir. *Menologia* (yıllık) veya *synaxaria* (aylık) olarak bilinen bu ikonalar, azizlerin yaşamlarının yer aldığı el yazmalarındaki minyatürlerden türetilmiştir. Bu türdeki en eski ikonalar Sinai'deki Azize Katherina Manastırı'nda ve 11. yüzyıldan günümüze gelmiştir. Bazen aynı günde kutlanan azizler bir arada gruplanmakta, bazen de sadece birincisi yer almaktadır. Azizlerin çoğu ayakta tasvir edilirken, şehitler şehit oldukları anda resmedilmektedir. Haftalık ve aylık ikonalara ek olarak, dört ayı kapsayan diptikonlar ve on iki ayın tam döngüsünü içeren daha karmaşık paneller de vardır (Tradigo, 2006, s. 24).

Tören İkonaları; ahşap üzerine boyanmış veya kumaşa işlenmiş taşınabilir ikonalar olarak, imparatorluk flamaları ve piskoposluk sembollerinin yanı sıra tören alaylarında yer almaktadır. İsa ve Meryem ikonaları askeri seferlere götürülmüş, kuşatmalar sırasında şehir kapılarında sergilenmiş ya da savunma duvarları boyunca taşınmıştır (Tradigo, 2006, s. 28).

Ev İkonaları; Rusların "güzel köşe" *krasnyi ugol* olarak adlandırdığı, evin en iyi ve en görünür yerindedir. Bu tür ikonalar, rahiplerin hücrelerinde, ibadet edilen kürsünün önüne yerleştirilmektedir. Bebek doğduğunda, koruyucu azizi, bebek ile aynı boyda tasvir edilmekte, yetişkin bir oğul veya kız evden ayrıldığında, anne çocuğu bir ikona ile kutsamaktadır. Ortodoks Hıristiyanların, seyahatlerde, savaşta, koruma olarak ikona taşıdıkları bilinmektedir. İkona cenaze alayı sırasında eşlik etmekte ve mezara yerleştirilmektedir. Yunanistan'da küçük şapellerde yer alan ikonalar da bu gruptandır ve günümüzde de görülmektedir (Tradigo, 2006, s. 33).

Dini İkonalar; tasvirlerin Tanrı'nın gizemini yansıtmakta olduğuna inanılan ikonlardır. 16. yüzyılda, Rus Çarı'nın hükümdarlık sarayında, Ortodoks ilkelerini ifade etmek üzere ikonalar üretilmiştir. İkonalar, teolojik bir tez haline gelmiş ve inanç tartışmaları bu ikonalar çevresinde ortaya çıkmıştır (Tradigo, 2006, s. 38).

Resim 6: *Quadripartite* İkonası, 1540-50, Moskova Kremlin, Meryem'e Müjde Katedrali, Moskova (Tradigo, 2006)

Moskova Konsili'nde (1553-54), IV. İvan tarafından Moskova'ya davet edilen Pskov ikona sanatçıları tarafından üretilen *Quadripartite* İkonası tartışılmıştır. Bu ikona, dört aşamada, ilahi yönetimin gizemini, insanlığın kurtuluşu için Tanrı'nın planını göstermektedir (Tradigo, 2006, s. 38).

İkona Yapımı⁵:

İkona, mozaik, fresko gibi çeşitli teknikler kullanılarak yapılabilir, ancak genellikle ahşap üzerine tempera tekniği kabul görmüştür. Nesilden nesile aktarılan yöntemin temelleri, Hıristiyanlıktan öncedir. İkona için kuru, budaksız, reçinesiz bir ahşap gerekir. İhlamur, kızılâğaç, huş ağacı, selvi veya çam ağaçları kullanılabilir. Eğilmeye karşı koymak için genellikle panelin arkasına sert bir ahşabın iki yatay parçası yerleştirilir. Ahşap panelin yüzeyi, üzerine yapıştırılacak

⁵ İkona yapımı ile ilgili olarak en eski kabul edilen kaynak Fournalı Dionysios tarafından 18. yüzyılda derlenen *Hermeneia*'dır (Ressamın El Kitabı) (Cormack, 2007, s. 31).

malzemeyi daha iyi tutabilmesi için hafifçe çizilir. Genellikle gevşek bir şekilde dokunmuş keten veya tülbent yapıştırılır veya ahşap, az miktarda tebeşir veya kaymaktaşı eklenmiş jelatin ve sıcak su karışımı ile boyutlandırılır. Bir sonraki kat uygulanmadan önce her kat en az on iki saat yavaş kurutulmalıdır. Yüzeyi hazırlama süreci en az bir hafta sürmektedir. Yüzey hafifçe zımparalandığında ve pürüzsüz düz bir taşla çalışıldığında, ipeksi bir dokuya sahip olur; böylelikle hafif mat ve tebeşir tozu içermeyen bir satıh elde edilir. İkonografin ön çiziminin ana hatları daha sonra aydınlatıcı kağıdına alınır, kırmızı aşı boyası tozu ile ovulur; bu noktada izlenen çizgiler tekrar üst üste getirilerek ana hatlar ikonanın hazırlanmış yüzeyine aktarılır. Daha sonra, altın folyo , ikonanın gerekli alanlarına (haleler ve bazen tüm arka plan alanına) uygulanır (Forest, 2008, s. 26-27).

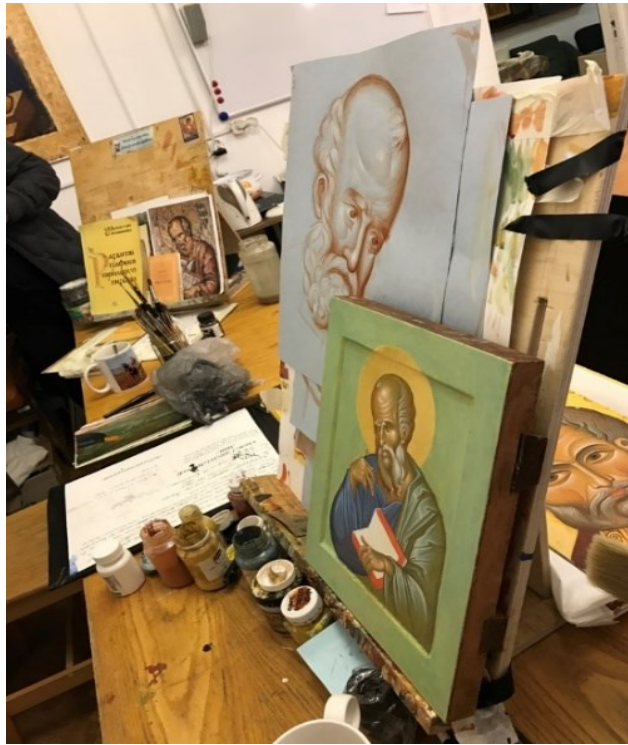

Resim 7: Moskova Patrikhanesi St. Petersburg İlahiyat Akademisi, ikona yapımı (Erbilgin Arşivi, 2016)

Yumurta sarısı, su ve az miktarda sirke ile karıştırılır. Bazen koruyucu olarak karanfil yağı eklenir; bu karışım minerallerden veya diğer doğal kaynaklardan ince öğütülmüş pigment ile, eğer varsa, sadece takviye olarak kullanılan yapay renkler ile karıştırılır. İkona karanlık bir tabandan daha açık renklere kadar inşa edilir. Son olarak, ana hatlar yeniden çizilir, vurgular eklenir (parlak dokunuşlar, çoğunlukla beyaz veya sıvı altın) ve daha sonra şekilleri tanımlamak için uygun yazılar eklenir. Birkaç hafta sonra, ikona tamamen kurduktan sonra, bir veya

daha fazla reçinenin eklendiği, kaynatılmış keten tohumu yağından yapılan bir vernik olan olifa ile kaplanır. Bu vernik hem ikonanın yüzeyini korur, hem de parlaklık, derinlik ve şeffaflık kazandırır (Forest, 2008, s. 27-28).

İkonoklast Dönem öncesinde çoğunlukla balmumu ile yapılan bir karışımın (*enkaustik*) kullanıldığı göze çarparken, sonrasında genellikle yumurta beyazı bazlı bir karışımın (*tempera*) kullanımına rastlanır⁶. Tempera için yumurta sarısına bir damla sirke ve pigment eklenmekte, bunun sonucunda istenen renklere ve dayanıklılığa ulaşılmaktadır (Cormack, 2007, s. 31-35).

Resim 8: Moskova Patrikhanesi St. Petersburg İlahiyat Akademisi, ikona atölyesi (Erbilgin Arşivi, 2016)

Bir ikonayı boyamak, sadece çiraklık yoluyla mümkün olan gerekli tekniklere hakim olmanın yanında manevi bir çalışmadır. İkona yapmak dua, oruç ve meditasyonla gerçekleşir. İkona ressamı sanatını gerçekleştirirken dua eder,

⁶ Enkaustik (Yun. *enkaustikos*), Antik Yunan geleneğine göre, sıcak balmumu ile pigmentin karıştırılmasıyla yapılan boya tekniğidir. Clarke, M. (2010). Encaustic. *Oxford Concise Dictionary of Art Terms*. (s. 90-91). New York: Oxford University Press; tempera (Lat. *temperare*, karıştırmak, harmanlamak) Pigmentleri bağlamak için yumurta beyazı kullanılarak yapılan boyama tekniğidir. Clarke, M. (2010). *Concise Dictionary of Art Terms*. (s. 243-244). New York: Oxford University Press.

bittiğinde ikona kutsanır; ertesi gün liturji sonrasında kadar bekletilir ve bir rahip tarafından resmi olarak kutsanır. İkonograf, yerel kilise tarafından bu tür işleri sürdürmek için kutsanmış ve sadece teknik yeteneğe değil, gerekli erdemlere de sahip olarak tanınan bir kişi olmalıdır. Altı yüzyıl önce, Rus Kilisesi ikonografinin uysal, ılımlı, dindar olması, kavgacı ya da kıskanç olmaması, hırsız ya da katil olmaması gerektiğine karar vermiştir (Forest, 2008, s. 28).

Resim 9: Moskova Patrikhanesi St. Petersburg İlahiyat Akademisi, ikona atölyesi (Erbilgin Arşivi, 2016)

Resim 10: Pantokrator İsa, Mozaik İkona, 12.-13. yüzyıl Bizans (Onasch-Schnieper, 1997)

Bizans ikonografisi teorik anlamlı ve amaçlı bir litürji sanatıdır. Stili basittir, varsayımda bulunmaz. İkona sanatçısının amacı, izleyicinin dikkatini çekmek değil, inananları ruhani tasvirler ile beslemektir. Bizans ikonası estetik sanat değil, ruhaniliğin dışı vurumudur (Sahas, 1988, s. 15).

Her ikonanın temeli manevi deneyimdir; bu anlamda ikonaları dört kategoriye ayırabiliriz:

1. Tanrı sözüne dayanan İncil ikonaları,
2. İkona ressamlarının doğrudan deneyiminden doğan portre ikonaları,
3. Kutsal Geleneğe ait ikonalar (geçmişteki manevi deneyimlerin sözlü veya yazılı kayıtlarından oluşturulmuş ikonalar),

4. İkona ressamının doğrudan deneyim veya rüyalarından kendi ruhsal deneyimini kaydettiği ikonalar.

Kilise, ikonaların ruhani gerçekliği yansıtır yansıtmadığını sorgular. İkonaların kopyaları prototipe göre yapıldığında konular aynı bırakılırken sadece boyutları farklılık gösterebilmektedir (Florensky, 1996, s. 74-75).

1.2. İKONOSTASIS

İkonalar, kilisede apsisin önünde yükselen ikonostasisin üzerinde belli bir düzene göre yer alırlar. Ayin sırasında halkın yer aldığı naos ile ayini servis eden din adamlarının ve altarin yer aldığı apsis bölümünü ayıran bu bölmede Meryem, İsa ve Yahya tasvirleri, başmelek tasvirleri, kilisenin koruyucusu olarak kabul edilen aziz ya da azizelerin tasvirleri, Meryem, İsa ve Yahya'nın yer aldığı *Deesis*⁷ sahnesi ve Ortodoks Kilisesinin bayram sahneleri yer alır. 3. yüzyılda Doğu kiliselerinde templon, nefin kutsal alandan (bema) ayrıldığı açık bir duvardır (Tradigo, 2006, s. 10-13).

Templon (τέμπλον) naosu bemandan ayıran bölmedir. Başlangıçta, düşük bir parapet veya apsis bariyeridir. 5. yüzyıl ortalarında, daha uzun bir bölüme dönüşmüştür. Templon, naosa dik açıda ya da π (pi) harfi biçimindedir. Bariyerler, 24-40 cm. yüksekliğindeki bir *stylobat* tarafından desteklenmiş, bel hizasındaki kapatıcı levhaların üzerindeki sütunlardan veya sadece sütun başlığına dayanan kaide ve sütunlardan oluşmuştur (Bouras, 1991, s. 2023).

9. yüzyıla ait sütunlar arasına Meryem ve İsa'nın tasvirleri eklenmiştir (Tradigo, 2006, s.10).

⁷ Merkezde İsa oturur vaziyette, sağında Meryem, solunda Vaftizci Yahya, kolları İsa'ya doğru uzanır durumda, insanlar adına şefaate dilerken tasvir edilen sahnedir. Murray, P., Murray, L., Jones, T.D. (2014). *Deesis. Oxford Dictionary of Christian Art & Architecture*. (s.146). Oxford: Oxford University Press.

Plate 8. Pyle, near Trikala, church of Porta Panagia: view of interior, facing east

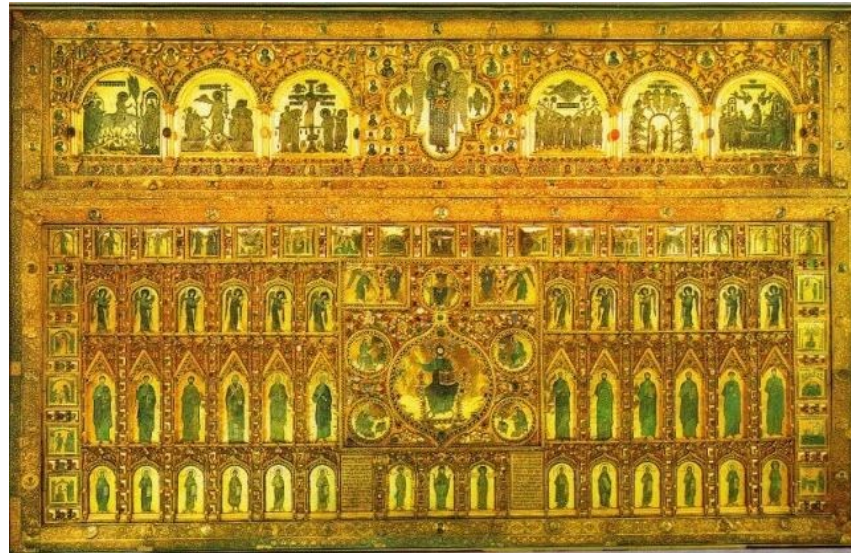
Resim 11: Porta Panagia Kilisesi, templon, Trikala (<https://george-lemmas-photographer.gr> Erişim: 27 Aralık 2018)

Bu döneme ait günümüze ulaşan templonlar çoğunlukla parçalar halindedir. Ayrıntılı örneklerde, sütun ve levhaların boyanmış mermerden oluştuğu görülmektedir. Paulos Silentiarios'a göre Konstantinopolis'te Ayasofya'nın templonu gümüş kaplamadır. İkonoklast dönemden sonra templon *pastophoriona* doğru uzatılmıştır. Bema panosu diyebileceğimiz bölüm, arşitravı taşıyan sütunların arasındaki ayırıcı pano levha grubudur. Bu formlar, I. Iustinianos (527-565) dönemindeki örneklerden daha küçüktür. M. Chatzidakis'e göre, 11. yüzyılın sonuna doğru templon, *Proskynetaria* ve sütunlar arasında yer alan açıklıktaki ikonalar ile tamamlanmıştır⁸. Deesis, bayramlar veya her ikisinin de yer aldığı uzatılmış bir panel, arşitravın üzerine eklenmiştir (Bouras, 1991, s. 2023).

⁸ *Proskynetaria*, templonun bir bölümü olarak ayırıcı işlev görmektedir; terim ayrıca İsa, Meryem ya da azizlere ait tören ikonalarının bulunduğu sehpa anlamına da gelir. Bouras, L. ve Kazhdan, A. (1991). *The Oxford Dictionary of Byzantium*. (c. 3, s. 1739). Oxford: Oxford University Press.

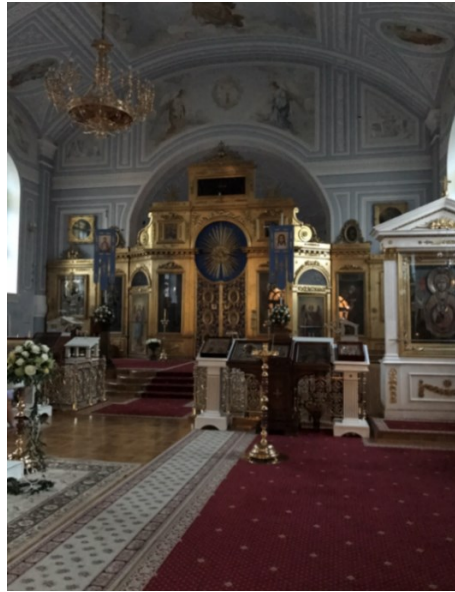
Resim 12: Aziz Panteleimon Kilisesi, mermer templon, 12. yüzyıl, Nerezi
 (https://commons.wikimedia.org/wiki/File:St._Panteleimon%27s_Church,_Nerezi
 Erişim: 02 Ekim 2018)

Resim 13: Pala d'Oro, Basilica di San Marco, Venedik
 (<http://www.thebyzantinelegacy.com/pala> Erişim: 22 Ekim 2018)

Photios bir saray kilisesindeki bema duvarını şöyle anlatmaktadır: Belki de Pharos Meryemi'nde sütun dizileri gümüş ile kaplanmıştır. Bu dönemde mine işçiliği ile levhalar da üretilmiştir. Pala d'Oro'nun (Konstantinopolis'teki Pantokrator Manastırı'nda Güney Kilise'nin panelini süsleyen mine işi *dodekaortonun* (On İki Bayram Sahnesi) bir bölümünü ve Konstantinopolis'teki Meryem'e Müjde sahnesinin yer aldığı Kecharitomene Rahibe Manastırı'nın gümüş bema kapısı bu dönemde yapılmıştır (Bouras, 1991, s. 2023).

Ortaçağa ait günümüze ulaşmış templon örneklerinin çoğunun renkli taşların kullanıldığı mermer oyma olduğu görülmektedir. Mine kakma paneller çoğunlukla, gümüş ve *niello*⁹ tekniği ile yapılan eserlerdir. Kabartma bezemeli templon, yenilenmiş mimari plastik eserlerden oluşan bölmelerdir. 1261 yılındaki Latin istilasının ardından, Konstantinopolis'teki templon levhaları, yüksek kabartma bezemelidir. Ahşap oyma levhaların yapılmaya başlandığı geç dönem ve Bizans sonrası dönemde yapılan templonlar genellikle ikonostasis olarak adlandırılır (Bouras, 1991, s. 2023-24).

Resim 14: St. Petersburg İlahiyat Akademisi Kilisesi, ikonostasis (Erbilgin Arşivi, 2016)

⁹ Niello, Genellikle altın veya gümüş alaşım üzerinde oluşturulan oyma bölüme, siyah madeni karışımın doldurulmasıyla yapılan bezeme tekniğidir. Clarke, M. (2001). D. Clarke (Ed.). Niello. *Oxford Concise Dictionary of Art Terms*. (s. 170-171). New York: Oxford University Press.

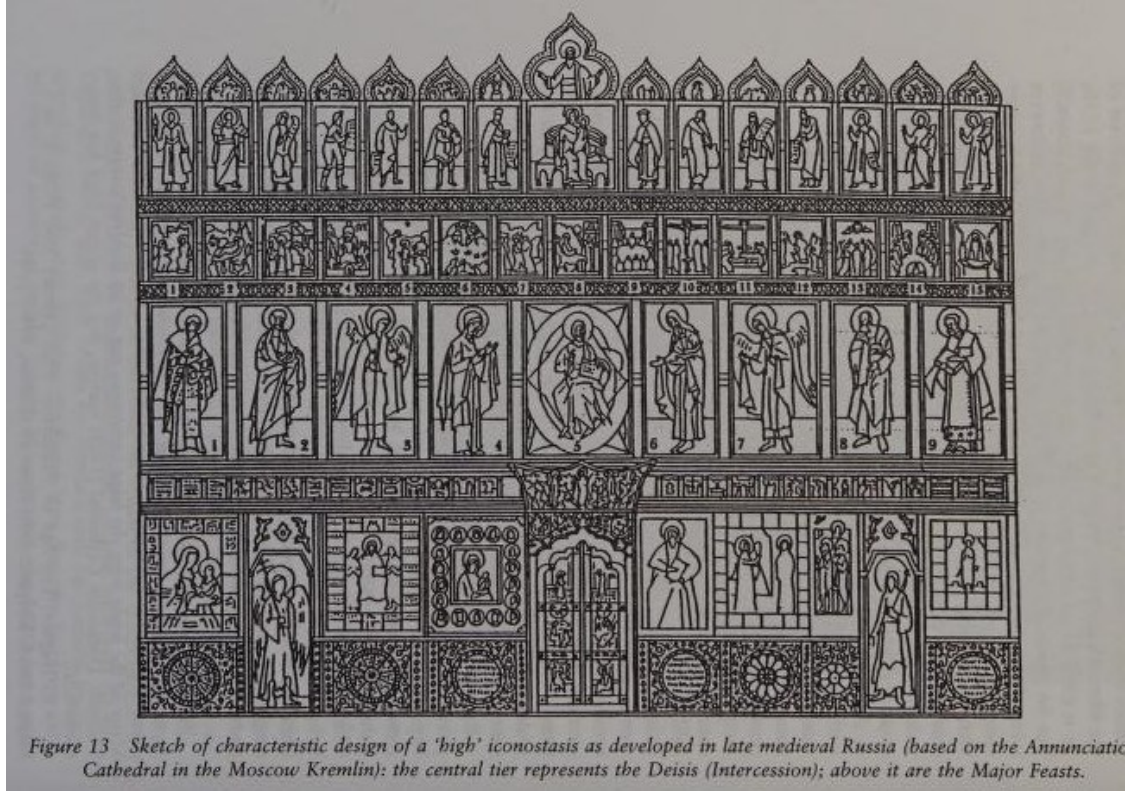
Merkezde Kraliyet Kapısı bulunmaktadır¹⁰. Erken dönemde, Kraliyet Kapısı'nın üstünde İsa'nın ikonası bulunmaktayken daha sonraları İsa ikonası yanında Meryem ve Vaftizci Yahya figürleri de eklenmiştir (Ouspensky ve Lossky, 1982, s. 59).

14. yüzyılda, ikonalar, belirli ikonografik ve teolojik kurallara göre, sırayla düzenlenmeye başlanmıştır (Tradigo, 2006, s.10).

Resim 15: Patrikhane Şapeli Kraliyet Kapısı, Kremlin, Moskova (Erbilgin Arşivi, 2017)

¹⁰ "Kraliyet Kapısı" ya da "Kutsal Kapı", Cennet Krallığı'na (Cennet Bahçesi) giriş kapısıdır. Kraliyet kapılarında genellikle, Dört Evangelist: Matta, Markos, Luka ve Yuhanna'nın tasvirleriyle sınırlanan, İsa'nın tekrar dünyaya gelişini temsil eden Müjde sahnesi yer almaktadır. Rodina A. (Ed.), Solovyova, I., (2011). *The Russian Icon*. (s.15). St. Petersburg: P-2 Art Publishers.

Resim 16: Kremlin Meryem'e Müjde Katedrali örnek alınarak yapılan Geç Ortaçağ'da geliştirilen Yüksek İkonostasis (Milner-Gulland,1997, s. 196)

İkonostasiste Sahnelerin Düzeni:

1. Yerel Dizi (Merkezde kraliyet kapısı, solunda Meryem, sağında Pantokrator İsa İkonası)
2. Deesis Dizisi
3. Bayramlar Dizisi
4. Peygamberler Dizisi
5. Azizler, Kilise Babaları Dizisi

Bizans döneminde iki dizi olduğu bilinen ikonostasis, on dördüncü yüzyıldan itibaren Rusya'da, yukarıda görülen şekli almıştır. En altta ortada kraliyet kapısı, sağında ve solunda birer kapı daha mevcuttur. Bu sıradaki ikonalar genellikle insani boyutlardadır. Üst sıralarda daha küçük boyutlu ikonalara yer verilir (Solovyova, 2011, s. 12-17).

Resim 17: Meryem'e Müjde Katedrali İkonostasisi, Kremlin, Moskova (Erbilgin Arşivi, 2017)

İkonostasisin en altında, doğrudan ulaşılabilen, İsa, Meryem, Başmelek Mikhael ve kilisenin koruyucu azizi tasvirleri bulunmaktadır. İkinci kademe, büyük boyutlu tek figür ikonaların bulunduğu dizidir. Vaftizci Yahya, Meryem ve çeşitli azizlerin, *Deesis* olarak bilinen kompozisyonda, Tahtta İsa ve her iki tarafında şefaatçi olarak tek figürler yer almaktadır. Üçüncü dizide, Bizans'da kutlanan on iki liturjik bayramın tasvirleri bulunmaktadır. Bu döngü *Dodekaorton* olarak adlandırılmaktadır. Daha karmaşık ikonostasisler on dört, on altı ve hatta daha fazla bayram içerebilir. İki üst sıra, merkezde Kutsal Üçlü ile Meryem ikonaları olmak üzere, piskoposlara ve peygamberlere ayrılmıştır. İkonostasis yatay olarak okunur, fakat aynı zamanda dikey olarak üsttten alta doğru Kutsal Üçlü'den Müjde sahnesine Kraliyet Kapısı'na ulaşılmaktadır (Tradigo, 2006, s. 10).

Resim 18: Taşınabilir İkonostasis (Tradigo, 2006)

İkonostasiste yer alan ikonalar, 15. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, küçük boyutlarda da üretilmeye başlanmıştır. İkonostasisin en üst bölümünde İsa'nın Passion (Çektikleri) Dönemi'nden sahneler yer almaktadır. Alttan üçüncü sırada merkezde İsa, yanlarda Meryem, Vaftizci Yahya, Başmelekler Mikhael ve Gabriel, havariler ve martırlar, dördüncü sırada peygamberler arasında tahtta oturan Meryem figürü bulunmaktadır. Beşinci sırada Kutsal Üçlü Eski Ahid'teki kutsal kişiler tarafından çevrelenmiştir¹¹. Alttan ikinci sırada oniki bayram sahnesi yer almaktadır. En altta merkezde Müjde Sahnesi ve Dört İncil Yazarı, kapının iki

¹¹ "İbrahim bir gün Mamre meşeliğinde, gündüz sıcağında çadırın önünde oturmaktaydı. Tanrı görüldü. İbrahim başını kaldırdı, baktı ki üç adam duruyor ayakta. Onlara doğru koşup secdeye geldi. Sonra çadıra koşup, körpe bir buzağı getirdi; çabucak pişirmesi için hizmetçiye verdi. Konukların önüne ayran, taze süt ve pişmiş buzağıyı koydu. Melekler İbrahim'e Sara'nın nerede olduğunu sorunca, "Çadırda" dedi. Konuklardan birisi bunun üzerine şöyle konuştu: "Bir yıl sonra tekrar geleceğim. O zaman karın Sara'nın bir çocuğu olacak". Sara ise konuşanın ardında, çadırın kapısında söylenenleri gülererek dinliyordu. Tanrı verdiği söz üzerine Sara'yı ziyaret etti ve onda, sözünü gerçekleştirdi. Gebe kalan Sara, İbrahim'e bir çocuk verdi. İbrahim çocuğun adını İshak koydu." (Yaratılış 18:1-10; 21: 1-3).

yanında diyakozların tasvirleri bulunmaktadır. En alt bölümdeki diğer tasvirler; solda başmelekler, üç başrahip, İsa'nın doğumu, Haçın Yüceltilmesi sahneleridir.

1.3. BİZANS İKONA SANATI TARİHİ

İkonaları anlayabilmemiz için kilise ve sembolik ayrıntılarını anlamak gereklidir. Sembolizm maddesel ve sözel formda anlatılamayanları tasvirlerle anlatmaktadır. Kilisede sembolizm çok önemli bir rol üstlenir, kilise hem somut hem de ruhsal alemi içinde barındırır. Hıristiyan yaşamı iki gerçek üzerine kurulmuştur. Bunlardan birincisi kendini İsa için feda etmektir. İkincisi Tanrı'nın evrensel krallığına işaret eden sembollerdir. Ortodoks Kilisesi, ikonaların Hıristiyanlığın ilk dönemlerinden beri var olduğunu kabul etmekte ve öğretmektedir (Ouspensky,1992, s.17- 35).

Hıristiyanlık; Mısır, Filistin, Suriye bölgelerinde ortaya çıkıp Batı Roma ve Küçük Asya topraklarına yayılmış, 3. ve 4. yüzyılda Suriye ve Filistin bölgesinde, Mısır çöllerinde kurulan yüzlerce manastırda düzenlenen ayinlerde, yeni ibadet şekli ortaya çıkmış ve ikonalara ibadete doğru ilk adımlar atılmaya başlanmıştır. Bu manastırlarda, manastır büyüklerinin hayattayken yapılmış resimleri, dini öğretileri gibi kutsal bir emanet olarak kabul edilmekte, bu resimler, ölüm yıl dönümlerinde *proskynetariona* konmakta, ayin sırasında hayat hikayeleri kısaca anlatıldıktan sonra onları öven ilahiler okunmaktadır ¹²(Yılmaz, 1993, s. 2).

İlk örneklerin 4. ve 5. yüzyılda, Hıristiyanlığın 313'te bir devlet dini haline getirilmesinden sonra üretildiği düşünülmektedir. Hıristiyanlığın ilk birkaç yüzyılında, Hıristiyanlar zulüm gördükleri için Katakombalarda gizlice ibadet etmek zorunda kaldılar, günümüze gelen en eski ikonalar 6. yüzyıla tarihlenmektedir. Bu dönem Hıristiyan sanatı, mozaik eserlerden de görülebileceği gibi, değişim göstermiştir. Antik Yunan prensipleri ile Hıristiyan dünyasının ruhani yönü birleştirilerek yeni bir sanatsal ifade anlayışı benimsenmiştir. Erken dönemdeki

¹² Ortodoks ikonalarının genel özellikleri ve sınıflandırması için bkz. Akkaya, T. (2014). *Ortodoks İkonaları*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

tüm eserler, eski ve yeni olanın bu birleşimini göstermektedir (Popova, 2005, s. 44).

4. ve 5. yüzyıla ait ikonlardan günümüze gelen olmamıştır. Günümüze gelebilen en eski tarihli ikonalar Sinai Manastırı'nda bulunmaktadır ve 6. yüzyıla aittir (Weitzmann, 1968, s. IX).

İlk ikonalar, 4.-6. yüzyıl eserlerinin ihtişamına göre çok sadedir. Bu dönemde tek amaç, tasvirin ruhani özelliklerini aktarmaktır. İkona, hem ilahi prototipiyle özdeşdir hem de ayinde kullanılan nesnedir. Daha edebi anlatı içeriğine sahip mozaiklerden veya freskolardan çok daha ruhani sembolizm içerir (Popova, 2005, s. 44).

İkona aynı zamanda ciddi dinsel düşüncenin de yansımasıdır. Ancak, ikonalar için daha teorik bir gerekçenin olmaması, ikona yanlılarının zayıf tarafıdır. 6. yüzyılda Ephesoslu piskopos olan Hypatios, kilisede ikona kullanımını savunduğu için baskılandığında, ikonaları basit halkın ihtiyacı olarak tanımlayabilmiştir (Mathews, 1998, s. 55).

Erken Hıristiyanlık döneminde ikonaların mucizevi güçler kazandığına inanılmakta, ikonalara ibadet edilmektedir. 6. yüzyılın ilk yarısında tasvirlerin önünde *proskynesis* yapılmaya başlandığı bilinmektedir¹³(Kitzinger, 1954, s. 94).

¹³ Proskynesis, saygı ile eğilmek, diz çökmek anlamına gelir. İkonoklast dönemde saygının yalnızca Tanrı'ya gösterileceğine karar verilmiştir ancak bir ölçüde, Meryem ve azizlere ait ikona ve röliklerin de saygı gösterilebilir olduğu kabul edilmiştir. Üç Müneccim Kral'ın Tapınması tasvirinde, krallardan birinin İsa'nın önünde diz çökerek ayaklarını öpmesi, baninin Patron Azizin ayaklarına eğilmesi *proskynesis* örnekleridir. En önemli örnek; İstanbul Ayasofya'daki İmparator I. Basileios'un Pantokrator İsa'nın ayaklarına eğildiği mozaiktir (869/70). Batı'da, Palermo'daki Martorana kubbe mozaiklerinde Pantokrator İsa'ya tapınan melekler (yak. 1143-51) kısıtlı alandan dolayı zor bir *proskynesis* eylemi gerçekleştirmektedir. Murray, P., Murray, L., Jones, T.D. (2014). Icon, Iconoclasm *Oxford Dictionary Of Christian Art & Architecture* (s. 266). Oxford: Oxford University Press. Murray, P., Murray, L., Jones, T.D. (2014). Proskynesis. *Oxford Dictionary Of Christian Art & Architecture* (s. 475). Oxford: Oxford University Press.

Harita 1: Küçük Asya, Girit, Yunanistan, İtalya (Stuart, 1975)

Birçok Erken Dönem kilise babaları (örneğin, Kayserili Eusebios, Kıbrıslı Epiphanius) tarafından ikonalarla ibadet onaylanmamıştır. Hıristiyanlar, İsa'nın, "Görünmez Tanrı'nın Sureti (*eikon*)" olarak, katakomb ve sonra kiliselerini kutsal olarak kabul edilen görüntülerle bezemişlerdir. Büyük Basileios gibi kilise babaları insan eliyle yapılmadığına inanılan ilk örneğe bağlı kalınmak şartıyla ikonayı savunmuşlardır¹⁴ (Podskalsky ve Stichel, 1991, s. 978).

İmparatorlar da ikonalara olan ilgiden bağımsız görülemez. I. Leon (457-74), kendisini ve eşini, Konstantinopolis'teki Blackhernai Kilisesi'nde Meryem ikonasına dahil etmekte ısrar etmiş; I. Justinianos (565-78), Büyük Saray'ın altın resepsiyon odası olan Chrysotriklinos'ta kendi tahtının üzerine Tahtta İsa mozaiği

¹⁴ Efsaneye göre İsa, hastalıktan iyileştirmek için, Edessa Kralı Abgaros'a yüzünün imgesi olan bir bez göndermiştir. Mandylion olarak bilinen tasvir, mucizevi bir şekilde kralı iyileştirmiştir. 544 yılında Persler tarafından Edessa kuşatması sırasında kenti koruduğuna inanılan ve "insan eli ile yapılmamış" (*acheiropoietos*), daha sonra yapılan İsa ikonalarının prototipi ikonadır (Haustein-Bartsch, 2008, s. 9).

yerleştirmiştir; II. Iustinianos (685-95) ise, altın sikkenin bir yüzüne İsa tasvirini, diğer yüzüne kendi resmini bastırtmıştır. (Mathews, 1998, s. 54).

İkonanın boyutları, kullanım amacı ile bağlantılıdır. Örneğin, evde kullanılmak amacıyla üretilen ikonalar daha küçük boyutlu tercih edilirken, kilisede kamusal kullanım için tasarlananlar daha büyük boyutludur. 5. yüzyılda, ikonaların kiliselerde kullanılmaya başlanması ile kutsallıkları yeniden tanımlanmıştır. 6. yüzyılda ikonalar apsis tonozuna ve templona yerleştirilmiş, ikonalara saygı artmış ve buna bağlı olarak mozaik ve mermer gibi değerli malzemelerle yapılmış ikona türleri gelişmiştir (Mathews, 1998, s. 52).

İkonalar, yönetimin ve mahkemelerin en yüksek çevreleri tarafından desteklenmiştir. İmparator I. Iustinianos (527-565) tarafından 532-37'de yaptırılan Konstantinopolis'teki, Ayasofya da, Bizans dünyasındaki kilise dekorasyonuna ayak uydurmuştur. Bu dönemde, günümüzde mevcut olmayan, kilisenin templonunda İsa, Meryem, melekler, peygamberler de dahil olmak üzere geniş bir gümüş kabartma ikona grubunun mevcut olduğu bilinmektedir. Yapılan kazılarda ise, 524-27'de yaptırılan Aziz Polyuktos kilisesinin templonunda bazı mermer kabartma ikonalar bulunmuştur. Theodosios Hanedanı'na mensup Anikia Juliana (461/3-527/9), kiliseyi görevlendirmiş ve bezemeleri bizzat kendisi üstlenmiştir. İsa figürü Sinai'deki ikonaların benzeri olarak takdis eder pozisyonundadır (Mathews, 1998, s. 52-53).

Meryem 10. yüzyıldan itibaren "Yol Gösterici" olarak yaygınlaşmıştır. Daha öncesinde, Efes Konsili'nde aldığı Theotokos ünvanı ile birlikte, inananlar ile Tanrı İsa arasında aracılık ettiği inancı, koruyuculuk görevinin temelini oluşturmaktadır. İskenderiyeli Kyrillos 5. yüzyılın ilk yarısında İncil'de yer alan Kana Mucizesi'nde "İsa'nın ebeveynlerine büyük bir saygı gösterdiğini ve istemediği şeyi annesine saygı için gerçekleştirdiğini (suyu şaraba çevirdiğini)" ifade etmektedir (Kalavrezou, 1990, s. 167).

Kıbrıs'taki Kiti, Panagia Angeloktistos Kilisesi'nde, Meryem, Hodegetria olarak bilinen pozu (yol gösteren rehber), İsa'yı sol kolunda tutar ve sağ eliyle ona işaret eder. Bu mozaik, İmparatoriçe Eudokia'nın Kudüs'ten getirdiği ve Konstantinopolis'e yerleştirilen ve körlüğu iyileştirme gücünden dolayı özel bir ün

kazandığı ikona kompozisyonunu tekrarlamaktadır. Kiti'de, Meryem'in yüzü cepheden ciddi bakışlı, bedeni öne doğru ve başmelekler Mikhael ve Gabriel tüm enerjileri ile onun tarafına doğru ilerlemektedir, giysiler bol ve drapelidir. Zarif figürler bin yıllık Helenistik sanatı çağrıştırmakta, ikonanın dindarlar tarafından kabulünü müjdelemektedir (Mathews, 1998, s. 53).

Resim 19: Hodegetria Meryem ve Melekler, 6. yüzyıl, mozaik. Panagia Angeloktistos Kilisesi, Kiti, Kıbrıs (Mathews, 1998)

İkona, bir sanat formu olarak kiliselerde en kutsal yerde bulunmaktadır. Aynı zamanda Bizanslıların yaşamında her düzeyde önemli bir yer almıştır. Mucize öyküleri ikonalara atfedilmiş; bir ikonanın iyileştirici güçlere sahip olduğu düşünülmüştür ve inananlar, azizlerin ihtiyaç sahibi insanlara yardım etmesi için ikonalarından yardım dilemişlerdir. Orta sınıf arasında ikona yaygın olarak kabul görmüştür, Romalı tüccarların mallarını korumak için dükkânlarında Suriyeli keşiş Aziz Symeon Stylites'in küçük imgelerini astıkları bilinmektedir. 626'da Konstantinopolis'in Pers ve Avar saldırılarını önlemek için, askeri birliklerce İsa ikonası taşınmıştır (Mathews, 1998, s. 53-54).

Resim 20: Azize Katherina Manastırı, Sinai, Mısır (Cormack, 2007)

Azize Katherina Manastırı, Iustinianos I tarafından 527’de, Musa’ya görüldüğüne inanılan *Yanan Çalılık* bölgesinde, *On Emir*’i aldığı dağın altında kurulmuştur.

Manastırın ilk ismi *Tou Batou* (Yanan Çalılık)’dır. İskenderiyeli martyrin rölikleri ele geçirildikten sonra, 10. ya da 11. yüzyılda Azize Katherina adını almıştır.

İlk manastırın granit duvarlarıyla aynı tarihte inşa edilen ve Meryem’e ithaf edilen kilise hala varlığını sürdürmektedir. Manastırdaki bazilikanın apsisinde, erken Bizans döneminden kalan, daha sonra onarılmış, İsa mozaiği bulunmaktadır. Manastır konumundan dolayı İkonoklast dönemden etkilenmemiştir. Manastırda, 6. ve 7. yüzyılda yapılmış iki binden fazla ikona ve kütüphanesinde çeşitli dillerde yazılmış (Yunanca, Arapça, Gürcüce, Süryanice ve Slavca) 3.000’den fazla elyazması bulunmaktadır. Ortaçağ süresince hac yeri olan ve bugün de ilk yapıldığı gibi korunan Katherina Manastırı 6. yüzyıldan bu yana ayakta kalmayı başarmıştır (Talbot, 1991, s. 392).

Sinai Manastırı’nın rutubetsiz ve insanlardan uzak bir yerde bulunması bu eserlerin bugüne kadar gelmesini sağlamıştır. İkonoklast dönemde bu bölgenin

İslam hakimiyetinde olması ikonaların tahrip edilmesini önlemiştir. Erken döneme ait ikonaların büyük bir bölümü, Azize Katherina Manastırı'nda bulunmaktadır. Ancak bu durum orada yapılmış oldukları anlamına gelmemektedir. İkonalar genellikle şehirlerden gelenlerle birlikte manastırlara, sanat atölyeleri ile büyük merkezlere gönderilmiştir. Sinai ikonalarının bazılarının Konstantinopolis'te, bazı ikonaların ise diğer Hıristiyan Doğu merkezlerinde yapılmış olduğu düşünülmektedir. Bu ikonaların üçü: Pantokrator İsa, Havari Petrus ve Tahtta Oturan Meryem ve Çocuk İsa, Aziz Theodoros ve Aziz Georgios ikonalarının malzeme ve üslubundan dolayı Konstantinopolis'de üretildiği düşünülmektedir. Tasvirlerin ifadeleri, doğal duruşları ve renk tonlamaları, Yunan sanatının özelliğini taşıyarak başkentte Bizanslı sanatçılar tarafından yapıldığı düşüncesini desteklemektedir. Aynı zamanda bu üslup özellikleri antik çağda bulunmayan dini tasvirler ile birleştirilmektedir (Onasch ve Schnieper, 1997, s.19; Popova, 2005, s. 44).

Taşınabilir bir sanat biçimi olan ikonalar kolaylıkla bir bölgeden diğerine geçmektedir. Çalışmaların bir kısmının Konstantinopolis'ten gelmiş olması olasılığı yüksektir. Sadece Bizans'ın başkenti olan Konstantinopolis'te değil, aynı zamanda diğer İmparatorluk toprakları ve Bizans etkisinin görüldüğü birçok merkezde de ikona üretiminden söz edilebilir (Weitzmann, 1966, s.XXIII).

Resim 21: Pantokrator İsa, 6. yüzyıl, Azize Katherina Manastırı, Sinai, Mısır (Haustein-Bartsch, 2008)

Erken dönemin en önemli ikonalarından biri Azize Katherina Manastırı'ndaki Pantokrator İsa ikonasıdır. İsa sağ eliyle kutsamakta, sol eliyle Kutsal Kitap tutmaktadır. İsa'nın yüzü gerçekçi olmakla birlikte, ikonaların tipik huzur ve sükunetini, ibadete yönelik tasvirlerin özelliklerini taşımaktadır. Renk tonlamaları ile doku daha az belirgin hale gelmiş ve ışık eşit olarak dağıtıldığından bu özel yumuşaklık ortaya çıkmıştır. Bu sayede tasvir, Antik Yunan duygusallığını yitirmiş ve ikonanın işlevine uygun öğretici ve ibadet edilebilen suret işlevini kazanmıştır. Pantokrator İsa ikonası, dinginlik, derinlik ve tasvirin soyut özelliği gibi Bizans ikona sanatının en önemli karakteristik özelliklerini içermektedir (Popova, 2005, s. 45).

Resim 22: Ortada Tahtta Oturan Meryem ve Çocuk İsa, Aziz Theodoros ve Aziz Georgios, 6. yüzyıl, Azize Katherina Manastırı, Sinai, Mısır (Weitzmann, 1968)

Resim 22’de Tahtta Oturan Meryem ve Azizler Theodoros ve Georgios ikonası, Klasik Yunan Sanatı ile ikona resmine özgü özellikleri birleştirmiştir. Mimari unsurlar ve melekler, antik figürlere çok benzer canlı, duygusal formlar içermektedir. Meryem sade figürü, dünyevi kaygılardan uzaklaştığını vurgulayan koyu renkli giysileri, Theodoros ve Georgios, klasik modellerden uzak ve manevi derinlikle dolu olan doğulu yüz tipleri ile görülmektedir (Popova, 2005, s. 45).

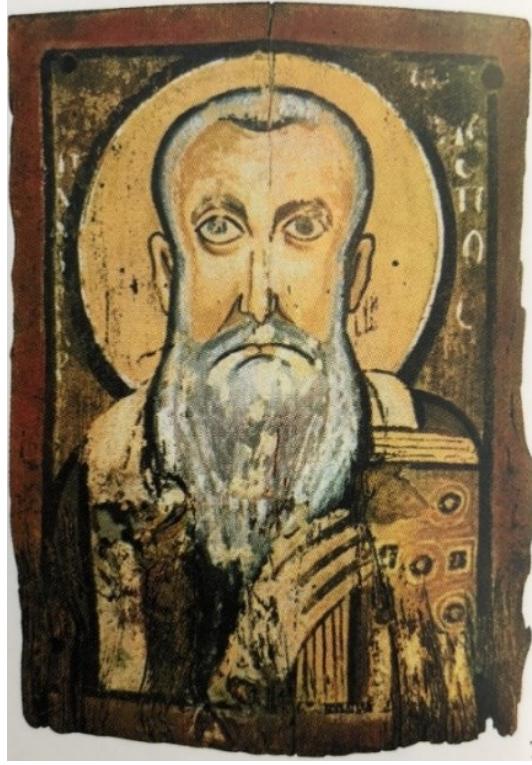

Resim 23: Azizler Sergios ve Bacchos, 6. yüzyıl, Batı ve Doğu Sanatları Müzesi, Kiev
(<https://www.bing.com/images> Erişim: 22 Ekim 2018)

Resim 23'de, Azize Katherina Manastırı'ndan, 19. yüzyılda Kiev'e götürülen farklı üslupta ikona, Azizler Sergios ve Bacchos tasvirleridir.

Azizler Sergios ve Bacchos kültleri Bizans İmparatorluğu'nda çok güçlüdür. 527 ve 536 yılları arasında Konstantinopolis'de onuruna büyük ve görkemli bir kilise inşa edilmiştir. Bu ikonanın kilise için yapıldığı düşünülmektedir. (Popova, 2005, s. 45-46).

Başkent Konstantinopolis kökenli, 6. yüzyılda var olan sanatsal eğilim, Bizans başkentinden gelen zanaatkârları ziyaret eden Ravenna ve Sinai'deki mozaiklerden de görülebilir. Azizler Sergios ve Bacchos ikonası, durağan, doğulu yüz tipi, büyük içsel güç ve sessizlik, derin maneviyatın hissiyle tasvir edilmiştir. Bu çağda, özellikle 5. ve 6. yüzyıllarda bu tip ikonalara sıkça rastlanmaktadır. Mısır, Suriye ve Filistin çöllerinde yeniden keşif ve kurtuluş arayışında olan keşişler, dönemin dinsel eğilimini yansıtır. Bu ikonanın, Sinai'deki Azize Katherina Manastırı'nda ve Selanik'te Aziz Demetrios Bazilikası'ndaki mozaik örneklerle benzer olduğu görülmektedir (Popova, 2005, s. 46).

Resim 24: Piskopos Abraham, 6. yüzyıl, Dahlem Devlet Müzesi, Berlin (Popova, 2005)

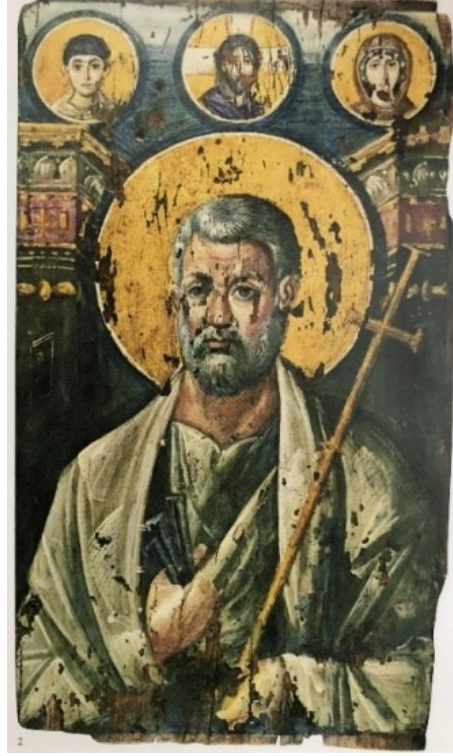

Resim 25: İsa ve Aziz Menas, 6. yüzyıl, Louvre Müzesi, Paris
(<https://www.louvre.fr/en/oeuvre-notices/christ-and-abbot-menas> Erişim: 30 Ekim 2018)

Resim 26: Aziz Platus ve Kadın Martyr, 6. yüzyıl, Museum of Western and Eastern Art, Kiev (Popova, 2005)

Aziz Platus ve Kadın Martyr ikonası, Filistin, Suriye ve Mısır'da yapılmıştır. Mısır'da, ikisi de 6. yüzyılda resmedilmiş iki Kıpti ikona: Piskopos Abraham ve İsa ve Aziz Menas, Aziz Platus ve Kadın Martyr ikonaları, 6. yüzyıl ikona örneklerindedir. Başkent örnekleri ile karşılaştırıldığında renk çeşitliliğinin az, kalın çizgisel, çok daha yalın ve parlak renklerin kullanılmış olduğu görülmektedir. Antik Yunan ya da herhangi bir klasik geleneğin izleri neredeyse yoktur, tasvirlerin ruhani ifadesi oldukça güçlüdür (Popova, 2005, s. 46).

Resim 27: Havari Petrus, 7. yüzyıl, ahşap üzerine enkaustik, Sinai, Mısır¹⁵ (Onasch ve Schnieper, 1997)

7. yüzyıla ait ikonada, Havari Petrus, dingin bir erkek portresi olarak tasvir edilmiş, gerçekçi bir üslupta sol elinde piskopos asası, sağ elinde anahtar bulunmaktadır. Arkada sağ ve solda mimari unsur tasvir edilmiştir. En üstte ise, üç madalyon içinde: ortada sağda Meryem ve solda genç erkek figürü (İncil yazarı Yahya olduğu düşünülmektedir) resmedilmiştir. Erken dönem ikonografisine uygun olarak figürler ideal olmaktan çok doğaldır ve ikonayı resmeden özgürdür (Popova, 2005, s. 44-45).

İkonaklast dönem öncesi ikonalarda, başkent üslubunun, Sinai'den Kiev'e giden ikona grubundan hareketle, frontal ciddi duruşları olan, durağan, geniş yüzlü, büyük burunlu, büyük gözlü, iri dudaklı figürlerden oluştuğu söylenebilir (Gerhard, 1971, s. 67).

Iustinianos'u (527-565) takip eden dönemde, ikonaların sayıları ve mucizevi güçlerine inanılması eğilimi artmış, İkonoklastlar, itiraz etseler de, kutsal

¹⁵ Eser Weitzmann, Onasch ve Schnieper'e göre VII. yüzyıl, Popova'ya göre VI. yüzyıla tarihlendirilmiştir.

tasvirlerin yüceltilmesi, 726'ya kadar istikrarlı bir şekilde artış göstermiştir. Bu tarihten sonra İkonoklast hareket, geçici bir duraklamaya yol açmıştır (Weitzmann, 1968, s. IX).

Zamanla Hıristiyanlar arasında iki farklı görüş ortaya çıkmış bir grup, ikonalara ibadetin doğru olmadığını savunmuştur. 726-730 yılları arasında Bizans İmparatoru III. Leon (717-741) ikonalara tapınmayı yasaklamıştır. Kilisedeki resimleri tahrip ettirip, ortadan kaldırmıştır¹⁶.

8. ve 9. yüzyıllarda İkonoklastlar, İsa tasvirinin sadece liturjik unsur olarak kabul edilmesinden yana olmuşlardır. İkona savunucuları (öncelikle Şamlı Yuhanna, Theodoros, Nikephoros I), Büyük Basileos fikrini geliştirip ayrıntılandırmışlardır: ikonalar; Tanrı'nın doğal görüntüsü olarak İsa ikonaları; Oğul olarak İsa ikonaları; İsa ya da azizlerin tasviri olarak kabul edilen ikonalar olmak üzere üç grupta kabul edilmiştir (Podskalsky ve Stichel, 1991, s. 978).

Resim 28: Khludov el yazması fol. 67r, İstanbul, 9. yüzyıl, Tarih Müzesi, Moskova (Cormack, 2007)

¹⁶ İkonalara karşı hareketin, 730 yılında, *Silentium* sonrası Patrik Germanus'un karşı çıkmasına rağmen, Piskopos Anastasios döneminde gerçekleştirildiği düşünülmektedir (Mango ve Scott, 1997, s. 565).

Resim 29: İmparatoriçe Theodora'nın annesi Theoktiste'nin torunları Thekla, Anna, Anastasia, Pulcheria ve Maria'ya ikonalara ibadeti gizli öğretmesi, Madrid Skylitzes Kroniği fol. 44v

([https://commons.wikimedia.org/wiki/File:MadridSkylitzesDaughtersOfTheodoraFol44v.j](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:MadridSkylitzesDaughtersOfTheodoraFol44v.jpg)
pg Erişim: 20 Ekim 2020)

Resim 30: Aya İrini Kilisesi'nde İkonoklast Dönem'e ait apsis yarı kubbesindeki haç (Erbilgin Arşivi, 2016)

İznik'de 787 yılında toplanan İkinci Ekümenik Konsil'de, resimlerin yeniden Ortodoks Kiliselerinde bulunmasının kabul edilmesi üzerine ikonalar tekrar

kiliselere asılmış ve ikona karşısında ibadet etmek dini bir anlam kazanmıştır. İkonoklast Dönem 843'de sona ermiştir¹⁷.

Resim 31: Azize Eirene, 9. yüzyıl ilk yarısı, Azize Katherina Manastırı, Sinai, Mısır (Popova, 2005)

Bu dönemde üretilen Doğu ikonaları soyut, ruhani ikonalardır. Basit ve işlenmemiş, taşra tipidir. İkonoklast Dönem öncesi geleneklere adanmıştır.

Azize Eirene ikonasının ya Koptik Kilise (Mısır) veya Filistin'de yapıldığı düşünülmektedir. İkonanın banisi, azizenin önünde diz çöken figür çok daha küçük boyutta tasvir edilmiştir. Figürler arasındaki oransızlık azizeye gösterilen

¹⁷ İkonoklast Dönem (Tasvir Kırıcı Buhran Devresi (711-843) Ostrogorsky, G., *Bizans Devleti Tarihi* (Çev. Fikret İşıltan) 1999, s. 137-196. Ayrıca bkz. ÖNCÜ, İ. *Bizans İmparatorluğu'nda İkonoklast Dönem (726/730-843), Konstantinopolis ve Yakın Çevresindeki Etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

önemi göstermektedir. Basit görülen teknik ve parlak renkler kullanılmıştır. İzleyenlerin anlayabileceği sembolik tasvirlerdir (Popova, 2005, s. 49).

İkonoklast Dönem'in hemen ardından bir anda tüm tasvirlerin yerlerine yerleştirildiği ve duvarların tasvirlerle bezendiği söylenemez. Bilinen ilk yenileme çalışması, Patrik Photios'un konuşması referans olarak alındığında, Konstantinopolis'deki Ayasofya apsisindeki tasvirlerdir ve 867'de yapılmıştır. Ayasofya'da apsiste yer alan Meryem ve Çocuk İsa tasviri günümüze ulaşmış ilk mozaik örnektir. Sergios ve Bakkhos Kilisesi 867-877'de, Meryem'e adanan kilise 879'dan önce yeniden bezenmiştir. Dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısı Bizans Resim Sanatı açısından yoğun bir dönemdir (Mango, 2007, s. 289).

İkonoklast dönem sonrası, Bizans sanatında dönüşüm noktasıdır. 867-1056 tarihleri arasındaki dönem Makedonya Hanedanı Dönemi'dir. İkonoklast Dönem'de kilise gelenekleri kaybolduğundan, yeniden yapılanmaya gerek duyulmuştur. Ana dini ve sanat kuralları tekrar düzenlenmiştir. Mimari, duvar resimleri, mozaik, ikona ve resimli el yazmaları yeniden yapılmaya başlanmıştır. İkonografi ve sembolik anlamlar yeniden ele alınıp, yeni bir üslup geliştirilmiştir. Ortodoks Kilisesi'nde ikonalara tekrar ibadet başlamış ve önem verilmiştir. 9. yüzyılın ikinci yarısından günümüze Bizans İkonası gelmemiştir. Bu döneme ait Bizans sanat eserleri hakkındaki bilgi, Konstantinopolis'de Ayasofya'daki mozaiklerden alınabilir (Popova, 2005, s. 49).

İkonoklast Dönem'den sonra ikona yapımında enkaustik tekniği yerini tempera tekniğine bırakmıştır (Onasch ve Schneper, 1997, s. 38).

Makedonya Hanedanı Dönemi'ndeki (867-1056) imparatorlar, ikona sanatına önem vermişlerdir. Bu dönemdeki ekonomik canlılıktan sanat dalları da payına düşeni almıştır. Sanat loncaları imparatorluğa bağlı kalmışlar (hammadde alımında kolaylık sağlanması için), bu ilişkiler sonucu seçkin bir ikona sanatı ortaya çıkmıştır. Bu elitist durum hem toplumun en üst tabakasının oluşturduğu kurulun garantisini hem de malzemelerin, ithal edilen fildişinin garantisini vermektedir. Sanat eserlerinde, fildişi, altın mine işçiliği, mozaik örnekler görülmektedir (Onasch-Schneper, 1997, s. 42-46).

İkonoklast Dönem'den sonra Bizans sanatında Sasanilerin ve İslam kültürünün etkisi görülmektedir. Bu etki özellikle mine işçiliğinde ve mozaik çalışmalarda görülebilir. Bu sadece ikona üretiminde değil, mimari bezemelerde üretim tekniği ve renklerin etkileyici bir biçimde kullanılmasında da kendini göstermektedir (Onasch-Schnieper, 1997, s. 45).

Resim 32: Hodegetria Meryem, fildişi, 10. yüzyıl, Konstantinopolis (Onasch-Schnieper, 1997)

Makedonya Hanedanı Dönemi'nde, yeni bir üslup gelişmiştir. Kusursuz bir dengeye sahip klasik eserlerde görülen drapeli giysiler içindeki figürler, klasik döneme ait estetik standartlar, yeni liturjik kavramlar ve ruhanilik ile birleşmiştir. Dini figürler, klasik döneme ait kıvrımlı giysiler içinde tasvir edilmişlerdir. Bu dönemde entellektüel çevre, dini imgeleri desteklemiştir (Weitzmann, 1966, s. XI).

Resim 33: Herbaville Triptikon, fildişi kabartma, 10. yüzyıl, Louvre, Paris
(<https://livejournal.com> Erişim: 30 Ekim 2018)

Herbaville Triptikon'u, Makedonya Rönesansı Dönemi'nde yapılan, fildişi oyma eserlerin en önemlilerindedir. Üstte merkezde Deesis sahnesinde, İsa tahtta oturur vaziyette, sağında ve solunda ona yönelmiş vaziyette Yahya ve Meryem ayakta. Altta ortada, soldan sağa havariler; Yakup, Yuhanna, Petrus, Paulus ve Andreas bulunmaktadır. Yan panellerde, asker azizler, onların altında, ellerinde haç tutan martyr azizler bulunmaktadır.

11. yüzyılın ilk yarısı, Bizans sanatında bir dönüm noktasına tanık olunmuştur. Mimaride tamamen yeni bir görüntü ve üslup anlayışı ortaya çıkmıştır. Selanik'teki Panagia ton Chalkeon Kilisesi'nde (1028) mozaikler ve freskler topluluğu, Phokada'daki Hosios Lukas Manastırı'nın Ana Kilisesi (1030-1040'lar), Kiev'deki Ayasofya Katedrali (geç 1030-1040'lar) en önemli örneklerdir. 11. yüzyılın ikinci yarısı ve 12. yüzyıl, Komnenos Hanedanı Dönemi olarak bilinmektedir. Bu dönemde Bizans sanatı üst noktaya ulaşmıştır. Duvar resimleri ve ikonlarda liturji ve ilahilerin sembolik anlatımları temel alınmıştır. Bu dönem

sanatının temel özelliği, Bizans resminin ruhani yanını ön plana çıkartmaktır. Bu yüzyıllarda, Bizans dinsel bilincinin idealini en iyi şekilde ifade edebilen ana tiplere mensup olmalarına rağmen, birbirlerini tekrar etmeyen ve bireysel özelliklerinde sonsuz çeşitlilik gösteren çok sayıda tasvir yaratılmıştır. Bizans Sanatı Ortodoks ülkelerde yaygınlaşmasının yanında Batı sanatını, özellikle İtalya'yı etkilemiştir (Popova, 2005, s. 51-52).

Resim 34: Hodegetria Meryem, mozaik ikona, 12. yüzyıl, Fener Rum Patrikhanesi, İstanbul (Erbilgin Arşivi, 2017)

Resim 35: Vaftizci Yahya, mozaik ikona, 12. yüzyıl, Fener Rum Patrikhanesi, İstanbul (Erbilgin Arşivi, 2017)

Hodegetria Meryem ve Vaftizci Yahya ikonaları, 12. yüzyıl başında Konstantinopolis'deki Pammakaristos Manastırı için üretilmiş, mozaik tasvirlerdir. İkisi de kaliteli malzeme ve teknik ile üretilmiş, aynı zamanda görkemli, dingin, ruhani figürlerdir. İfadeleri basit ve anlaşılabilir, simetrik duruşlar, geniş omuzlar ve güçlü bir boyun, başın ve yüzün güçlü olması, yuvarlak şekli, göze çarpan özelliklerindedir (Popova, 2005, s. 54).

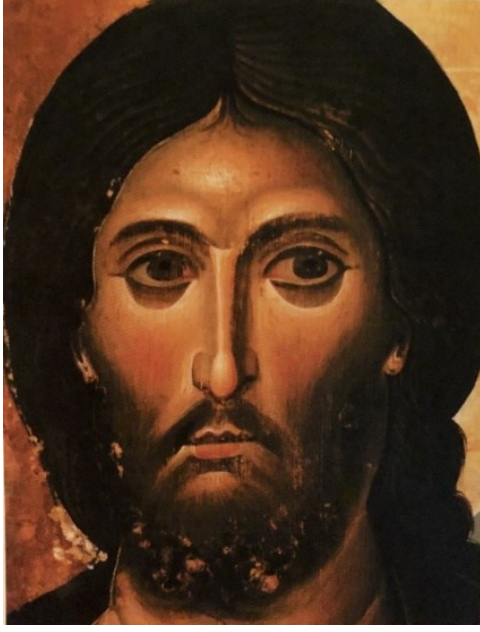
Aleksios I. Komnenos döneminde (1081-1118), Balkanlar ve özellikle Bosna'da Bogomil dini doktrini çerçevesinde İsa'nın Tanrısallığı ve Theotokos Meryem kültü reddedilmiştir. Bogomiller ikonalara karşı çıkmışlardır. Aleksios I. Komnenos sadece Türkler ve Balkan topluluklarınca değil Normanlar tarafından da tehdit edilmiştir (Onasch-Schnieper, 1997, s. 46).

Bizans daha sonra gelen hanedanlar döneminde gücünü kaybetmeye başlamıştır. 1204'de Latin istilası ile, 1453'de Osmanlılar tarafından yenilgiye uğramıştır. İkona sanatı açısından bu iki tarih arasında geçmişte yapılanlardan farklı tipte ikona yapılmıştır. 1204'de İstanbul Haçlılar tarafından istila edilmiştir. Bu dönemde Latin dini tasvirleri ve Doğu Ortodoks ikonalarının birleşmesiyle "Haçlı İkonaları" denilen ikona tipi gelişmiştir. Gerçek hayattan kopuk hareketsiz, soyut, ciddi figürler yerine derin duygulu canlı figürler gelmiştir (Onasch-Schnieper, 1997, s. 46).

Haçlılar, şövalyeler veya Latinler için hazırlanmış olan 13. yüzyıl ikonaları, tamamen özel bir grup oluşturmaktadır. Bizans'ı fetheden Batılılar, doğrudan temas kurmuşlar, kiliseleri ve ikonaları görmüşler, Bizans sanatından çok etkilenmişlerdir. Yunan ustalarını taklit etmeye çalışmışlar ve onlar tarafından öğretilen tasvirleri üretmeye başlamışlardır.

Batılı sanatçılar, Bizans ikonalarını sık sık resmetmişlerdir. Bizans modellerini kopyalamışlar ve bazen aynı atölyede Yunan ustalarıyla yan yana çalışmışlardır. Bu türden atölyeler Haçlı yönetimindeki kasabalarda; Kudüs, Acre ve Kıbrıs'ta bulunmaktadır. Yunanlıların ve Avrupalıların birlikte çalıştığı bir atölyenin, Sinai Dağı'ndaki manastırda olduğu (13. yüzyılda manastırın Haçlılarla olan bağlantıları) bilinmektedir.

Bu dönemde, bir ikona Yunan ressam tarafından tasvir edildiğinde, tamamen farklı Avrupa kültürüne sahip insanlar için özellikler eklenmiştir. Batılı sanatçılar ise genellikle Batı düşüncesinin sınırları içinde kalmakla birlikte Bizanslı sanatçıları taklit etmeye çalışmışlardır. Batılı ressamlar Bizans ikonografisinden ve üslup özelliklerinden etkilenmişlerdir. Batılı ve Doğulu sanatçılar birbirlerini etkilemişler, bu olağandışı emeğin ve birbirini izleyen ilişkilerin sonucu olarak Haçlı Sanatı olarak bilinen olgu ortaya çıkmıştır (Popova, 2005, s. 74).

Resim 36: Pantokrator İsa, 13. yüzyıl başı, Azize Katherina Manastırı, Sinai Dağı (Popova, 2005) (solda); **Resim 37:** Başmelek Mikhael, 13. yüzyıl başı, Azize Katherina Manastırı, Sinai Dağı (Popova, 2005) (sağda)

Bu dönemin iki ikonası; Pantokrator İsa ve Başmelek Mikhael, beş figürlü yarım boy Deesis dizisinin parçalarıdır (beş tasvir, Sinai Dağı'ndaki Azize Katherina Manastırı'ndadır). Merkezdeki İsa tasvirinin her iki yanında Meryem ve Vaftizci Yahya'nın ikonaları bulunmaktadır, figürler İsa'ya doğru yönelmiş ve insanlık için arabuluculuk yapmaktadırlar, Mikhael ve Gabriel İsa'nın göksel nöbetlerini oluşturmaktadır. Bu ikonadaki İsa'nın prototipinin, Azize Katherina Manastırı'nda bulunan, 6. yüzyıla tarihli İsa ikonası olduğu düşünülmektedir. İnce ruh durumunu yansıtan nüanslar ortadan kalkmış ve İsa'nın ihtişamını iktidar ve açıklıkla ifade eden büyük, anıtsal bir tasvire dönüşmüştür (Popova, 2005, s. 68-69).

Her iki ikonanın da oldukça basit ama güçlü bir üslubu olduğu görülmektedir: figürler hacimli, omuz çizgileri belirgin ve güçlü kalın çizgiler, yüzde renk yoğunluğu, yüz ifadesi sakindir. Tasvirler için, sağlıklı bir ruhun ve gücün yansımaları denebilir. Bu yeni bir üsluptur ve bu döneme ait birçok ikonada görülmektedir (çoğu Sinai Dağı'nda günümüze ulaşmıştır).

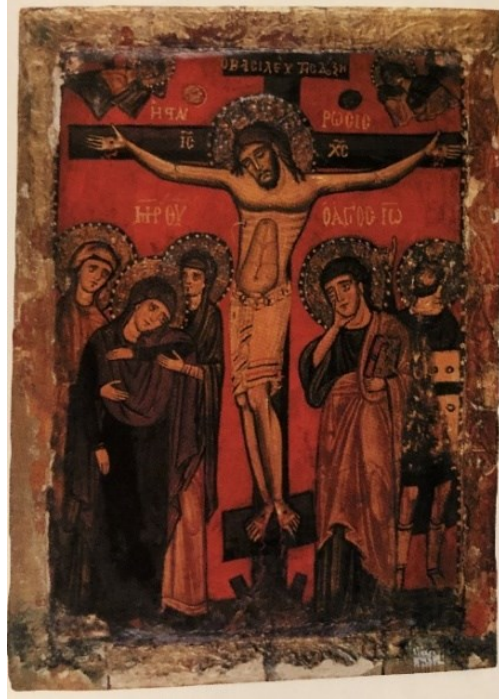
Resim 38: Aziz Nikolaos, 13. yüzyıl ilk yarısı, Azize Katherina Manastırı, Sinai, Mısır (Popova, 2005)

İsa, Başmelek Mikael ve Aziz Nikolaos ikonalarının yüksek kalitede malzeme ve teknikten dolayı İstanbul'da yapılmış olduğu düşünülmektedir (Weitzmann, 1966, s. IX).

Resim 39: Hodegetria Meryem, 13. yüzyıl ilk yarısı, Azize Katherina Manastırı, Sinai Dağı (Popova, 2005)

Metal kaplama ve inci işlemeli haleli Hodegetria Meryem ikonası, 1200 civarında ortaya çıkan ve hemen tanımlanabilen Bizans'ta üretilen Meryem ikonalarına çok benzemektedir. Bizans, ancak Batı resminde bulunabilen ve Bizans eseri olmayan güçlü bir duygusallıkla birleştirilmiş ikona tipinin örneğidir. Bizans'ın ruhani dokunuşu hissedilmektedir. İkonadaki üslup, Gotik sanatın ilk örneklerinden geleneksel Bizans ikonasına eklenmiş görünmektedir.

Resim 40: Çarmıh, 13. yüzyıl ilk yarısı, Azize Katherina Manastırı, Sinai Dağı (Popova, 2005)

Yukarıda aynı dönemin başka bir tasviri, Çarmıh sahnesinin yer aldığı ikona; sert yüzlerin, hacimli figürlerin yer aldığı, Doğu Hıristiyan eyaletlerinde yapılmış Bizans eserlerine benzemekle birlikte Avrupa'daki Roma dönemi sonrası resim sanatına ait örnekleri de andırmaktadır. Bu değişik kombinasyon, Sinai Yarımadası da dahil olmak üzere çeşitli yerlerde ortak sanat atölyelerinin özel koşullarında üretilmiştir.

1261'de VIII. Mikhael (1259-1282) Konstantinopolis'e girmiş, bu Latin istilasının sonu olmuştur. 1453'de Osmanlıların Bizans'a son vermelerine kadar olan dönemde, iki yüzyıl boyunca son Bizans Hanedanı Palaiologoslar tarafından yönetilmiştir. Bu dönemin en önemli örnekleri Khora Manastırı'ndaki mozaiklerdir. İmparator II. Andronikos (1282-1328) ve hocası Metokhites, saraya yakın kiliseyi

mozaiklerle bezemişlerdir. Eski ve Yeni Ahid'den sahneler; uzamış, hareketli figürler içeren kompozisyonlarla betimlenmiştir (Onasch-Schnieper, 1997, s. 49).

Geç Bizans dönemine ait sanat, Palaiologos Rönesansı olarak adlandırılır. Bir zamanlar büyük imparatorluk olan Bizans, topraklarının çoğunu kaybetmiş ve küçük, güçsüz bir duruma dönüşmüştür. Uluslararası saygınlığı azalmıştır. Bundan dolayı, bu arka plana karşı Bizans sanatının dikkate değer bir gelişme yaşaması daha etkileyicidir. Yaratıcı çalışmaların bu yükselişi, 14. yüzyıldaki Bizans sanat yaşamının her aşamasında görülebilir. Sanat, ikonografinin simgesel yaratıcılığı, yeni öznelerin bolluğu, kapsamlı yorumları, sayısız üslup çeşitlemeleri, teolojik düşünce ile son derece yakın bağlantılar ve yüksek sanatsal beceri ile karakterize edilmektedir. Bizans'ın bin yıllık tarihinin bu son aşamasının sanatında en ufak bir düşüşün ya da yaşlılığın olmadığını vurgulamak gerekmektedir. Tam tersine, yaratıcı ve enerjik, geçmişin en iyilerinden çoğunu yeniden üretip yeniden canlandıran, yeni bir görünüm ve yeni bir tarz edinen ve sanatın en önemli konu olarak daha da güçlenmesi bu dönemin en önemli özelliğidir (Popova, 2005, s. 76).

İkona sanatı da 13. ve 14. yüzyıllarda canlanmıştır. Bizans'ın bu son döneminde, politik karışıklık yaşanmasına rağmen, sanat gelişme göstererek yeni bir üslup geliştirdi. Ayasofya'nın güney galerisindeki Deesis sahnesi; Vefa Kilise Camii, Pammakaristos Kilisesi/Fethiye Camii ve Kariye Camii bu dönemde mozaiklerle süslenmiştir. Bu yeni üslup, zarif figürlerin olduğu aynı zamanda hüznün, melankoli duygularının hissedildiği eserlerle kendini göstermiştir (Chadzikakis, 2016, s. 234).

Meryem'in Konstantinopolis şehrinin koruyucusu olarak; ikonaları surlarda dolaştırılmış, şehri savunanlara güç verdiği kabul edilmiştir. Bizans'ın son döneminde de Ioannis Kananos'un 1422 kuşatması ile ilgili metninde Meryem'e duyulan şükran anlatılmıştır. Meryem'in saldırı sırasında surlarda görüldüğüne inanılmış ve savunmacılara ilham vermiştir (Turnbull, 2010, s. 173).

Resim 41: Tanrı Anası Meryem, İsa'nın doğumu, Palaiologos dönemi sanatı, fresko detay, 1350, Perivleptos Kilisesi, Mistra, Yunanistan (Stuart, 1975)

Resim 42: Koimesis, mozaik, 14. yüzyıl, naos batı duvarı, Khorra Manastırı
(<http://kariye.muze.gov.tr/tr/muze/eserler/naostaki-mozaikli-sahneler/meryemin-olumu-koimesis> Erişim: 03 Kasım 2018)

Koimesis sahnesinde yatağında uzanmış Meryem, yatağın başucunda ve ayakucunda havariler, üç piskopos ve kadınlar yer almaktadır. Çevresinde çift mandorla bulunan ve Meryem'in ruhunu imgeleyen bebek ile tasvir edilen İsa'nın elleri örtülüdür. İsa'nın çevresinde melekler ve üstte kanatları açık vaziyette

Seraph bulunmaktadır. Arkada mimari öge yanında, uçar vaziyette iki melek figürü tasvir edilmiştir. Meryem'in baş tarafında elindeki buhurdanı sallayan Petrus, ayak tarafında Paulos Meryem'e doğru eğilmiştir. Bütün figürlerdeki hareketlilik, dönemin belirleyici özelliğidir. Altın rengi fon üzerinde, İsa'nın giysisi altın rengi, mandorla şeffaf açık mavi, Meryem'in giysisi lacivert, lahit kahverengi, sarı tonlarındadır. Diğer figürlerin giysileri lacivert, kahverengi, kırmızı, beyaz tonlarında, sağdaki mimari ögelerin çatıları lacivert, duvarları kahverengi tonlarında, soldaki mimari öge ve zeminin alt bölümü yeşildir.

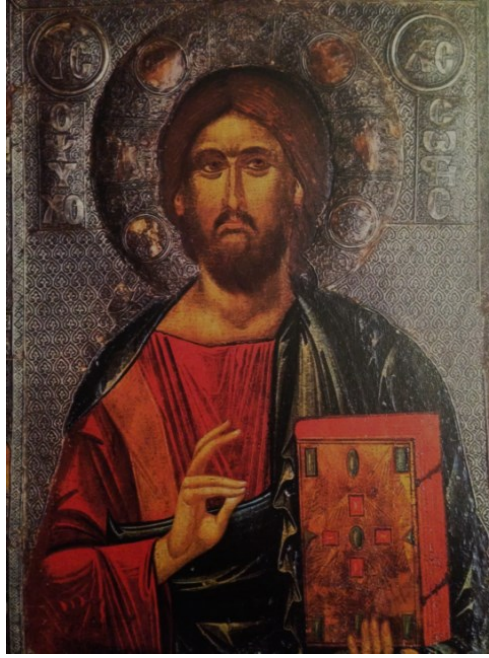
Resim 43: Deesis, Parekklesion, 14. yüzyıl, Khora Manastırı, Konstantinopolis (<http://kariye.muze.gov.tr/tr/muze/eserler/dis-narteks-mozaikleri/parekklesion> Erişim: 03 Kasım 2018)

Palaiologos Sanatı'nın en önemli örneklerinden, Konstantinopolis, Khora Manastırı, Son Yargı sahnesinde merkezde tahta oturan İsa ve iki tarafında, İsa'ya dönük ve dua eder pozisyonda olan Meryem ve Vaftizci Yahya, bütün insanlar adına İsa'dan af dilemesi betimlenmektedir. Son yargı sahnesinde, Meryem ve Yahya'nın arkasında başmelekler Mikhael ve Gabriel görülmektedir.

Bu dönem sanatının temaları dinidir ve antik çağa ilgi, kendisini klasik modellerin neredeyse zorunlu hale geldiği biçim olarak göstermiştir. Mozaikler ve freskler daha önce görmediğimiz, daha fazla ayrıntı ve edebi bir unsur olan doğal bir kaliteyi göstermektedir; ikonografi detaylandırılmış; ikonalar, Eski Ahid konuları, birçok karmaşık alegoriler ve semboller aynı zamanda hem sanatçıların hem de izleyicilerin deneyim ve bilgeliğini gerektiren, liturjik ilahilerin metinlerini içermektedir (Onasch-Schnieper, 1997, s. 49).

11. ve 12. yüzyıllarda Bizans resim sanatında göze çarpan özellik çizgiselliklerdir. Palaiologos Hanedanlığı döneminde figürler kısa kıvrımlı çizgiler ve derinlik etkisi

ile tasvir edilmiştir. Makedonya Hanedanı döneminde figürler batılı sanatçılar gibi yere basar vaziyette tasvir edilmesine rağmen son dönemde uçar vaziyettedir. Detaycı anlatım bu dönemin diğer özelliğidir. Hikayenin ayrıntıları ve hareketliliği şiirsel bir etkiyle verilmiştir. Palaiologos Hanedanlığı Dönemi'nde sanatçı renkleri şeffaf bir şekilde hemen göze çarpmayan, iç içe geçen tonlarda, üst seviyede bir uyum içinde kullanmıştır. Derinlik fikri, figürlerin hareket ve plastik özelliklerinin verilmesi, figürlerdeki uzama bu üslubun özelliklerindedir (Stuart, 1975, s. 53-66).

Resim 44: Pantokrator İsa, 14. yüzyıl, National Museum, Ohrid, Makedonya
(<http://www.monumentaserbica.com> Erişim: 05 Kasım 2018)

14. yüzyıl örnekleri arasında, Pantokrator/Kainatın Hakimi İsa, sağ elini göğüs hizasında kaldırmış, takdis işareti yapmakta, sol eliyle kodeksi tutmaktadır (Ševčenko, 1991, s. 438).

14. yüzyılın başlarında Konstantinopolis'te üretilmiştir. İmparator I. Andronikos tarafından Ohrid Başpiskoposu Gregorios'a sunulmuş ve Ohrid'deki Ayasofya Kilisesi'ne yerleştirilmiştir. Palaiologos Rönesansı Dönemi'nde Başkent'te üretilmiş eserde; İsa figürü dışındaki bölüm gümüş kaplamadır, Yunanca yazıtlar içerir: İsa (Ruhların Koruyucusu), yazıtlara karşılık gelen "İlahi Merhamet" ve "Kurtuluş"un bir parçası olarak tasarlanmıştır (Popova, 2005, s. 78-79).

Bizans Sanatı'nda yazıtlar, ikonaların yüzeyinde, çerçevede veya panelin arkasında görülebilirler. Metal kaplamaya kazınarak veya mine ile uygulanabilirler; tasviri örten ipek örtü üzerine işlenebilirler. Bu metinler, Tanrı'ya kişisel bir istek sunan yazılı dualar görevi görür. Yapılan araştırmalarda, ikonalar üzerindeki yazıtlar Bizans'ta lüks hediye alışverişi işlevi gördüğünü de göstermiştir (Pentcheva, 2010, s. 120).

Resim 45: Başmelek Mikhael 14. yüzyıl, Byzantine Museum, Atina
(<http://www.byzantinemuseum.gr/en/collections/icons> Erişim: 08 Kasım 2018)

Bir elinde asa, diğer elinde küre tutan Başmelek Mikhael tasvirinde, figürün dünyevi genç yüzünün yanında altın yıldızla vurgulanan ilahi enerjinin ışınları ve giysisindeki yoğun renk tonlamaları görülmektedir (Popova,2005, s. 83).

Resim 46: Eleousa Meryem, 14. yüzyıl, Konstantinopolis, 11.2x8.6 cm., Metropolitan Museum of Art, New York (<http://www.metmuseum.org/collection/the-collection-online> Erişim: 05 Mayıs 2016) (solda); **Resim 47:** Lazarus'un Dirilişi, 1428, Palaiologos Dönemi Sanatı, Pantanassa Kilisesi, Mistra, Yunanistan (Stuart, 1975) (sağda)

Eleousa Meryem tipi (Şefkatli Meryem), Meryem yanağını kucağındaki Çocuk İsa'ya dayar vaziyettedir (Ševčenko, 1991, s. 2171).

Perivleptos (1350) ve Pantanassa (1454) Kilisesi'nin duvar resimlerinde yarı saydam renkler, zarif figürler, idealist bir ruh halini yansıtır. Figürler sakin; hareketleri ve mimiklerinde, Palaiologos üslubuna sadık bir şekilde, doğal bir zarafet ve denge vardır. Kompozisyonlar akıcıdır, dikkatle düzenlenmiştir; detaylıdır ancak fazla kalabalık da değildirler. Bu nitelikleriyle, Konstantinopolis'teki Khora Kilisesi'nin 14. yüzyıldaki freskoları gibi, bir dizi anıtsal kazanımın kökünden geldiklerini ispatlamaktadırlar (Stuart, 1975, s. 108).

Bizans Resim Sanatı 1453'den sonra da, Yunanistan (Athos, Girit), Balkanlar, Makedonya ve Rusya'da (Kiev, Vladimir-Suzdal, Tver, Yaroslavl, Novgorod ve Pskov, Moskova) etkisini sürdürmüş, ikona üretimi devam etmiştir.

15. yüzyılda Konstantinopolis'in Osmanlılar tarafından alınmasından sonra, Yunanistan'da, Girit'te üretilen ikonalar "Bizans Sonrası Rum İkonaları" olarak adlandırılmıştır. İstanbul'un fethinden sonra Girit Adası Rum ikona sanatının merkezi olmuştur. Girit Ekolü İtalyan ressamlardan etkilenmiş ve batı etkisinde

ikonalar üretilmiştir. Batı resim sanatı etkileri 18. ve 19. yüzyıllarda devam etmiştir.

Bizans İmparatorluğu'nun çöküş sürecinde, birçok sanatçı imparatorluğun elinde kalan son eyalet olan ve imparatorluk başkentinin düşüşünden sadece yedi yıl sonra kendisi de düşen *Morea*'da (Mora Yarım Adası) küçük bir yamaç kasabası olan *Mistra*'ya gitmişlerdir.

Mistra'daki kiliselerde üretilen resimler, imparatorluk yok olurken son günlerini yaşamakta olan Palaiologos Sanatı'nın sofistike görkemine de şahitlik etmektedirler. Bu tasvirler, o günlerden gelen önemli sanat eserleridir. Bu sanatın, kendi yerel kültürel geleneklerine değer veren hamiler için yaratıldığı anlaşılmaktadır (Stuart,1975, s. 108).

Mora'nın 1460'da düşmesinden önceki dönemde de bir göç hareketi mevcuttur ve göçmenlerinin çoğu İtalya veya o zamanlar Venedik yönetimi altında olan Yunan Adalarına gitmektedir. Ana karadan çıkış için en elverişli yol ise Mora'dan gemiye binerek Girit'e geçmektir. Venediklilerin 13. yüzyıl başlarında imparatorluğun elinden zorlukla aldıkları Girit Adası, o dönemde Yunancanın en fazla konuşulduğu bölgedir ve Bizans'ın kültürel geleneğini ebedileştirmek isteyen sanatçı ve âlimler için bir karargâh haline gelmiştir (Stuart,1975, s. 108).

Pek çok tarihçi "Girit Ekolü" terimini Girit'te çalışan ve başta Venedik olmak üzere İtalyan etkisi ile karşılaşmış ve bundan etkilenmiş ressamı için kullanmaktadır. Örneğin, tarihçi Nikodim Kondakov, Bizans geleneğinin, Konstantinopolis'teki 14. yüzyıl sanatına atfedilen olgunlaşma döneminin, aslında İtalyan etkisi ile oluştuğu ve Girit'in de bu sanat için ortam oluşturduğu görüşünü benimsemektedir (Kondakov, 1927, s. 72-77).

İlk kez Fransız tarihçi Gabriel Millet¹⁸ tarafından kullanılmış olan "Girit Ekolü" terimi kafa karışıklığı ve yanlış anlamaların oluşmasına sebep olmuştur. Millet bu terimi, Palaiologos Sanatı (Konstantinopolis) ve Mora'dan türemiş olan Makedonyalı ressamıların daha dışa dönük tarzından farklı olan bir sanat formu, bir ekol için kullanmıştır. Bu teori, Kondakov'un ileri sürdüğü Greco-İtalyan Okulu

¹⁸ Millet, G. (1916). *Recherches sur l'Iconographie de l'Évangile*. (s. 633-670). Paris.

teorisi ile doğrudan uyuşmazlık halindedir. Çünkü, Millet, Girit Okulu'nun müteakiben eriştiği biçem/form ne olursa olsun, ana akım Bizans kültürüne ait olan ikona ressamlığında saf bir "Girit" üslubunun bulunduğu da vurgu yapmaktadır (Stuart, 1975, s. 108).

Resim 48: Aziz Demetrios, 15. yüzyıl ikinci yarısı. Girit Okulu, 79x39 cm., Benaki Museum, Atina (<http://www.benaki.gr/eMP-Collection> Erişim: 08 Mayıs 2016) (solda); **Resim 49.** Meryem'e Müjde, 15. yüzyıl, Girit Okulu, Ikonen-Museum, Recklinghausen (http://www.wga.hu/html_m/m/master Erişim: 09 Mayıs 2016) (sağda)

Girit, göçmen akını Bizans kültürüne ait birinci el tecrübeyi buraya getirene kadar, kültürel açıdan gelişme göstermeyen bir yerdir. 14. ve 15. yüzyılların Girit duvar ressamlığı, olgun Girit çalışmalarına ışık tutmakla birlikte, aslında yalnızca anakara Yunanistan'ın aynı zamana ait eserlerinin bölgesel birer çeşitlemesidirler. Adadaki Venedikli yöneticiler baskıcıdır ve vergiler de yüksektir. Yunanlı yerel toprak sahipleri ve ruhban sınıfı mülksüzleştirilmiş, erkek nüfus da Venedik kalyonlarında çalışmaya mecbur edilmiştir. Venedik yönetimi, ancak 1470'lerden, ellerindeki Rodos'un Türklerce alınmasından sonra, yerel halkın dostluğunu kazanmak amacıyla Girit Adası'ndaki koşulları iyileştirmeye başlamışlardır. Bununla birlikte, Girit'in, 16. ve 17. yüzyıl boyunca, Yunan ikona ressamlığının ana merkezi olduğu tartışmasızdır, anakarada bulunan diğer rakip merkezlerin faaliyetleri ağır bir şekilde kesintiye uğramıştır. Ayrıca, Girit, Doğu

Akdeniz'deki Ortodoks dünyaya, Venedik gemileri vasıtasıyla, küçük ölçekli ikonaların tedarik edilebileceği ideal coğrafi konumdadır. Günümüzde de sadece Venedik'te değil, Athos Dağı'nda, İstanbul'da, Kıbrıs'da, Patmos'da, Rodos'ta ve hatta İskenderiye, Kahire, Sinai ve Kudüs gibi çok daha uzak yerlerde Girit ikonaları görülebilir (Stuart, 1975, s. 109).

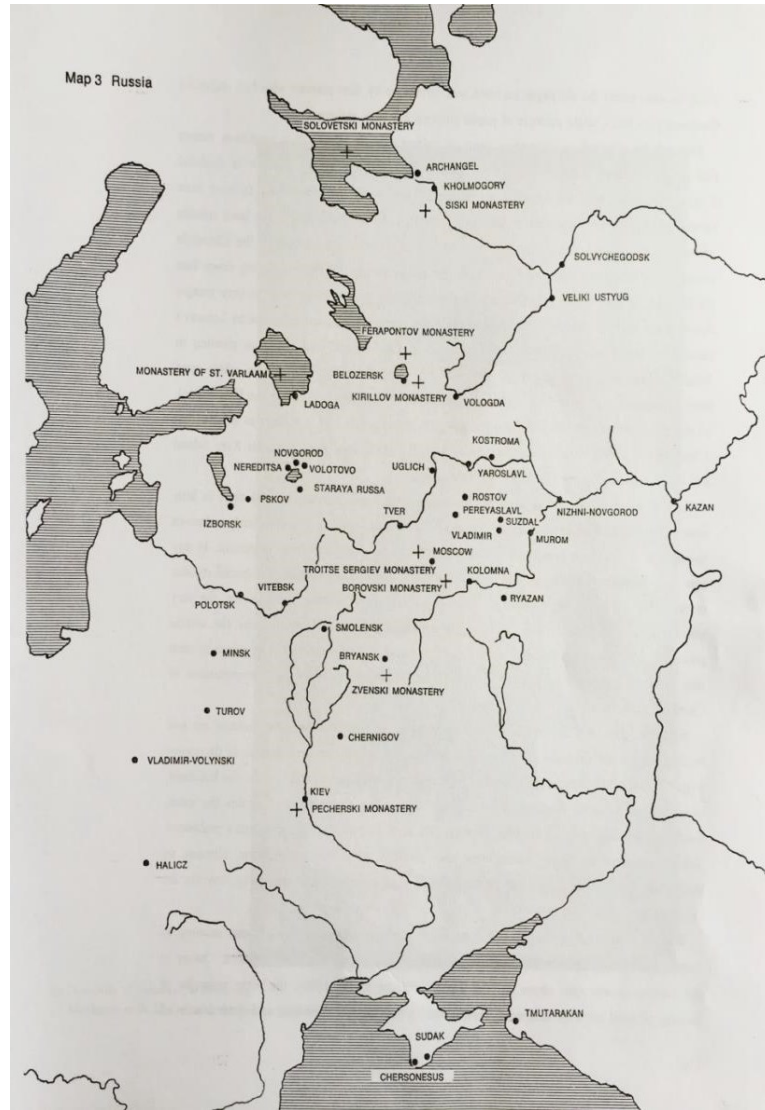
Resim 50: İsa'nın Çarmıhtan İndirilişi, duvar resmi, 16. yüzyıl, Giritli Theophanes, Lavra Manastırı, Katholikon, Athos (Stuart,1975)

1453'den sonra, Bizans İmparatorluğu'nun fethedilen halkı, Konstantinopolis'in düşmesinden kaynaklanan psikolojik şok nedeniyle, dünyanın sonunun yaklaştığını düşünmeye başlamıştır. İkona ressamlığı on beşinci yüzyılın ikinci yarısı boyunca neredeyse tamamen durmuştur. Bizans kültürünün devam ettiği iki önemli yerleşim; Ege Denizi'ne açılan bir yarımada'daki Athos Dağı ile Teselya Ovası'nda yükselen, sarp ve volkanik kayalıklarının zirvesine konmuş gibi görünen Meteora, yani "Havadaki Manastırlar"dır. Bu manastırlara ulaşmak sarp kayalara asılmış olan deri merdivenlerle veya bir çıkırık vasıtasıyla hareket ettirilen ağlarla mümkün olabilmektedir. Burada bir tür sanatsal hayatın var olmasına izin verilmiştir, gelişimini tamamlamış Girit Ekolü resminin en iyi örnekleri, Girit Adası'nın yanında, Athos ve Meteora'da görülebilmektedir (Stuart, 1975, s. 110-118).

2. BÖLÜM: RUS İKONA SANATI GELİŞİMİ VE RUS İKONA OKULLARI; İKONA RESSAMLARI

2.1. RUS İKONA SANATI GELİŞİMİ VE RUS İKONA OKULLARI

2.1.1. Kiev

Harita 2: Rusya (Gerhard, 1971, s. 109)¹⁹

¹⁹ Haritada, Rus ikona okullarının bulunduğu şehirler: Kiev, Vladimir-Suzdal, Tver, Yaroslavl, Novgorod ve Pskov, Moskova ve manastırlar yer almaktadır.

Rusya uygarlık tarihinin bir dönüm noktası olarak 988 yılı kabul edilebilir. Bu tarih; Kiev Ruslarının doğu ve güney-doğu Avrupa Hıristiyan halklarına katıldığı bir yıl olmuştur. İncil'in daha sonra Kilise Slav alfabesi olarak bilinen ve Yunanlı kardeşler Kyril ve Methodius tarafından yaratılan Slav Alfabesine çevrilmesi ve bunun yaklaşık olarak 860 yılında tamamlanması, Rus halkının hızlı bir şekilde iman etmesine, eğitilmesine ve kendi dillerine çevrildiği zaman da yeni din ile tanışmalarına neden olmuştur. Bu dönem, Rusya'da bir altın çağın doğmasına yol açmıştır (Gerhard, 1971, s. 108)

II. Basileios (976-1025) döneminde, Rusya Bizans etkisinde kalmıştır. II. Basileios'un kardeşi Anna, Kiev Grand Dükü Vladimir ile evlenmiştir. Bu durum, ikona gelişimi açısından önemlidir; Ruslar 10. yüzyılda Hıristiyanlığı kabul etmiş ve Bizans etkisi ile ikona yapılmaya başlanmıştır (Onasch-Schnieper, 1997, s. 46).

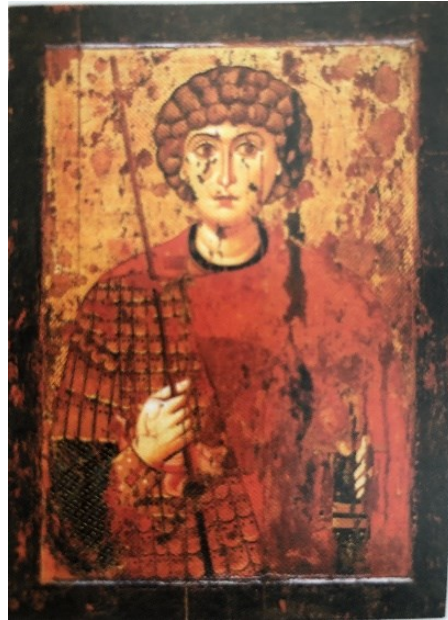
Kiev Grand Dükü Vladimir'e, ikonalara hürmet göstermesi ögüdü verilmiştir. Bu döneme ait ikona benzeri kitap tezhipleri bulunmasına rağmen, ikonaların bu dönemde Bizans komünyonları ile birlikte Kiev'e ulaşmış olması olası görünmemektedir. Bunların yerine, Kiev, Novgorod ve kısa süre sonra tüm merkez Rusya'nın yeni ve muhteşem katedrallerinin duvarlarında ve kubbeli tavanlarında mozaikler ve freskler yer almıştır (Onasch- Schnieper, 1997, s. 75).

Rusya'da "İkona Sanatı", Moğol istilaları, Tatar yönetimleri ve prensler arasındaki bitmeyen husumetlere rağmen, göreceli bir devamlılıkla gelişmiştir. Bu durumun ön koşulunu yaratan ise Kiev Grand Dükü Vladimir'in 988 yılında Bizans kutsal ayini vasıtasıyla Hıristiyanlığı kabul etmesi ve Rusya'nın vaftiz edilmesi olmuştur. Bu törende Vladimir, kendisine "havarilere eşit" ünvanı verilerek onurlandırılmıştır. Bu yeni kilise, belki de her biri bir efsane kahramanı olan havarilere ilişkin köklerin meşrulaştırılması için çaba harcamıştır. Nestor Kroniği, Kiev şehrinin ve Hıristiyanlığın muhteşem geleceğini, Dinyeper Nehri'nin yüksek kıyılarından, önceden haber veren Havari Andreas'ın ziyaretini anlatır. Söz konusu günlük, havarinin Novgorod'dan Varangian'a kadar çalışmalarına nasıl devam ettiğini de anlatmaktadır; böylelikle sadece erken dönem Doğu

Avrupası'nın dünya görüşü özetlenmemekte, Bizans-Konstantinopolis'ten Rusya'ya kadar yayılmış ikonaların da izleri sürülebilmektedir (Onasch-Schnieper, 1997, s. 75).

Azizlerin ve İncil'de anlatılan "kurtuluş"la ilgili olayların tasvirlerinin yanı sıra, komünyon ilahilerinin temsilleri de misyonerlik vaazlarının görsel araçlarını oluşturmuşlardır. Bizans estetiğinin kabulü ve dönüşümü de Bizanslı piskoposların yerini, aşamalı olarak, bölgesel gelenekleri giderek daha fazla teşvik eden Rus din adamlarının almasına dayalı olmuştur. Olayların sırf bu şekilde gelişmesi kapsamında, bizim bugün Rus ikonası diye adlandırdığımız ikonalar, kendilerine ait dini ve estetik liturjisi ile birlikte doğmuştur (Onasch-Schnieper, 1997, s. 75).

Rus ikona resimlerinin başlangıcı araştırıldığında bir sorun ile karşı karşıya kalınmaktadır, bu da çok az sayıda Rus ikonasının günümüze kadar gelmesidir. 1230'lardaki Tatar işgalinde, Rus resim sanatının ilk örnekleri sadece birkaç yetersiz kalıntı bırakılarak tahrip edilmiş, sağlam kalabilenlerden oldukça çok miktarı iç savaşta savaş yıkımları nedeniyle kaybedilmiştir. Bunu Ekim Devrimi (25 Ekim 1917) ve İkinci Dünya Savaşı takip etmiştir (Gerhard, 1971, s. 110).

Resim 51: Aziz Georgios, 11. yüzyıl, Göğe Yükseliş Kilisesi, Moskova Kremlin, Moskova (Smirnova, 2005)

Rusya'da Ortaçağ'da ikonalar çok önemli rol oynamıştır; Rusya, Bizans'dan gelen ikonalar sayesinde Hıristiyan sanatının normları ve dini metinleri hakkında bilgi sahibi olmuştur. Bu dönemde, çoğu kilise ahşaptır, mozaik ve duvar resmi yoktur. İkonalar Ortodoks Kilisesi'nin tüm ihtiyaçlarına göre tasvir edilmiştir. Rus Ortodoksisinde keşiş hücrelerinde, özel kilise ve şapellerde ikonalara ibadet çok önemlidir. Sırbistan ve Slovak Makedonya'nın fresko ülkeleri olarak adlandırıldığı gibi Ortaçağ Rusyası ikonalar ülkesi olarak adlandırılabilir. Ortaçağ'da Rusya'da ikona sanatının belirleyici özellikleri vardır. Kiliselerin anıtsal boyutlarda olmalarından dolayı mimariye uygun olarak, Rus erken dönem ikonaları, vurgulanmış belirgin kompozisyonların tasvir edildiği büyük boyutlu ikonlardır (Smirnova, 2005, s. 121).

Rus ikonalarını incelerken eski mozaikler ve freskoları gözardı edemeyiz. Resimlerde kullanılan üslup ve teknik, Rus resminin şekillenmesine yardımcı olan etkiler hakkında değerli bilgiler vermektedir. Bizans etkisi baskın olmasına rağmen, Balkanlar ve Kafkasya'daki Hıristiyan krallıklarla da güçlü bağlantılar bulunmaktadır (Gerhard, 1971, s. 113).

Resim 52: Aziz Demetrios, Mozaik, 12. yüzyıl, Kiev, Tretyakov Gallery, Rusya (Erbilgin Arşivi, 2017)

Kiev Rusları ve prensleri kendi özerkliğini ve bağımsızlığını özellikle Bizans ve metropolitlerden, genellikle herhangi bir etki oluşturmak için gelen Yunanlılardan korumakta kararlıydılar. Bu da; Bizans'ta vaftiz edilmiş olmasına rağmen Büyük Düşes Olga'nın, onlara bir piskopos göndermesi için neden Alman İmparatoru'ndan yardım istediğini açıklamaktadır. Aziz Vladimir'in oğlu ve halefi, bir Rus, Rus Kilisesi tarihinde ilk kez Kiev Metropoliti (*Hilarion*) oldu. Bu oluşum sırasında Bizans İmparatorluğu ile savaş halindeydiler. Bu anlaşmazlık düzeltildiği zaman, kroniklerde *Hilarion*'dan bir daha hiç bahsedilmemiş, yerine başka bir Yunanlı geçmiştir. Ancak *Hilarion* şiddetle Rusya'nın Konstantinopolis'in reddini ilan eden ünlü söylevi, "Kanun ve Lütuf İncelemesi" ile tanınmaktadır (Gerhard, 1971, s. 113).

Balkanlar ile bağlantılar tamamen başka şekilde ilerlemiştir. Bulgaristan zaten 860'larda Hıristiyanlığı kabul etmiştir, bu nedenle Hıristiyan edebiyatının büyük çoğunluğunun çevirisi bulunmaktadır. Yakın dilsel bağlantıları nedeniyle, Rus din adamları Bulgar el yazmalarını kullanarak bunlardan yapılmış kopyaları elde etmişlerdir. Büyük olasılıkla, Rusya'da çeşitli minyatürlerin ve bezemelerin de bu yolla tanınmış olabileceği düşünülmektedir. Kutsal Athos Dağı 11. yüzyılda Kiev Rusları için önemli bir rol oynamaya başlamıştır. 11. yüzyılda, Ruslar Athos Xilurgia Manastırı'nı elde etmiştir. Bizans İmparatoru, I. Aleksios Komnenos (1081-1118) Rus keşişler için, daha büyük bir yapı, Panteleimon Manastırı'nı kurmuştur. Athos'ta Ruslar, Bulgarlar ve Sırp'lar ile yakın temasa girmişler ve Slav akrabalarına ait birçok sanat formları ile tanışmışlardır. Athos, Slavlar için özel bir öneme sahip olmuştur, çok daha kalıcı bir şekilde, Ortodoks halklar arasında bir köprü olarak görev yapmıştır. Osmanlı İmparatorluğu genişledikçe Rusya, Balkan Slavları ve Bizans arasındaki doğrudan bağlantılar tümüyle kopmuş, Athos yüzyıllar boyunca aynı önemli fonksiyonunu sürdürmüştür (Gerhard, 1971, s. 113).

12. yüzyıldan itibaren, Kutsal Topraklara ziyaret yapan hacılar tarafından Doğu ve Suriye ikonaları Rusya'ya getirilmiştir. Böylece Rusya'da, hem üslup hem de teknik açıdan çok geniş bir ölçüde etkileşimin gerçekleştiğini görüyoruz. Yeni inşa edilen Rus kiliselerini bezemek için kullanılan resim ve mozaiklerin de özel

bir önemi olmuş ve bunlar kendi yerel alanı dışında yeni modeller olarak görev yapmışlardır (Gerhard 1971, s. 114).

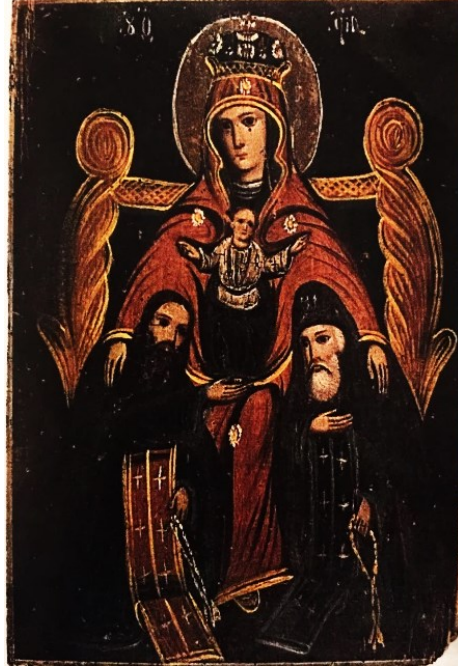
13. yüzyılın başlarından itibaren Tatar akınlarının başlaması ile oluşan tahribat en az Ortodoks kilisesine zarar vermiştir. Zira Tatarlar dini inancı serbest bırakmış ve kilise mallarını vergiden muaf tutmuştur. Bu sayede güçlenen kilise, hem diğer azınlıkta kalmış inanışların üzerine giderek Ortodokslaşmayı tamamlamış, hem de baskı altında olan Rus Knezlikleri üzerinde hakimiyet alanını genişletmiştir (Uluslan, 2010, s. 89).

14. yüzyılın sonlarından itibaren yüksek, büyük boyutlu ikonostasisler Rus Kiliselerinde kullanılmaya başlanmıştır. Bu kiliseler Bizans ve diğer Ortodoks kiliselerinden genellikle daha büyük olduğu için ikonostasisler de büyüktür. Bu ikonostasislerde dizilerin sayısı daha fazla olduğundan ikona sayısı da daha fazladır. Bunun sonucunda da Rus ikonaları güçlü çizgisel form kazanmıştır (Smirnova, 2005, s. 121).

Rus ikona resimlerinin doruk noktası, on dördüncü yüzyılın sonundan on altıncı yüzyılın ortalarına kadardır. Bu dönemde; Tatar istilasının en fazla vergilendirme döneminden geçtikten sonra, Ruslar kuvvetli sadakatle Bizans yoluyla kendilerine gelmiş olan Klasik Antik ve Hıristiyanlığın mirasını koruyarak bağımsızlıkları için savaşmışlardır. Rus halkı henüz daha sonra başarılı olmak için ne yapılacağına karar vermeden, zaten düşmana karşı başarılı bir mücadele için birleşmeye başlamış ve birlik bilincini daha fazla geliştirmişlerdir. Kendi sanatlarında da, bir ön model olarak, insanların umutlarını ve özlemlerini, sosyal, ahlaki ve dini ideallerini dile getirmişlerdir. İkona resimlerinin doruk noktası Doğu'ya karşı mücadele ile ortaya çıkan otokrasinin yükselişinden önce gerçekleşmiştir. "Altın Çağ" tarihsel başlangıç olarak adlandırılabilen bu dönemde oluşmuştur. İkonaların ütopik olarak yüceltilmiş olmasının, ideal olarak gösterilmesinin nedeni budur (Alpatov, 1984, s. 13).

Rus dini yaşamını oluşturan özellikler; acı çekmek ve kurtuluş umudu, sonsuz hayat ve cennet vaadidir. Bu özellikler erken dönemden itibaren değer kazanmıştır. 12. yüzyıldan itibaren düşünceli, sessiz melek figürleri Andrei

Rublev tasvirlerinde de görülmüştür²⁰. Ortaçağ Rus ikonaları, batıl inançları da yansıtmaktadır. Rus ikonalarındaki aziz tasvirlerinin inananlarca doğaüstü güçlere sahip olduğu düşünülmektedir (Smirnova, 2005, s. 121).

Resim 53: Tanrı Anası Meryem Svenskaya ile Azizler Anthonios ve Theodosios, Ukrayna, 18. yüzyıl, Russian Museum, Saint Petersburg (Onasch- Schnieper, 1997)

Meryem, başında tacıyla büyük bir tahtta oturur vaziyette, kucağında Çocuk İsa tasvir edilmiştir. Altta solda Rusya'daki manastır kurucusu Aziz Anthonios, sağda Kiev'deki mağara manastırlarının kurucusu Aziz Theodosios bulunmaktadır.

2.1.2. Novgorod ve Pskov

Novgorod ve onun "küçük kardeşi" Pskov, Rusya'nın kuzeybatısında yer almaktadır ve bundan dolayı diğer Rus prensliklerinden daha fazla Batı Avrupa ile daha yakın ve daha sürekli bir temas halinde olduğu görülmektedir. Bu ticaret bağlantıları Novgorod'u yurtdışından rekabete karşı birbirini korumak için 13. yüzyıldan 17. yüzyıla kadar uzanan Alman kasabalarının ticaret organizasyonuna dahil etmiş ve tüm dünyaya kapılarını açmıştır. Alman tüccarların ve

²⁰ İbrahim'in Konukseverliği İkonası (Kutsal Üçlü) üç melek şeklinde tasvir etmiştir. Bu ikonalar Andrei Rublev örneklerinde incelenmiştir.

Novgorodluların ticari ilişkileri sayesinde, prenslik sınırları ötesinde topraklardan büyük bir bilgi ve farkındalık kazanmıştır. Bu yüzden Novgorod'da Batı motifleri ve Batılı özellikleri tespit edilmektedir. Bunlar yabancı ya da egzotik her şey gibi, hızla asimile edilmiş, baskın olmuş, fikir ve ilham sağlamıştır (Gerhard, 1971, s. 138).

1240 yılında Alexander, Vladimir'in Büyük Dükü ve Novgorod Prensi, İsveç orduları ve Kılıç Kardeşliği'nin Balkan Kolu (Teuton Şövalyeleri) ordularını Neva Nehri'nde yenmiş ve "Nevsky" lakabını almış, İsveç ordusunu yeniden 1242'de Pskov yakınlarında buz tutmuş Peipus Gölü üstünde yapılan bir savaşta yenmiştir. Bu kendine has şehir devletinin gücü ve nüfuzu, Moskova'nın güçlenmesiyle azalmış ve 1570'te IV. İvan tarafından yok edilmiştir. Bu tarihi ve entelektüel ortamda bir ikona okulu ortaya çıkmıştır. Bu ikona okulunun eserleri; berrak, kesin hatlı ve canlı renkler kullanılarak yapılmıştır (Onasch- Schnieper 1997. s. 80).

Novgorod'un tarihini, Varyag Prensi Rurik'i, IV. İvan'a kadar süren bir hanedanın kurucusunu kapsayan efsaneleri ile kısaca anlatmak zordur, o dönemde şehir ve kültürü bağımsız ve güçlüdür. İki eski söz bu durumu anlatır, "Kişi Tanrı'yla ve Novgorod ile savaşmamalıdır." ve " Ayasofya neredeyse Novgorod oradadır." Ayasofya Katedrali, 989'da ahşap bir kilise olarak yapılmış ve sonrasında yakıldıktan sonra, 1045 ile 1052 arasında görkemli bir taş yapı olarak yeniden yapılmıştır. Bu merkezi gösterişli yapı etrafında sayısız kilise inşa edilmiştir, bunlardan biri Aziz Nikolaos Katedrali, Prens tarafından Ayasofya Katedrali'nden 70 yıl sonra yapılmıştır (Takip eden yıllarda cumhuriyetçi duyguların sembolü olmuştur). Aziz Frydach Kilisesi ve Vaftizci Yahya Kilisesi de Novgorod tüccarları ve yabancı "konukları" arasındaki uyuşmazlıkların çözüm yeri olmuştur (Onasch-Schnieper 1997, s. 80).

1050 yılında Novgorod'daki Ayasofya Katedrali'nde duvar resmi yoktur, bundan dolayı ikonalar özellikle kilisedeki tek tasvirlerdir (Smirnova, 2005, s. 122-123).

Resim 54: Havari Petrus ve Paulus, 11. yüzyıl, Historico-Architectural Museum, Novgorod (Smirnova, 2005).

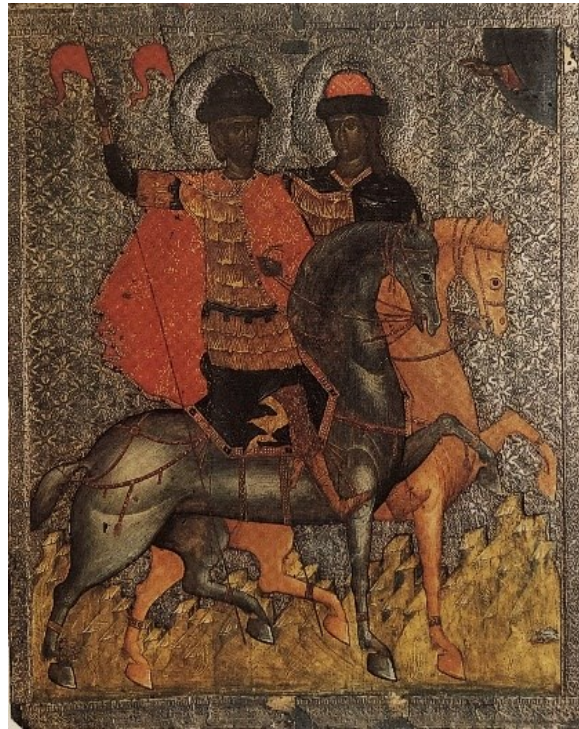
Resim 55: Mandylion İsa, 12. yüzyıl ikinci yarısı, Novgorod, Tretyakov Gallery, Moskova (Erbilgin Arşivi, 2017) (solda); **Resim 56:** Aziz Georgios, 1100-1130, Novgorod, Tretyakov Gallery, Moskova (Laurina, 2011) (sağda)

Mandylion İsa, sade ve simetrik tasvir edilmiştir. Sadece, İsa'nın sol kaş ve sağa doğru bakan gözleri tasvirin kusursuz bir şekilde simetrik olmasını engellemektedir. Sarı ve kahverengi tonları baskındır. Ancak, bu renkler boya tabakasının zamanla aşınmış olması durumunda doğru olmayabilir.

Kapadokya'da doğan Aziz Georgios, Rus ikona sanatında en önemli azizlerdendir. Birçok prens vaftiz olduktan sonra onun ismini almıştır (Laurina, 2011, s. 32).

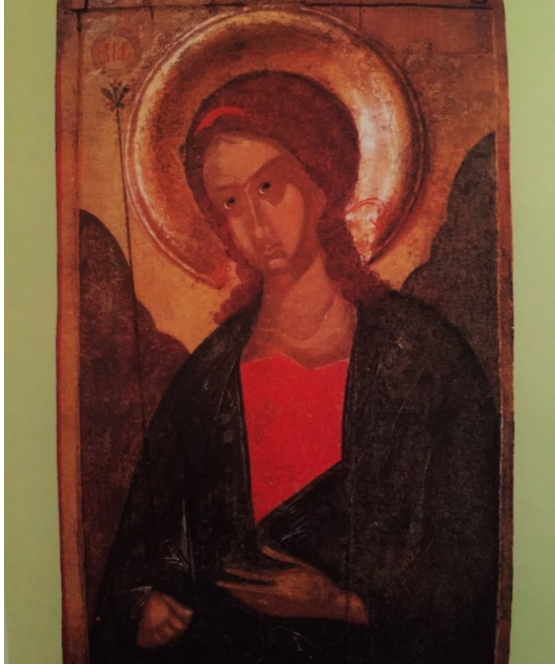
Ortaçağ'da, Pskov, Katolik Batı'ya Volkhov üzerindeki şehirden daha yakın konumdadır (Onasch- Schnieper, 1997, s. 80).

Novgorod sanatında ikona önemli bir yer tutmaktadır. Her ne kadar geleneksel erken dönem Rus sanatını yansıtsa da, soyut ve rasyonel kavramlar iç içe geçmiştir. Novgorod ikonalarının sanatsal dili basittir, az ve öz, açıktır; kompozisyon birbirine zıt şekiller ve renklerle birlikte, hareketlidir. İkonalarda renklerin parlak olması ayırtedici özellikleridir. Büyük kiliselerde müzik yanında ikonalar önemli rol oynamaktadır. Mimari, fresko, işleme, ahşap oyma işleri, diğer liturjik objelerle birlikte yer almaktadır. Novgorod ikonaları, kalın çizgisel ve parlak renklerden oluşmaktadır (Laurina, 2011, s. 31-33).

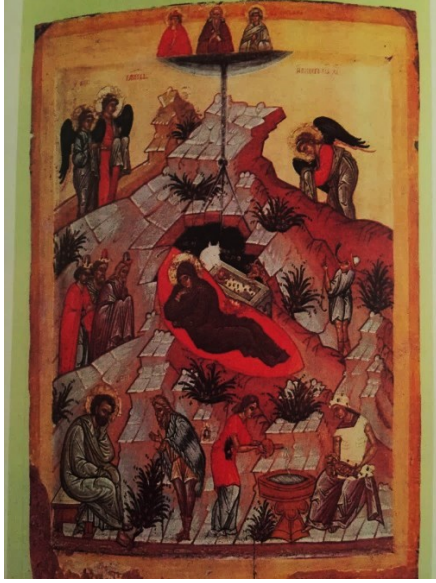
Resim 57: Azizler Boris ve Gleb, 14. yüzyıl ikinci yarısı, Novgorod Müzesi, Novgorod (Laurina, 2011, s. 38)

Azizler Boris ve Gleb, Prens Vladimir'in on iki çocuğundan en genç olanlarıdır. Boris Rostov'u, Gleb Murom'u yönetmiştir. Babalarının 1015'de ölümünden sonra kardeşleri Sviatopolk, Boris ve Gleb'i öldürmüştür. İki kardeşin anısına Kiev yakınlarında Vyshgorod'da ahşap bir kilise yapılmış ve 1191'de rölikleri buraya getirilmiştir. Kültleri Bizans, Bulgaristan, Sırbistan ve Çek Kültüründe kabul görmüştür (Laurina, 2011, s. 38).

Resim 58: Başmelek Gabriel, 14. yüzyıl, Pskov, Russian Museum, Leningrad, (Alpatov, 1984) (solda); **Resim 59:** Azize Paraskeva Pyatnitsa, 14.-15. yüzyıl, Pskov, History Museum, Moskova (Alpatov, 1984) (sağda)

Azize Paraskeva Pyatnitsa, hayatı mucizelerle dolu olan, göz ve kulak hastalıklarını iyileştirdiğine inanılan koruyucu azizedir.

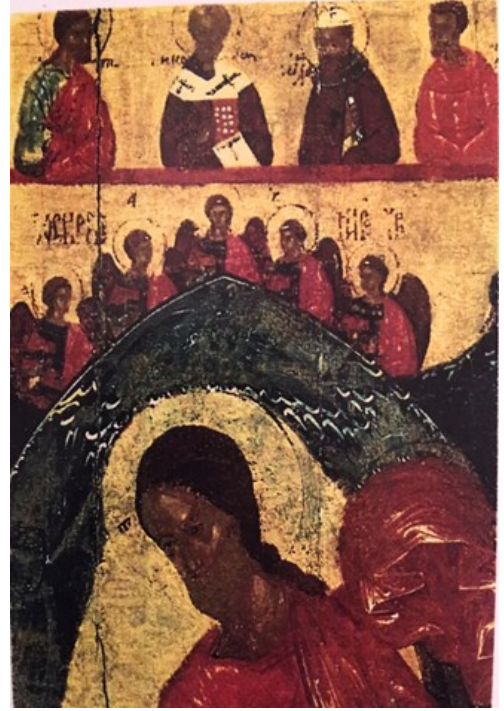
Resim 60: İsa'nın Doğumu, Novgorod, 15. yüzyıl, Tretyakov Gallery, Moskova (Onasch-Schnieper, 1997) (solda); **Resim 61:** Meryem'in Ölümü (Koimesis), Novgorod, 15. yüzyıl, Russian Museum (Alpatov, 1984) (sağda)

Çizgisel ve sert şekiller, zıt renklerle tasarlanmış ikonada figürler belirgin, renkler parlaktır.

Resim 62: Selanikli Aziz Demetrios ve Hayatından Sahneler, 15. yüzyıl, Novgorod, Hermitage, Leningrad (Onasch-Schnieper, 1997) (solda); **Resim 63:** Lazarus'un Dirilişi, 15. yüzyıl, Novgorod, Russian Museum, Leningrad (Onasch-Schnieper, 1997) (sağda)

Soldaki resimde, 4. yüzyılda yaşamış asker azizin yaşamından sahneler tasvir edilmiştir. Sağda, Lazarus'un Dirilişi sahnesinde keskin çizgiler ve zıt renklerle belirginleşen figürler Novgorod Ekolü'nün özelliklerini yansıtmaktadır.

Resim 64: Aziz Georgios'un Mucizesi, 1400-1450, Novgorod, British Museum (https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1986-0603-1 Erişim: 21 Aralık 2020) (solda); **Resim 65:** Anastasis sahnesinden ayrıntı, Pskov, 15. yüzyıl (Onasch-Schnieper, 1997) (sağda)

Solda, Aziz Georgios, kırmızı pelerin ve siyah atıyla, bir elinde mızrağıyla altın rengi fon üzerinde ejderhayı öldürürken görülmektedir.

Resim 66: İsa'nın Doğumu ve azizler, 15.-16. yüzyıl, Pskov, Russian Museum, Leningrad (Onasch-Schnieper, 1997) (solda); **Resim 67:** Aziz Georgios, Novgorod, 16. yüzyıl, Tretyakov Gallery, Moskova (Onasch-Schnieper, 1997) (sağda)

Resim 68: Taşınabilir İkonostasis, Pskov, 16. yüzyıl , 64cmx98cm.(Onasch- Schnieper, 1997)

15. yüzyıldan itibaren küçük boyutlarda da üretilmeye başlanan ikonostasiste; en üstte yedi bölümden oluşan bayram sahneleri, üstten ikinci sırada, Deesis Sahnesi, üçüncü sırada, askerler ve prensesler, azizler, martırlar, Anastasis sahnesi, piskoposlar, metropolitler, İbrahim'in Konukseverliği sahnesi, en alt sırada ise, yirmi altı aziz, öncelikli münzeviler, rahipler, keşişler, bölgesel azizler yer almaktadır.

2.1.3. Vladimir-Suzdal, Tver ve Yaroslavl

Resim 69: Tanrı Anası Meryem'in Şefaati Kilisesi (1969)
(<http://digitalcollections.lib.washington.edu/cdm> Erişim: 12 Mayıs 2016)

Grand Dük Andrei, prenslerin, her iki taraf için de öldürücü olan husumetlerinden yorgun düşüp Kiev'i terk ederek, merkez Rusya'nın uçsuz bucaksız ormanlarında, daha sonra Moskova Grand Dükaliği olacak, yeni bir krallık kurmuştur. Andrei, yeni başkentine ek olarak, Klyasma Nehri kenarında, bariz bir şekilde Doğu'nun Romanesk tarzından etkilenmiş, muhteşem bir konut inşa etmiştir. Bu konuta (Rusça'da "Tanrının Sevgilisi" anlamına gelen) "Bogolyubovo" adını vermiş, kendisini de Andrei Bobolyubsky olarak anmıştır. 1165'te ise, Bogolyubovo'ya yakın küçük bir nehir olan ve Rusya'nın dış ticareti

bakımından da önem taşıyan Nerl kenarında eski Rus mimarisinin en değerli örneği Tanrı Anası Meryem'in Şefaati (Koruması) Kilisesi'ni inşa etmiştir (Onasch-Schnieper, 1997, s. 77).

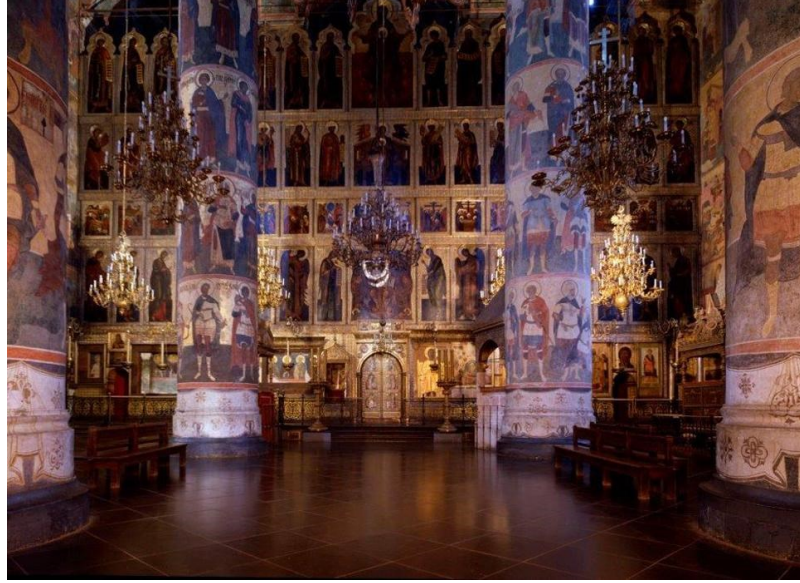
Vladimir'i Rusya Kilisesi'nin metropoliti yapmaya çalışan Prens Andrei, bu amacı kapsamında hem "Pokrow" bayramını hem de bunu tasvir eden ikonayı yaratmıştır²¹. Böylece, Vladimir-Suzdal Bölgesi ve Tver Prensiği'nde, kendi üslubu olan, dini bir sanat merkezi gelişmiştir. Tasvirlerin ağırbaşlı olması tam olarak kişinin kendisini "Tanrının Sevgilisi" olarak gören teokratik algı ile örtüşmektedir (Onasch-Schnieper, 1997, s. 77).

1132'den hemen sonra Vladimir Meryemi Kiev yakınlarında Vyshgorod'a getirilmiştir. 1155'de Bogolybovo Prensi Andrei babasından bu ikonayı alıp Vladimir'e Göğe Yükseliş Katedrali'ne yerleştirmiştir (Smirnova, 2005, s. 123).

13. yüzyıldaki Tatar egemenliği Kiev'in zayıflamasına neden olmuştur. Metropolitik 1299'da Kiev'den kalıcı olarak kaldırılmış; Galiçya ayrı bir piskoposluk kurmuş ve metropolit, 1325'te Moskova'yı daimi ikametgahı olarak seçerek Rusya'ya taşınmıştır (Kirchner, 1955, s. 28-30).

Kiev'in düşüşün ardından Rusya'nın yeni odak noktası Vladimir-Suzdal olmuştur. Grand Dük bu dönemde kuzeyden yönetmeye başlamış, bu bölgelerde yeni ve gelişen şehirler ortaya çıkmıştır. Bu coğrafyada Kafkasyalılar ve Yunanlılar, hatta Almanlar ve İtalyanlar birbirleriyle karşılaşmışlardır. "Vladimir Meryem" olarak bilinen ikona ile bağlantılı olarak bahsedilen Andrei Bogoliubski'nin kardeşi ve halefi, Vsevolod, gençliğini Konstantinopolis'de geçirmiş ve buraya olan sevgisini hiçbir zaman kaybetmemiştir. Bu nedenle Vladimir-Suzdal resmine bu tarihsel arka plan içinde bakılması gerekmektedir (Gerhard, 1971, s. 114).

²¹ İkona ve bayram, yayında "Protecting Veil of the Mother" olarak belirtilmiştir (Onasch-Schnieper, 1997, s. 77).

Resim 70: Uspenski Katedrali, İkonostasis, Moskova Kremlin, Moskova
(<https://assumption-cathedral.kreml.ru/en-Us/interior/view/> Erişim: 20 Şubat 2020)

Resim 71: Emmanuel İsa ve Başmelekler, Vladimir-Suzdal, 12. yüzyıl, Tretyakov Gallery, Moskova (Erbilgin Arşivi, 2017)

Sanatın tümü Bizans etkisi altında kalmış ve Konstantinopolis'in yaptığı güçlü etkiyle Dükün halefi, Vsevolod sayesinde bu etki daha da büyümüştür. Birkaç ikona, Vladimir-Suzdal ikona resmine ait daha ayrıntılı fikir vermektedir; Moskova'da Uspenski Katedrali'ne Vladimir'den transfer edilen Deesis sırası en eski anıt olarak kabul edilmelidir. Emmanuel İsa, O'na doğru yönelen iki başmelek arasında tasvir edilmektedir. İkona bu figürlerin yalnızca baş ve omuz üstlerini içermektedir. İkona, çok yüksek ve geniş değildir ve belki de bir bemaı dekore etmek için, daha sonraki Rus İkonostasisi bezemek için kullanılmıştır. Vladimirskaya'da görülen meleklerin yüzlerinde nazik bir melankolinin aynı

ifadesi vardır. Aziz Demetrios Katedrali'nde tasvir edilen melekler ile karşılaştırılması Lazarev'in bu ikonayı 12. yüzyılın sonu olarak tarihlemesine yol açmıştır. Ayrıca Moskova Uspenski Katedrali'ndeki başka bir Deesis, İsa'yı Meryem ve Vaftizci Yahya arasında gösterir ve aynı düzene sahiptir, ama tarzı oldukça farklıdır, figürler daha az duygulu ve fırçada daha az beceri vardır. (Gerhard, 1971, s. 125).

Resim 72: Elousa (Umilenie) Meryem (Tolga Meryemi), Yaroslavl, 14. yüzyıl (Onasch-Schnieper, 1997)

Meryem, Çocuk İsa'yı kucaklar durumda, İsa Meryem'e sarılmış, yanağını dayamıştır. Şefkatli Meryem tipidir. Tahtta oturur vaziyette, Meryem zarif bir şekilde İsa'ya doğru eğilmiş durumda tasvir edilmiştir.

Resim 73: Tanrı Anası Meryem'in Yüceltilmesi (Pokhvala Presvyatui Bogoroditsui), Vladimir, 17. yüzyıl, British Museum
(https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-0605-9 Erişim: 22 Şubat 2020)

Merkezde çiçek motifleri arasında Meryem, çevresinde, ellerinde rulo tutan on iki havari bulunmaktadır.

Resim 74: Blackhemitissa Meryem (Znamenie), Vladimir, 18. yüzyıl, British Museum
(https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-0605-36 Erişim: 03 Mayıs 2016) (solda); **Resim 75:** Metamorphosis, (Preobrazhenie), Vladimir, 18.-19. yüzyıl, British Museum
(https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-0605-3 Erişim: 03 Mayıs 2016) (sağda)

Blackhemitissa Meryem'in yarım boy frontal figürü, elleri dua eder vaziyette, Emmanuel İsa bir eliyle rulo tutup, bir eliyle kutsar durumdadır.

Metamorphosis sahnesinde, merkezde İsa, Tabor Dağı'nda, İlyas ve Musa Peygamberlerin arasında, altta havariler: Petrus, Yuhanna, Yakup bulunmaktadır.

Resim 76: İsa'nın Vaftizi (Bogoyavleni), Vladimir, 18.-19. yüzyıl, British Museum (https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-0605-20 Erişim: 03 Mayıs 2016) (solda); **Resim 77:** Mandorla İçinde Pantokrator İsa, Vladimir, 19. yüzyıl, British Museum (https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-0605-34 Erişim: 03 Mayıs 2016) (sağda)

Solda Vaftiz sahnesinde İsa, Ürdün Nehri'nde Vaftizci Yahya tarafından vaftiz edilirken, bulutların arasında Tanrı figürü, İsa'nın başının üstünde Kutsal Ruh ve sağda üç melek bulunmaktadır.

Sağda İsa tahtta oturur vaziyette, sağ eliyle takdis işareti yapmakta ve sol eliyle açık kodeks tutmaktadır. Lacivert bir mandorla içinde, mandorlada göksel cennet hiyerarşisi resmedilmiştir: tahtlar, Kherubim, güçler, erdemler. Mandorlanın dışındaki köşelerde dört İncil yazarının sembolleri: melek, kartal, aslan, boğa bulunmaktadır.

İkonada renk sembolizmi; taht ve etraftaki melekler şeffaf bedenleri tasvir edilmiş renkleri, üzerinde ve içinden geçen parlak mavi ve şeffaf kumaşın değişen ışığına bağlıdır. Beyaz çizgiler şeffaflığı şekillendirerek iletir. Altın rengi, güneş ışınlarına

benzer şekilde, diğer renklerden ayrılmaktadır. Bu renk Tanrı'nın ilahi enerjisinin simgesidir (Stuart, 1975, s. 33).

Resim 78: Elousa Meryem, (Vladimir Meryemi), Vladimir, Mstera, 1850-1900, British Museum (https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-1105-5 Erişim: 03 Mayıs 2016)

Meryem'in yarım boy portresi, kucağında sol eliyle işaret ettiği Çocuk İsa bulunmaktadır.

Yukarı Volga kıyısında bulunan Tver Prenslüğü, Vladimir–Suzdal ve Novgorod Dükalıklarından kurulmuştur. Amansız entrikalar dizisinde, özellikle de Moğol (Tatar) işgalinde Moğol ordularıyla ittifak yapan Moskova ise nihayetinde Tver'e üstün gelmiştir (Onasch-Schnieper, 1997, s. 77).

Altın Ordu Moskova'yı Grand Dükalık statüsüne yükseltmiş ve Moskova, Tver'i 1484'te ortadan kaldırmıştır. Tver, Moskova'yı sonradan görme, taşralı bir istihkam olarak görmüştür, oysa onlar kendilerini sadece Vladimir-Suzdal'ın değil, daha önemli olarak ve esasen Kiev Grand Dükaliği'nin halefi olarak görüyorlardı. Tver ikonalarının gelişmesi 14. yüzyılda olmuştur. Bu dönemde, Tver'den bir psikopos "Cennet ruhanidir, içsel bir insanlık gerçeğidir" vaazını vermiş ve yazmıştır ki, bu ifade tam olarak Tver ikonalarının ruhaniliğini karşılamaktadır.

Yüz yıl sonra ise Andrei Rublev sanatının ana paradigmasını oluşturmuştur (Onasch-Schnieper,1997, s. 78).

Resim 79: Aziz Tverli Savary, Orsa, 16. yüzyıl (Onasch-Schnieper, 1997) (solda);
Resim 80: İsa Mandylion, Yaroslavl, 17. yüzyıl (Onasch-Schnieper, 1997) (sağda)

Aziz Savary, Tver yakınındaki Orsa Irmağı Manastırı'nın kurucusudur. Keşiş giysileri içinde, dizlerinin üstüne çökmüş vaziyettedir. Merkezde Savary'nin Kudüs'ten getirdiği büyük bir haç görülmektedir.

1024'te, Kiev Grand Dükü Bilge Yaroslav, yukarı Volga'da kendi adını taşıyan Yaroslavl şehrini kurmuştur. Şehir kısa sürede merkez Rusya Prenslığı'nin, kendine has yerli kültürü olan, önemli merkezi haline gelmiştir. On yedinci yüzyılın ikinci yarısında ise, asıl destekçisi ve sponsoru zengin tacirler sınıfı ile asiller olan ikona sanatı burada kendi zirvesine ulaşmıştır (Onasch-Schnieper,1997, s. 78)

2.1.4. Moskova

1150'ye kadar sadece Vladimir-Suzdal Dükülüğünün sınır kalesi olarak bilinen ve Orta ve Kuzey Rusya'da politik güç için iç hanedan düşmanlıklarından sonra ve Tatarların hakimiyetinin yıkılmasından sonraki yüzyıllarda Moskova kendisini "Tüm Rusların Çarı" olarak isimlendiren III. İvan (1440-1505) altında Doğu Avrupa'nın Evrensel Gücü haline gelmiştir (Onasch-Schnieper 1997, s. 86).

Moskova'nın hem siyasi hem de sanatsal alanda yükselişi, 1380'de Moğollara karşı kazandığı Kulikovo zaferinden kaynaklanmaktadır. Tatarların zayıflamasıyla birlikte de Rusya'nın bağımsızlık hayali gerçeklik kazandı. Bu dönemde, yüzyılı aşkın süredir ilk defa Moskova gelişmiş, Ruslar bir kez daha Konstantinopolis ile bağlantılarını güçlendirmek için yola çıkmıştır. 1385'de bir Yunan ressam, resim yapması için görevlendirilmiş, Kulikovo galibi Prens Dimitri Donskoi için Tikhvin Meryemi ikonası ve 1387 ile 1395 yılları arasında, Vysotski Deesis dizisi olarak bilinen ikona grubu Konstantinopolis'ten Moskova'ya getirilmiştir. Aynı zamanda yüzyılın sonlarına doğru, Prof. Lazarev'e göre, en geç 1395 yılında, Yunan Theophanes, Novgorod'u terk ederek Moskova'ya gelmiştir. 15. ve 16. yüzyılda Moskova ikonaları, nispeten küçük boyutta, tarz ve konu bakımından samimi ve kişiseldir. Moskova bu dönemde ekonomik olarak üst düzeydedir; özel şapeller inşa edilmiş ve hem bu şapellerde hem de kendi evlerinde sergilenmek üzere ikonalar yapılmıştır. Sanatçılar, Kremlin'de kraliyet atölyelerinde çalışmalarını sürdürmüşlerdir (Talbot-Rice, 1963, s. 18-21).

Moskova ikona okullarında üretilen ikonaların ifade tarzları ve malzeme çeşitliliği göz önüne alındığında, Moskova'yı dini resim merkezi olarak görmek yanlış olmayacaktır. İkona yapımı kronolojik olarak, Andrei Rublev ve başkentteki Andronikov Manastırı atölyesi ile başlamıştır. Moskova dini resimleri döneminin sonu ve yeni başlangıcın tohumları ayrılmaz bir biçimde hem kişi olarak hem de dönem olarak IV. İvan ile bağlantılıdır (Onasch-Schnieper, 1997, s. 86).

İnce çizilmiş yüzler ve derin manevi yoğunluğun yüzlere yansıtılması, 15.yüzyılın ikinci yarısından itibaren Moskova ikonalarının tipik bir özelliğidir (Gerhard, 1971, s. 175).

Resim 81: İsa'nın Doğumu, Rusya, 15. yüzyıl (Onasch-Schnieper, 1997)

İsa'nın doğumu detaycı bir üslupla resmedilmiştir. Figürler uyum ve sükunet içinde, müzikal bir algı oluşturulmuştur.

Resim 82: Kilise Zaferi, Makarios, 1560 (Onasch-Schnieper, 1997)

Solda Çocuk İsa Meryem'in kucağında oturur vaziyette, melekler, kahramanlar, özellikle İvan vurgulanmış, Başmelek Mikhael atın üstündedir. İvan'ın, 1552'de Tatarları yenişi vurgulanmıştır.

Orta Çağ'ın sonunda Rus dini resimlerinin tarihindeki dönüm noktası IV. İvan (d. 1584) ve Metropolü Makarios (d. 1563) ile ilişkilidir. Her ikisi de Rusya için yeni bir başlangıçtır. İvan vahşeti ile küçük prensleri kontrolü altına almış ve Batı'nın, özellikle de İngiltere'nin, mutlakiyetçi devletleri ile aynı şekilde bir "Devlet" oluşturmuştur. Rahipler aracılığı ile sanatsal atölyelerin denetimini düzenlemiş ve Andrei Rublev'in sanatını sanatçılar için bir model olarak ilan etmiştir. Makarios ise kendi sanat atölyesine sahiptir. Kilise Zaferi ikonası burada üretilmiştir. "Göksel Kral'ın Kutsal Ev Sahipleri" olarak isimlendirilmiştir ve resmin merkezinde İvan'ın yüceltilmesi, politik ikonografinin bir örneği olarak kabul edilmiştir. Bu reform günlerinde İvan'ın diğer bir danışmanı rahip Sylvester'dır. "Ev Kitabı"nda; ev ve ailede ikonaların oynadığı önemli rolü tanımlamıştır. Dini resimlerinin hiçbiri günümüze ulaşmamış olsa da, sanat atölyelerinin başkanıdır (Onasch-Schnieper, 1997, s. 88).

16. yüzyılın ortalarında ikonaların yan kenar boşlukları daralmaktadır: ikonalar sıra halinde yan yana konulmaya başlar. Aynı zamanda ikonalarda metal kaplama (*oklad*) da bu dönemde sıklıkla görülmeye başlamıştır (Tarasov, 2002, s. 114).

Resim 83: Prens Mikhael Yaroslavich ve Tverli Xenia, 17. yüzyıl, Moskova (Onasch-Schnieper, 1997)

Tver'deki pek çok yapı Prens Mikhael Yaroslavich ve Tverli Xenia sayesinde yapılmıştır. Azizler ellerinde üstte Pantokrator İsa'nın koruduğu şehir modelini tutmaktadır.

Saygı gösterilen manastır babaları ve manastırların kurucuları, hem tek başlarına hem de manastırları ile birlikte resmedilmiştir. Manastıra ait binalar ve bunların ortamlarının ormanlık inzivasını resmetmek için, çok fazla sevgi ve emek harcanmıştır. Tematik olarak bölümlere ayrılmış olan liturjik ilahiler, Ortodoks Mezhebi, İsa'nın öğrettiği dua, tasvirlere dahil edilmiştir. Figürlerin çokluğu ve detaylandırılması Moskova tarzının başlıca özelliklerindedir (Onasch-Schnieper, 1997, s. 88).

Resim 84: Vladimir Meryemi (Vladimirskaya), 19. yüzyıl, Moskova, British Museum (https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-0605-8 Erişim: 03 Mayıs 2016)

Meryem ikonasının Moskova'yı savaşlardan koruduğuna inanılmaktadır. Bu ikonanın birçok kopyası yapılmıştır. Moskova dini resminin en yaygın temalarından biri Vladimir Meryem'dir (Onasch-Schnieper, 1997, s. 87).

Bizans ikona resimlerinin güçlü ve verimli etkisi olmasına rağmen, bu geç antik dönem ile aralarındaki bazı farklılıkları ortadan kaldırmamıştır. Bunlar etkilerini en eski dönemlerde bile göstermiştir. Vladimir Meryem , Meryem'in yüzündeki maneviyata rağmen, son antik dönemlerdekine benzer bir portredir (Alpatov, 1984, s. 11).

Resim 85: Tanrı Anası Meryem (Kazanskaya Meryemi), 17. yüzyıl, Moskova, British Museum (https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1895-1224-1 Erişim: 03 Mayıs 2016)

Yarım boy Kazanskaya Meryemi'nde, figürün başı hafifçe İsa'ya doğru eğilmiştir vaziyettedir. Meryem'in solunda Çocuk İsa, dik frontal duruş, sağ eliyle takdis işareti yaparken tasvir edilmiştir.

Resim 86: Pantokrator İsa ('Gospod Vsederzitel'), Oblast, Moskova, 19.yüzyıl (https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-0605-17 Erişim: 03 Mayıs 2016)

Herşeye gücü yeten, “Dünya Hakimi” yarım boy Pantokrator İsa figürü; altın yıldız zemin üzerine koyu mavi *himation* giymiş, sol eliyle açık kodeks tutarken, sağ eliyle takdis işareti yapmaktadır.

2.1.5. Stroganov

Rus sanatında 16. yüzyılın sonunda, Stroganov ailesi tarafından yaptırılan ikonalar ile birlikte “Stroganov Tasvirleri” ortaya çıkmıştır. Aileleri Rus tarihinde önemli bir rol oynamışlardır. "Stroganov İkonaları" terimi, 19. yüzyılda gezici seyyar satıcılar arasında ortaya çıkmış ve daha sonra sanat tarihçileri tarafından kabul edilmiştir. Birçok ikonanın boyutlarının küçük ve minyatür tekniği kullanılarak yapılmasının yanında, Solvychevodsk kiliselerinin bazı ikonaları büyük boyutlardadır (iki metreye kadar) ve minyatür üslubu ile üretilmemiştir (Bekeneva, 2011, s. 13).

Stroganovlar Ural Dağları'ndan Batı Sibirya'ya kadar, askeri eylemlerini finanse etmek için IV. İvan'a borç veren varlıklı tüccar bir ailedir. Stroganovların esas yerleşimi Kuzey Rusya'daki Solvychevodsk'tur (Vykegda'daki Tuz Gölü). Buradan, Kuzey Denizi ve Ural Dağları'na kadar uzanan devasa bir imparatorluğu yönetmişlerdir. Ailenin bazı üyelerinin de kendileri dini resimler yaptıkları söylenmektedir, ancak bunlardan herhangi birinin hayatta kalıp kalmadığı tartışılmaktadır. “Stroganov Okulu” kavramı farklı aile üyelerinin koruyucu azizlerin değerli, küçük dini resimlerine referans vermektedir (Onasch-Schnieper, 1997, s. 93).

Stroganovlar, Solvychevodsk'ta (veya 17. yüzyıldaki tanımıyla “ikona loncaları”) ikona boyama atölyelerine sahiptir. Çar için, orduda çalışan ustaları ve Kremlin'in başkentteki atölyelerinde çalışan sanatçıları da davet etmiştir. Nikita Stroganov'un bir çalışması için Çar'ın ikona ressamı Prokopios Khirin, 1593'te “Savaşçı Niketas” ve 1606'da “Kazan Meryemi” adlı iki ikona resmetmiştir. Nikita'nın kuzeni Maxim Stroganov, Çar'ın diğer ikona ressamı Istoma Savin'i ikona yapımı için görevlendirmiştir (Bekeneva, 2011, s. 13).

Resim 87: Savaşçı Niketas, 1593, Prokopios Khirin, Tretyakov Gallery, Moskova (Bekeneva, 2011)

Sağ üst köşedeki Meryem ve Çocuk İsa'nın önünde Martyr Niketas, ikonanın sahibi Nikita Stroganov'un koruyucu azizi olarak tasvir edilmiştir. 16. yüzyılda tasvir edilen bu ikonada koruyucu aziz, dua edenler ve Tanrı arasında aracıdır.

İkonanın rafine renkleri, gelenekselin dışında koyu yeşil fonu vurgulamaktadır. Dini metinlerin ve ikona resim geleneğinin aksine, Asker Aziz'in giysileri "detaylı" olarak tasvir edilmiştir. Bir fibula ile sabitlenen mavi pelerinin kıvrımları, ince örgülü benekli süslemeyle zengin bir şekilde bezenmiş altın zincirli zırh ve zırhın içinden sarkan kırmızı etek ile birlikte zarif görünmektedir. Yüksek boyunlu beyaz gömlek çok ince bir kumaştan yapılmış izlenimini vermektedir. Aziz nispeten "büyük" yüzünün yanı sıra sağ köşede bulutların üzerinde bulunan Meryem ve Çocuk İsa'nın daha küçük yüzleri, detaylara büyük önem verilerek resmedilmiştir. Niketas'ın yüzünde açık renk hardal aşığı boyası ile birlikte sanatçı geleneksel tekniklerin tamamını kullanmıştır; kırmızı ve beyazı karıştırmak, yüzlerin göze çarpan kısımlarını seyreltilmemiş bir beyazla vurgulamak, sakal ve saçta ince vuruşların uygulanmasının tümü geleneksel tekniklerdir.

İkona sadece ikona ressamının ustalığını yansıtmamakta, aynı zamanda 16. yüzyıl sonu ve 17. yüzyıl başındaki yeni akımla ilgili bilgi vermektedir (Voiskounski (Ed.), 2011, s. 136-137)

Asker azizler özellikle, neredeyse suni bir biçimde tasvir edilmektedir (Onasch-Schnieper, 1997, s. 93).

Stroganov Okulu 1620'lerin başlarından itibaren zirvededir. Stroganov ressamları küçük bir alanı kapsayan canlı renklerin kullanıldığı hareketli tasvirler üretmeyi tercih etmişlerdir (Gerhard, 1971, s. 199).

Resim 88: Theodore Mucizesi , Nikifor Savin, 17. yüzyıl (Onasch-Schnieper, 1997) (solda); **Resim 89:** Yahya'nın Başının Kesilmesi, Stroganov Okulu, 17. yüzyıl (Onasch-Schnieper, 1997) (sağda)

Efsaneye göre; Romalı bir asker olan Theodore 3. yüzyılda yaşamış ve şehit edilmiştir. İkonada annesini ejderhanın elinden kurtarışı resmedilmiştir. Kırmızının fazlaca kullanıldığı, hareketli figürler, kalabalık kompozisyon görülmektedir.

Vaftizci Yahya, arka düzlemdeki hapishanenin etrafını çevreleyen duvarın önünde kılıcı bekler durumda, sağda başının konulacağı değerli bir kase bulunmaktadır. Karakteristik Stroganov Okulu çalışmasında, uşağın giysisi kıvrımlı ve cellattan çok dansçı figürüne benzemektedir.

2.2. İKONA RESSAMLARI

2.2.1. Yunan Theophanes

Moğollar 13. yüzyılda Cengiz Han liderliğinde birleştiklerinde, egemenliklerinin doruğunda, Rus dini resmi, zirvesine ulaşmıştır. Moskova'nın Grand Dükü Dimitri'nin ilk kez 1380'de Don Nehri'ndeki Kulikovo Pole'da Tatarları yenmiş olmasına rağmen, güçleri bastırılmamıştır. Birkaç yıl önce, Yunan Theophanes, tehdit altında bulunan Bizans'tan sanatsal yaşamının en yüksek üne kavuştuğu Rusya'ya göç etmiştir²². 1404 ve 1415 yılları arasında bir tarihte yeni anavatanında ölmüştür. Yaşam tarzının yanı sıra "oldukça yetenekli, hatta mükemmel" sanatsal yaşamında da bir filozof olarak görülmüştür; " Duvar resmi ve dini resmin ustası olarak bilinmektedir. Son dönem Bizans Palaiologos Rönesans'ına benzer açık, etkileyici bir üslup yaratmıştır. Yunan Theophanes Bizans sanatına yaklaşımıyla, sanatsal yetenek açısından tesadüfen Moskova Kremlin'deki Meryem Ana Katedrali'nin ikonostasis resimlerini işbirliği içinde yaptıkları çağdaşı Andrei Rublev'den oldukça farklıdır (Onasch-Schnieper,1997, s. 84).

14. yüzyılda Yunan Theophanes Novgorod ve Moskova'da büyük ün kazandırmıştır ve Rus ressamlar üzerinde büyük bir etki yaratmıştır. Bizans ikona tekniğinin inceliği ile ayırt edilmektedir. İkonaları bir bakımdan manastır baskılarının diğer bakımdan da kraliyet görkeminin izlerini taşımaktadır. Rus ikona ressamları, Bizanslılar sayesinde, eski Yunan geleneğini öğrenmeye ve takip etmeye başlamışlardır (Alpatov, 1984, s. 11).

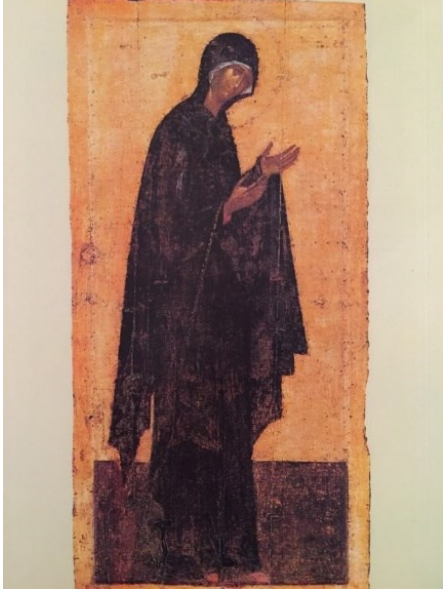
Onun sanatsal yolu boyunca durduğu yerleri, en iyi bir şekilde Theophanes'i iyi bilen bir kişi tarafından Kiril Belozerski'ye yazılmış bir mektuptan tespit edilebilir. Bu mektuptan görüyoruz ki bu kişi; Konstantinopolis, Khalkedon' da, Galata'da, Kaffa (Feodosia), Novgorod ve Nizhni-Novgorod Moskova'da üç adet ve diğerleri dahil olmak üzere toplam kırk kilisede çalışmıştır. Mektubun yazarı hayranlıkla kimsenin onu bir model kullanırken görmediği gerçeğine atıfta bulunmaktadır.

²² Yunan Theophanes, Rusya'da Feofan Grek olarak tanınmaktadır (Onasch-Schnieper,1997 s. 84).

Onun resimleri tasarlanmış emin bir el tarafından çizilmiştir. Epifani Premudri, mektubun yazarı, aynı zamanda Yunan Theophanes'in yaptığı minyatürlerden, Kronik tarafından bildirilen bir gerçeği de belirtmektedir; bu da resimlerinin karakteristik özellikleri bastırılmış tonları ve figürleri modellemek için kullandığı kuvvetli vuruşlardır. Ten üzerindeki güçlü aydınlatma tonlamaları her zaman yükselen kısımlara uygulanmayan bazen de gölgeli alanlara uygulanan beyaz, gri, kırmızı ve mavi renklerle gerçekleştirilmiştir. Tasvirler, ışık ve gölge dağılımını düzenleyen kurallara uymayan ve bu yüzden sadece figürleri yansıtmayan ama onlara bahşedilen dinamik bir kalitede yansıtılmıştır (Gerhard, 1971, s. 150).

Resim 90: Koimesis, Yunan Theophanes, 14. yüzyıl, Tretyakov Gallery, Moskova (Alpatov, 1992) (solda); **Resim 91:** Metamorphosis, Yunan Theophanes, 14. yüzyıl, Tretyakov Gallery, Moskova (Alpatov, 1984) (sağda)

Resim 92: Meryem (Hagiosoritissa), Yunan Theophanes, İkonostasisin Deesis Sahnesinden Ayrıntı, 14. yüzyıl, Meryem'e Müjde Katedrali, Moskova, Kremlin (Onasch-Schnieper, 1997) (solda); **Resim 93:** Don Meryemi, Yunan Theophanes, 14. yüzyıl, Tretyakov Gallery, Moskova (Erbilgin Arşivi, 2019) (sağda)

2.2.2. Andrei Rublev

Andrei Rublev muhtemelen 1360 yılında doğmuştur. 1427 ve 1430 arasında bir tarihte de ölmüştür. Eserlerinin genel karakteri hakkında bir çalışma, resimlerindeki kendi özel biçiminin 1380'lerde ve 1390'larda ağırlıklı olarak evrimleştiğini göstermektedir (Gerhard, 1971, s. 170)

Andrei Rublev sadece başka bir yerde görevlendirilmek üzere ayrıldığı Moskova'daki Andronikov Manastırı'nda yaşamıştır. Rusya'da Moskova'dan altmış mil uzakta, Radonezhli Sergei (ö. 1392) öncelikle bir inziva yeri oluşturmuş ve sonra bir manastır ve kilise inşa etmiştir. Bunların her ikisini de Kutsal Üçlü'ye adanmıştır. Bu sürede, Rusya'da birkaç kilise daha Kutsal Üçlü'ye ithaf edilmiştir, ancak, Sergei örneğinin bir sonucu olarak, bu ithaf daha yaygın olmuş, bu inanç doktrini merkezinde teolojik yansıma özendirilmiştir. Bu ortamda, Rublev'in Kutsal Üçlü ikonası resmedilmiştir (Onasch-Schnieper, 1997, s. 84).

Rus ikona resimlerinin en büyük ustası sayılan, kutsanan sanatçısı Andrei Rublev, Yunan örneklere dayalı sanatın ustasıdır, ama kesinlikle bir Rus karakterdir.

Rublev'e atfedilen Kutsal Üçlü ve diğer ikonalar Yunan Teophanes'in eserlerinde ortaya çıkan renk ve şekil bolluğuna kıyasla daha kısıtlı olarak görülmektedir. Andrei Rublev'in sanatının bu yönü tüm abartıların yabancı olduğu dini kökenini Radonezhli Aziz Sergei'nin sofuluğundan almaktadır. Rublev ve okulunun dini resimleri ve manastır babasının sofu ruhaniliği arasında önemli bir ilişki, hatta özdeşlikten bahsetmek doğru olur (Onasch-Schnieper, 1997, s. 84).

Resim 94: Kutsal Üçlü (İbrahim'in Konukseverliği), 1425-1427, Tretyakov Gallery, Moskova (Erbilgin Arşivi, 2017)

Rus ikonalarının en önemlilerinden olan bu ikona, Andrei Rublev tarafından Trinity Katedrali için yapılmış, Kutsal Üçlü üç melek şeklinde tasvir edilmiştir. İkonanın teması, Eski Ahid'deki İbrahim'in Konukseverliği bölümünü kaynak almaktadır.

Rublev bu eserde sıradışı sembolik derinliğe ulaşmıştır. Sanatçının görüşü, 14. yüzyıl dini ve siyasi hayatının önemli bir figürü olan Radonezhli Sergios'un düşüncelerinden etkilenmiştir. "Kutsal Üçlü'ye bakmak, bu dünyanın nefret dolu anlaşmazlığının korkusunu yener" düşüncesini benimsemiştir (Voiskounski (Ed.), 2011, s. 100-101).

Andrei Rublev için Kutsal Üçlü, manevi birliktelik, karşılıklı sevgi, barış ve fedakarlık kavramının bir sembolüdür. Soldaki melek (Baba), ortada *kalisi* kutsal vaziyette, ortadaki Melek (Oğul), kabı almaya hazır beklemekte, elleri sembolik bir duruştur. Merkezdeki meleğin duruşu; Baba'nın iradesine boyun eğmeyi ve kendini feda etmeye hazır olmayı ifade etmektedir. Kominyonu tamamlayan, sağdaki melek (Kutsal Ruh) bağışlayıcı sevginin özünü yeniden doğrulamaktadır (Voiskounski (Ed.), 2011, s. 100-101).

Bu kompozisyon, diğer Kutsal Üçlü tasvirlerinden oldukça farklıdır; tam merkezde bir kap içinde buzağı eti bulunmaktadır. Yeni Ahit'in Kurban Kuzu'sunu temsil eden kap resmin kavramsal merkezi haline gelir; kabın çizgileri, sol ve sağ meleklerin iç konturlarında ritmik olarak tekrarlanır; kap, merkezdeki meleği, İsa'yı ifade eden, Ökaristi ayininde kullanılan *kalisi* temsil etmektedir²³ (Voiskounski (Ed.), 2011, s. 100-101).

Resim 95: Başmelek Mikhael, Deesis sırasından ayrıntı, Andrei Rublev, 15. yüzyıl, Tretyakov Gallery, Moskova (Erbilgin Arşivi, 2017) (solda); **Resim 96:** Aziz Paulus, Andrei Rublev, 15. yüzyıl, Tretyakov Gallery, Moskova (Erbilgin Arşivi, 2017) (sağda)

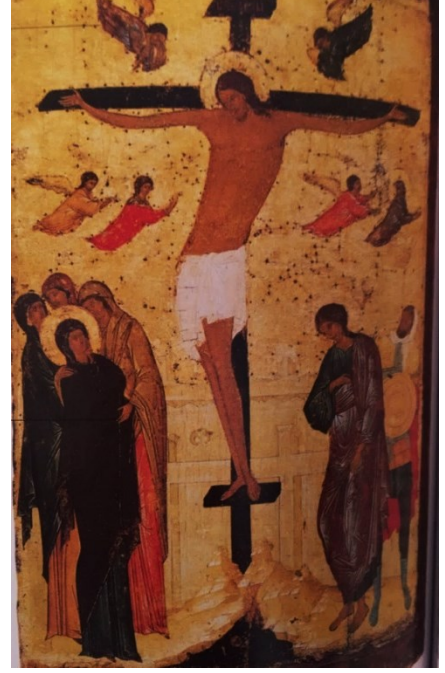
²³ Bizans Ortodoks Kilisesinde Liturji için bkz. Acara M. (1998). Bizans Ortodoks Kilisesinde Liturji ve Liturjik Eserler. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 15(1), 183-201. Erişim: 16 Ekim 2018, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/614238>.

Solda, Deesis sırasından ayrıntı; başmeleğin boynu eğik vaziyette, Rublev'in ayırıcı özelliklerinden olan yuvarlak omuzlar, giysisi açık renkte, dua eder vaziyettedir.

2.2.3. Dionysios

Eski Rus dini ressamlarının üçlüsündeki son ressam Dionysios'un 15. yüzyılın ortalarında doğduğu ve inzivada Ferapontovo Manastırı'nda ünlü Meryem fresklerini tamamladıktan sonra 1502 civarında öldüğü tahmin edilmektedir. Dionysios bir keşiş değildir, bir çağdaşının söylediği gibi "elinde fırçayla dua etmeyen" ruhban sınıfına dahil olmayan bir kişidir. Bu açıdan bakıldığında, Andrei Rublev'in aksine, Dionysios döneminin özelliği olan öz saygıya uygun olarak seleflerinden öğrenecek ve aynı zamanda kendi stilini bulacak bir sanatçıdır. Grand Dük III. İvan (d. 1505)'ün iktidarı sırasında, Moskova kendisini "Hagar'ın oğulları" olarak bilinen Bizans'ın bir halefi olarak görmüştür.

Bu devrin insanları için, Rublev'in dini resimleri, ölçülü ruhaniliklerinden dolayı, saygı gören eserlerdir. Yaratıcıları ile birlikte uzun bir süre de böyle kalmıştır, ancak insanlar sorularına yanıt veren görüntüleri de görmeye ihtiyaç duymaktadır. Dionysios'un dini resimleri bu ihtiyacı karşılamıştır. Meryem'in her yerde birden bulunmasını görselleştiren ikonalarında olduğu gibi, Tatar iktidarının mücadelecî dönemi sırasında da önemli biyografik dini resimler ile "Moskova, üçüncü Roma" fikrini edebi olarak görselleştirmiştir. Dionysios haklı olarak "Rus Meryem Ressamı" olarak isimlendirilmiştir (Onasch-Schnieper, 1997, s. 84).

Resim 97: Theotokos Hodegetria Meryem, Dionysios, 1482²⁴ (Tregulova, 2019) (solda); **Resim 98:** Çarmih, 16. yüzyıl, Dionysios, Tretyakov Gallery, Moskova (Alpatov, 1984) (sağda)

Üstte sağda ve solda başmelek tasvirleri bulunmakta, Meryem eliyle nazikçe kurtarıcı İsa'yı göstermektedir. Bordo maphorion, koyu sarı şeritlerle çevrelenmiştir. Gözleri gölgeli, kucağındaki Çocuk İsa'nın giysisi açık renk kontrast oluşturmaktadır.

²⁴ Hodegetria Meryem tipinde, Meryem sol kolu ile Çocuk İsa'yı tutar vaziyette, sağ eliyle İsa'yı işaret etmektedir (Ševčenko, 1991, s. 2172-2173).

Resim 99: Meryem'in kutsal giysisi ve kuşağının yerleştirilmesi, yak. 1485, Erken Dönem Rus Kültürü ve Sanatı Andrei Rublev Müzesi, Moskova (Smirnova, 2005)

Dionysios'un eserleri dramatik kompozisyonlar içermemektedir. Parlak renkleri ve çizgisel figürleri ile Çarmih sahnesinde bile hayatın zaferini savunmaktadır. Dionysios ve atölyesinde üretilen çok figürlü kompozisyonlar, eylem yerine sessiz söylemi tasvir eder. Borodavo kasabasında 1485 yılında Therapont Manastırı'nın yakınında inşa edilen küçük ahşap kilisedeki ikonada, Meryem'in röliklerinin, onun giysisi ve kuşağının, İmparator, İmparatoriçe ve Patrik tarafından Konstantinopolis'deki Blackhernai Kilisesi'ne getirildiğini göstermektedir.

Rus İkona Sanatı 16. yüzyıl ortasına kadar en üst seviyede kabul görmüş ve sanatçılar desteklenmiştir. Rusya, 17. yüzyılda Batı medeniyetinin baskısı altında, kültür kiliseden ayrıldı ve özerk bir alan haline geldi. O zamana kadar kilise, yaşamın tüm yönlerini, insan yaratıcılığının tüm alanlarını kucaklamıştı. Rus sanatçılar da Batı sanatından etkilendiler. 17. yüzyılın sonundan başlayarak, Ukrayna'daki ressamlar model olarak Batı reproduksiyonlarını kullanmıştır. Yüzyılın ikinci yarısında, Halepli Paulos'a göre, "Ortodoks resimleri boyarken, Kazak Rus ressamları artık yetenekli ve eğitilmiş, giysilerin yüzlerini ve renklendirmesini yaparken Fransız ve Polonyalı ressamlardan güzel şeyler ödünç aldı." Bu dönemde Kazak sanatçılar ikona yapımında öne çıkmış ve Batı sanatından etkilenmiştir (Ouspensky, 1992, s. 325-370).

18. yüzyıl ikonografi kılavuzları: Rus “Podlinniki” ve Yunan “Hermineia” ile Ortodoks ve Batı ikonografisi aynı anda uygulanmıştır. İkonografların büyük çoğunluğu hala geleneksel sanata (özellikle 18. yüzyıl boyunca kuzeyde) devam etmiş, ancak modern akım egemen olmuştur. 17. yüzyıl yenilikçilerinin teorileri ve güçlü kültür kavramlarına dayanan yeni sanatsal görüşler bu dönemde kabul görmüştür. 18. yüzyıldan itibaren, sanattaki yeni akım resmi din politikasının izlediği yolu izlemeye başlamıştır (Ouspensky, 1992, s. 371- 409).

19. yüzyıl ise, bir sentez kültürü olan Ulusal Rus Kültürü'nün tam gelişme içinde olduğu ve sanatsal, yaratıcı yaşamı zenginleştirdiği bir çağdır. Son derece zengin değişik kültürlerin aynı anda belirmesi, ikona sanatını da etkilemiştir (Ouspensky, 1992, s. 410-447).

Çalışmamızın değerlendirme bölümünde tüm değişik tarihlerde üretilmiş ikonalar karşılaştırmalı olarak verilmekte, özellikleri belirtilmektedir.

3. BÖLÜM: DON KAZAKLARI, ESKİ İNANANLAR MEZHEBİ VE MANYAS-KOCAGÖL'DEKİ KAZAK KİLİSELERİ

3.1. DON KAZAKLARI

Kocagöl Don Kazakları “Eski Müminler” (Staroobryadtzi) mezhebine bağlı Hıristiyan bir topluluktur²⁵. Topluluk Rusya Devleti'ne karşı yapılan Bulavin İsyanı'na (1707-1708), atamanları (komutanları) İgnatiy Nekrasov'un yönetiminde katılmıştır. Kırım Tatarlarının “İnat Kazakları” ismini verdiği, atamanlarının adından dolayı “Nekrasovcular”²⁶ (Nekrasovtsı) da denen Don Kazakları, isyanın Rusya ordusu tarafından bastırılmasından sonra Kırım Hanlığı topraklarına sığınmışlardır. Uzun yıllar Kırım Tatar ordusu ile birlikte savaflara katılan Kazaklar, hanlığın çöküşü döneminde 1778'de Osmanlı İmparatorluğu'na iltica etmek zorunda kalmışlardır (Kırımlı, 2012, s. 181).

Don Kazakları'nın bir kolunun hatmanı (komutanı) olan İgnat, on binden fazla taraftarıyla güneye doğru göçe karar vermiş, göç Romanya üzerinden altı yıl sürmüştür. Don Kazakları, IV. Sultan Mehmet (1648-1693) devrinde Osmanlı İmparatorluğu'na gelmişlerdir. Sadrazam Köprülü Fazıl Paşa Kazaklarla ilgilenmiş, örf ve adetlerinin devam ettirmelerine izin verilmesinin ardından, Kazaklar Kocagöl ve Bereketli köyüne yerleşmişlerdir²⁷ (Fındıkoğlu, 1963, s. 58).

Nekrasovcu Kazaklar, Osmanlı İmparatorluğu döneminde geldikleri Manyas Gölü kıyısında önce Kazaklar (Kocagöl) köyünü kurmuşlar, bunlardan bir kısmı daha sonra Kazaklar köyünün batısında yer alan, şimdiki Bereketli köyü arazisi üzerinde Yeni Kazaklar köyüne yerleşmişlerdir (Somuncuoğlu, 2004, s. 78).

²⁵ Eski Müminler değişik yayınlarda çeşitli adlarla yer almaktadır: Eski Müminler (Staroobryadtzi) (Kırımlı, 2012), Eski İnanlılar (Raskolniki) (Demirci, 2007), Eski İnananlar (Dualı, 2013).

²⁶ Kırım Tatarları, Don Kazaklarını, İgnatiy isminden dolayı “İnat Kazakları” olarak adlandırmışlardır (Kırımlı, 2012, s.181).

²⁷ Fındıkoğlu, başkomutanın unvanını “hatman” olarak kullanmıştır.

Buradaki Kazaklar 1927 yılı yaz aylarında Rusya'ya göçmüşlerdir. Köyde 5-6 aile kalmış, onlar da sonradan gölün karşısındaki diğer Kazak köyü Kocagöl'e gitmişlerdir (Kırımlı, 2012, s.181).

Bereketli köyünde yaşayan grup, 1927'de anayurt duygusu ile Rusya'ya geri dönmeye karar vermişlerdir. Çarlık Rusyası'nın devrilmesinden sonra kendilerine Sovyetler Birliği'nin iyi bir rejime doğru gittiği anlatılmış, bundan etkilenen Bereketli halkı topluca Rusya'ya göç etmiştir (Fındıkoğlu, 1963, s. 58).

Kocagöl köyündeki topluluk ise, bir aile dışında, 1962 yılında Amerika ve Rusya'ya göç etmişlerdir (Somuncuoğlu, 2004, s. 47,75).

Kocagöl köyündeki halkın neden Rusya ve Amerika'ya gitmek istedikleri konusu birkaç nedene bağlı olabilecektir: Çevrelerindeki kişilerin (Daha sonra bu kişilerin gayrimenkullerini satın aldıkları söylenmektedir.) gitmeleri yönündeki telkinleri etkili olabileceği, yurt hasreti ile birlikte komünizmin propagandası ile gitmiş olabileceği ya da dini inanışa göre köylüler yedi göbek akraba ile evlenemedikleri için göç konusu gündeme gelmiş olabileceği düşünülmektedir (Fındıkoğlu, 1963, s. 59-63).

Köyün genç din adamı İlya Baran Rusya'ya gideceğini açıklamış, din adamının telkinleri ile topluluğa uyum sağlama düşüncesi, göçe karar vermede etkili olmuştur (Eröz, 1962, s. 129-30).

Valedo Değirmenci ile yaptığımız görüşmede, 6-7 Eylül 1955'deki olaylarla ilgili olarak, münferit de olsa köylülerin rahatsız edilmiş olabileceği konusu gündeme gelmiş, gayrimüslim olmaları sebebiyle tedirgin olabilecekleri aktarılmıştır. Köyün din adamlarının Heybeliada ya da Büyükada Ruhban Okulu'nda eğitim gördükleri düşünülecek olursa, İstanbul'daki Rumlarla iletişim halinde olabileceklerinden, bunun sonucunda göç düşüncesi doğmuş olması olasılık dahilindedir²⁸.

²⁸ Rusya'ya göç kararında etkili din adamı İlya Baran, Büyükada Ruhban Okulu'nda okumuştur ve öğrencilik yıllarından beri Rusya Başkonsolosluğu ile temas halindeydi (Somuncuoğlu, 2004, s. 138).

Kazakların bir kısmı da Amerika'ya göç etmiştir. Göç düşüncesi doğduğunda Amerika adına Fransa'dan din adamlarının geldiği ve Amerika'ya gitme yönünde etkilemeye çalıştığı bilinmektedir (Somuncuoğlu, 2004, s. 138).

Kazakların Amerika'ya gitmesi yönünde en fazla çalışma yapan kişi, Tolstoy Vakfı'nın kurucusu, Rus yazar Tolstoy'un kızı Madam Aleksandra'nın temsilcisi Madam Schauffuss'du. Madam Schauffuss bir tercümanla birlikte Kocagöl'e gelerek Kazak ileri gelenlerini toplayıp, Amerika'ya gitmeleri yönünde;

- İstedikleri yerleşim yerine götürülebileceklerini,
- İstedikleri takdirde, Ortodoks nüfus bulunan Amerika, Kanada, Meksika, İtalya, İspanya veya Fransa'ya ücret ödemeksizin yerleştirilebileceklerini,
- Gittikleri yerde ev temin edilebileceğini,
- Çalışmak için iş yerleri bulunacağını söyleyerek, topluluğu ikna etmeye çalışmıştır.

Topluluk, Rusya'ya gideceğini söyleyen din adamı İlya Baran'ın izinden çıkarak, konuşmaya ilgi göstermemiştir. Kocagöl'e getirilen "Mülteciler Teşkilatı Beyannamesi"ni yalnızca beş aile doldurmuş ve Amerika'ya gitmeye ikna olmuşlardır (Eröz, 1962, s. 129-130).

1962'de Rusya'ya göç eden Kazaklar yanlarında eşyaları da olduğu halde gemiye binerken, eşyaları kabaca aranmıştır. Götürülen eşyalar arasında altın da olabilecek kıymetli madenlere bile önem verilmemiş olmasına rağmen, tarihi eser sayılan ikonaların götürülmesine izin verilmemiş, el konulmuştur (Somuncuoğlu, 2004, s. 149).

Kazaklar, Ortodoksluğun ilk dönemlerindeki inanç ve uygulamalarına bağlı kalmışlardır. İçlerinden din adamı olmak isteyenler Heybeliada Ruhban Okulu'nda eğitim almışlardır. Rusya ile bağlantılarını Ekim Devrimi'ne kadar kesmemişler, din adamları birkaç yılda bir Rusya'ya gitmiş ve ikona alışverişi devam etmiştir. 1956 yılında yapılan araştırmada, köydeki iki kiliseden birinde bulunan çanın, Moskova'dan 1879 yılında getirildiği anlaşılmıştır (Somuncuoğlu, 2004, s. 132, 175, 179).

Kocagöl Kazaklarından Yavuka Ural, en eski köy rahiplerinden Kandraşka'nın dedelerinin Çarlık zamanında Moskova'da rahip olduğunu, köydeki rahiplerin zaman zaman Moskova'ya gittiklerini oradan bir takım dini hediyeler ve resimler getirdiklerini babasından duyduğunu söylemiştir (Fındıkoğlu, 1963, s. 57).

3.2. ESKİ İNANANLAR MEZHEBİ (ESKİ MÜMİNLER, ESKİ İMANLILAR)

Çalışma kapsamında ele aldığımız Kazakların bağlı olduğu Eski Müminler, 17. yüzyılda Rusya'da ortaya çıkan bir mezheptir. Patrik Nikon, 1652'de Moskova Patrikliği'ni ziyaret ettiğinde kiliselerde yapılan ayinlerin belirli bir standardı olmadığını görmüş ve bu karmaşayı ortadan kaldırarak ibadetlerin aynı olmasına karar vermiştir. Nikon bu değişimlere ve yeniliklere karşı yapılan itirazlara yönelik bir hareket başlatmıştır. Bunun sonucunda, kilisede "Nikoncular" ve "Eski İnananlar" olarak iki ayrı grup oluşmuştur (Dualı, 2013, s. 69).

Patrik Nikon'un kiliseyi yeniden oluşturma süreci ülkede sorunlara yol açmıştır. Bu reformları benimsemeyen Rus kiliseleri tarafından Raskolniki (Eski İmanlılar) ismiyle bir mezhep oluşturulmuştur (Demirci, 2007, s. 411).

İlk başlarda Çar I. Aleksî Mihailoviç (1645-1676), Nikon'un yanında olmuşsa da daha sonra iktidar hırsından dolayı patriğin karşısında yer almıştır. 1666'da Patrik Nikon, Çar'ın büyük uğraşları, Rus Ortodoks Kilisesi konsey kararı ile görevinden alınmıştır (Dualı, 2013, s. 69).

Raskolniki (Eski İmanlılar) mezhebi kendi içinde, Belokrinitskaya ve Lipovan kiliseleri olarak ikiye ayrıldı. Belokrinitskaya Kilisesi, günümüzde Rusya'da hala varlığını sürdürmektedir (Demirci, 2007, s. 411).

3.3. MANYAS-KOCAGÖL'DEKİ KAZAK KİLİSELERİ

Tez çalışmasının başlangıç aşamasında, Kırım tarihi üzerine derin araştırmaları bulunan Bilkent Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. Hakan Kırımlı ile yapılan görüşmelerde, Manyas-Kocagöl'de Kazaklarla ilgili bilgi alabileceğimiz bir ailenin olduğu öğrenilmiş, Ağustos 2016'da bölgeye gidilerek, Valedo Değirmenci ve karısı Anna Değirmenci ile görüşülmüştür.

Resim 100: Valedo Değirmenci (Ağustos, 2016)

Valedo Değirmenci'nin babası Kars'dan Manyas'a gelmiş Malakan, Zahar Değirmenci'dir. Hakkında "Komünist" olduğu düşünülen Zahar Değirmenci 1961 yılında değirmen inşa etmiş, değirmende çalıştıracak işçi bulamamıştır. Daha sonra Rusya'ya göç eden Zahar, oğlunu gitmeye ikna edememiştir (Somuncuoğlu, 2004, s. 143).

Resim 101: Anna Değirmenci (Ağustos, 2016)

Anna Değirmenci, Valedo Bey ile 1958 yılında Kocagöl'de evlenmiş, Rusya'ya gitmek istemiş fakat Valedo Değirmenci istemediğinden yaşamlarını Kocagöl'de değirmencilik yaparak sürdürmüşlerdir. Daha sonra üç çocukları olmuş, onlar da hayatlarına Türkiye'de devam etmişlerdir.

Ağustos, 2016'da Manyas-Kocagöl'ün merkezinde önce bakkal İsmail Şimşek'ten bilgi alınmıştır. İsmail Bey, köyde Don Kazaklarına ait iki kilise bulunduğunu, birinin camiye, diğerinin ortaokula dönüştürüldüğünü anlatmıştır. Daha sonra köyde yaşayan ve kiliselerle ilgili bilgisi bulunan Ersan Türker ile birlikte kiliselere gidilmiş, Valedo Değirmenci ve Anna Değirmenci ile görüşülmüştür. Kiliseler 1953 Gönen depreminde yıkılmış, kısa bir süre içinde yıkılan bölümler yeniden yapılmıştır. İstanbul Ortodoks Patrikhanesi yardım etmiş, patrikhaneden din adamları gelmiştir. Gerekli maddi desteğin büyük bölümü devlet tarafından karşılanmıştır. Büyük Kilise olarak adlandırılan yapı, şu anda camiye çevrilmiş ve halen hizmet vermektedir. Küçük Kilise 1975 yılında okula çevrilmiştir. Üç sınıflı bir ortaokul olarak iki kez mezun vermiş, iki katlı başka bir binaya taşınmış, daha sonra da okul tamamen kapanmıştır. Şu anda öğrenciler taşınmalı sistemle çevredeki ilçe ve köylerde okula devam etmektedir.

Resim 102: Manyas-Kocagöl Büyük Kilise (Ağustos, 2016)

Resim 103: Manyas-Kocagöl Büyük Kilise (Ağustos, 2016)

Resim 104: Manyas-Kocagöl Büyük Kilise, apsise bakış (Ağustos, 2016)

Resim 105: Manyas-Kocagöl Büyük Kilise apsise giriş (Ağustos, 2016)

Resim 106: Manyas-Kocagöl Büyük Kilise, apsis (Ağustos, 2016)

Resim 107: Manyas-Kocagöl Büyük Kilise, iç mekan (Ağustos, 2016)

Anna Değirmenci ile yapılan görüşmede, 1962’de Kazaklar bölgeyi terk ettikten sonra, kiliselerin sahipsiz kaldığı, ikonaların bir kısmının çalındığı, kalanının müzeden²⁹ görevlilerin gelip teslim aldığı bilgisine ulaşılmıştır. İkonaların, Kazaklar tarafından, 1700’lerde bölgeye geldiklerinde getirildiği düşünülmektedir. Somuncuoğlu kitabında, sözlü kaynaklara dayanarak din adamlarının birkaç yılda bir geldikleri bölgeye gittiklerini, karşılıklı ikona değişimleri olduğu bilgisini vermektedir (Somuncuoğlu, 2004, s. 78). Anna Değirmenci ayrıca, Kocagöl’de ikona üretilmediği bilgisini de vermiştir. Kazaklar giderken yanlarında kiliselerden ikona götürmemişler, evlerindeki ikonaları yanlarına almışlardır. Kesin tarih verilmemekle birlikte, Anna Değirmenci’nin çocukluğu döneminde (1953 Gönen depremi sonrasında), İstanbul Rum Ortodoks Patrikhanesi’nden gelen Rumların, Büyük Kilise’nin restorasyonunda çalıştıkları anlatılmıştır.

Hakan Kırımlı ile yapılan görüşmede ise Don Kazaklarının “Eski Müminler” olarak adlandırılan gruptan olduğu öğrenilmiştir. Bu nedenle ikonalarda Rusça yazıtlar ve Yunanca isim kısaltmaları aynı anda bulunmaktadır.

Resim 108: Manyas-Kocagöl, Küçük Kilise (Ağustos, 2016)

Küçük Kilise olarak adlandırılan yapı 1975 yılında ortaokula çevrilmiş, iki kez mezun vermiş, daha sonra iki katlı başka bir binaya taşınmıştır.

²⁹ Anna Değirmenci, müze ismi vermemiştir.

Yapı, şu anda terk edilmiş vaziyettedir.

Resim 109: Manyas-Kocagöl, Küçük Kilise (Ağustos, 2016)

Resim 110: Manyas-Kocagöl, Küçük Kilise, iç mekan

Resim 111. Manyas-Kocagöl Küçük Kilise, apsis

Kazaklar 1962 yılında Kocagöl'ü terk ettikten sonra, bir dönem kiliseler kullanılmamıştır. Ayasofya Müzesi'ndeki envanter kayıtlarından, kalan ikonaların 28.10.1964 yılında teslim alındığı anlaşılmaktadır. Anna Değirmenci ikonalarından bir kısmının bu dönemde çalındığını söylemiştir³⁰. Başeğmez ve Yılmaz'ın yayınlarında kilisenin adı "Troitsa" olarak geçmektedir. Şu anda yaşayan halk, kiliseleri "Büyük Kilise" ve "Küçük Kilise" olarak adlandırmaktadır.

³⁰ 1964 yılında kiliseler müze haline getirilmek istenmiş, daha sonra bundan vazgeçilerek ikonaların bir kısmı Ayasofya Müzesi'ne getirilmiş, bir kısmı da kiliselerde bırakılmıştır. Kiliseler bu arada iki kez soyguna uğramış ve buradaki ikonalar çalınmıştır (Bāşeğmez, 1989, s. 5).

4. BÖLÜM: KATALOG

4.1. KATALOG TANITIMI

Katalogda, İstanbul Ayasofya Müzesi'ne Balıkesir-Manyas çevresindeki kiliselerden gelen yüz yirmi sekiz ahşap ikona bulunmaktadır. Fotoğrafi olmayan ikona katalogda yer almamıştır. Katalog hazırlanırken, Ayasofya Müzesi'nin ahşap ikonalarına ilişkin envanter kayıtları incelenerek, elde edilen bilgiler ve incelemeler sonucunda, ikonalar figür ve konularına göre tasnif edilmiştir. İkonaların boyutları ve geldikleri yer bilgileri envanter kayıtlarına göre belirlenmiştir.

İkonalar, figür ve konularına göre ayrı başlıklar altında (yanlarında Rusça karşılıkları ile); Katalog No., Envanter No., Boyut, Teknik, Tarih, Yazıt, Bugünkü Durum başlıkları yanında açıklamalar yapılmış, daha sonra ikonanın tanıtımı yapılmıştır.

Katalog No., çalışmamızın katalog numarası; Envanter No., Ayasofya Müzesi'nin envanter defterlerindeki numaralardır. Başlıca teknikler: tempera, metal kaplama, çerçeve-montür içine oturtulan cam ya da yarı değerli taşlardan oluşmaktadır. Değerlendirme bölümünde örneklerle karşılaştırma yapılmış, bir bölümü için tarihlendirme önerisi yapılmıştır. İkonalarda yer alan isim kısaltmaları Yunanca; yazıtlarda yer alan diller: Eski Rusça, Eski Slavca ve Kilise Slavcasıdır³¹. Bazı ikonalarda üç dil aynı anda kullanılmıştır. Yazıtlardaki kelimeler bitişik yazılmış, yerine sığdırılmaya çalışılmıştır. İkonalardaki yazıtların çevirileri Viktoria Yüzbaşıoğlu tarafından yapılmıştır. Yazıt açıklamalarında; sırasıyla orijinal yazıt, okunuşları ve tercümeleri belirtilmiştir. İkonaların bugünkü durumları, Ayasofya

³¹ İkona yazıtlarını tercüme eden Viktoria Yüzbaşıoğlu'nun verdiği bilgiye göre, Eski Rusça, 7. ve 8. yüzyıllarda kullanılmaya başlamış ve 14.-15. yüzyıllara kadar kullanılmıştır. Eski Rusçadan Rusça, Ukraynaca, Belarusça doğmuştur. Eski Slavca, yazılı olarak 9. yüzyıldan itibaren kullanılmakla birlikte, 10. yüzyılın sonundan itibaren Kilise Slavcasına dönüşmüştür. Kilise Slavcası Slav dilinin kilise için kitaplarda ve liturjide kullanılan şeklidir. Bulgaristan, Sırbistan, Karadağ, Makedonya, Polonya, Rusya, Belarus, Ukrayna, Moldova, Slovakya, Çekya'da kullanılan Kilise Slavcası ölü dil olarak kabul edilmektedir. Tercüme ederken anlamlandırmak için, yer değiştirmek ve kelimeleri bölmek gerekmektedir; bazı kelimelerde sesli harfler bulunmamaktadır.

Müzesi'nden alınan fotoğraflardaki durumlarıdır. İkonalardan ahşap örneği alınmadığı için türü belli değildir, ikona renkleri isten ve kirden değişime uğramıştır. Fotoğraf çekimindeki renkler değiştirilmemiştir.

Tanıtımda figürlerin görülen durumları ve renkleri belirtilerek ikonografik ayrıntılara girilmiş ve tüm bunlar bakan kişiye göre tanımlanmıştır. İkonalar kirli, islenmiş durumda olduğu için özgün renkleri restorasyondan sonra ortaya çıkacaktır. Katalogda yer alan ikonalarda doğal anatomik oran gözetilmemiştir. Konuların kaynak bilgileri, ilk ikonada belirtilip aynı konulardaki ikonalarda tekrar edilmemiştir.

İkonalardan bazılarının envanter kayıtlarındaki fotoğraflarında görülen metal kaplamalar çalışmamızda kullanılan fotoğraflarında görülmemektedir. Metal kaplamaların bir bölümünün türleri ve bazılarında kullanılan taşların türü (değerli, yarı değerli ya da renkli cam) bilinmemektedir.

Katalogda, Meryem ikonaları daha sonra İsa, aziz ve azize, Eski Ahid konulu ikonalar ve diğer ikonalar incelenmiştir. Katalogda restorasyon öncesi fotoğraflar kullanılmıştır; bir grup ikonanın restorasyonuna başlanmış, halen devam etmektedir.

Tablo 1: İstanbul Ayasofya Müzesi'ne Balıkesir–Manyas Çevresindeki Kazak Kiliselerinden Gelen Ahşap İkonalar:

KONU	ENVANTER NO
MERYEM KONULU İKONALAR	
Meryem'in Doğumu	13101
Meryem'in Tapınağa Sunulması	13102
Meryem'e Müjde	13040, 13105, 13553
İsa'nın Doğumu	13106
İsa'nın Tapınağa Sunulması	13107
Pentekost	13043, 13044, 13114
Koimesis	13083, 13103, 13104
MERYEM TİPLERİ	

Meryem ve Çocuk İsa (Salus Papuli Romani)	13017
Theotokos Hodegetria Meryem	13024, 13121
Kazan Meryemi	13004, 13005, 13007, 13008, 13010, 13011, 13012, 13013, 13015, 13016, 13566-A (Diğer yüzünde Aziz Nikolaos)
Şefkatli Meryem	13018, 13019, 13021, 13022, 13023, 13547
Kutsal Kuşak	13100, 13117
Bütün Kederlerin Neşesi Meryem	13031, 13033, 13034
Süt Veren Meryem	13029
Solmayan Gül Meryem	13025, 13564
Blackhemitissa Meryem	13089, 13119 (Diğer yüzünde Koimesis sahnesi)
Rulo Tutan Meryem	13026
DİĞER MERYEM İKONALARI	
Meryem Konulu Vita İkonaları	13082,13097
(Sana Mübarek Demek) Sana Değer, “Gerçek Buluşma”	13099
İSA KONULU İKONALAR	
Vaftiz	13042, 13108, 13118 (Diğer yüzünde İbrahim’in Konukseverliği sahnesi), 13551
Metamorphosis	13112
Kudüs’e Giriş	13109
Son Akşam Yemeği	13125
Çarmih	13041, 13110
İsa’nın Mezara İndirilişi	13087
İsa’nın Göğe Yükselişi	13086, 13111

İsa'nın Dirilişi ve Cehenneme İnişi (Anastasis)	13084, 13113
Son Yargı (Mahşer)	13085
İSA TİPLERİ	
Pantokrator İsa	12994, 12995, 12996, 12997, 13000, 13120
Kurtarıcı İsa	12992
Melek İsa	13572
Kralların Kralı İsa	12993, 12999
Tahtta İsa	12998
Kutsal Mendil (Mandylion)	13002, 13003, 13550-A (Diğer yüzünde Aziz Georgios)
Emmanuel İsa	12991
DİĞER İSA İKONALARI	
Hazır Taht	13095
Deesis	13036, 13037, 13039, 13562
İsa Konulu Vita İkonaları	13067, 13068, 13098
AZİZ, AZİZE İKONALARI	
Vaftizci Yahya	13047, 13552
Azize Paraskevi	13049, 13050
Azizler	13123
İncil Yazarı Yahya	13048, 13555
İncil yazarı Luka	13556
İncil Yazarı Matta	13558
Havari Petrus	13559
Havari Andreas	13560
Havari Thomas	13561
Aziz Demetrios	13563
Aziz Nikolaos	13051, 13052, 13053, 13054, 13056, 13059, 13060, 13061, 13062, 13063, 13122, 13548

Aziz Nikolaos Konulu Vita İkonaları	13064, 13065
Aziz Nikolaos Çok Figürlü Sahne	13070, 13071, 13072, 13073, 13077, 13079, 13080, 13081, 13092, 13093
ESKİ AHİD KONULU İKONALAR	
İbrahim'in Konukseverliği	13045, 13115, 13124
Başmelek Mikail	13090
Tanrı Tasviri	13569
DİĞER İKONALAR	
Haçın Yüceltilmesi	13116

Tablo 2: Restorasyonu Devam Eden İkonalar:

KONU	ENVANTER NO
İsa'nın Doğumu	13106
İsa'nın Tapınağa Sunulması	13107
Pentekost	13114
Meryem ve Çocuk İsa	13017
Kazan Meryemi	13004,13005,13007,13008,13010,13011,13012,13013, 13015, 13016
Şefkatli Meryem	13018, 13019
Meryem Konulu Vita İkonası	13082, 13097
Vaftiz	13042,13108,13118 (Diğer Yüzünde İbrahim'in Konukseverliği Sahnesi)
Matamorphosis	13112
Kudüs'e Giriş	13109
Çarmıh	13041,13110
İsa'nın Mezara İndirilişi	13087
İsa'nın Göğe Yükselmesi	13086, 13111

İsa'nın Diriliş ve Cehenneme İniş (Anastasis)	13084,13113
Son Yargı (Mahşer)	13085
Pantokrator İsa	12994,12995,13000
Kurtarıcı İsa	12992
Kralların Kralı İsa	12993
Kutsal Mendil	13002,13003,13550 (Diğer yüzünde Başmelek Mikail)
Emmanuel İsa	12991
Deesis	13036,13037,13039
İsa Konulu Konulu Vita İkonaları	13067,13068

4.2. MERYEM KONULU İKONALAR

Meryem'in Doğumu³² :Рождение Девы Марии (Rozhdenie Devi Marii):

Kat. No:1

Envanter No: 13101

Boyut: 36,5 x 44,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 19. yüzyıl

Yazıt: Çerçeve üstteki yazıt okunamamaktadır. Anna'nın halesinde, "СтаА Анна (Sviataya Anna)" "Azize Anna", Yohakim'in halesinde, "Сто... ІоакимЪ (Sviatoi İoahim)" "Aziz Yohakim" yazıtı bulunmaktadır. Meryem'in halesinde МР ΘΥ yazmaktadır.

Bugünkü Durum: Çerçevenin boyları dökülmüş, altta, sağ ve sol köşelerde eksiklikler vardır.

Tanıtım: Eksende Anna'yı ziyarete gelenler; eksenin solunda üst seviyede doğum yapan Anna yatakta, alt seviyede Meryem'in İlk Bakımı Sahnesi; eksenin sağında üst seviyede Yohakim, alt seviyede Anna, Yohakim ve Çocuk Meryem görülmektedir.

Yeşil ve pembe mimari unsurların önünde; Anna yüksek bir yatakta, hafif doğrulmuş olarak tasvir edilmiştir, lacivert giysili, üstündeki kırmızı örtü dizlerine düşmüş vaziyettedir; yatağın hemen sağında Anna'yı kutlamak üzere gelen kırmızı, lacivert, yeşil giysili beş kadın, sevinçle ellerini kaldırmış, ona dönmüş

³² Meryem için bkz. Ševčenko, 1991, s. 2173-76.

Meryem'in doğumu ve çocukluğu, Yokobos'un Proto-Evangelia adlı Apokrif İncil'inde anlatılmaktadır. Carr ve Kazdhan, 1991, s.1744-45; Cartlidge ve Elliott, 2001, s. 32; Miller, R.J.(Ed.), 1994, s. 385; Meryem siklusu için bkz. Spitzing, 1989, s. 235-238. Meryem'in Doğumu sahnesi için bkz. Ouspensky ve Lossky, 1982, s. 145-147; Spitzing 1989, s. 129-130.

ayakta durmaktadırlar. Arkada sağda lacivert *khiton* üzerine koyu kahverengi *himation* giymiş Yohakim, oturur vaziyette, Anna'ya dönmüş, ellerini açmış dua etmektedir. Yohakim'in altında yeşil mimari unsurun önünde sağda altta oturan, lacivert üzerine kırmızı giysili Anna, kucağındaki krem rengi kundağa sarılmış Meryem'i, lacivert *khiton* üzerine kahverengi *himation* giymiş kahverengi saçlı ve sakallı Yohakim'e uzatmaktadır. Yatağın önünde, solda iki hizmetçi Meryem'i yıkamak için hazırlanmakta; sağda kahverengi ve krem rengi giysili, oturan figür, krem rengi giysili Meryem'i tutarken, solda lacivert üzerine kırmızı giysili kadın figürü ortada duran kaba su doldurmaktadır. Yaşlı çiftin çocuklarının olmasının sevinci figürlerin duruşları ve el hareketlerinden anlaşılakta, aynı kompozisyon içinde birbirinden farklı sahneler yer almaktadır. Yardımcılar ve komşuların bulunduğu mekanlarda zenginlik ve neşeli bir hareketlilik algısı yaratılmaktadır.

İkonada, Anna'nın yattığı yatağın alt bölümü kahverengi, üstü krem rengi, kenarları kırmızıdır; altta lacivert, üstünde kırmızı yastık bulunmaktadır. Zemin üstte nefti yeşil, altta koyu kahverengi, çerçeve nefti yeşil, haleler sarı ve figürler koyu tenlidir.

Tasvirde sinematografik anlatım çizgisel üslupla birlikte görülmekte, giysilerdeki renk tonlamaları ile hareketlilik sağlanmaktadır.

Kaynak:

"Meleğin söylediği gibi altı ay (ayları) doldu. Yedinci (dokuzuncu) ayda Hanna doğurdu. Ve ebeye dedi: "Ben ne doğurdum?" Ebe dedi: "Bir kız." O zaman Hanna dedi: "Bugün benim ruhum yüceldi." Ve onu yere koydu. Günler dolunca loğusalığından temizlendi ve çocuğa süt verdi ve adını Meryem koydu." (Yokobos'un Proto-Evangelia Apokrif İncili, 5:5-10).

Meryem'in Tapınağa Sunulması³³ :Введение во Храм Пресвятой Богородицы (Vvedenie vo Hram Presviatoi Bogoroditsı)

Kat. No:2

Envanter No: 13102

Boyut: 36,5 x 44,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 19. yüzyıl

Yazıt: Çerçeve üstte; “ВВЕДЕНІЕ ВЪ ЦРКВЪ ПРБЛГ БЦЪ (Vvedenie v Tserkov Preblagoi Bogoroditsı)” “ÇOK İYİ TANRI DOĞURAN'IN TAPINAĞA GETİRİLMESİ” yazıtı bulunmaktadır. Anna'nın halesinde,

“СтаА Анна (Sviataya Anna)” “Azize Anna”, Yohakim'in halesinde, “Сто... İоакимЪ (Sviatoi İoahim)” “Aziz Yohakim” yazıtı bulunmaktadır. Meryem'in halesinde MP ΘΥ yazmaktadır. Sağdaki Rahip figürünün halesinde, “Сты Захарій (Sviatoi Zahariy)” “Aziz Zekeriya” yazıtı okunmaktadır.

Bugünkü Durum: Çerçevenin boyları dökülmüş, sağ üst köşesi eksiktir.

Tanıtım: Arkada yeşil, pembe, kırmızı tonlarında mimari unsurlar önünde; en sağda önde iki elini yana açmış, tam boy, tapınağı temsil eden yeşil destekli kahverengi yüksek mekandaki rahip iki kolunu açmış Meryem'i sevgiyle karşılamaktadır. Rahip sarı etekli lacivert iki katlı *khiton* üstüne kırmızı *himation* giymiş kahverengi saçlı ve uzun kahverengi sakallıdır. Meryem ince, uzun bir genç kız olarak tasvir edilmiş, tam boy ellerini rahibe yöneltmiş, kırmızı bir yükseltinin üstündedir, lacivert *khiton*, bordo maphorion giymiştir. Meryem'in solunda koyu yeşil *khiton* üstüne kırmızı *himation* giymiş Anna, elleri ile giysisini tutar vaziyette Meryem'e doğru eğilmiş ve söz verdiği üzere kızını tapınağa

³³ Meryem'in Tapınağa Sunulması sahnesi için bkz. Spitzing, 1989, s. 298-299; Ouspensky ve Lossky, 1982, s.153-156.

getirmiştir. Anna'nın solunda sarı haleli, kahverengi saçlı ve sakallı, lacivert *khiton* üstüne kahverengi *himation* giymiş Yohakim de Meryem'e yönelmiştir. Anna ve Yohakim sözlerini tutmanın huzuru içinde kızlarını başrahibe emanet etmektedir. Yohakim ve Anna'nın solunda, kırmızı, lacivert, yeşil giysiler içinde yedi kişiden oluşan kadın topluluğu bulunmaktadır; başlarının yönü ve ellerindeki hareketlilikle birbirleriyle konuşuyor izlenimi verilmektedir. Geri planda sağ köşede, olayın kutsallığını belirtmek üzere solda kırmızı giysili, sarı haleli melek figürü, üstü yeşil revaklı, kahverengi ve yeşil renkteki sekiz basamağın en üstünde oturan sarı haleli, lacivert *khiton*, bordo maphorion giymiş Meryem'e doğru uçmaktadır.

İnce ve uzun figürler göze çarpmaktadır. Zemin altta koyu kahverengi, üstte koyu yeşil, haleler sarı ve çerçeve nefti yeşildir.

Kaynak:

"Ve çocuk üç yaşına gelince İmran dedi: "İsrail Oğullarının lekesiz kızını çağırırım, herkes bir meşale alsın ve yaksın, böylece çocuk geri dönmesin ve kalbi rabbin mabedinden ayrılmasın!" Ve bu şekilde Rabbin mabedine kadar yürüdü. Ve Rahip onu aldı. Öptü ve şu sözlerle takdis etti. "Rab senin namını tüm nesiller arasında yüceltsin! Ahir zamanda İsrail Oğullarının kefaretni Rab sana vahyetsin!" Ve: onu mihrabın üçüncü basamağına oturttu. Ve Rab Tanrı çocuğa cesaret verdi ve o kendi ayakları üzerinde sevinçle dansetti ve tüm İsrail evinin sevgisini kazandı." (Yokobos'un Proto-Evangelia Apokrif İncili, 7:4-9).

Meryem'e Müjde³⁴: Благовещение (Blagoveshenie)

Kat. No:3

Envanter No: 13040

Boyut: 32 x 27,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: Çerçevenin üst bölümünde;

“БЛАГОВЕЩЕНІЕ

ПРЕБЛАЖЕНАШЕА

БЦЪ

(Blagoveshenie Preblazhenneishei

Bogoroditsi)” “Çok iyi olan Tanrı

Doğurana iyi Haber Verilmesi” yazıtı bulunmaktadır. Açık Kutsal Kitap okunamamaktadır.

Bugünkü Durum: Renkler bozulmuş ve kararmış, figür, zemin ve çerçevedeki boyalar dökülmüştür. Figürlerde, zemin ve çerçevede delikler vardır. Çerçeve solda, altta ve sağ üst köşede eksikler mevcuttur.

Tanıtım: Sahnede Gabriel Meryem'e İsa'yı müjdelemektedir. Sahneyi dikey olarak ikiye böldüğümüzde, ortadaki üstü örtülü masanın sağında koyu kahverengi, iki sütunlu yapının açıklığı önünde Meryem figürü bulunmaktadır. Meryem sol eli ile kitap tutmakta, sağ elini göğüs hizasında kaldırmış, dörtte üç profilden, tam boy, gözlerini açarak hayret dolu bakışlarla sola Gabriel'e dönüktür; lacivert *khiton* üzerine bordo maphorion giymiş, ince uzun genç kız görünümündedir.

Solda, kızıl kahverengi diğerinden daha kısa yapının önünde Gabriel tam boy, ayak parmaklarının üstünde yükselmiş, dörtte üç profilden Meryem'e dönük sağ elini havaya kaldırmış, sevgi dolu bakışlarla Meryem'e hitap etmektedir. Müjdeyi

³⁴ Meryem'e Müjde sahnesinin kaynak ve gelişimi için bkz. Grabar, 1980, s. 97-98,128-132; Ouspensk ve Lossky, 1989, s. 172-173; Schiller, 1971, s. 33-52; Spitzing, 1989, s. 306-308.

getiren Gabriel kahverengi saçlı, büyük açık gri kanatlı, koyu yeşil üzerine kırmızı giysili genç bir figürdür.

Zemin mimari unsurların gerisi açık parlak sarı, önü açık kahverengi, haleler ve çerçeve koyu sarıdır.

Kaynak:

“Elizabet’in hamileliğinin altıncı ayında Tanrı, Melek Gabriel’i Celile’de bulunan Nasıra adlı kente, Davut’un soyundan Yusuf adındaki adamları nişanlı kıza gönderdi. Kızın adı Meryem’di. Onun yanına giren melek, “Selam, ey Tanrı’nın lütfuna erişen kız! Rab seninledir” dedi.

Söylenenlere çok şaşırarak Meryem, bu selamın ne anlama gelebileceğini düşünmeye başladı. Ama melek ona, “Korkma Meryem” dedi, “Sen Tanrı’nın lütfuna eriştin. Bak, gebe kalıp bir oğul doğuracak, adını İsa koyacaksın. O büyük olacak, kendisine ‘Yüceler Yücesi’nin Oğlu’ denecek. Rab Tanrı O’na, atası Davut’un tahtını verecek. O da sonsuza dek Yakup’un soyu üzerinde egemenlik sürecek, egemenliğinin sonu gelmeyecektir.” Meryem meleğe, “Bu nasıl olur? Ben erkeğe varmadım ki” dedi. Melek ona şöyle yanıt verdi: “Kutsal Ruh senin üzerine gelecek, Yüceler Yücesi’nin gücü sana gölge salacak. Bunun için doğacak olana kutsal, Tanrı Oğlu denecek. Bak, senin akrabalarından Elizabet de yaşlılığında bir oğula gebe kaldı. Kısır bilinen bu kadın şimdi altıncı ayındadır. Tanrı’nın yapamayacağı hiçbir şey yoktur.” “Ben Rab’bin kuluyum” dedi Meryem, “Bana dediğin gibi olsun.” Bundan sonra melek onun yanından ayrıldı.” (Luka,1:26-38).

Kat. No:4

Envanter No: 13105

Boyut: 36,5 x 44,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 19. yüzyıl

Yazıt: Çerçeve üstte,

“БЛОВЕЩЕНІЄ ПРСВ БЦЫ

(Blagoveshenie Presviatoi

Bogoroditsi)” “Çok Azize Tanrı

Doğuran’a İyi Haber Verilmesi”; en üst

seviyede eksende bulunan Tanrı figürünün halesinin üstünde “ГДЪ....

(Gospod...)” “Rab ...” yazıtı bulunmaktadır. Meryem’in solundaki iki melek

figürünün halelerinde aynı yazıt: “АрхглѢ ГавріилѢ (Arhangel Gavriil)”

“Başmelek Gabriel” yer almaktadır.

Bugünkü Durum: İkonanın renkleri kararmıştır, çerçeve boya yer yer dökülmüştür.

Tanıtım: Arkada solda mavi ve sağda kahverengi iki mimari unsurun önünde ortada Gabriel sağda Meryem ve solda melek olmak üzere üç figür bulunmaktadır. Meryem sağda kırmızı tahtta oturur vaziyette, ayakları kahverengi *podest* üstünde, dörtte üç profilden Gabriel’e dönüktür; bordo maphorion giymiş, sağ elini omuz hizasında, sol elini göğüs hizasında kaldırmış hayretle bakmaktadır. Meryem’in solunda müjdeyi getiren Gabriel, ayakta tam boy, lacivert *khiton* üstüne kırmızı *himation* giymiş, dörtte üç profilden Meryem’e bakmakta, sağ elini havaya kaldırmaktadır. Gabriel koyu kahverengi kısa saçlı bir figür olarak tasvir edilmiş, sol ayağı ile Meryem’e doğru adım atmaktadır. Gabriel’in arkasında lacivert *khiton* üstüne kırmızı *himation* giymiş, tam boy, dörtte üç profilden sola bakan, elinde küre tutmakta olan kırmızı kanatlı bir melek figürü daha bulunmaktadır. Meryem’in sağ eli göğüs hizasında, şaşırılmış yüz ifadesi ile Gabriel ciddiyetle bakmaktadır.

En üstte ortada bir bulut içinde, solda kırmızı tahta oturur vaziyette açık gri giysili, Tanrı figürü; sağda lacivert giysili, kırmızı uzun sivri kanatlı, tam boy dörtte üç profilden melek figürü bulunmaktadır. Melek, sağ kolunu kaldırmış Tanrı figürüne dönük, hafif eğilmiştir.

Haleler sarı, zemin altta koyu kahverengi, üstte nefli yeşil ve çerçeve nefli yeşildir. Çerçevenin sol kenarında üstte bir menteşe bulunmaktadır.

Kat. No:5

Envanter No: 13553

Boyut: 39 x 48,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: Meryem'in sağ eliyle tuttuğu açık kitap, çerçevenin altındaki yazıt okunamamaktadır. Başmeleğin başının üstünde, "Архел Гавриил (Arhanhel Gavriil)" "Başmelek Gabriel" yazıtı bulunmaktadır.

Bugünkü Durum: İkonanın renkleri kararmıştır. İkona eksenin sağında yukarıdan aşağıya doğru çatlamaştır; Meryem'in başının ve halesinin bir bölümünde; giysisinin eteğinde boya dökülmüştür. Çerçevenin kenarlarında boya dökülmüştür; ikonada böceklerin oluşturduğu delikler görülmektedir.

Tanıtım: İkonada solda Başmelek Gabriel ve sağda Meryem olmak üzere tam boy iki figür birbirine dönük olarak tasvir edilmiştir. Gabriel sağ elini havaya kaldırmış, Meryem'e dönük dörtte üç profilden, sağ ayağı arkada sol ayağı Meryem'e doğru adım atar vaziyette, İsa'nın doğacağını müjdelemektedir; giysisi kırmızıdır. Meryem dörtte üç profilden Başmelek Gabriel'e dönük, pembe *mappa*

ile tuttuğu sağ eliyle açık kitap, sol eliyle rulo tutmaktadır; lacivert *khiton* üzerine bordo maphorion giymiştir; sakin bir şekilde Gabriel'in söylediklerini dinlemektedir. İki figürün arkasında sağda turuncu çatılı, yeşil sütunlu mimari unsur ve solda kırmızı pencere çerçevesi görülmektedir; Meryem ve Gabriel lacivert çizgilerle kare şeklinde bölünmüş, taş zemin üzerindedir.

İkonada her iki figürün halesi koyu sarı, zemin ve çerçeve, siyah çizgilerle sınırlandırılmış kızıl kahverengidir.

İsa'nın Doğumu³⁵: Рождество Христово (Rozhdestvo Hristovo)

Kat. No:6

Envanter No: 13106

Boyut: 36,5 x 44,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 19. yüzyıl

Yazıt: -

Bugünkü Durum: İkona yıpranmış, çerçevenin boyası yer yer dökülmüştür.

Tanıtım: İkona eksende Meryem ve Çocuk İsa; yatay düzlemde üç dikey düzlemde iki bölümden oluşmaktadır. Yatay orta seviyede Meryem yemlikte Çocuk İsa, öküz ve eşek; sağında iki çoban, solda Üç Kahin Kral figürü bulunmaktadır. Yatay alt seviyede; dikey eksenin solunda mağara içinde Yusuf, sağında İsa'nın ilk bakımı, eksende bir erkek figürü yer almaktadır. Yatay düzlemin en üst seviyesinde ise eksende ışıklar saçan doğumu

³⁵ İsa'nın Doğumu sahnesinin kaynak ve gelişimi için bkz. Ouspensky ve Lossky, 1982, s. 157-163; Schiller, 1971, s. 58-76; Spitzing, 1989, s. 124-129.

işaret eden yıldız, eksenin sağında çobanlara haber veren iki melek, eksenin solunda Kahin Krallara haber veren iki melek bulunmaktadır.

Eksende Meryem doğum yapmış, ender rastlanan bir şekilde İsa'nın yanına kayalıklar üzerine oturmuş ve sol elini bebek İsa'ya doğru uzatmıştır. Meryem, lacivert *khiton* üstüne bordo maphorion giymiştir, giysisinin boyaları yer yer dökülmüştür. Solda Bebek İsa beyaz kundağa sarılmış, kırmızı ayaklı, yeşil yatakta yatar vaziyette ve solunda öküz, arkada eşek nefesleriyle ısıtmaktadırlar. Bu figürlerin solunda Üç Müneccim Kral İsa'nın doğumunu duymuş, ellerinde hediyeleri, yeşil ve kırmızı kral giysileri içinde tapınmak için gelmişlerdir. Krallar tam boy dörtte üç profilden İsa'ya dönük tasvir edilmiştir; en öndekinin giysisi yer yer beyazlamış yakaları lacivert, kırmızı, ortadaki ve en arkadaki kırmızı ve yeşil giysilidir. Meryem'in sağında, tam boy mavi ve kırmızı giysili iki çoban Meryem'e yönelmişlerdir. Hareketli ve heyecanlı figürler; soldaki başında başlık, ellerini Meryem'e doğru açmış, sağdaki kahverengi saçlı ve sakallı, elleri önündedir.

Yatay seviyenin en üstünde eksende yıldız doğmuş, doğumu müjdelemektedir; gökyüzünden kırmızı ve pembe tonlarında dairesel bulut içinden, mavi, sarı ışınlar aşağıya doğru inmektedir; solda ve sağda başları sarı haleli, kırmızı kanatlı, lacivert, kırmızı ve kahverengi giysili doğumu haber veren ikişer melek figürü bulunmaktadır.

Solda altta kahverengi giysili ve sarı haleli, kahverengi saçlı ve sakallı düşünceli ve şaşkın ifadeli oturur vaziyette Yusuf bulunmakta, onun hemen sağında ayakta kahverengi saçlı sakallı mavi giysili yaşlı bir erkek figürü değneğe yaslanır vaziyette, Yusuf'a doğru eğilmiş görülmektedir.

Kompozisyonun sağ alt köşesinde ise, İsa'nın İlk Bakımı epizodu yer almaktadır, açık gri ve kırmızı giysili iki ebe yeni doğan İsa'yı yıkamaktadır. Öndeki oturan ebe Mea sıkıca İsa'yı tutmakta, arkada ayakta Salome su dökmektedir.

Tüm figürler dış mekanda, yeşil ve turuncu kayalar arasına resmedilmiştir. Kayalıkların sert, geometrik çizgilerle, turuncu ve yeşilin karşıt tonlarda kullanımı geriye doğru derinlik yaratmaktadır. Zemin ve çerçeve nefti yeşildir.

Kaynak:

“İsa Mesih’in doğumu şöyle oldu: Annesi Meryem, Yusuf’la nişanlıydı. Ama birlikte olmalarından önce Meryem’in Kutsal Ruh’tan gebe olduğu anlaşıldı. Nişanlısı Yusuf, doğru bir adam olduğu ve onu herkesin önünde utandırmak istemediği için ondan sessizce ayrılmak niyetindeydi. Ama böyle düşünmesi üzerine Rab’bin bir meleği rüyada ona görünerek şöyle dedi: “Davut oğlu Yusuf, Meryem’i kendine eş olarak almaktan korkma. Çünkü onun rahminde oluşan, Kutsal Ruh’tandır. Meryem bir oğul doğuracak. Adını İsa koyacaksın. Çünkü halkını günahlarından O kurtaracak.”(Matta, 1:18-21).

“Yusuf uyanınca Rab’bin meleğinin buyruğuna uydu ve Meryem’i eş olarak yanına aldı. Ama oğlunu doğuruncaya dek Yusuf ona dokunmadı. Doğan çocuğun adını İsa koydu” (Matta, 1:24-25).

“O günlerde Sezar Avgustus bütün Roma dünyasında bir nüfus sayımının yapılması için buyruk çıkardı. Bu ilk sayım, Kirinius’un Suriye valiliği zamanında yapıldı. Herkes yazılmak için kendi kentine gitti.”

“Böylece Yusuf da, Davut’un soyundan ve torunlarından olduğu için Celile’nin Nasıra Kenti’nden Yahudiye bölgesine, Davut’un kenti Beytlehem’e gitti. Orada, hamile olan nişanlısı Meryem’le birlikte yazılacaktı. Onlar oradayken, Meryem’in doğurma vakti geldi ve ilk oğlunu doğurdu. Onu kundağa sarıp bir yemliğe yatırdı. Çünkü handa yer yoktu”(Luka, 2:1-7).

“Aynı yörede, sürülerinin yanında nöbet tutarak geceyi kırlarda geçiren çobanlar vardı. Rab’bin bir meleği onlara göründü ve Rab’bin görkemi çevrelerini aydınlattı. Büyük bir korkuya kapıldılar. Melek onlara, “Korkmayın!” dedi. “Size, bütün halkı çok sevindirecek bir haber müjdeliyorum: Bugün size, Davut’un kentinde bir Kurtarıcı doğdu. Bu, Rab olan Mesih’tir. İşte size bir işaret: Kundağa sarılmış ve yemlikte yatan bir bebek bulacaksınız.” Birdenbire meleğin yanında, göksel

ordulardan oluşan büyük bir topluluk belirdi. Tanrı'yı överek, "En yücelerde Tanrı'ya yücelik olsun, Yeryüzünde O'nun hoşnut kaldığı insanlara Esenlik olsun!" dediler. Melekler yanlarından ayrılıp göğe çekildikten sonra çobanlar birbirlerine, "Haydi, Beytlehem'e gidelim, Rab'bin bize bildirdiği bu olayı görelim" dediler. Aceleyle gidip Meryem'le Yusuf'u ve yemlikte yatan bebeği buldular. Onları görünce, çocukla ilgili kendilerine anlatılanları bildirdiler" (Luka, 2: 8-17).

"İsa'nın Kral Hirodes devrinde Yahudiye'nin Beytlehem Kenti'nde doğmasından sonra bazı yıldızbilimciler doğudan Yeruslaim'e gelip şöyle dediler: "Yahudiler'in Kralı olarak doğan çocuk nerede? Doğuda O'nun yıldızını gördük ve O'na tapınmaya geldik." Kral Hirodes bunu duyunca kendisi de bütün Yeruslaim halkı da tedirgin oldu. Bütün başkâhinleri ve halkın din bilginlerini toplayarak onlara Mesih'in nerede doğacağını sordu. "Yahudiye'nin Beytlehem Kenti'nde" dediler. "Çünkü peygamber aracılığıyla şöyle yazılmıştır: 'Ey sen, Yahuda'daki Beytlehem, Yahuda önderleri arasında hiç de en önemsizi değilsin! Çünkü halkım İsrail'i güdecek önder Senden çıkacak.' " Bunun üzerine Hirodes yıldızbilimcileri gizlice çağırıp onlardan yıldızın görüldüğü anı tam olarak öğrendi. "Gidin, çocuğu dikkatle arayın, bulunca bana haber verin, ben de gelip O'na tapınayım" diyerek onları Beytlehem'e gönderdi. Yıldızbilimciler, kralı dinledikten sonra yola çıktılar. Doğuda görmüş oldukları yıldız onlara yol gösteriyordu, çocuğun bulunduğu yerin üzerine varınca durdu. Yıldızı gördüklerinde olağanüstü bir sevinç duydular. Eve girip çocuğu annesi Meryem'le birlikte görünce yere kapanarak O'na tapındılar. Hazineselerini açıp O'na armağan olarak altın, günnük ve mür sundular. Sonra gördükleri bir düşte Hirodes'in yanına dönmemeleri için uyarılınca ülkelerine başka yoldan döndüler." (Matta, 2:1-12).

İsa'nın Tapınağa Sunulması³⁶: Сретение Господне (Sretenie Gospodne)

Kat. No:7

Envanter No: 13107 (Fotoğraf çekiminde yanlış yazılmıştır)

Boyut: 36,5 x 44,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 19. yüzyıl

Yazıt: -

Bugünkü Durum: İkona yıpranmış, figürlerin bir bölümünün ve çerçevenin boyası yer yer dökülmüştür. Çerçevenin sol alt köşesi eksiktir.

Tanıtım: Sahnede Tanrı'ya adanmak üzere Yeruslaim'e tapınağa götürülen Çocuk İsa, Meryem, Yusuf ve Anna görülmekte, tapınağın rahibi onları karşılamaktadır. Üç sütunlu yeşil, çatısında haç bulunan pembe ve iki sütunlu kahverengi mimari unsurların önünde, merkezde Meryem lacivert *khiton* üzerine yer yer beyazlaşmış bordo maphorion giymiştir. Meryem, tam boy, dörtte üç profilden sağa dönük, ellerini ileri doğru uzatmıştır. Sağda, kucığında kırmızı *himation* giymiş Çocuk İsa'yı tutan, tam boy, lacivert *himation* giymiş rahip, Meryem'e yönelmiş, yeşil dikdörtgen basamağın önünde kırmızı altar, tapınağı simgeleyen kahverengi mimari unsurun önündedir. Rahibin elleri saygı ifadesi olarak görünmemektedir. Çocuk İsa, rahibe doğru bakmaktadır. Meryem'in arkasında, ayakta lacivert *khiton* üzerine kahverengi *himation* giymiş Yusuf sağa yönelmekte ve elinde adağı iki güvercin bulunmaktadır. Yusuf'un arkasında, lacivert *khiton* üzerine kırmızı maphorion giymiş yine sağa yönelmiş Rahibe Anna figürü bulunmaktadır. İsa sarı haçlı haleli, diğer figürler sarı halelidir.

³⁶ İsa'nın Tapınağa Sunulması sahnesi için bkz. Ouspensky ve Lossky, 1982, s. 168-169; Schiller, 1971, s. 90-94; Spitzing, 1989, s. 78-80;

Figürlerin ayaklarını bastıkları bölüm siyaha yakın, zeminin diğer bölümü nefli yeşil, çerçeve nefli yeşildir. Tüm figürler esmer, ince ve uzun olarak tasvir edilmiş, figürler ve mimari unsurlar çizgilerle belirlenmiş, giysilerde renk tonlamaları göze çarpmaktadır. Çerçevenin sol kenarında üstte ve sağ kenarında altta birer menteşe bulunmaktadır.

Kaynak:

“Sekizinci gün, çocuğu sünnet etme zamanı gelince, O'na İsa adı verildi. Bu, O'nun anne rahmine düşmesinden önce meleğin kendisine verdiği isimdi.

Musa'nın Yasası'na göre arınma günlerinin bitiminde Yusuf'la Meryem çocuğu Rab'be adamak için Yerusâlim'e götürdüler. Nitekim Rab'bin Yasası'nda, “İlk doğan her erkek çocuk Rab'be adanmış sayılacak” diye yazılmıştır. Ayrıca Rab'bin Yasası'nda buyrulduğu gibi, kurban olarak “bir çift kumru ya da iki güvercin yavrusu” sunacaklardı” (Luka, 2: 21-24).

“Anna adında çok yaşlı bir kadın peygamber vardı. Aşer oymağından Fanuel'in kızıydı. Genç kız olarak evlenip kocasıyla yedi yıl yaşadıktan sonra dul kalmıştı. Şimdi seksen dört yaşındaydı. Tapınaktan ayrılmaz, oruç tutup dua ederek gece gündüz Tanrı'ya tapınırdı. Tam o sırada ortaya çıkan Anna, Tanrı'ya şükrederek Yerusâlim'in kurtuluşunu bekleyen herkese İsa'dan söz etmeye başladı.” (Luka, 2:36-38).

Pentekost³⁷: Пятидесятница (Piatidesiatnitsa)

Kat. No:8

Envanter No: 13043

Boyut: 32,5 x 27 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: Çerçevenin üst bölümünde
 "...СОШЕСТВІЕ С.ТАГО ДХА
 (Soshestvie Svyatago Duha)"
 "...KUTSAL RUHUN İNMESİ"
 yazmaktadır.

Meryem'in halesinin halesinde; MP ve ΘΥ harfleri bulunmaktadır.

Solda, alttan ilk sıra sağdaki figürün halesinde, "С. АП. ПЕТРЪ (Svyatıy Apostol Petr)" "AZİZ HAVARİ PETRUS"; soldaki figürün halesinde, "С. АП. МАТФЕЙ (Svyatıy Apostol Matfei)" "AZİZ HAVARİ МАТТА" yazmaktadır. Solda alttan ikinci sırada, soldaki figürün halesinde, "С. АП. ЛУКА (Svyatıy Apostol Luka)" "AZİZ HAVARİ ЛУКА"; solda alttan ikinci sırada, sağdaki figürün halesinde, "С. АП. ІОАН БОГОСЛОВЪ (Svyatıy Apostol İoan Bogoslov)" "AZİZ HAVARİ YUHANNA TANRININ SÖZÜNÜ SÖYLEYEN"; solda alttan üçüncü sırada, sağdaki figürün halesinde, "С. АП. ФОМА (Svyatıy Apostol Foma)" "AZİZ HAVARİ THOMAS" yazmaktadır. Sağda alttan ikinci sırada sağdaki figürün halesinde, "С. АП. МАРК (Svyatıy Apostol Mark)" "AZİZ HAVARİ MARKOS" yazmaktadır.

Bugünkü Durum: Renkler, altın yıldız bölümlerin bir kısmı kararmıştır. Çerçevenin sol üst ve alt, sağ alt köşesi eksiktir.

³⁷ Pentekost sahnesinin kaynak ve gelişimi için bkz. Ouspensky ve Lossky, 1982, s. 193-194; Tradigo, 2006, s. 151-152.

Tanıtım: Sahnede, bir akşam yemeği sırasında Kutsal Ruh'un Meryem ve havariler üzerine inişi tasvir edilmiştir. Pentekost, Paskalya'dan elli gün sonra kutlanan bir bayramdır. Merkezde Meryem; sağda ve solda altışar havari figürü bulunmaktadır. Meryem, Süleyman'ın Tapınağını simgeleyen, kahverengi revaklı mimari unsurun önünde ortada bir tahtta oturmuş ve cepheden tasvir edilmiştir; giysisinin altından görülen ayaklarının altında *podest* bulunmaktadır. Lacivert *khiton* üstüne bordo maphorion giymiş Meryem'in elleri göğüs hizasındadır. Sağında ve solunda ikişer, üç sıra halinde, kemerlerin önünde oturan on iki havari Meryem'e doğru dönmüştür. Dörtte üç profilden ve başlarını yukarı doğru kaldırmış havariler gökten aniden gelen sese doğru bakmaktadır.

En üstte ortada alev içinde uçan beyaz güvercin Kutsal Ruh'u temsil etmektedir. En içte mavi alevin çevresinde koyu kırmızı ateşten diller altın yıldız zeminin üstünden yanlara ve alta doğru uzanmaktadır.

Sahnede genel olarak koyu renkler ve altın yıldız görülmektedir. Meryem ve havarilerin haleleri altın yıldız, havarilerin giysileri lacivert, kahverengi, koyu kırmızı, zemin koyu kahverengi, çerçeve altın yıldızdır. Meryem ve havari figürlerindeki hareketlilik çizgiler ve renk tonlamaları ile verilmiştir.

Kaynak:

“Pentikost Günü geldiğinde bütün imanlılar bir arada bulunuyordu. Ansızın gökten, güçlü bir rüzgarın esişini andıran bir ses geldi ve buldukları evi tümüyle doldurdu. Ateşten dillere benzer bir şeylerin dağılıp her birinin üzerine indiğini gördüler. İmanlıların hepsi Kutsal Ruh'la doldular, Ruh'un onları konuşturduğu başka dillerle konuşmaya başladılar. O sırada Yerusolim'de, dünyanın her ülkesinden gelmiş dindar Yahudiler bulunuyordu. Sesin duyulması üzerine büyük bir kalabalık toplandı. Herkes kendi dilinin konuşulduğunu duyunca şaşakaldı. Hayret ve şaşkınlık içinde, “Bakın, bu konuşanların hepsi Celileli değil mi?” diye sordular. “Nasıl oluyor da her birimiz kendi ana dilini işitiyor? Aramızda Partlar, Medler, Elamlılar var. Mezopotamya'da, Yahudiye ve Kapadokya'da, Pontus ve Asya

İli'nde, Frikya ve Pamfilya'da, Mısır ve Libya'nın Kirene'ye yakın bölgelerinde yaşayanlar var. Hem Yahudi hem de Yahudiliğe dönen Romalı konuklar, Giritliler ve Araplar var aramızda. Ama her birimiz Tanrı'nın büyük işlerinin kendi dilimizde konuşulduğunu işitiyoruz." Hepsi hayret ve şaşkınlık içinde birbirlerine, "Bunun anlamı ne?" diye sordular. Başkalarıysa, "Bunlar taze şarabı fazla kaçırmış" diye alay ettiler." (Elçilerin İşleri, 2: 1-13).

Kat. No:9

Envanter No: 13044

Boyut: 77,5 x 63,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: Çerçevenin üst bölümünde; "ωΒΡΑΖΑ СОШЕСТВІЯ СВЯТАГО ДУХА (Obraz Soshestviya Svyatago Duha)" "Kutsal Ruhun İnmesinin İkonası" yazmaktadır. Meryem'in halesinin solunda ve sağında МР ΘΥ harfleri bulunmaktadır.

Meryem'in solunda alttan ilk sırada sağdaki figürün halesinde; "С.ТЫЙ АПОСТОЛЪ ПЕТРЪ (Svyatıy Apostol Petr)" "AZİZ HAVARİ PETRUS"; solda "С.ТЫЙ АПОСТОЛЪ МАТФЕЙ (Svyatıy Apostol Matfei)" "AZİZ HAVARİ МАТТА" yazmaktadır. Meryem'in sağında alttan birinci sırada, soldaki figürün halesinde; "С.ТЫЙ АПОСТОЛЪ АНДРЕЙ (Svyatıy Apostol Andrei)" "AZİZ HAVARİ ANDREAS"; sağda "С.ТЫЙ АПОСТОЛ ФИЛИППЪ (Svyatıy Apostol Filipp)", "AZİZ HAVARİ PHILIP" yazmaktadır. Meryem'in solunda alttan ikinci sırada, soldaki figürün halesinde "С.ТЫЙ АПОСТОЛЪ ІАКОВЪ (Svyatıy Apostol İakov)" "AZİZ HAVARİ YAKUP"; sağındaki figürün halesinde "С.ТЫЙ

АПОСТОЛЪ ФОМА (Svyatıy Apostol Foma) "AZİZ HAVARİ THOMAS"; Meryem'in sağında aynı seviyede, soldaki figürün halesinde "С.ТЫЙ АПОСТОЛ МАРКЪ (Svyatıy Apostol Mark)" "AZİZ HAVARİ MARKOS"; sağdaki figürün halesinde "С.ТЫЙ АПОСТОЛ ІУДА (Svyatıy Apostol İuda)", "AZİZ HAVARİ JUDA" yazmaktadır. Meryem'in solunda, en üst seviyede en soldaki figürün halesinde "СТЫЙ АПОСТОЛЪ БАРДОЛОМЕЙ (Svyatıy Apostol Bartolomei)" "AZİZ HAVARİ BARTOLOMEUS"; sağındaki figürün halesinde "СТЫЙ АПОСТОЛЪ ... (Svyatıy Apostol...)" "AZİZ HAVARİ..." yazmaktadır; Meryem'in sağında aynı seviyede en sağdaki figürün halesinde "СТЫЙ АПОСТОЛЪ ... (Svyatıy Apostol...)" "AZİZ HAVARİ..." yazıtı bulunmakta, diğer figürün halesindeki yazıt okunamamaktadır.

Bugünkü Durum: Renkler kararmış, boya yer yer dökülmüştür. Çerçevenin sağ alt köşesi eksiktir.

Tanıtım: Meryem'in görüldüğü son sahnelerden biri olan Pentekost'ta; Meryem kahverengi üç kemerli mimari unsur önünde, ortadaki kemerin altında tasvir edilmiştir; iki yanında oyma sütunlar bulunan tahtta oturmuş, giysisinin altından görülen ayakları *podestın* üzerinde, elleri *orans* duruşunda ve ciddi bakışları ile izleyiciye dönüktür. Meryem'in halesinin üstünde, ortadaki kemerin altında beyaz zemin üstünde çevresinde ateşten diller olan kırmızı alev topunun içinde güvercin şeklinde Kutsal Ruh bulunmaktadır. Meryem'in sağında ve solundaki kemerlerin altında ikişerden üç sıra halinde, halelerinin içinde isimleri yazılı olan sağda ve solda altı olmak üzere oniki havari, dörtte üç profilden, oturur vaziyette, Meryem'e doğru dönmüştür. Havariler duygu yoğunluğu içinde ellerini göğüs hizasında kaldırmış, başları yukarı doğru, aniden gelen sese yönelmiştir. En üstte ortada mavi bulutların içinde, ellerini iki yana açmış İsa görülmektedir. Onun sağında ve solunda Kudüs şehrini ve Süleyman'ın Tapınağını simgeleyen koyu kahverengi kubbeli açık yeşil mimari iki unsur yer almaktadır; soldakinin iki yanında daha küçük boyutlarda benzer iki yapı daha görülmektedir, bu gruptaki yapıların boyları dökülmüş beyaz görünmektedir. İkonada çizgisel üslup benimsemekle birlikte giysilerde ve figürlerin yüzlerinde renk tonlamaları kullanılarak hacim kazandırılmış ve hareketlilik sağlanmıştır. Meryem dikkat çekilmek istenerek

büyük boyutlarda, havariler ve İsa figürü küçük tasvir edilmiştir. Yüz ve giysilerde renk tonlamaları ile hacim kazandırılmıştır.

İkonada kullanılan renkler; Meryem koyu kahverengi tahtta oturmakta, kırmızı maphorion giymektedir. Havarilerin giysileri; solda en öndeki grupta; sağdaki havari lacivert *khiton* üzerine kahverengi *himation*, soldaki kızıl kahverengi *himation*, ortada sağdaki havari, açık kahverengi *himation*, soldaki lacivert *khiton* üzerine açık gri *himation*, en üstte sağdaki havari, lacivert *khiton* üzerine açık yeşil *himation*, soldaki lacivert *khiton* üzerine kızıl kahverengi *himation* giymiştir. Sağda en öndeki grupta, sağdaki havari lacivert *khiton* üzerine kırmızı *himation*, soldaki lacivert *khiton* üzerine krem rengi *himation*, ortada sağdaki havari, kahverengi *khiton* üzerine krem rengi *himation*, soldaki lacivert *khiton* üzerine kahverengi *himation*, en üstte sağdaki havari krem rengi *khiton* üzerine açık mavi *himation* ve soldaki lacivert *khiton* üzerine kırmızı *himation* giymiştir. Mimari unsurlar; kemerler pembe ile belirlenmiş, altları kırmızı sütunlu içleri koyu sarıdır. Haleler kırmızı çizgi ile sınırlandırılmış sarıdır.

Zemin; en üstte yumurta sarısı, kemerlerin üstü sağda ve solda lacivert, ortada kırmızı; en altta açık yeşildir. Çerçeve içten ve dıştan kırmızı çizgi ile sınırlandırılmış açık yeşildir.

Kat. No:10

Envanter No: 13114

Boyut: 36,5 x 44,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 19. yüzyıl

Yazıt: En alt seviyede merkezde bulunan kainatı temsil eden erkek figürünün solunda, en soldaki figürün halesinde, “С.тый Симон (Svyaty Simon)” “Aziz

Simeon”; sağdaki figürün halesindeki yazıt okunamamaktadır; aynı seviyede kainatı temsil eden erkek figürünün sağında, en sağda “С.тый Фома (Svyatıy Foma)” “Aziz Thomas”, soldaki figürün halesindeki yazıt okunamamaktadır. Solda alttan ikinci sırada soldaki figürün halesinde “С.тый Андрей (Svyatıy Andrei)” “Aziz Andreas” yazmaktadır, sağdaki figürün halesinde “С.тый ... (Svyatıy ...)” “Aziz” yazmaktadır; aynı seviyede kainatı temsil eden erkek figürünün sağında en sağdaki figürün halesinde “С.тый Филипъ (Svyatıy Filip)” “Aziz Philip”, soldaki figürün halesinde “С.тый Павелъ (Svyatıy Pavel)” “Aziz Paulus” yazmaktadır. En üst seviyede merkezde bulunan kainatı temsil eden erkek figürünün solunda, en soldaki figürün halesinde “С.тый Варфоломе (Svyatıy Varfolomei)” “Aziz Bartolomeos”, sağdaki figürün halesinde “С.тый Петръ (Svyatıy Petr)” “Aziz Petrus” yazısı bulunmaktadır. En üst seviyede merkezde bulunan kainatı temsil eden erkek figürünün sağında, en soldaki figürün halesinde “С.тый МтѠей (Svyatıy Matfei)” “Aziz Matta”, sağdaki figürün halesinde “С.тый Марко (Svyatıy Marko)” “Aziz Markos” yazmaktadır.

Bugünkü Durum: Figürlerin, zemin ve çerçevenin boyları bozulmuş, yer yer dökülmüştür.

Tanıtım: İkona yatay düzlemde üç ve dikey düzlemde üç bölümde ele alınabilir. Eksende alt seviyede kainatı temsil eden erkek figürü, orta seviyede Süleyman’ın Tapınağını simgeleyen mimari unsur, en üst seviyede bulut kümesi ve ateşten diller bulunmaktadır. Eksenin solunda kemerli yapının önünde üç seviyede ikişer havari yer almaktadır. Eksenin sağında en üstteki mimari unsurun önünde üç seviyede ikişer havari tasvir edilmiştir.

Merkezde en alt seviyede; sarı kemerin altında, siyah zeminde, kahverengi saçlı ve sakallı kainatı temsil eden, kırmızı *khiton* üstüne lacivert *himation* giymiş, en üstte kırmızı imparatorluk giysileri ve tacı olan erkek figürünün elinde kırmızı kuşak bulunmaktadır³⁸. Kemerin üstünde iki yeşil kapılı, pembe mimari unsur, üstünde merkezde dışı beyaz, içte mavi bulutların arasından beyaz ışınlar alta doğru uzanmaktadır, bulutların dışındaki açık mavi, beyaz bölümde kırmızı

³⁸ Meryem’in bulunmadığı, “cosmos”un (kainat) kişileştiriminin yer aldığı sahne için bkz. Ouspensky ve Lossky, 1982, s. 207-208.

ateşten diller yanlara ve aşağı doğru tasvir edilmiştir. Solda pembe, sağda yeşil mimari unsurların altında; solda ve sağda altışar, toplam on iki havari mimari unsur içinde ikişer ikişer üst üste sıralanmışlardır. Havariler, solda en öndeki grupta, sağdaki havari kırmızı *khiton* üzerine koyu kahverengi *himation* giymiş kahverengi saçlı ve uzun sakallı; soldaki lacivert *khiton* üzerine açık kahverengi *himation* giymiş, kahverengi kısa saçlı ve sakallı; ortada sağdaki havari, lacivert *khiton* üzerine kırmızı *himation* giymiş, siyah kısa saçlı; soldaki kırmızı *khiton* üzerine lacivert *himation* giymiş, kahverengi saçlı, uzun sakallı; en üstte sağdaki havari, lacivert *khiton* üzerine kahverengi *himation* giymiş kahverengi saçlı ve sakallı, soldaki açık yeşil *khiton* üzerine açık kahverengi *himation* giymiş, kahverengi saçlı ve sakallıdır. Sağda en öndeki grupta, sağdaki havari kırmızı *khiton* üzerine koyu kahverengi *himation* giymiş, kahverengi saçlı; soldaki lacivert *khiton* üzerine pembe *himation* giymiş siyah saçlı; ortada sağdaki havari, lacivert *khiton* üzerine kırmızı *himation* giymiş siyah saçlı; soldaki lacivert *khiton* üzerine kahverengi *himation* giymiş açık kahverengi saçlı ve sakallı; en üstte sağdaki havari açık yeşil *khiton* üzerine kırmızı *himation* giymiş siyah saçlı ve sakallı; soldaki lacivert *khiton* üzerine kırmızı *himation* giymiş, açık kahverengi saçlı ve uzun sakallıdır. Havariler, dörtte üç profilden, başlarını ateşten dillere doğru kaldırmış, elleri göğüs hizasında, el hareketleri duydukları heyecanı yansıtmaktadır.

İkonada geri plandaki mimari yapılar Kudüs şehrini, en alt seviyede eksendeki kemerli kapı toplandıkları odanın girişini simgelemektedir.

Haleler sarı, zeminin en alttaki bölümü siyah diğer bölümleri nefti yeşil ve çerçeve nefti yeşildir. Çerçevenin sağ kenarında altta bir menteşe bulunmaktadır.

Diğer Pentekost sahnelerinden farklı olarak bu ikonada Meryem figürü bulunmamaktadır.

Paskalya'dan elli gün sonra Meryem ve havarilerin bulunduğu akşam yemeği sırasında, Kutsal Ruh'un inişi ile havarilerin İbraniceden başka dilleri de konuşarak İncil'i yaydıklarına inanılmaktadır.

Koimesis³⁹: Успение Пресвятой Богородицы (Uspenie Presviatoi Bogoroditsı)

Kat. No:11

Envanter No: 13083

Boyut: 45,5 x 30 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: Yatay düzlemde en üst seviyede, “...ЪРА ОУСП...НІИ БЦЫ (... Uspenii Bogoroditdi)” “... KOİMESİS ... TANRI DOĞURAN” yazmaktadır.

Bugünkü Durum: İkonanın renkleri kararmıştır.

Figürlerin ve zeminin büyük oranda, çerçevenin yer yer boyları dökülmüştür.

Tanıtım: Meryem'in ruhunu teslim etmesi sahnesinde yatay düzlemde üç, dikey düzlemde iki bölümde ele alınmaktadır. Lacivert *khiton* üzerine kızıl kahverengi maphorion giymiş Meryem yatay düzlemin en alt seviyesinde eksendedir; başı solda, bir yatak üzerinde elleri göğsünde birleşmiş yatmaktadır. Meryem'in başı hafif yüksekte durmakta, bedeni yere paraleldir. Meryem'in hemen arkasında, ruhunu teslim almak üzere gelen İsa bulunmaktadır. İsa, sol elinde bebek görüntüsünde Meryem'in ruhunu tutmaktadır; İsa'nın solunda, koyu kahverengi *khiton* üstüne kırmızı *himation*, sağında kırmızı *khiton* üstüne koyu kahverengi *himation* giymiş melekler tam boy, dörtte üç profilden İsa'ya yönelmişlerdir. Yatay düzlemde, orta seviyede eksende, kırmızı kanatları olan Seraph bulunmaktadır.

Meryem'in yatağının solunda ve sağında yirmi iki figür; havari, kilise babası ve teolog; yas tutan kadınlar, yatağın önünde kesik elli bir Yahudi ve elinde kılıç tutan

³⁹ Koimesis sahnesinin kaynak ve gelişimi için bkz. Ouspensky ve Lossky, 1982, s. 213-214; Taft ve Carr, 1991, s. 651-653; Tradigo, 2006, s. 153-154.

bir melek bulunmaktadır. Meryem'in ayak tarafında kırmızı *himationu* ile havari Petrus, ve başucunda sağda lacivert *khiton* üzerine kırmızı *himation* giymiş Paulus, ortada kahverengi *khiton* üzerine kırmızı *himation* ve en solda yeşil *khiton* üzerine kahverengi *himation* giyen iki havari, Meryem'e doğru eğilmişlerdir. Diğer havariler ve ellerinde İncil tutan piskoposlar yatağın çevresine dizilmişlerdir. Meryem, yatay düzlemde en üst seviyede koyu sarı mandorla içinde tahtta oturur vaziyette kırmızı maphorion ile tasvir edilmiştir. Geç dönem örneklerinde olduğu gibi "göksel ordu"; mandorlanın üstünde üçlü, sağında ve solunda gökyüzünde bulutların üstünde oturur vaziyette toplam yirmi yedi figür; havari ve aziz sahnede ikinci kez yer almaktadırlar.

İkonada genel olarak koyu renkler hakimdir; kırmızı, nefti yeşil, beyaz ve kahverenginin tonları kullanılmıştır. Çerçeve koyu kahverengidir. Çerçevenin sağ ve sol kenarlarında menteşeler bulunmaktadır. İkona, triptikonun bir parçası olup üst kısmı kubbe şeklindedir.

Kaynak: Koimesis sahnesi kanonik İncillerde geçmez, kaynağı Apokrif Protoevangelion ve Stoudioslu Theodoros'un Damaskinoslu İoannes'e yazılan mektuplardır (Taft ve Carr 1991, s. 653).

Koimesis sahnesi, Ressamın El Kitabı'nda (Hermeneia) anlatılmaktadır⁴⁰.

⁴⁰ Koimesis sahnesi için bkz. Barut, F. (2012) *Bizans Dönemi Kapadokya Kiliseleri Duvar Resimlerinde Koimesis (Meryem'in Uykusu) Tasvirleri*, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Kat. No: 12

Envanter No: 13103

Boyut: 36,5 x 44,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 19.yüzyıl

Yazıt: Çerçevenin üst kısmındaki yazıtta, “УСПѢНІЄ П... БЦЫ (Uspenie ... Bogoroditsı)” “KOIMESIS ... TANRI DOĞURAN” yazmaktadır. İsa'nın halesinde, ĬC XC ve Θ ω N harfleri

bulunmaktadır; kucağındaki Meryem'in ruhunun halesinde, “душа (duşa)” “ruh” yazıtı bulunmaktadır. İsa'nın üstünde yer alan Seraph figürünün solunda, “яГгли (iangeli)” “melekler”; sağında, “Гдни (Gospodni)” “Rab'ba ait” (soldan sağa: Rabbin Melekleri) yazmaktadır. İsa'nın solunda en üst seviyede sağdan ikinci figürün halesinde, “Дианисїи (Dianisiy)” “Dionisios” yazmaktadır. İsa'nın sağında en üst seviyede, soldan ikinci figürün halesinde, “ЄроΘєи (Erofei)” “Hierotheos” yazıtı bulunmaktadır.

Bugünkü Durum: Figürlerin, zemin ve çerçevenin boyları yer yer dökülmüştür. Çerçevenin alt sağ ve sol köşeleri eksiktir.

Tanıtım: Yatay en üst seviyede, solda iki; kızıl kahverengi, sağda iki; yeşil ve koyu kahverengi mimari unsurdan oluşan şehir silüetinin önünde, ruhunu teslim etmiş, uykuya dalan Meryem, İsa, havariler ve azizler yer almaktadır.

Yatay orta seviyede, eksende lacivert *khiton* üzerine koyu kahverengi maphorion giymiş Meryem, ellerini göğsünde birleştirmiş yüksek yeşil yatağın üzerinde beyaz şiltede yatmaktadır. Yatağın sağında ve solunda kızıl kahverengi, lacivert, kırmızı giysili oniki havari bulunmaktadır. Meryem'in ayak ucunda kızıl kahverengi giysili havari Petrus sol elini Meryem'in ayağına uzatmıştır; baş ucunda lacivert *khiton* üzerine kahverengi *himation* giymiş Aziz Paulus Meryem'e

doğru eğilmiştir. Meryem'le İsa arasında, başı ve omuzları görünen, vücudunun geri kalanı yatağın arkasında kalan havari İncil yazarı Yuhanna'dır. Meryem'in hemen arkasında yeşil mandorla içinde, kızıl kahve *himation* giymiş İsa bir eliyle takdis işareti yapmakta, diğer eliyle beyaz kundağa sarılı Meryem'in ruhunu taşımaktadır. İsa'nın sağında ve solunda beyazlar giymiş iki melek figürü tam boy İsa'ya dönük görülmekte, meleklerin solunda iki , sağında iki olmak üzere toplam dört piskopos figürü, dörtte üç profilden İsa'ya dönük tasvir edilmektedir, bu grubun solunda kırmızı giysili bir kadın figürü, sağda ise kırmızı giysili bir erkek figürü yer almaktadır. Yatay en üst seviyede, eksende kırmızı kanatları olan Seraph bulunmaktadır.

Yatay en alt seviyede, Meryem'in bedenine zarar vermek üzere gelmiş olan sağda kırmızı ve lacivert giysili Yahudi ve solda onu engellemek için ellerini kesen lacivert giysili melek figürü bulunmaktadır. Havariler, azizler, piskoposlar ve ağlayan kadın grubu, Meryem'in ölümünün hüznü içindedir.

İkonada haleler sarı; zemin en altta koyu kahverengi, diğer bölümler nefli yeşil ve çerçeve nefli yeşildir.

Kat. No: 13

Envanter No: 13104

Boyut: 70 x 89 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: Çerçevenin üst kısmında; "УСПЕНІЕ ПРЄСТІА Б.ЦЫ (Uspenie Presvyatoi Bogoroditsi)" "TANRI DOĞURAN ÜSTÜN AZİZENİN ÖLÜM UYKUSU" yazıtı bulunmaktadır. En üst seviyede

merkezdeki bulutların açık renkli büyük harflerle solunda "АПТОЛИ (Apostoli)"

“Havariler” ve sağında, “ГДНИ (Gospodni)” “Rab’be ait” (Rabbin Havarileri); küçük koyu renkli harflerle solda “Англи (Angeli)” “Melekler”, sağda “Гдни (Gospodni)” “Rab’be ait” (Rabbin Melekleri) yazmaktadır. Kırmızı mandorlanın üstte solunda, МР harfleri; altında mandorla içindeki İsa’nın halesinde О ω N harfleri; mandorlanın solunda üstte IC harfleri bulunmaktadır. En alt seviyede yatan Meryem’in solunda en alt sırada en soldaki figürün halesinde “Ап: Марко, (Apostol Marko)” “Havari Markos”; Markos’un sağındaki figürün halesinde “Ап: МатѠей (Apostol Matfei)” “Havari Matta”; Matta’nın sağındaki figürün halesinde “Ап: ПетрѠ (Apostol Petr)” “Havari Petrus” yazmaktadır. Solda alttan ikinci sırada, en soldaki figürün halesinde “Ап: ВарѠолом... (Apostol Varfolomei)” “Havari Bartolomeos”; Bartolomeos’un sağındaki figürün halesinde “Ап: Лука (Apostol Luka)” “Havari Luka”; Luka’nın sağındaki figürün halesinde, “Ап: ІωаннѠ ... (Apostol İoann...)” “Havari Yahya...” yazmaktadır. Meryem’in sağında en alt sırada en sağdaki figürün halesinde “Ап: ФилиппѠ, Apostol Filipp” “Havari Philip”; Philip’in solundaki figürün halesinde “Ап: Андрей (Apostol Andrei)” “Havari Andreas”, Andreas’ın solundaki figürün halesinde “Ап: ПавелѠ (Apostol Pavel)” “Havari Paulus”; Paulus’un solunda Meryem’in ayaklarına eğilmiş figürün halesinde “Ап: ІаковѠ... (Apostol İakov...)” “Havari Yakup...” yazmaktadır. Sağda alttan ikinci sırada, en sağdaki figürün halesinde “Ап: СимонѠ (Apostol Simon)” “Havari Simon”; Simon’un solundaki figürün halesinde “Ап: Іуда (Apostol İuda)” “Havari Yahuda”; Yahuda’nın solundaki figürün halesinde “Ап: ІаковѠ Зав (Apostol İakov Zavedeev)” “Havari Yakup Zebedi oğlu” yazmaktadır.

Bugünkü Durum: İkonanın boyları kısmen dökülmüş, üstten alta doğru boydan boya çatlamıştır. Çerçevenin sol alt köşesi eksiktir.

Tanıtım: İsa’nın çarmıha gerilmesinden sonra, Meryem’in bu dünyadan göçmesini tasvir eden sahnede, döşekte yatar vaziyette Meryem , İsa, havariler, azizler ve meleklerle birlikte tasvir edilmiştir. Mavi, sarı, pembe mimari unsurların önünde, yatay düzlemin en alt seviyesinde, eksende Meryem, kenarları koyu sarı çerçevesi krem rengi şilteli yatakta yatmaktadır; başı koyu sarı yastık üzerinde, hafif yüksektedir. Meryem, lacivert *khiton* üzerine bordo maphorion giymiş vaziyette, ellerini göğsünde birleştirmiş ve yere paraleledir. Yatay orta seviyede

merkezde, kırmızı tonlarında mandorla içinde açık kahverengi *himation* giymiş tam boy İsa, sağ eliyle takdis işareti yapmakta sol eliyle Meryem'in ruhunu taşımaktadır. İsa'nın sağında ve solunda açık kahverengi ve pembe giysiler içinde, dörtte üç profilden İsa'ya dönük iki melek figürü bulunmaktadır. Yatay düzlemde en alt seviyede, Meryem'in sağında ve solunda üçerli gruplar halinde , altı havari bulunmaktadır. Meryem'in baş tarafında Aziz Paulus ve İncil yazarı Yuhanna, Meryem'i kucaklamaktadır. Meryem'in ayak tarafında havari Petrus elindeki buhurdan ile tasvir edilmiştir. Havariler, lacivert, koyu yeşil *khiton* üzerine kahvereni, kırmızı *himation* giymektedir. Diğer havariler, kademeli bir şekilde yatağın çevresine dizilmişler, olayın üzüntüsünü yaşamaktadır. Yatay orta seviyede azizlerin arkasında, sağda ve solda pembe, kırmızı, lacivert giysili ikişerli gruplar halinde yas tutan kadınlar vardır. Meryem'in yatağının önünde Meryem'e zarar vermek için gelmiş olan sağda kırmızı ve lacivert giysili Yahudi ve solda onu engellemek için ellerini kesen lacivert giysili melek figürü bulunmaktadır.

Yatay seviyenin üstünde eksende kırmızı mandorla içinde ayakta, koyu kahve maphorion giymiş Meryem figürü, sağında ve solunda mandorlayı taşıyan iki melek figürü yer almaktadır. Selanikli İoannes'in metninde şekli ve sayısı belli olmayan ancak bir güruh olarak bahsedilen "göksel ordu"; ikişer ve üçerli gruplar halinde, mavi, kahverengi, pembe bulutların üstünde ayakta ve oturan melek figürleri Meryem'e dönük olarak tasvir edilmiştir. Melekler kırmızı, lacivert ve kahverengi tonlarında giysiler içindedir. En üstte merkezde bulutların içinde dört havari figürü tekrar görülmektedir.

Haleler sarı, zemin üstte nefti yeşil, Meryem'in şiltesinin altında siyah ve çerçeve nefti yeşildir.

4.3. MERYEM TİPLERİ

Meryem ve Çocuk İsa⁴¹ (Salus Populi Romani):

Kat. No: 14

Envanter No: 13017

Boyut: 32,5 x 27 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 17. yüzyıl sonu-18. yüzyıl başı

Yazıt: Meryem'in isminin kısaltması; başının solunda MP, sağında ΘY harfleri bulunmaktadır (Tanrı Annesi). İsa'nın isminin kısaltması; başının üstünde, IC XC (İsa Mesih) harfleri yazılıdır. İsa'nın halesinde ω N harfleri bulunmaktadır.

Bugünkü Durum: İkona yıpranmış, renkler bozulmuştur.

Tanıtım: Meryem, sol koluyla İsa'yı tutarken, sol elinde *mappa* ile, sağ koluyla destek vermekte ve eliyle sol bileğini kavramaktadır. Meryem'in yüzü cepheden, belden yukarısı İsa'ya dönüktür. İsa sağ eliyle takdis yapar vaziyette, sol eli ile kapalı rulo tutmakta, Meryem'in kucağında, bacaklarını sarkıtmış, yüzü Meryem'e dönük, sağ omuzuna doğru bakmaktadır. Meryem'in giydiği iç yüzü kırmızı, bordo maphorionun kenarları, İsa'nın giydiği sarı *himation*un önü, kenarları ve yakası motiflerle bezelidir, Meryem'in sağ omuzunda yıldız motifi bulunmaktadır. Meryem'in gözleri iri ve derin bakışlı, kaşları yay şeklinde, burnu uzun, ağzı küçüktür. İsa'nın gözleri iri ve asimetrik, kaşları yay şeklinde, gözaltı torbaları, dudak

⁴¹ Katolik Rahibe Mariagrazia Zambon bu ikonanın Kyriotissa Meryem tipi olduğu ve Hodegetria Meryem ikonalarının en eski tiplerinden biri olduğunu söylemiştir. İnanışa göre; Büyük Gregorius (590-604) döneminde Roma'da veba salgını ölümlere sebep olmuştur. Büyük Gregorius, Meryem'e dua ederek, Paskalya Bayramı'nda Girit'den gelen ikonasını Hadrianus Anıt Mezarına (şimdi San Angelo) alayla birlikte getirmiş, o anda Başmelek Mikhael olduğuna inanılan bir melek belirlemiştir.

kıvrımları belirgin vurgulanmıştır; burnu uzun, ağız küçüktür. Her iki figür başlarında taç ile resmedilmiştir. Meryem yarım boy portre, başı ve tacı çerçeveye taşmıştır. İkonada çizgisel üslup benimsenmekle birlikte, figürlerin yüz, el ve giysilerinde, İsa'nın ayaklarındaki renk tonlamaları ile hacim kazandırılmıştır.

Zemin, haleler, taçlar sarı; figürler koyu tenli tasvir edilmiştir. Çerçeve açık kahverengi, düz, bezemesizdir. Çerçevenin sağ kenarında ortada menteşe bulunmaktadır.

Theotokos Hodegetria Meryem⁴²: Богородица Богоматерь Одигитрия (Bogoroditsa Bogomater Odigitria)

Kat. No:15

Envanter No: 13024

Boyut: 89 x 66 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 17. yüzyıl

Yazıt: Meryem'in halesinin solunda MP harfleri, sağında ΘY harfleri; İsa'nın halesinin üstünde IC XC harfleri, İsa'nın haçlı halesinde Θ ω N (Ben Ben'im) harfleri bulunmaktadır. Meryem'in omuzunun üstünde solda, "ТѢ...ЄМСКІЯ ПРСВ. Б.ЦА (.... Presvyataya Bogoroditsa)" ".... BÜYÜK AZİZE TANRI DOĞURAN" yazmaktadır.

⁴² İkonanın ilk olarak Aziz Luka tarafından resmedildiğine inanılmaktadır. Bu ikona Kudüs'den Konstantinopolis'e 5. yüzyılda getirilmiştir (Tradigo, 2006, s. 169). Bu tip Meryem ikonaları, Konstantinopolis'teki Hodegon Manastırı'nda muhafaza edilmesinden dolayı "Hodegetria" (Yol Gösterici) adını almıştır (Ševčenko, 1991, s. 2172-73). Bu tip ikonalar için ayrıca bkz. Grabar, 1980, s. 36,84; Ouspensky ve Lossky, 1982, s. 80-85.

Bugünkü Durumu: İkonada yer yer dökülmeler vardır, sağ kenara yakın yukarıdan aşağıya doğru boydan boya çatlaktır.

Tanıtım: Meryem yarım boy, dörtte üç profilden sola dönüktür; sol koluyla İsa'yı tutmakta, sağ eliyle işaret etmektedir. Meryem izleyiciye bakmakta, Emmanuel İsa tam boy Meryem'in kucağında ve ona dönük, omuzunun üzerinden bakmaktadır. İsa sağ eliyle takdis işareti yapmakta, sol eliyle de rulo tutmaktadır.

Meryem'in asimetrik gözleri iri, donuk bakışlı, kaşları ince ve yay şeklinde, burnu uzun, dudakları çok ince ve ağız küçüktür, çenesi yuvarlaktır. Meryem'in elleri büyük ve uzundur. İsa genç erkek görünümünde, kaşları, burnu ve dudakları incedir. İsa'nın yüzü büyük, gözleri iri ve sert bakışlıdır, elleri ve ayakları küçüktür. Figürlerin yüzleri ve ellerine renk tonlamaları ile hacim kazandırılmıştır. İkonada çizgisel üslup benimsenmiş olup figürler durağandır.

İkona genel olarak kahverengi tonlarındadır. Meryem'in giydiği maphorionun kumaş dökümleri çizgilerle belirlenmiş, koyu kahverengi tonlarında, İsa'nın giydiği *himation* kıvılcık kahverengi tonlarındadır. Meryem'in çerçeveye taşan halesi ve İsa'nın halesi sarı tonlarında, zemin kıvılcık kahverengidir. Çerçevenin üst, sağ ve sol bölümü zeminle aynı renk, alt bölümü Meryem'in giysisi ile aynı renktir.

Kaynak:

"Bundan ötürü Rab'bin kendisi size bir belirti verecek: İşte, kız gebe kalıp bir oğul doğuracak; adını İmmanuel koyacak. (Yeşaya, 7:14).

İşte, kız gebe kalıp bir oğul doğuracak; adını İmmanuel koyacaklar."
İmmanuel, Tanrı bizimle demektir. (Matta,1:23).

Üç gün sonra O'nu tapınakta buldular. Din öğretmenleri arasında oturmuş, onları dinliyor, sorular soruyordu. O'nu dinleyen herkes, zekâsına ve verdiği yanıtlara hayran kalıyordu. (Luka, 2:46-47).

"Başlangıçta Söz vardı. Söz Tanrı'yla birlikteydi ve Söz Tanrı'ydı."
(Yuhanna,1:1).

Kat. No: 16

Envanter No: 13121

Boyut: 70 x 89 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 19. yüzyıl

Yazıt: Meryem'in halesinin solunda MP sağında ΘΥ harfleri; İsa'nın halesinin üstünde IC XC harfleri, İsa'nın haçlı halesinde Θ ω N harfleri bulunmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonanın köşeleri aşınmış, alt köşeler ve sağ üst köşe eksiktir.

Tanıtım: Meryem dörtte üç profilden, İsa'ya dönük, İsa'nın omuzunun üstünden uzağa bakarak, yarım boy resmedilmiş, sol koluyla İsa'yı tutar vaziyette, sağ eliyle işaret etmektedir. Meryem'in halesi çerçeveye taşmıştır. İsa dörtte üç profilden, Emmanuel tipinde, tam boy, Meryem'e dönüktür; Meryem'in omuzunun üstünden uzaklara bakmaktadır. İsa sağ eliyle takdis işareti yapmakta, sol eliyle rulo tutmakta ve dizlerini kıvrarak ayaklarını sarkıtmaktadır.

Figürlerin bakışları ve duruşları durağandır. Çizgisel üslup benimsenmekle birlikte Meryem'in yıldız izlenimi veren parlak sarıdan koyu kahverengiye doğru tonlamalar kullanılarak, İsa'nın giysisinde ise kırmızının tonları kullanılarak hacim verilmiştir. Meryem'in ve İsa'nın esmer yüzlerine de renk tonlaması ile derinlik kazandırılmıştır.

İkonada yüzler, eller ve İsa'nın ayakları koyu tenli, Meryem'in giydiği *khiton* kırmızı, maphorion parlak sarı üzerine kahverengi desenli, kenarları turuncudur. İsa'nın giydiği *himation* turuncu tonlarındadır. Meryem ve İsa'nın haleleri sarıdır, halenin kenarları ince kırmızı çizgi ile sınırlandırılmıştır. Zemin ve çerçeve nefti yeşil, çerçeve düz bezemesizdir.

Kazan Meryemi⁴³: Казанская Богоматерь (Kazanskaya Bogomater)

Kat. No: 17

Envanter No: 13004

Boyut: 23,5 x 24,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera,
çerçeve metal kaplama

Tarih: -

Yazıt: Meryem'in omuzunun
solundaki yazıt okunamamaktadır.
İsa'nın haçlı halesinde N harfi
bulunmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkona yıpranmış, alt bölümü eksiktir.

Tanıtım: Meryem, göğüs hizasında, dörtte üç profilden resmedilmiş, solunda cepheden yarım boy tasvir edilen Emmanuel İsa'ya doğru hafifçe eğilmiştir. Meryem'in maphorionunun kenarları ve *khiton*un yakası inci motifleriyle bezelidir. Ayrıca başında bekaretin simgesi yıldız motifi bulunmaktadır. İsa sağ eliyle takdis işareti yaparken sol eli *himation* ile örtülü durumdadır. Meryem'in gözleri iri ve göz altları torbalanmıştır; sağa doğru derin bakışlıdır. Meryem'in kaşları düz ve ince, burnu ince ve uzun, dudakları ince, ağzı küçüktür; yüzü oval, çenesi yuvarlak tasvir edilmiştir. İsa'nın kaşları ince ve düz, gözleri büyük ve etkileyicidir. İsa izleyiciye doğru bakmaktadır, alını dışa doğru çıkmış, çizgiler görülmektedir, burnu kısa ve burun delikleri geniştir. Meryem'in alınıdaki derin kırışıklık endişeli

⁴³ Theotokos Hodegetria Meryem tipinin bir versiyonu olan Kazan Meryemi, Bizans ikonaları örnek alınarak yapılmıştır. İlk kez Rusya'da 16. yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkmıştır. Efsaneye göre, ikona 1579'da, şehrin IV. İvan tarafından ele geçirilmesinden kısa bir süre sonra, Tatarların başkenti Kazan şehrinde mucizevi bir şekilde meydana çıkmıştır. İkona, genç bir kızın rüyasında görünmüş, yanmış bir evin bulunduğu yerde ortaya çıkmış ve evin yakınında bir manastır inşa edilmiştir. Bu ikona, sonraki Rus tarihinde ülkenin kutsal koruyucusu olarak yüceltilmiş ve Meryem'in yaygın ikona tiplerinden biri olmuştur (Cormack, 2007, s. 105); Bayram günleri: 8 Temmuz ve 22 Ekim'dir (Ouspensky ve Lossky, 1982, s. 88).

ve düşünceli bir ifade yansıtır; İsa'nın olgun yüz ifadesinde benzer derin çizgiler görülmektedir. Figürlerin yüzlerinde renk tonlamaları ile hacim kazandırılmıştır.

Meryem'in maphorionu ve İsa'nın giydiği *himation* koyu kırmızı, İsa'nın *khiton* yeşile yakın gri, Meryem'in *khiton* kahverengi; iki figürün haleleri koyu kahverengi ve zemin açık kahverengidir. İkonanın metal kaplama çerçevesi bitkisel kabartmalarla bezenmiştir.

Kat. No: 18

Envanter No: 13005

Boyut: 29,5 x 25,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 17. yüzyıl

Yazıt: Meryem'in halesinin solunda MP, sağında ΘΥ harfleri bulunmaktadır. İsa'nın haçlı halesinde N harfi bulunmaktadır.

Çerçeve soldaki figürün üstünde

“СВЯТЫЙ АНГЛЪ ХРАНИТЕЛЬ (SVIATIIY ANGEL HRANITEL)” “Aziz Melek Koruyucu”; sağdaki figürün üstünde “ПРП.НЫЙ МАХИМЪ ПРОПОВЕДНИК (Prepodobniy Maksim Propovednik)” “AZİZ KEŞİŞ VAİZ MAKSİM” yazıtı bulunmaktadır.

Bugünkü Durum: İkona yıpranmış vaziyettedir, sağ alt köşe eksiktir.

Tanıtım: Meryem göğüs hizasında, dörtte üç profilden İsa'ya dönük resmedilmiştir. İsa, yarım boy cepheden ve ayakta durur vaziyettedir. Meryem'in maphorionunun kenarları ve *khiton*un yakası iki sıra inci motifleriyle bezelidir. Başında ve omuzunda birer yıldız motifi bulunmaktadır. Emmanuel İsa *khiton* üzerine *himation* giymiş, sol eli *himation*un altında, sağ eliyle takdis işareti yapmaktadır. Figürlerde çizgisel üslup ile birlikte, yüz ve giysilerde hacim

kazandırmak için renk tonlamaları kullanılmıştır. Meryem'in gözleri büyük ve göz altları torbalanmış, kaşları ince ve yay şeklinde, burnu ince ve uzun, dudakları ince, ağzı küçüktür. Meryem'in gözleri İsa'ya yönelmiştir, bu durum ilginin İsa üzerinde yoğunlaşmasını sağlamaktadır. İsa olgun bir yüz ifadesine sahiptir.

Çerçevede solda koruyucu melek ve sağda ortada Aziz Vaiz Maksim figürleri bulunmaktadır. Soldaki melek sola doğru dörtte üç profilden tam boy ve sağdaki aziz de sola doğru dörtte üç profilden tam boydur.

Meryem'in maphorionu koyu kahverengi tonlarında, İsa'nın giydiği *khiton* koyu kahverengi, *himationu* ve haleler kızıl kahverengi, zemin ise koyu kahverengidir. Çerçeve koyu sarı, sağında ve solunda ortada koyu kahverengi giysili iki figür bulunmaktadır. Meryem'in halesi çerçeveye taşmış durumdadır.

Kat. No: 19

Envanter No: 13007

Boyut: 28 x 24cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: Meryem'in halesinin solunda MP, sağında ΘΥ; İsa'nın halesinin üstünde IC XC harfleri bulunmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkona yıpranmış, alt kısımdan başlayarak boyaları dökülmüş ve çerçevenin alt kenarı eksiktir.

Tanıtım: Meryem omuz hizasında, dörtte üç profilden, Emmanuel İsa'ya dönük şekilde, İsa yarım boy, cepheden ve ayakta tasvir edilmiş, sağ eliyle takdis işareti yapmaktadır. Meryem kenarı bitkisel motiflerle bezeli maphorion, İsa yakası üç sıra inci motifleriyle bezeli *khiton* üzerine *himation* giymiştir. Meryem'in başında ve omuzunda yıldız motifi bulunmaktadır. Meryem'in gözleri asimetric ve büyük,

kaşları kalın yay şeklinde, burnu ince ve uzun, ağzı küçük, çenesi yuvarlak tasvir edilmiştir. Meryem'in alnında ciddi bir ifade veren kırışıklıklar, gözaltı torbalarının verilmesi, dudakların üst ve altında kıvrımların koyu renkte vurgulanması, İsa'ya yönelen başın boyunda oluşturduğu kıvrım çizgisel üslupta aktarılmıştır. İsa'nın gözleri belirgin, kaşları düz ve kalkık, burnu ince, ağzı geniş ve çenesi yuvarlaktır.

Her iki figür de ciddi bakışıdır. İsa bilge ve olgun tasvir edilmiştir. Meryem'in bakışları İsa'ya yönelmiştir.

İkonada, Meryem'in ve İsa'nın giysileri koyu kahverengi, Meryem'in maphorionunun kenarları ve İsa'nın giysisinin yakası kırmızıya yakın kahverengi, bezemeler beyazdır. Meryem'in kırmızı halesi çerçeveye taşmış şekildedir, İsa'nın halesi koyu kahverengidir. Zemin koyu kahverengi, çerçeve koyu sarıya yakın kahverengidir.

Kat. No: 20

Envanter No: 13008

Boyut: 27,8 x 22,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera, haleler metal kaplama, Meryem'in halesinin üzerinde çerçeveli montür içinde renkli taş oturtulmuştur.

Tarih: -

Yazıt: Meryem'in halesinin solunda MP harfleri bulunmaktadır. İsa'nın haçlı halesinde Θ N harfleri bulunmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkona yıpranmış, sağ üst köşe ve alt kenar eksiktir. Metal kaplama çerçevenin sadece sağ kenarında mevcuttur.

Tanıtım: Meryem göğüs hizasında, dörtte üç profilden, Emmanuel İsa'ya dönük resmedilmiştir. Meryem'in *khiton*u lacivert ve maphorionu kırmızı, kenarları sarı

tonlarında ve değerli taş, bitkisel, inci motifleri ile bezelidir. Omuzunda yıldız motifi bulunmaktadır. İsa, yarım boy cepheden ve ayakta durmakta, sağ eli ile takdis işareti yapmaktadır ve sol eli *himation*un altındadır. İsa'nın yakası sarı ve değerli taş motifleri ile bezeli lacivert *khiton* üzerine kırmızı *himation* giymektedir. Meryem'in gözleri büyük, kaşları kalın yay şeklinde, burnu ince ve uzun, dudakları ince, ağzı küçük ve çenesi yuvarlaktır. İsa'nın kaşları kalın, gözleri belirgin, burnu kısa ve geniş, dudakları ince, ağzı küçük ve çenesi sivridir. Giysi kıvrımları çizgilerle belirlenmiş, yüzlerde renk tonlamaları ile modelasyon yapılmıştır. Figürler koyu tenli ve durağandır, İsa ve Meryem'in gözleri izleyiciye yönelmiş, İsa olgun bir yüz ifadesine sahiptir.

Haleler metal kaplama olup Meryem'in halesinin altındaki boyanmış olan bölüm kırmızı çizgi ile sınırlandırılmış, çerçeveye taşmıştır. Meryem'in halesinin metal bölümünde, üç kırmızı taş bulunmaktadır.

Kat. No: 21

Envanter No: 13010

Boyut: 33 x 28,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera, figürlerin dışındaki bölüm metal kaplama

Tarih: -

Yazıt: Çerçeve sağ köşede metal plaka içinde ΘΥ; ortada sağda metal plaka içinde ICXC harfleri bulunmaktadır.

Bugünkü Durum: İkona yıpranmış, alt kenardaki metal kaplama kalkmış ve eksiktir.

Tanıtım: Meryem göğüs hizasından, dörtte üç profilden yarım boy, cepheden tasvir edilen Emmanuel İsa'ya dönük olarak tasvir edilmiştir. Meryem, yakası sarı

ve iki sıra inci motifleriyle bezeli bordo *khiton* üzerine başından aşağı doğru inen bordo, kenarları sarı ve iki sıra inci motifleriyle bezeli, alnında yıldız motifi bulunan maphorion, giymiştir. Meryem'in gözleri iri, kaşları düz ve kalın, burnu ince ve uzun, dudakları ince, ağzı küçük, çenesi yuvarlaktır. İsa'nın yüzü uzundur; sağ elini takdis işareti yapar vaziyette, lacivert *khiton* üzerine bordo *himation* giymektedir.

Meryem uzaklara bakmaktadır, yüzünde masum ve sevgi dolu, İsa'nın yüzünde olgun bir ifade vardır. Figürler koyu tenlidir; yüzlerinde renk tonlamaları kullanılarak hacim kazandırılmıştır.

İkonada figürlerin dışında kalan metal bölümde daireler içinde çiçek motifleri, metal kaplama çerçevede, üstte merkezde yıldız, diğer bölümlerde, dal ve çiçek motifleri bulunmaktadır. Çerçeve sağ köşede metal plaka içinde Meryem'in isim kısaltmasının bir bölümü ΘΥ ve altında çerçevede metal plaka içinde İsa'nın isim kısaltması ICXC harfleri bulunmaktadır. Çerçevenin sol köşesindeki çivi izlerinden metal plakanın olabileceği düşünülmektedir.

Kat. No: 22

Envanter No: 13011

Boyut: 31 x 27 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera, çerçeve metal kaplama, Meryem ve İsa figürlerinin çevresi ve Meryem'in tacı metal kaplama üzerinde montür içine oturtulmuş renkli cam bulunmaktadır.

Tarih: 17. yüzyıl

Yazıt: Meryem'in halesinin sağında ΘΥ harfleri bulunmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonada renkler, metal kaplama bölüm kararmış, Meryem'in metal kaplama tacının sağ bölümü eksiktir.

Tanıtım: Meryem dörtte üç profilden Emmanuel İsa'ya dönük, başını ona doğru eğmiş olarak tasvir edilmiştir. Meryem bordo, yakası ve önü sarı şeritli *khiton* üstüne bordo, kenarları üstünde taş motifleri olan sarı şeritli, dal motifleriyle bezeli maphorion giymiştir. Koyu tenli; gözleri iri, kaşları ince ve yay şeklindedir; ciddi, düşünceli bir ifade veren alın çizgisi, Meryem'in ruh halini yansıtmaktadır. Burnu ince ve uzun, dudakları ince ve ağız küçük, çenesi yuvarlaktır. İsa cepheden yarım boy, kahverengi saçlı, yüzü esmer, gözleri büyük, kaşları düz, burnu ince ve uzun, ağız ve kulakları küçük, çenesi sivridir; sağ elini takdis işareti yapar vaziyette, lacivert *khiton* üzerine kırmızı *himation* giymektedir. Meryem'in bakışları derin, İsa'nın yüzünde olgun bir ifade vardır.

İkonada zemin açık kahverengi, çizgisel, dairesel, inci motifleriyle bezeli, çerçeve metal kaplamadır. Meryem'in halesindeki taç şeklinde metal kaplama mavi, kırmızı, yeşil taşlarla bezeli *koruna*, İsa'nın metal kaplama halesinde montür içine oturtulmuş kırmızı cam, inci ve çiçek motifleri bulunmaktadır. Figürlerin çerçeveye yakın alt kısmında metal kaplama ve kırmızı renkli camlarla bezeli *tsata* bulunmaktadır.

Kat. No: 23

Envanter No: 13012

Boyut: 31,5 x 25,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera, çerçeve metal kaplama, Meryem'in tacı ve İsa'nın halesi metal kaplama üzerinde montür içine oturtulmuş kırmızı ve lacivert cam bulunmaktadır.

Tarih: 17. yüzyıl

Yazıt: Metal çerçevenin altında, aşağıdaki yazıt okunamamaktadır.

Bugünkü Durum: İkona yıpranmış, metal kaplama çerçeve kararmış, alt ve üst kenarları mevcut değildir. Meryem'in halesindeki renkli camlardan bir kısmı dökülmüştür.

Tanıtım: Meryem göğüs hizasında, dörtte üç profilden, Emmanuel İsa'ya dönük resmedilmiştir. Meryem'in maphorionu kırmızı, yakası ve kenarları bitkisel, sarı üzerine lacivert, kırmızı taş ve iki sıra inci motifleriyle bezelidir. Başında ve omuzunda yıldız motifi bulunmaktadır. Meryem iri badem gözlü, kaşları kalın ve yay şeklinde, burnu çok ince ve uzun, dudakları ince, ağzı küçük ve çenesi yuvarlaktır; İsa, yarım boy cepheden ve ayakta durur vaziyettedir. İsa'nın gözleri büyük, kaşları kalın, burnu geniş, ağzı büyük ve çenesi sivridir, yakası ve omuzu sarı üzerine kırmızı, lacivert taş ve iki sıra inci motifleriyle bezeli lacivert *khiton* üzerine kırmızı *himation* giymektedir.

Meryem derin, uzaklara bakmaktadır, dudaklarının altındaki gölgelenmiş bölüm endişeli bir ifade vermektedir. İsa izleyiciye dönük ve göz ve kaşlarında kaygılı bir ifade vardır. Her iki figür de esmerdir, figürlerin yüzlerine renk tonlamaları ile hacim ve ifade verilmiştir.

Meryem'in üstten çerçeveye ve dışına taşan halesi (*koruna*) taç şeklindedir. Her iki figürün de haleleri metal kaplama, montür içine oturtulmuş kırmızı ve lacivert cam bulunmaktadır. Zemin koyu kahverengi, çerçeve üzerinde çiçek ve inci motifleri bulunan metal kaplamadır.

Kat. No: 24

Envanter No: 13013

Boyut: 31 x 27 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 16. yüzyıl sonu-17. yüzyıl başı

Yazıt: İsim kısaltmaları; Meryem'in halesinin solunda MP, sağında ΘΥ, İsa'nın halesinin üstünde, IC XC harfleri, İsa'nın halesinde O

harfinin yarısı görülmektedir. "Meryem'in omuzunun üstünde soldaki piskopos figürünün üstünde; "СВЯТЫЙ ТИХОНЪ ЧЮ (Sviatıy Tihon Çudotvoretı)" "AZİZ MUCİZE YARATAN TİHON" yazıtı bulunmakta, sağındaki başmelek Mikail figürünün üstünde; "С.ТЫЙ МИХАИЛЬ А. (Sviatıy Mihail Arhangel)" "AZİZ BAŞMELEK MİKAİL" yazıtı bulunmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonada renkler koyulaşmış, çerçevede sağ alt köşe mevcut değildir. Envanter kayıtlarında çerçevenin gümüş kaplama olduğu bilgisi bulunmakla birlikte, şu anda metal çerçeve yoktur.

Tanıtım: Meryem göğüs hizasında, dörtte üç profilden Emmanuel İsa'ya dönük olarak tasvir edilmiştir. Lacivert, yakası sarı üzerine inci ve değerli taş motifleriyle bezeli khiton üzerine bordo, kenarları sarı üzerine inci ve değerli taş motifleriyle bezeli maphorion giymektedir; üstten çerçeveye taşan halesi kızıl kahverengidir. Meryem'in torbalanmış gözleri büyüktür, düz ve kalkmış kaşları ile ciddi bir izlenim vermektedir; burnu ince ve uzun, ağız çok küçüktür. Meryem'in başında ve omuzunda yıldız motifi bulunmaktadır. İsa cepheden yarım boy, haçlı kahverengi haleli, iri gözlü ve kalın kaşlı, alnındaki çizgileri ile olgun ifadelidir; ağız ve burnu geniş, çenesi sivridir. İsa sağ elini takdis işareti yapar vaziyette, lacivert *khiton* üzerine koyu kahverengi *himation* giymektedir.

Meryem'in solunda, boyun hizasında, sarı zemin üzerinde, Meryem'e dönük; solda dörtte üç profilden, tam boya yakın, siyah saçlı ve sakallı, kahverengi giysili

Aziz Tihon ve sağında dörtte üç profilden, tam boya yakın, kahverengi saçlı, sarı ve açık kahverengi giysili, elinde asa bulunan Başmelek Mikail tasviri bulunmaktadır; Başmelek Mikail'in elinde üstünde İsa'nın isim kısaltması IC XC harflerinin bulunduğu Ökaristi ayininde kutsanan ekmek bulunmaktadır.

Meryem'in gözleri derin ve izleyiciye doğru bakmakta, İsa'nın yüzünde ise olgun bir ifade görülmektedir. Meryem ve İsa'nın yüzlerine çizgiler ve renk tonlamaları ile hacim ve ifade kazandırılmıştır.

İkonanın zemini koyu kahverengi, çerçevesi koyu sarıdır.

Kat. No: 25

Envanter No: 13015

Boyut: 32,5 x 25,7 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera, çerçeve metal kaplama, Meryem ve İsa'nın haleleri metal kaplama üzerinde montür içine oturtulmuş yeşil ve kırmızı renkli cam bulunmaktadır.

Tarih: -

Yazıt: Harflerin sadece uçları görülmektedir, büyük çoğunluğu *oklad*ın altında kalmıştır. İsa'nın halesinde kabartma olarak O N harfleri bulunmaktadır.

Bugünkü Durum: İkonada renkler bozulmuş, çatlaklar oluşmuştur. Metal kaplama çerçevenin sol orta ve alt bölümü ile sağ orta bölümü eksiktir.

Tanıtım: Kızıl kahverengi zemin üzerinde; Meryem göğüs hizasında, dörtte üç profilden, Emmanuel İsa'ya dönük resmedilmiştir. Meryem'in gözleri açık renk, torbalanmış ve badem şeklindedir; kaşları ince ve düz, burnu ince ve uzun ağız küçük, çenesi yuvarlaktır; gözlerinin ve kaşlarının şekli ve dudaklarının altındaki gölge ile kaygılı bir yüz ifadesine sahiptir. Meryem'in yakası kalın sarı zemin

üzerine inci ve değerli taş motifleriyle bezeli lacivert *khiton* üzerine, kırmızı maphorionunun kenarları sarı tonlarında inci ve değerli taş motifleriyle bezelidir. Başında ve omuzunda yıldız motifi bulunmakta, metal kaplama çerçeveye taşmış, çizgisel, yıldız motifi ve kırmızı, yeşil renkli taşlarla bezelidir. İsa, yarım boy cepheden ve ayakta durur vaziyettedir. İsa'nın yüzü büyük ve kahverengi tonlarında, gözleri iri, burnu ve ağzı küçük, çenesi sivridir; yakası ve omuzu yeşil, lacivert *khiton* üzerine kırmızı *himation* giymektedir. İsa'nın halesi çizgisel motifli ve lacivert taş ile bezenmiştir.

İsa'nın bakışları izleyiciye dönük, yüzünde ise olgun bir ifade gözlenmektedir. Yüzdeki ifadeler çizgi ve renk tonlamalarıyla belirlenmiştir. İkonanın zemini kızıl kahverengi, çerçevesi üzerinde dal ve çiçek motifleri bulunan metal kaplamadır.

Kat. No: 26

Envanter No: 13016

Boyut: 33,5 x 27,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera, figürlerin dışındaki bölüm metal kaplama

Tarih: -

Yazıt: *Okladın* üstünde çivilerle tutturulmuş metal plakalarda; Meryem'in halesinin solunda MP, sağında ΘΥ; İsa'nın halesinin üstünde sağda IC XC bulunmaktadır. Ayrıca İsa'nın halesinde ω harfi görülmektedir.

Bugünkü Durumu: İkona yıpranmış, metal kaplama ve boyalar yer yer dökülmüştür. Çerçevenin alt bölümü ve figürlerin sağ alt bölümü eksiktir.

Tanıtım: İkonada Meryem ve Emmanuel İsa figürleri, çerçevenin iki kenarında, üst üste ikişer figür bulunmaktadır. Meryem yarım boy, dörtte üç profilden İsa'ya

dönük tasvir edilmiştir. Sol kolu ile İsa'yı tutmakta, sağ eli ile işaret etmektedir. Meryem'in kucağındaki cepheden resmedilen İsa figürü, sağ eliyle takdis işareti yapmaktadır. Meryem'in giydiği maphorionun kenarlarında motifler mevcuttur. İsa'nın giydiği *himationun* yakasında ise inci motifleri bulunmaktadır. Çerçeve içinde bulunan tam boy dört figür, Meryem ve İsa'ya dönüktür.

Meryem'in gözleri iri ve asimetric, uzağa bakmaktadır, kaşları kalın yay şeklinde, üst dudağı ince, alt dudağı hacimlidir, elleri uzundur. İsa, Emmanuel tipindedir, Meryem tarafından dikkat çekilmek istenmiştir. Yüz ve vücutlar durağandır. Meryem ve İsa figürlerinin yüz, el ve giysilerinde renk tonlamaları kullanılarak hacim kazandırılmıştır. *Okladın* üstünde, Meryem ve İsa figürlerinin isim kısaltmalarının yer aldığı, çivilerle tutturulmuş metal plakalar bulunmaktadır.

İkonada, kahverengi tonları kullanılmıştır. Figürler koyu tenli, İsa'nın halesi açık kahverengi, giysiler kızıla yakın kahverengi tonudur. Çerçeve içindeki figürler kahverengi giysilidir.

Kat. No: 27

Envanter No: 13566-A

Boyut: 48 x 71 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera, Meryem ve İsa figürlerinin çevresi metal kaplama

Tarih: 16. yüzyıl

Yazıt: Harflerin sadece uçları görülmektedir, büyük çoğunluğu *okladın* altında kalmıştır.

Bugünkü Durum: Renkler koyulaşmış, çerçevenin dört kenarında küçük eksiklikler bulunmaktadır.

Tanıtım: Meryem göğüs hizasında dörtte üç profilden Emmanuel İsa'ya dönük şekilde tasvir edilmiştir. Meryem'in gözleri büyük ve badem şeklinde, kaşları kalkmış ve yay şeklinde, burnu uca doğru kalın ve uzun, ağzı küçük, alt dudağı belirgin, çenesi yuvarlaktır; maphorionu koyu kırmızı, yakası çizgi ile sınırlandırılmış, maphorionunun başından alınına ve yanaklarına taşan kısımda, kenarları bitkisel ve koyu sarı zemin üzerine çizgisel ve değerli taş motifleri ile bezelidir. İsa, cepheden ve yarım boy, sağ eliyle takdis işareti yapmaktadır. İsa'nın, gözleri dairesel ve büyük, burnu geniş, ağzı küçük, çenesi sivridir; açık kahverengi *khiton* üzerine kırmızı *himation* giymiştir.

İkonada her iki figür de esmerdir; Meryem düşünceli ve uzağa bakmakta; İsa ise olgun ifade ile izleyiciye bakmaktadır. Giysilerde ve yüzlerdeki hacim çizgi ve renk tonlamaları ile verilmiştir. İkonanın zemini ve çerçeve koyu kahverengidir. Çerçeve, altta kademeli, ortada dışa taşkın, üstte daha geniştir.

Figürlerin haleleri ve göğüs kısmı metal kaplamadır, Meryem ve Çocuk İsa'nın boyun çevresinde de *tsata* mevcuttur. Meryem'in metal halesinin en üstünde yıldız, diğer bölümlerinde, dairesel, dal, çiçek, yaprak kabartmaları mevcuttur.

Kat. No: 27

Envanter No: 13566

Boyut: 48 x 71 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 16. yüzyıl

Yazıt: "СВ НΙΚΟΛΑΕ
 ЧУДОТВОРЕЦЪ (Svyatyi Nikolae
 Çudotvoretz)", "AZİZ MUCİZE
 YARATAN NİKOLAOS". Aziz
 Nikolaos'un halesinin solundaki İsa
 figürünün halesinde, Θ ω N harfleri bulunmaktadır.

Bugünkü Durum: İkonada renkler koyulaşmış, halede solda ve giyside sol kolun üstünde boya dökülmüştür. Çerçeve de altta ve sağda boya dökülmüş ve eksiktir. İkonanın çeşitli yerlerinde boya küçük parçalar halinde dökülmüştür.

Tanıtım: Aziz Nikolaos, yarım boy cepheden tasvir edilmiş olup, sağ eliyle takdis işareti yapmakta, sol elinde kırmızı *mappa* ile üzerinde değerli taş ve inci motifleri bulunan kapalı kodeks tutmaktadır. Figürün alnı açık, kaşları, dalgalı saçları ve sakalları beyazdır. Azizin burnu uzun, ağzı küçük ve gözleri iri, torbalı olarak tasvir edilmiş, uzaklara bakmaktadır; kulaklarının bir bölümü saçlarının arasından görünmektedir. Kızıl kahverengi, yaka ve kol kenarları iki sıra inci ve değerli taş motifleriyle bezeli piskoposluk giysisi içindedir; boynunda bordo üzerine sarı, inci ve değerli taşlar ile bezeli haç motifleri olan *omophorion* bulunmaktadır. Sol üst köşede, bulutların içinde, yarım boy, Aziz'e dönük bir eliyle takdis işareti yapan, bir eliyle kapalı kodeks tutan İsa tasviri yer almaktadır. Sağ üst köşede ise yarım boy yine Aziz'e dönmüş Meryem tasviri bulutların içindedir. Bulutların içindeki iki figürün giysileri kahverengi, koyu sarı tonlarındadır. Aziz Nikolaos'un koyu sarı halesi çerçeveye taşmış, diğer figürlerin haleleri de koyu sarıdır.

Zemin ve çerçeve kızıl kahverengidir. Çerçeve içten ve dıştan siyah çizgi ile sınırlandırılmıştır.

Şefkatli Meryem⁴⁴: Умиление (Umilenie)

Kat. No: 28

Envanter No: 13018

Boyut: 30,5 x 27,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera, figürlerin dışında kalan bölüm *oklad*dır.

Tarih: 19. yüzyıl

Yazıt: *Oklad* üzerinde Meryem'in başının solunda MP, sağında ΘΥ; İsa'nın başının solunda IC XC harfleri kazılarak yazılmıştır.

Bugünkü Durum: Renkler bozulmuş, figürlerin üzerinde delikler oluşmuş ve madeni bölüm kararmıştır.

Tanıtım: Yarım boy Meryem figürü, İsa'yı kavramış durumdadır. Meryem sağ kolu ile İsa'yı tutmakta, sol koluyla işaret etmektedir. Meryem'in ve İsa'nın yüzleri birbirlerine dönüktür, Meryem başını hafifçe eğerek yanağını İsa'nın yanağına dayamış, ona karşı şefkatli bir duruş sergilemekte, İsa'nın omuzunun üstünden uzaklara doğru bakmaktadır. Meryem'in elleri büyük, ince ve uzun resmedilerek, ilgi bu bölüme yoğunlaştırılmak istenmiştir.

Meryem'in gözleri badem şeklinde, kaşları ince ve uzun, burnu ince ve uzun, ağzı küçük, çenesi yuvarlaktır; bordo maphorion giymiştir, sol omuzundan sarı püsküller sallanmaktadır; giysisinin başında, yakası ve kol kenarlarında sarı

⁴⁴ Elousa (Şefkatli) Meryem tipi, Theotokos Hodegetria (Yol Gösterici) Meryem tipinin bir türüdür. Bizans ve Rusya'da 12. yüzyılda yaygın olan Elousa Meryem tipinin en önemli örneği, Konstantinopolis'de yapıp 1130'da Kiev'e getirilen Vladimir Meryem ikonasıdır. Bu ikona daha sonra Moskova'ya getirilmiştir ve şehri koruduğuna inanılır. Sonraki yüz yıllarda, Yunan Theophanes ve Andrei Rublev gibi önemli Rus ikona ressamaları bu tipte ikonalar üretmişlerdir (Tradigo, 2006, s. 177).

Ouspensky, "Eleousa" Meryem tipindeki ikonalara en yakın terimin "Lovingkindness" (sevgi kaynaklı merhamet) olarak kabul etmiştir (Ouspensky ve Lossky, 1982, s.93).

Elousa Meryem için bkz. Alpatov, 1984, s. 17; Spitzing, 1989, s. 231.

zemin üzerine iki sıra inci motifi, aralarında değerli taş ve inci motifleri mevcuttur. Meryem'in başında ve sol omuzunda yıldız motifi bulunmaktadır. İsa koyu kahverengi *himation* giymiş, kahverengi saçları omuzuna düşmüş, sol koluyla Meryem'in boynuna dolanmış, sevgi ile bakmakta sağ koluyla omuzunu tutmaktadır; yay kaşlı, iri gözlü, uzun burunlu, küçük ağızlı, yuvarlak çenelidir. İsa'nın sağ ayağı aşağı doğru sallanmıştır.

Her iki figür esmerdir, Meryem ve İsa figürlerinde çizgisel üslup göze çarpmaktadır. Giysilerde, yüz ve ellerde renk tonlamaları ile hacim kazandırılmıştır. Figürlerin dışında kalan bölüm metal kaplamadır.

Kat. No: 29

Envanter No: 13019

Boyut: 39,5 x 35 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera, çerçeve metal kaplama

Tarih: -

Yazıt: Meryem'in halesinin solunda MP, sağında ΘΥ ve İsa'nın halesinin solunda XC, İsa'nın halesinde üstte O harfleri bulunmaktadır.

Bugünkü Durum: İkona yıpranmış, çerçevenin alt bölümündeki ve sağ üst köşedeki metal kaplama eksiktir.

Tanıtım: Meryem yarım boy, İsa'yı sağ kolu ile tutmakta, sol eliyle işaret etmektedir; figürlerin yüzleri birbirine dönüktür. Meryem başını hafifçe eğerek yanağını İsa'nın yanağına dayamıştır; gözleri büyük ve asimetrik, kaşları kalın ve yay şeklinde, burnu ince uzun, dudakları asimetrik, ağız küçük, çenesi yuvarlaktır. Meryem koyu yeşil, yaka kenarı ve kol ağzı sarı, inci ve çiçek motifli *khiton* üzerine

koyu kahverengi, yaka ve kol kenarları inci motifli, omuzları sarı püsküllü, kenarları inci, koyu sarı zemin üzerine inci ve değerli taş motifi bulunan maphorion giymiştir, başında ve omuzunda yıldız motifi bulunmaktadır. İsa, açık kahverengi *khiton* üzerine koyu yeşil *himation* ile Meryem'in boynuna sarılmış vaziyettedir ve *himationunun* altından ayakları görülmektedir. İsa sol koluyla annesinin boynuna sarılmış, sağ koluyla omuzunu tutmaktadır. İsa'nın kaşları yay şeklinde, asimetrik büyük gözlü, kısa geniş burunlu, küçük kulaklı ve yuvarlak çenelidir. İsa'nın elleri ve ayakları küçük, Meryem'in elleri olduğundan büyük resmedilerek, ilgi bu bölüme yoğunlaştırılmak istenmiştir.

Meryem ve İsa figürleri iri gözlü ve esmer figürler olarak betimlenmiştir.

Meryem ve İsa figürlerinde çizgisel üslup göze çarpmaktadır, figürlerde kahverengi tonlamaları kullanılarak hacim kazandırılmıştır. Haleler ve zemin koyu sarıdır. Çerçeve kabartma yıldız motifleriyle bezeli metal kaplamadır.

Kat. No: 30

Envanter No: 13021

Boyut: 30,7 x 27 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera, Meryem ve İsa'nın haleleri, çerçeve metal kaplamadır.

Tarih: -

Yazıt: Meryem'in halesinin solunda MP, sağında ΘΥ, İsa'nın halesinin solunda IC XC harfleri bulunmaktadır.

Meryem'in omuzunun üstünde sağda; "ВЛАДИМЕ (Vladime)" "VLADİMİR" yazıtı bulunmaktadır.

Bugünkü Durum: Figürlerde ve zemindeki boyalar yer yer dökülmüş, renkler kararmış ve *oklad* kararmıştır.

Tanıtım: Meryem yarım boy, sağ kolu ile tam boy İsa'yı tutmuş, sol eli ile İsa'yı işaret etmektedir. Meryem başını hafifçe İsa'ya doğru eğmiş, sağ yanağını İsa'nın yüzüne dayamıştır. İsa sağ kolu ile Meryem'e sarılmış vaziyettedir. Figürler koyu tenlidir.

Meryem lacivert, yaka ve kol ağzı koyu sarı üzerine inci ve değerli taş motifi bulunan *khiton* üzerine bordo maphorion giymektedir, maphorionun kenarlarında yaprak, inci, değerli taş motifleri bulunmaktadır. İsa'nın giydiği *himation* koyu kırmızı kahverengidir. Meryem yüzünde şefkatli bir ifade ile izleyiciye bakmakta, İsa ise hafif gülümseyerek Meryem'e bakmaktadır.

Figürlerde çizgisel üslup görülmekte, hacim renk tonlamaları ile sağlanmaktadır. Doğal oranlar korunmamakla birlikte, Meryem'in gözleri hafif çekik ve iri, burnu kemerli ve uzun; ağzı küçüktür. İsa'nın başı küçük, gözleri asimetriktir.

Zemin koyu kahverengi, metal kaplama hale ve çerçeve kabartma çiçek motifleri ile bezelidir.

Kat. No: 31

Envanter No: 13022

Boyut: 30,3 x 26,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera,
çerçeve metal kaplama

Tarih: -

Yazıt: Meryem'in halesinin solunda
MP, sağında ΘΥ harfleri
bulunmaktadır.

Bugünkü Durum: Renkler kararmış, boyaların bir bölümü dökülmüştür. Figürlerin üzerinde delikler mevcuttur. *Oklad* kararmıştır.

Tanıtım: Meryem yarım boy, İsa'yı sağ kolu ile tutmakta, sol koluyla işaret etmektedir. İsa, sol koluyla Meryem'in boynuna sarılmış vaziyette, sağ koluyla Meryem'i tutmaktadır. Meryem'in ve İsa'nın yüzleri birbirlerine dönüktür, Meryem başını hafifçe eğerek yanağını İsa'nın yanağına dayamış, şefkatle İsa'ya sarılmıştır. Meryem'in yüzü esmer, gözleri aşağı doğru ve iri, kaşları ince yay şeklinde, burnu ince ve uzun, ağzı küçüktür. Meryem izleyiciye doğru bakmaktadır. İsa figürü de esmer, koyu kahverengi saçlı, kalın kaşlı, iri gözlü, kalın burunlu ve alt dudağı geniş olarak tasvir edilmiştir. İsa, Meryem'e doğru masumiyetle bakmaktadır.

Meryem kenarları iki sıra inci motifleriyle bezenmiş bordo maphorion giymiştir, *khitonun* yakası ve kol kenarlarında da inci motifleri mevcuttur. İsa kızıl kahve tonlarında *himation* giymiştir.

Zemin koyu yeşildir, metal kaplama çerçeve kabartma çiçek motifleriyle bezelidir. İkonada figürlere kahverengi tonları kullanılarak hacim kazandırılmıştır.

Kat. No: 32

Envanter No: 13023

Boyut: 89 x 69 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera, figürlerin haleleri montür içine gömülmüş kırmızı, lacivert renkli taşlar bulunan altın yaldızlı metal kaplama, Meryem'in elleri metal kaplamadır.

Tarih: 17. yüzyıl sonu-18. yüzyıl

Yazıt: Meryem'in halesinin üstündeki metal kaplama, harfleri kapatmıştır. Halenin solunda ve sağında isminin kısaltması MP ve ΘY olduğu düşünülmektedir. İsa'nın halesinin solunda IC harfleri bulunmaktadır.

Bugünkü Durum: Ahşap bölümde renkler kararmıştır, Meryem'in metal kaplama elleri kararmıştır; çerçevenin sol alt köşesi eksiktir.

Tanıtım: Meryem yarım boy tasvir edilmiş, İsa'yı sağ kolu ile tutmuş ve sol eliyle işaret etmektedir. İsa, sağ koluyla Meryem'i tutmakta, sol koluyla Meryem'in boynuna sarılmaktadır. Meryem'in ve İsa'nın yüzleri birbirlerine dönüktür, Meryem başını hafifçe eğerek yanağını İsa'nın yanağına dayamış, ona karşı şefkatli bir duruş sergilemektedir. Meryem'in gözleri büyük ve badem şeklinde, kaşları uzun ve kalın yay şeklinde, burnu ince uzun, ağzı küçüktür, İsa'nın başının üstünden uzağa bakmaktadır. Meryem kol kenarları koyu sarı şeritli bordo maphorion giymiştir. İsa'nın gözleri aşağı doğru badem şeklinde, kaşları uzun ve yay şeklinde, küçük burun ve ağızlı, çenesi yuvarlaktır, saçları kısa ve kıvrıkcıktır. İsa, kızıl kahverengi *khiton* üzerine koyu yeşil *himation* giymiştir, elleri ve *himationun* altından kıvrılmış ayağının tabanı görülmektedir.

Her iki figür de koyu tenlidir. Meryem'in İsa'nın yolunu işaret ettiği elleri ince ve uzun, metal kaplamadır. Zemin kızıl kahverengi, çerçeve koyu kahverengi; kenarları yaprak motifleri belirlenmiş altın rengi metal kaplama kırmızı taş kakmalıdır. Çerçevenin sağ kenarında üstte bir menteşe bulunmaktadır. Meryem'in halesinde dal, üzüm ve yaprak motifi ve kırmızı renkli taşlar, İsa'nın başının üstündeki bölümde ise kırmızı ve lacivert renkli taşlar, çizgisel motifler ve güneş motifi yer almaktadır.

Kat. No: 33

Envanter No: 13547

Boyut: 23 x 26,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: Meryem'in omuzunun solundaki yazıtta: "ВЛАДИМИРСКА (Vladimirskaia)" 'VLADİMİR'E AİT' yazmaktadır.

Meryem'in halesinin solunda ve sağında MP ve ΘΥ, İsa'nın halesinin solunda, IC XC kısaltmaları bulunmaktadır. İsa'nın haçlı halesinin üstünde, O ω n bulunmaktadır.

Bugünkü Durum: İkona yıpranmış, figür ve zeminin boyları dökülmüştür. Sağ üst, sol alt köşeleri kırık ve eksiktir.

Tanıtım: Yarım boy Meryem, İsa'yı sağ kolu ile tutmakta, sol eliyle işaret etmektedir. İsa sol kolu ile Meryem'in boynuna sarılmış vaziyette, sağ koluyla Meryem'i tutmaktadır. Meryem'in ve İsa'nın yüzleri birbirlerine dönüktür, Meryem başını hafifçe eğerek yanağını İsa'nın yanağına dayamıştır. Meryem'in gözleri iri ve torbalanmış, İsa'nın omuzundan aşağı doğru dalgın bakmakta, kaşları ince ve kavisli, burnu ince ve uzun, ağızı küçüktür. Meryem kol ağızları ve yakası sarı, inci motifleriyle bezeli lacivert *khiton* üzerine, kenarları sarı şeritli kızıl kahverengi maphorion giymiştir; İsa kırmızı *himation* giymiştir. Kahverengi saçlı, iri gözlü, uzun burun ve küçük ağızlı tasvir edilmiş İsa figürü, masum bir çocuk görüntüsünde izleyiciye bakmaktadır.

Figürlerin yüzleri ve elleri koyu tenlidir. Zemin ve çerçeve koyu sarı olup Meryem'in çerçeveye taşan halesi ve İsa'nın haçlı halesi kırmızı çizgiyle belirtilmiştir.

Kutsal Kuşak⁴⁵: Покров (Pokrov)

Kat. No: 34

Envanter No: 13100

Boyut: 13,7 x 12 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 16. yüzyıl sonu-17. yüzyıl ilk yarısı

Yazıt: Çerçeve üstte solda, “...ЄТ...А”; sağda, “БЦЫ (Bogoroditsı)” “Tanrı Doğuran” yazmaktadır. Meryem

ile aynı seviyede en sağdaki figürün halesindeki yazıtta: “C.A...” “Aziz Havari...”; solunda “C.A...” “Aziz Havari...”; bu figürün solunda “C.A. IOAH BO... (Svyatıy Apostol İoan Bogoliub)” “Aziz Havari Yuhanna Tanrı'yı Seven”; İncil yazarı Yahya figürünün solundaki figürün halesindeki yazıt okunamamaktadır. Alt seviyede, en sağdaki figürün halesindeki yazıt okunamamakta, solundaki figürün halesinde, “...АНДРЕЄ... (Andree)” “...Andreas...” yazmakta, Havari Andreas'ın solundaki beyaz giysili figürün halesinde “...АНЪ ПЕРЕ... (İoan Peredteça)” “Yahya İlk Gelen, Vaftizci Yahya” yazısı görülmektedir; diğer figürlerin halesindeki yazıtlar okunamamaktadır.

⁴⁵ Meryem'in kutsal giysisi Kudüs'ten Konstantinopolis Blackhernai Kilisesi'ne getirilmiş, Rus hacılar burayı ziyaret ettiklerinde yapılan ayinleri görmüşlerdir. Cuma ve Cumartesi günleri yapılan ayinlerde Meryem'i temsilen bir kumaş havaya kaldırılmaktaydı. Aziz Andreas, Blackhernai Kilisesi'nde rüyasında; Vaftizci Yahya ve azizlerin arasında Meryem'in üzerine başörtüsünü örterken görmüştür. Bu öyküyü tasvir eden ikonlarda, arkada Blackhernai veya Ayasofya Kilisesi bulunmaktadır. Pantokrator İsa figürünün altında başmelekler Meryem'in kuşağını onun üzerine açmaktadır. Meryem'in etrafında havariler, kilise babaları, Petrus, Paulus ve Vaftizci Yahya tarafından yönlendirilmektedir. İkonanın alt bölümünde ilahi yazarı Romanos elinde ilahiyi, Meryem'e doğru tutmaktadır. Aziz Andreas havariye rüyasını göstermektedir. Tradigo sahneyi “The Protecting Veil of the Virgin” (Meryem'in Koruyucu Örtüsü) olarak ele almıştır (Tradigo, 2006, s. 175). Lazarev bu tür ikonaları “Virgin of Mercy” (Merhamet Meryemi) olarak adlandırmıştır (Lazarev, 1976, s. 42).

Bugünkü Durum: İkonanın renkleri kararmış, boya kısmen dökülmüş, köşelerde eksiklikler bulunmaktadır.

Tanıtım: İkona yatay düzlemde iki bölüme ayrılmıştır; çerçevede, Blackhernai Kilisesi'ni temsil eden mimari unsur bulunmaktadır. Yatay düzlemde üst seviyede, eksenin solunda, lacivert *khiton* üstünde kırmızı maphorion giymiş Meryem ayakta ve tam boy olarak tasvir edilmiştir, kolları üzerinde beyaz bir kuşak bulunmaktadır. Meryem'in elleri *orans* duruşundadır. Arkasında, sağda Meryem'e dönük, ayakta ve tam boy olarak en sağdan itibaren lacivert *khiton* üzerine beyaz *himation* giymiş kahverengi saçlı ve sakallı; lacivert *khiton* üzerine kırmızı *himation* giymiş kahverengi saçlı ve sakallı; beyaz *khiton* üzerine koyu yeşil *himation* giymiş kahverengi saçlı ve sakallı; kırmızı *khiton* üzerine lacivert *himation* giymiş uzun boylu kahverengi saçlı; kahverengi *khiton* üzerine koyu kahverengi *himation* giymiş kısa boylu beyaz saçlı aziz figürü bulunmaktadır. Yatay düzlemde alt seviyede solda, başında tacı ile imparatoriçe figürü bulunmaktadır. Sol üst köşede İsa koyu sarı *khiton* üzerine lacivert *himation* giymiş, Meryem'e dönük, bulutların arasında ve yarım boy olarak resmedilmiştir. En altta eksende tahtta ilahi yazarı tam boy cepheden sarı giysili Romanos bulunmaktadır, solda imparator, iki yanında azizler görülmektedir.

Zemin koyu kahverengi, çerçeve kızıl kahverengidir.

Kat. No: 35

Envanter No: 13117

Boyut: 37 x 44,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 19. yüzyıl

Yazıt: Çerçeve üstteki yazıt okunamamaktadır. Sol köşede bulutların içindeki İsa figürünün halesinde, ω harfi,

halesinin solunda ЁС, sağında ХС harfleri bulunmaktadır. İsa'nın elindeki açık ruloda, "ЧТО ВОПІЄЩИ КО МНѢ І...ТИ МОА .. ЩИ (Şto vopieşi ko mne işşeti onu obryaşşe)" "BANA AĞLAYARAK YALVARAN, NE İSTERSE ONU BULACAK." yazmaktadır. Meryem'in elindeki açık ruloda, "ВЛДЫКО МНОГОМИЛОСТИВО ГДИ ЁЄ ХРТЕЄ СМЕ МОЙ МОЛИ...А (Vladıko Mnogomilostivo Gospodi İsuse Hriste sine moy ...)" "ÇOK MERHAMETLİ DÜNYA EGEMENİ RAB MESİH İSA BENİM OĞLUM...", Meryem'in halesinin üstünde МР ӨҮ harfleri bulunmaktadır. Meryem'in sağında en üst seviyedeki dört figürün halelerindeki yazıtlar silinmiştir. Sağda üstten ikinci sırada, en sağdaki iki figürün halesindeki yazıtlar okunamamakta, sağdan üçüncü figürün halesinde, "Пр. Єфрм (Presviatoi Efrem)" "Çok Aziz Efrem"; solundaki figürlerin halesinde "М Никиты (Muçenik Nikiti)" "Martyr Nikita"; onun arkasındaki figürün halesinde "Пр. НилѢ (Presviatoi Nil)" "Çok Aziz Nil"; Meryem'in sağındaki figürün halesindeki yazıt okunamamaktadır. Sağda üstten üçüncü sırada, en sağdaki ilk iki figürün halesindeki yazıtlar okunamamakta, soldan üçüncü figürün halesinde "ГригорійѢ (Grigoriy)" "Gregorios", Gregorios figürünün solunda, "С. Василий (Sviatoi Vasiliy)" "Aziz Vasileos" yazmaktadır. Sağda üstten dördüncü sırada en sağdaki figürün halesindeki yazıt okunamamakta, sağdan ikinci figürün halesinde, "ПавелѢ (Pavel)" "Paulos", Paulos'un solundaki figürün halesinde, "П. ПетрѢ (Presviatoi Petr)" "Çok Aziz Petrus", Petrus'un solundaki figürün halesinde, "С. ЁванѢ Пр (Sviatoi İoan Predteça)" "Aziz Yahya İlk Gelen (Vaftizci Yahya)", Vaftizci Yahya'nın solundaki figürün halesinde, "С. ЁванѢ Бог. (Sviatoi İoan Bogoslov)", "Aziz İlahiyatçı Yahya (İncil Yazarı Yahya)" yazmaktadır. Sağda en alt sırada, en sağdaki yatan figürün halesinde, "ЄпиѠаніи (Epifaniy)" "Epifanios", Epifanios figürünün solundaki figürün halesindeki yazıt okunamamakta, solundaki figürün halesinde tekrar "ЄпиѠаніи (Epifaniy)" "Epifanios" yazmaktadır. Epifanios'un solundaki figürün halesinde "Андреу Пер (Andrei Pervozvaniy)" "Andreas İlk Çağırان" yazmakta, solunda açık rulo tutan figürün halesindeki yazıt okunamamaktadır; açık ruloda, "ДЕВА ДНСѢ ПРЕДСТОИТѢ В ЦЕРКВИ С ЛИКИ СТЫХ ЗА НАСѢ (Deva dnes predstoit v tserkvi s liki sviatih za nas)" "BUGÜN BAKİRE TÜM AZİZLERİN YÜZLERİYLE KİLİSEDE BİZİ SAVUNMAKTADIR." yazmaktadır. Yatay en alt seviyede en

soldaki figürün halesinin üstünde, “Царь ЛудѢ (Tsar Lud)” “Kral Lud” yazmaktadır; bu figürün üstündeki kraliçe figürünün halesinin üstünde “Царица Зою (Tsaritsa Zoia)” “Kraliçe Zoe” yazıt bulunmaktadır.

Bugünkü Durum: Renkler bozulmuş, figürlerde ve çerçevedeki boyada yer yer dökülmeler görülmektedir.

Tanıtım: Blackhernai olduğu düşünülen pembe üç kubbeli yapı önünde, yatay üst seviyede eksenin solunda, lacivert maphorion üstüne bordo maphorion ile Meryem dörtte üç profilden sola dönük, ayakta ve kollarını iki yana açmış vaziyette, kollarında kırmızı kutsal kuşağı tutmakta, sağ elinde yukarı doğru açılan bir *ilitarion* bulunmaktadır. Sol üst köşede beyaz bulutların içinde kırmızı *himation* ile diz çökmüş İsa sol eliyle takdis işareti yapmakta sağ eliyle aşağı doğru uzanan *ilitarion* tutmaktadır. Meryem’in arkasında, kademeli olarak, sağda bulutların arasında dört sıra dizilmiş melekler, azizler, azizeler, piskoposlar; kahverengi, lacivert, kırmızı, bordo giysiler içinde tam boy resmedilmiştir. On yedi figürden oluşan grup Meryem’e dönük dua etmektedir.

Yatay en alt seviyede eksende ilahi yazarı Romanos tam boy, kırmızı giysisi ile elinde ilahilerin yazılı olduğu *kontakion* bulunmaktadır. Romanos’un sağında Havari Andreas ve bir aziz, bu grubun sağında kırmızı mimari unsur önünde yatan bir hasta ve onun üzerine eğilmiş bir azize görülmektedir. Romanos’un solunda pembe mimari unsur önünde kırmızı giysili ve tacı ile imparator, sağında kahverengi saçlı ve sakallı piskoposluk giysileri içindeki figür, yanlarında krem rengi giysili bir çocuk ile resmedilmiştir. İmparatorun arkasında, masa başında kırmızı giysili imparatoriçe ve lacivert giysili yardımcısı bulunmaktadır.

Zemin ve çerçeve nefti yeşil, haleler sarıdır. Çerçevenin sol kenarında üstte bir menteşe bulunmaktadır.

Bütün Kederlerin Neşesi Meryem⁴⁶: Всех Скорбящих Радость (Vsekh Skorbiashchikh Radost)

Kat. No: 36

Envanter No: 13031

Boyut: 29 x 25,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: Meryem'in halesinin solunda ve sağında; МР ve ΘΥ harfleri bulunmaktadır. Meryem'in halesinin solundaki beyaz şeritte; "ВСЕМЪ

НАГИМЪ ѠДЕАНІЄ БОЛНЫМ СКОРЪЪ ВЛЧЦАБЦА ПОСЪЩЕН... (Vsem nagim odevanie, bolnim skoroe Vladičitsi Bogoroditsi poseshenie)" "TÜM ÇIPLAK OLANLARA GİYSİ, HASTA OLANLARA YAKIN ZAMANDA DÜNYA KRALİÇE TANRI DOĞURAN'IN ZİYARETİ"; sağda "ВСЪМЪ ВАМЪ АЛЧЮЩИМЪ ІЖЪ ПОСЪШИ СКОРЪ СКОРБЯЩИ ОБИДИ ЛЮДУУЩМЪ СЪ (... Vsem vam alçushim ine poseshi skorb skorbiashi, obidi liudushim s ...)" "TÜM İHTİYACI OLANLARI ZİYARET EDECEĞİM, TÜM ÜZÜNTÜ İÇİNDE OLANLARI VE KIRILMIŞ OLANLARI..." yazmaktadır.

Çerçeveде İsa figürünün solunda ve sağında; IC ve XC harfleri, solda "ЦРЪ (Tsar)", sağda "ЦРЕМЪ (Tsarem)", tüm cümle: "Kralların Kralı Mesih İsa" yazısı bulunmaktadır. Ayrıca solda güneşin üstünde "СЛНЦЕ (Solntse)" "Güneş", sağda ayın üstünde "ЛУНА (Luna)" "Ay" yazmaktadır. İsa'nın halesinde Ѡ N harfleri bulunmaktadır.

⁴⁶ Bu tip ikonlara ibadet, bir kadın iyileştirildikten sonra Rusya'da başlamıştır. Mucizenin 24 Ekim 1688'de Moskova Metamorphosis Kilisesi'nde gerçekleşmiş olduğu kabul edilmektedir. 1720'de Çar Petrus, Türklere karşı savaşmaya ve daha sonra da Saint Petersburg'daki imparatorluk konutuna gittiğinde ikonanın bir kopyasını almıştır. Bu tip ikonalarda, tahtın önünde duran Meryem, melekler tarafından sunulan inançlıların dileklerinin yazıldığı açık ruloları almaktadır. Meryem imparatorluk giysileri içindedir. Sağ elinde, Solmayan Gül ikonalarında olduğu gibi bitkisel bir motif bulunur (Tradigo, 2006, s. 196).

Bugünkü Durum: İkonanın renkleri bozulmuş, boyaları dökülmüş ve delikler oluşmuştur, sol alt kenarı eksiktir.

Tanıtım: İkonada inaçlıların dilekleri melekler tarafından Meryem'e sunulmaktadır. Merkezde tahtın önünde, dışta kırmızı çizgi ile sınırlandırılmış pembe haleli Meryem, lacivert *khiton* üzerinde kırmızı maphorion ile tam boy, ellerini yana açmış ve başını hafif sola eğmiş, elinde bitkisel motif ile dörtte üç profilden resmedilmiştir. Meryem'in başının arkasında soldan sağa boydan boya üstünde yazı bulunan beyaz bir şerit geçmektedir. Şeridin üstünde ortadaki bulutun içinde, bordo zemin üzerinde piskoposluk giysileri ile haçlı haleli, kahverengi saçlı ve sakallı, kollarını iki yana açmış İsa figürü, soldaki bulutun içinde gündüz, sağdaki bulutun içinde gece sembolleri yer almaktadır. Meryem'in sağ ve solunda üç sıra halinde toplam on altı figür bulunmaktadır; en üstte lacivert ve kırmızı giysili, sarı haleli melekler, Meryem'e dönmüş göğüs hizasında resmedilmiştir. Yatay orta seviyede solda genç, sağda yaşlı beyaz saçlı ve sakallı şifa arayanlar, Meryem'e dönmüş ellerini göğüs hizasında kaldırmış dua etmektedir. En altta sarı haleli kırmızı giysili melek sağda beyaz saçlı ve sakallı solda genç siyah saçlı figürlerin uzattıkları dilekleri almaktadır; en altta sağda sarı haleli kırmızı giysili melek sağdaki kahverengi saçlı ve sakallı figürlere dönmüş ve ellerini uzatmıştır, melekler oturur vaziyettedir.

İkonada zemin üst bölümü kırmızı, en alt bölümü koyu yeşil, çerçeve kızıl kahverengi ve kenarları kahverengidir.

Kat. No: 37

Envanter No: 13033

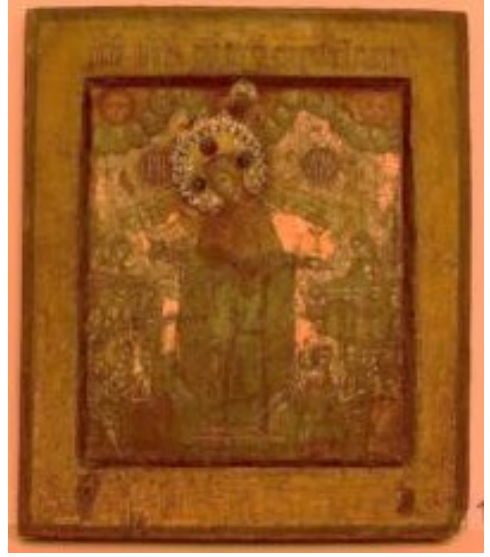
Boyut: 32 x 27,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera, Meryem'in halesi üstü renkli cam kakmalı metal kaplama

Tarih: -

Yazıt: Meryem'in halesinin solunda ve sağında madalyon içinde isminin kısaltması

MP ve ΘΥ harfleri bulunmaktadır. Çerçevenin üst bölümünde; “ОБРА ПР.ТА БЦА ВСЕХЪ СКОРБАЩИ РАДОСТЪ (Образ Presvyatiya Bogoroditsa Vseh Skorbiashih radost)” “TÜM ÜZÜNTÜ İÇİNDEKİLERİ TESELLİ EDEN AZİZE TANRI DOĞURAN'IN İKONASI” yazmaktadır. Meryem'in başının arkasından geçen şeritte soldan sağa, “ВСЕМЪ ВАМЪ СКОРБАЩИМ ... ЩИМ АГОНИИХЪ ИВЗА..ШИМ И ЖАЖДУЩИМ ... ДАЖДЪ ... ИСЦЕЛЕНИЕ (Vsem vam skorbiaşim .. agonyah i ... i zhazhduşim ... dazhd ... istselenie)” “TÜM ÜZÜNTÜ İÇİNDE OLANLAR ... IZDIRAP İÇİNDE OLANLAR... SUSAYANLAR SİZE... VERECEĞİM... ŞİFA” yazıtı bulunmaktadır.

Bugünkü Durum: İkona yıpranmıştır, çerçevenin sağ alt köşesi eksiktir.

Tanıtım: İkonada şifa dağıtan Meryem ve dilekte bulunan figürler meleklerle birlikte tasvir edilmiştir. Merkezde Meryem, tam boy, koyu kahverengi maphorionu ile ellerini yana açmış ve başını hafif sağa eğmiş, elinde bitki ile dörtte üç profilden resmedilmiştir. Meryem'in başının arkasında soldan sağa boydan boya bir şerit geçmektedir. En üst yatay seviyede ortadaki bulutun içinde haleli İsa figürü, soldaki bulutun içinde gündüz, sağdaki bulutun içinde gece sembolleri yer almaktadır. Meryem'in sağında ve solunda üç sıra halinde, en üstte melekler yarım boy ve Meryem'e dönük vaziyettedir; yatay orta seviyede solda genç ve sağda yaşlı şifa arayanlar ellerini Meryem'e doğru uzatmış; yatay en alt seviyede, Meryem'in solunda ve sağında; melekler ve şifa arayanlar bulunmaktadır.

İkonada zeminin alt bölümü koyu kahverengi, diğer bölümler nefli yeşil ve çerçeve nefli yeşildir.

Kat. No: 38

Envanter No: 13034

Boyut: 30,5 x 26 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera, çerçeve gümüş kaplamadır.

Tarih: -

Yazıt: Meryem'in halesinin solunda ve sağında; madalyon içinde, MP ve ΘΥ harfleri bulunmaktadır. Ortadaki bulutun içindeki İsa figürünün sol ve sağında;

“ЦРЪ ЦРЕМЪ ГДЪВСЕДЕРЖИТЕ (Tsar Tsarei Gospod Vsederzhitel)”
 “KRALLARIN KRALI RAB TÜM EVRENİN TANRISI” yazmaktadır. Meryem'in halesinin solunda sağa doğru devam eden beyaz şeritte; “ВСИЪМ ВАМ СКОРБЯЩИ АЛЧУЩИМ И ЖАЖД.. СТРАЖДУЩИЙ НЕГО ІМЕНІ ІХЪ ИВАЗАТОЧЕНІІХЪ РАДОСТЬ...ПАС... (Vsem vam skorbiashim alçushim zhazhdushim i strazhdushiy nego imeni ih i v zatoçeniyah radost...)” “TÜM SİZ ÜZÜNTÜ İÇİNDE OLANLAR İHTİYACI OLANLAR VE ACI ÇEKENLER O'NUN ADI İÇİN HAPİSTE OLSALAR BİLE ONLARIN NEŞESİ ... ” yazmaktadır.

Bugünkü Durum: Renkler kararmış, figürlerin boyları kısmen dökülmüş ve delikler oluşmuştur. Gümüş kaplama çerçeve kararmıştır.

Tanıtım: Merkezde sarı halesiyle, lacivert *khiton* üstünde kahverengi maphorion giymiş Meryem, tam boy, ellerini yana açmış ve başını hafif sola eğmiş, elinde bitki ile dörtte üç profilden resmedilmiştir. Meryem'in başının sağında ve solunda inci ile çevrili madalyon içinde isminin kısaltması olan MP ve ΘΥ harfleri bulunmaktadır. Meryem'in başının arkasında üzerinde yazı bulunan, soldan sağa

boydan boya açık kahverengi bir şerit geçmektedir. Şeridin üstünde zemini kırmızı üç bulut kümesi vardır; ortadaki bulutun içinde, haçlı halesi ile kollarını iki yana açmış, imparatorluk giysileri içinde yarım boy İsa figürü, soldaki bulutun içinde gündüz, sağdaki bulutun içinde gece sembolleri yer almaktadır.

Meryem'in sağında ve solunda üç sıra halinde, en üstte solda kırmızı, sağda lacivert giysili beyaz kanatlarını açmış melekler, yatay düzlemde orta seviyede eksendeki Meryem'in solunda genç şifa arayanlar zayıf figürler olarak tasvir edilmiştir, sağda yaşlı şifa arayanlar beyaz saçlı ve sakallıdır. Orta seviyedeki tüm figürler Meryem'e ellerini uzatmış ve ona dönüktür. Yatay düzlemde en altta solda bir azize ve iki yanında şifa arayanlar, sağda şifa arayanlar, dilekte bulunanlar eksene dönmüş olarak tasvir edilmiştir.

İkonada zemin koyu yeşil, çerçeve iç ve dış kenarlarında birer sıra kabartma çiçek motifleri bulunan metal kaplamadır. Çerçevenin sağ kenarında bir menteşe bulunmaktadır.

Süt Veren Meryem⁴⁷: Кормящая Богородица (Kormiaşaia Bogoroditsa)

Kat. No: 39

Envanter No: 13029

Boyut: 19,5 x 16 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: Meryem'in halesinin solunda ve sağında; MP ve ΘΥ harfleri, İsa'nın halesinin üstünde IC ve XC harfleri bulunmaktadır. Çerçeve üstte ve sağda, figürün üstündeki yazıt okunamamaktadır.

Bugünkü Durum: İkona yıpranmış, kısmen boyaları dökülmüştür. Çerçevenin köşeleri ve sol kenarının tümü eksiktir.

Tanıtım: Meryem dörtte üç profilden sağa, İsa'ya dönük, yarım boy iki eliyle İsa'yı tutar vaziyettedir. İsa Meryem'e dönük, iki eliyle Meryem'in boynunun hemen altındaki göğsünü sol eli ile kavramış süt emmektedir. Meryem İsa'ya doğru eğilmiş sevgi ile bakmakta, İsa ise başını hafifçe kaldırmış annesine bakmaktadır.

Meryem'in gözleri iri ve asimetric, kaşları kalın ve belirgindir, burnu ince uzun, dudakları küçük, çenesi yuvarlaktır. İsa kalın kaşlı, iri gözlü, büyük kulaklı, küçük burun ve ağızlıdır. İsa ve Meryem'in koyu tenli yüzlerine renk tonlamaları ile

⁴⁷ Bu tasvirin en erken örnekleri Koptik ve Filistin örnekleridir. Mısır'da bu tasvirler, İsis'in oğlu Horus'a süt vermesinden yola çıkılarak kopya edilmiştir. Filistin'deki Aziz Sebas Manastırı'ndan İtalya'ya yayılmış, Sırbistan'dan Athos'a ulaşmıştır. 7. yüzyılda Papa Gregorius, İmparator III. Leo'ya: "İbadet edilecek ikonalarla beraber bir ikona var ki, o da; "Tanrı'yı kollarının arasına alıp ona süt veren Kutsal Anne ikonasıdır." yazmıştır. Meryem'in İsa'ya süt veren ikonaları çok az sayıdadır. Bizans ikona sanatı, bu ikona grubu ile gelişmektedir. 12. yüzyılda Süt Veren Meryem Ortadoğu, Balkanlar, Batı Avrupa'da Konstantinopolis ve çevresinden daha fazla yayılmıştır. 14. ve 15. yüzyılda Yunanistan ve Rusya'da, konu Batı doğallığından uzaklaşmış ve yeni bir kutsal anlam kazanmıştır: Tanrı insanlarla bağ kurmaktadır. Bu ikona türünde üretilen tipik Rus ikonalarına, "Kutsanmış Rahim İkonaları" denmektedir (Tradigo, 2006, s. 183).

hacim kazandırılmıştır. Meryem'in esmer elleri küçük, ince ve uzun, İsa'nın esmer eli ise büyüktür.

Meryem koyu kahverengi *khiton* üzerine kırmızı maphorion, İsa, lacivert *khiton* üzerine kırmızı *himation* giymiştir. Meryem'in kahverengi maphorionunun ve *khiton*unun kol kenarları inci motifleriyle bezelidir. Meryem figürünün kırmızı çizgi ile sınırlandırılmış halesi koyu sarı, İsa'nın halesi ise kahverengidir. Zemin koyu kahverengi, dış kenarı kırmızı şerit ile sınırlandırılmış çerçeve sarıdır.

Solmayan Gül Meryem⁴⁸: Роза Неувядающая (Roza Neuviadaiushaya)

Kat. No: 40

Envanter No: 13025

Boyut: 57,5 x 76 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 17. yüzyıl

Yazıt: Meryem'in halesinin solunda ve sağında; MP ve ΘΥ harfleri, İsa'nın halesinin üstünde IC ve XC harfleri bulunmaktadır.

⁴⁸ Liturjik ilahilerde Meryem'in bakireliği solmayan çiçeklerle karşılaştırılmaktadır. İlahiler, Meryem'in dini ve seküler sembollerini içeren ikonografinin yaygınlaşmasına neden olmuştur. Meryem'in sembolleri: taht, altar, masa, cennet sarayı, açık kodeks, kırmızı ve altın sarısı perde, cennet bahçesi, cennet kapısı, güneşi gösteren yıldız, yanan mum, kandil, buhurdandır. Bu tür ikonlarda Meryem çiçek demeti, Çocuk İsa kraliyet asası tutmaktadır, ikisi de değerli imparatorluk tacı ve giysileri içindedir. 17. yüzyılda dört Kremlin Kilisesi'nin Meryem'e adandığını temsil eden ikona olarak kullanılmıştır. Meryem'e adanan kiliseler: Meryem'e Müjde, İsa'nın Doğumu, Meryem'in Ölümü, İsa'nın Çarmıhtan İndirilişi kiliseleridir. 1668'de Simon Ushakov Moskova Eyaletleri ağacını oluşturmuştur. Bu ikonada Meryem'e övgü ve Jesse'nin (Davut'un babası) ağacı bulunmaktadır. İkona, Vladimir Meryem tasviri etrafında Hıristiyan Rus İmparatorluğu'nun büyüdüğünü temsil eder. 1786'da Antonios Sigalas (Santorini'den bir rahip), Jesse'nin Ağacı temaları, Akathistos İlahileri ve Solmayan Gül tasvirlerini birleştirmiştir (Tradigo, 2006, s. 221).

Bugünkü Durum: Renkler kararmış, çerçevenin boyaları dökülmüştür.

Tanıtım: Meryem dörtte üç profilden, yarım boy sağ elinde lacivert, kırmızı, koyu yeşil, sarı, bordo çiçeklerden oluşan demeti tutar şekilde tasvir edilmiş, sol koluyla İsa'yı tutmaktadır. Meryem önünde ve belinde sarı, değerli taş motifleri bulunan lacivert, başından aşağıya inen kırmızı imparatorluk giysisi, üstünde değerli taş motifleriyle bezeli sarı imparatorluk tacı ile tasvir edilmiştir; gözleri büyük, kaşları ince, burnu ince ve uzun, ağzı küçüktür. Genç erkek figürü şeklinde İsa Meryem'e dönük, imparatorluk tacı ve kenarları değerli taş motifleri ile bezenmiş sarı şeritli, kırmızı imparatorluk giysisi ile sağ elinde imparatorluk asası ve sol elinde kırmızı üstünde değerli taş motifi bulunan sarı şeritli kırmızı globus taşımaktadır. İsa'nın gözleri ve kaşları Meryem'inkilere çok benzerdir, burnu ve ağzı küçüktür. Zemin lacivert, çerçeve ve haleler sarı tonlarındadır.

Figürlerin yüzleri ve elleri kahverengi tonlarında, zemin koyu yeşil, iç ve dış kenarları koyu kırmızı çizgilerle belirlenmiş çerçeve koyu sarıdır. Çerçevenin sol kenarında altta bir menteşe bulunmaktadır.

Kat. No: 41

Envanter No: 13564

Boyut: 66 x 77 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: Meryem'in halesinin solunda ve sağında; çevresi beyaz içi kırmızı madalyonlar içinde MP ve ΘY harfleri bulunmaktadır. İsa'nın halesinin sağında beyaz çerçeveli kırmızı madalyonun içinde IC ve XC harfleri bulunmaktadır. İsa'nın halesinde N harfi okunmaktadır.

Bugünkü Durum: Renkler kararmış, çerçevede ve figürlerdeki boyalar yer yer dökülmüştür. Eksenin sağında yukarıdan aşağıya doğru derin bir çatlak mevcuttur.

Tanıtım: Meryem Akathistos ilahisindeki özellikleri ile, yarım boy; önünde ve belinde sarı, değerli taş ve iki sıra inci motifleri bulunan lacivert, başından aşağıya doğru kırmızı kenarları iki sıra inci ve ortada değerli taş motifleri bulunan giysi ile tasvir edilmiştir. Meryem dörtte üç profilden, kucağındaki İsa'ya dönük ve sol koluyla onu kucaklamış vaziyettedir; sağ eliyle de üst üste sıralanmış sarı çiçekler ve yeşil yapraklar bulunan demeti tutmaktadır; başında ise değerli taş motifleriyle bezeli sarı imparatorluk tacı bulunmaktadır. Meryem'in gözleri torbalı ve büyük, kaşları ince, ağzı küçüktür; dalgın, uzaklara bakmaktadır. İkonadaki çatlak Meryem'in yüzünün ortasından, burun ve ağzının üstünden geçtiğinden bu kısım görülememektedir. Genç erkek figürü şeklindeki İsa; yakası, önü aşağı doğru şerit şeklinde ve kollarının kenarları iki sıra inci ve arasında değerli taş motifleri bulunan sarı şeritli, kırmızı imparatorluk giysisi içindedir; sağ elinde asa, sol elinde gri-mavi, iki sıra inci ve değerli taş motifleri bulunan globusu alttan tutmaktadır. İsa'nın ayakları çıplak, Meryem'in kucağında oturur vaziyettedir; koyu kahverengi saçları kaküllü, başında inci ve değerli taş motifleri bulunan imparatorluk tacı bulunmaktadır. İsa'nın kaşları ince, burnu uzun, ağzı küçüktür; torbalanmış gözleri uzaklara bakmaktadır.

İki figürün halesi de sarı, dışta kırmızı çizgi ile belirlenmiştir. Zemin gri-mavi, çerçeve krem rengi, içten kırmızı, dıştan lacivert çizgi ile sınırlandırılmıştır.

Blackhemitissa Meryem⁴⁹: Богородица Оранта (Bogoroditsa Oranta)

Kat. No: 42

Envanter No: 13119

Boyut: 36,5 x 44,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 19. yüzyıl

Yazıt: Meryem'in halesinin solunda ve sağında; MP ve ΘΥ harfleri bulunmaktadır.

İsa'nın halesindeki haçta Yunanca Ο ω Ν

(Ben Ben'im) harfleri yer almaktadır. Meryem'in halesinin solunda "ХерваимЪ, Heruvim" (Kherubim) yazıtı bulunmaktadır.⁵⁰

⁴⁹ Bu tip ikonalarda Meryem ellerini iki yana doğru açarak, yukarı kaldırmıştır. Ellerini yukarı doğru açmanın anlamı Erken Hıristiyan Sanatında ölünün (martyr) ruhunun İsa'nın içinde sonsuz bir yaşam beklemeleri anlamına gelmektedir. Bu tipoloji 4. ve 5. yüzyılda değişim göstermiş ayakta dua eden Meryem'e dönüşmüştür. Bu tasvirler haçtaki İsa'yı anımsatır, Meryem cennete doğru dualarını gönderir. Kalbinin üstünde İmmanuel tipinde İsa tasviri bulunur. Bu tip ilk kez 9. yüzyılda Konstantinopolis'de Blackhernai Kilisesi'nde görülmüş, şehrin sembolü haline gelmiştir. Bu ikona 1434'de yangında yok olmuştur. Rusya'da Meryem'in bu tasviri "Blackhemitissa" olarak 12. yüzyılda Kiev'de yayıldı. Sonrasında Yaroslavl'da yaygınlaştı. Novgorod'daki bu tip ikonanın 1170'de şehri Suzdal askerlerine karşı koruduğuna inanılmaktadır. 1352'de de şehri veba salgınından koruduğuna inanılmaktadır (Tradigo, 2006, s. 172).

Ouspensky bu tür ikonaları "Our Lady of Sign" (İşaret Meryemi) olarak adlandırmıştır. Kilisenin dogmatik öğretisini ifade eden Ortodoks kiliselerinin ikonostasislerinde, gördüğümüz gibi, bu tür ikonalar genellikle Peygamber ikonalarının bulunduğu dizide merkeze yerleştirilir "Tanrı Annesi" (Tchin), kurtarılmayı bekleyen Eski Ahit Kilisesi'nin merkezi simgesi olarak yer alır. İlahi Enkarnasyonun Eski Ahit kehanetleri alegorik bir ifadeyle değil (Süleyman, Musa, Yakup ve diğerlerinin kehanetleri gibi), açıklık ve kesinlik için Yeşaya'nın açık ve farklı kehanetiyle sonuçlanır. Onun kehanetlerine "Beşinci Evangelist" denir. "Bu nedenle, Rab size bir işaret verecek; işte, bir bakire anne karnında gebe kalacak ve bir oğul doğuracak ve sen onun adını Emmanuel koyacaksın." (Yeşaya, vii, 14). Tanrı Annesi'nin karnında Emmanuel İsa'nın imgesi, peygamber tarafından bildirilen ve tamamıyla dünyaya ifşa edilen işarettir. İkona adını buradan almaktadır (Ouspensky ve Lossky, 1982, s. 77).

Orans Meryem tipi için bkz. Spitzing, 1989, s. 229.

⁵⁰ Seraph imgeleri genellikle kırmızı kanatlı tasvir edilmelerine rağmen ikonada Seraph imgesinin sağında "ХерваимЪ, Heruvim" (Kherubim) yazmaktadır. İkonadaki yazıtların tercümelerini yapan Viktoria Yüzbaşıoğlu'nun verdiği bilgiye göre "ХерваимЪ, Heruvim" Kilise Slavcası ve tekil olarak kullanılmıştır.

Bugünkü Durum: İkonanın boyaları kısmen dökülmüştür.

Tanıtım: Meryem cepheden, yarım boy, ellerini açık yukarı kaldırmış vaziyettedir. Yaka ve kol kenarları kırmızı lacivert *khiton* üzerine, kenarları kırmızı şeritli bordo maphorion giymiştir, esmer tenlidir. Meryem'in gözleri izleyiciye bakmakta, ince kaşlı, ince uzun burunlu, küçük ağızlıdır, yüz hatları ince çizgilerle belirlenmiştir. Meryem figürünün ortasında, göğsünde, kırmızı mandorla içinde beyaz *khiton* üzerine kırmızı *himation* giymiş, sağ eliyle takdis işareti yapar, sol eliyle rulo tutan haçlı haleli Emmanuel İsa figürü bulunmaktadır. İsa'nın alnı açık, kaşları ince, gözleri, burnu ve ağzı küçüktür. İsa esmer tenli, iki figürün haleleri de sarı ve zemin nefti yeşildir. Meryem'in halesi çerçeveye taşmıştır.

Meryem'in halesinin solunda kırmızı yüzlü, siyah saçlı kırmızı kanatları olan Seraph, sağında ise koyu lacivert yüzlü, siyah saçlı koyu lacivert kanatlı Kherub uçar vaziyette, figüre dönük olarak tasvir edilmiştir. Meleklerin haleleri sarıdır.

Tüm figürlerin yüzleri ve giysilerinde çizgisellikle birlikte renk tonlamaları ile hareketler belirlenmiş, hacim kazandırılmıştır.

Kat. No: 42

Envanter No: 13119

Boyut: 36,5 x 44,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 19. yüzyıl

Yazıt: Çerçeve üstte: "УСПЕНІЕ ...
БЦЫ (Uspenie ... Bogoroditsı)" "TANRI
DOĞURAN'IN ... KOİMESİS"

İsa'nın halesinin üstünde solda ve sağda:

IC XC, halesinde de θ ω N (Ben Ben'im) harfleri bulunmaktadır.

Solda en üstte başlayıp sağda en üstte devam eden yazıtta: solda “Ликъ (Lik)” “Yüz”, sağda “Спсителя (Spasitelia)” “Kurtarıcı”, toplam olarak “Kurtarıcı'nın Yüzü” yazmaktadır.

İsa'nın solunda ve sağında bulunan figürlerin halelerinin üstünde: solda “Агли (Angeli)” “Melekler”, sağda “Гдни (Gospodni)” “Rabbe ait”, toplam olarak “Rabbin Melekleri” yazıtı bulunmaktadır.

En alt yatay seviyedeki figürlerin halelerindeki yazıtlar, soldan sağa: “Марка (Mark)” “Markos”, Markos'un sağdaki figürün halesinde: “аП. Петръ (Apostol Piotr)” “Havari Petrus”, Meryem'in figürün sağında alt sıradaki figürün halesinde (Meryem'in ayağına eğilen figür): “аП. Павелъ (Apostol Pavel)” “Havari Paulus”; Paulus'un sağındaki figürün halesinde (biraz üstünde, sakallı yüzü görünen figür): “Матѳеи (Matfei)” “Matta”; Matta'nın önünde en sağda: “Филиппъ (Filipp)” “Philippos”; orta seviyede en soldaki figürün halesinde: “Лука (Luka)” “Lukas”; Luka'nın sağındaki figürün halesinde: “Іаковъ Алѳевъ (İakov Alfeev)” “Yakup Alfe'nin oğlu”; Yakup'un sağındaki figürün halesinde: “аюда Іѳкль (İuda İakovlev)” “Yahuda Yakup'un oğlu”, Yahuda'nın sağındaki figürün halesinde: “Іѳанъ Бо (İvan Bogoslov)” “Yuhanna Tanrı Hakkında Konuşan”; Meryem'e doğru üstten eğilen figürün halesinde: “Іаковъ Бр Бж (İakov Brat Bozhii)” “Yakup Tanrı'nın Kardeşi”; Meryem'in sağında orta seviyede en soldaki figürün halesinde: “Андрѳй Пер (Andrei Pervozvanii)” “Andreas İlk Çağırın”, Andreas'ın sağındaki figürün halesinde: “Симонъ (Simon)” “Simon”, Simon'un sağındaki figürün halesinde: “Варѳоломеѳ (Varfolomei)” “Bartolomeos” yazmaktadır.

Meryem'in halesinin sağında: Мр ѳу harfleri bulunmaktadır.

Bugünkü Durum: İkonada renkler kararmıştır. Çerçeve solda çizgi halinde ve İsa'nın kucağındaki bebeğin üstünde üç daire şeklinde boya dökülmüştür. İkonanın diğer kısımlarında da nokta şeklinde boya dökülmüştür.

Tanıtım: Koimesis sahnesinde lacivert *khiton* üzerine kahverengi maphorion giyen Meryem yatay düzlemde alt seviyede eksendedir; başı solda, kahverengi yatak üzerinde elleri göğsünde birleşmiş yatmaktadır. Meryem'in başı yukarı doğru eğilidir; arkasındaki yeşil mandorla içindeki turuncu giysili İsa, kucağında

beyaz giysili, bebek şeklindeki Meryem'in ruhunu tutmaktadır. En üstte eksende kırmızı Seraph figürü, yanlarda pembe, lacivert ve açık yeşil mimari unsurlar görülmektedir.

Meryem'in başına doğru eğilmiş, lacivert *khiton* üzerine kahverengi *himation* giyen figür ve elinde buhurdan taşıyan Petrus; ayaklarına doğru eğilen kahverengi giysili figür ise Havari Paulus, Paulus'un sağında Matta bulunmaktadır. Matta'nın sağında Philippos kırmızı *khiton* üzerine lacivert *himation* giymektedir.

Orta seviyede soldan sağa, Luka, Yakup, Yahuda, Yuhanna, Meryem'e doğru üstten eğilen Yakup, Meryem'in sağında orta seviyede en solda, Andreas, Simon, Bartolomeos figürleri bulunmaktadır; bu seviyenin üstünde İsa'nın solunda ve sağında beyaz, açık pembe giysili ve turuncu kanatlı melek figürleri dörtte üç profilden, eksendeki figüre dönüktür.

Orta seviyede Luka'nın sağındaki Yakup figürü dışında en alt, orta ve üst yatay seviyedeki havari, İncil yazarı, melek, piskopos figürleri Meryem'e dönük şekilde tasvir edilmiştir.

En alt seviyede sağda Meryem'i yataktan düşürmek için gelen elleri yukarıda Yahudi figürü ve onu engellemek üzere, elinde kılıç bulunan melek figürü kırmızı, lacivert giysiler içinde görülmektedir.

İsa'nın haçlı halesi ve diğer figürlerin haleleri sarı, zemin ve çerçeve nefti yeşildir.

Kat. No: 43

Envanter No: 13089

Boyut: 32 x 29 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera,
çerçeve metal kaplama

Tarih: -

Yazıt: Meryem'in çevresindeki
figürlerin ellerindeki açık rulolar
okunamamaktadır.

Bugünkü Durum: İkonanın renkleri kararmış, bir bölümü dökülmüştür. Metal kaplama çerçeve kararmıştır.

Tanıtım: Merkezdeki bölümde, Meryem cepheden, yarım boy, ellerini açık yukarı kaldırmış orans duruşundadır, gözleri büyük, bakışları izleyiciye doğru, kaşları düz ve kalın, burnu geniş, alt dudağı kalındır. Meryem figürünün göğsünde, mandorla içinde Emmanuel İsa figürü bulunmaktadır. Meryem'in üstündeki bölümde elleri iki yana açık yarım boy cepheden İsa tasviri bulunmaktadır. Merkezdeki Meryem ve İsa figürünün çevresindeki bitkisel motifler içinde on bir aziz figürü cepheden, yarım boy yer almaktadır, bazılarının ellerinde açık rulo bulunmaktadır.

İkonanın çerçevesi metal kaplama ve bitki motifleriyle bezenmiştir. Haleler üzerindeki ve Meryem figürünün çevresindeki madeni kaplama düşmüş, yerleri görülmektedir. İkona kararmış olduğundan figürler tam olarak görülememektedir.

Rulo Tutan Meryem⁵¹: Боголюбская Богородица (Bogoliubskaya Bogoroditsa⁵²)

Kat. No: 44

Envanter No: 13026

Boyut: 40,5 x 34,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: Meryem'in halesinin solunda ve sağında madalyon içinde; MP ve ΘΥ harfleri bulunmaktadır.

Açık ruloda; “ВЛКО МНОГО МИЛОСТИВЕ ГДИ ІСЕ ХМЕ СІЕ ІВЖЕ МОЙ, ПРИКЛОНИ УХО ТВОЕ. И ОУСЛЫШИ МОЛИТВЫ МАТЕРИ ТВОЕЙ МОЛЯЩИХСЯ ТЕБЕ (Veliko mnogo milostiviy Gospodni ise umesie izhe moi, prikloni uho tvoe i uslishi molitvi Materi Tvoei molyasheisya Tebe)” “ÇOK ŞEFKATLİ RAB, ŞEFKAT İLE KULAĞINI VER VE SANA DUA EDEN ANNENİN DUALARINI DUY” yazmaktadır.

Bugünkü Durum: İkonada renkler bozulmuş, zemin ve Meryem figürünün boyaları kısmen dökülmüştür.

⁵¹ Meryem günahkarların kurtarılması için şefaet eder pozisyonda başını yere doğru eğerken tasvir edilmiştir. İlk örnekleri Konstantinopolis’de görülmüş, daha sonra Rusya’da yayılmıştır (Tradigo, 2006, s. 207, 208).

⁵² 4. yüzyılda Konstantinopolis’de İmparatoriçe Pulkheria, Chalkoprateia Kilisesi’ni yaptırmıştır. Meryem’in kutsal kemeri bu kiliseye Kudüs’ten getirilmiştir. Kilisedeki ikonanın iki ismi vardır: Chalkopratissa ve Hagiosoritissa. Bu tipoloji Roma kiliselerinde de görülebilir. Tanrı Anası Meryem tam boy ayakta durmaktadır ve sola dönüktür. Sağ elini yukarı kaldırmış, sol eli hafif kalkmıştır. Meryem günahkarların kurtulması için yalvarmaktadır. Hagiosoritissa imgeleri Bizans sanatında rulo ile tasvir edilmemektedir. Rusya’da bu tip ikonalara Bogoliubova Meryemi denmektedir (Prens Andrei Bogoliubski’den dolayı). Meryem, prensin rüyasında görünmüş, İsa’ya yalvarması için elleriyle dua ederek elindeki ruloyu açmıştır. Prens rüyasında kendini resmedilmiş olarak görmüştür. Bu olayın yanında manastır yapısını da görmüştür. Bu yapı Bogoliubou Manastırı’dır. Bu tema Moskova’da, devam eden yüzyıllarda gelişmiş, başka azizler dahil olmuş keşişler Meryem’in ayaklarına kapanmış vaziyette tasvir edilmiştir. Moskova metropolitleri, Rostov’daki piskoposlar ve Azizler Zosimus Sabatius da tasvire dahil olmuştur (Tradigo, 2006, s. 207).

Tanıtım: Meryem dörtte üç profilden, başını hafifçe sağa doğru yana eğmiş, sol eliyle açık rulo tutar vaziyette, sağ eliyle ruloyu işaret etmektedir. Meryem'in gözleri ve kaşları aşağı doğru eğimli, burnu kalın ve uzun, ağzı küçüktür. Lacivert *khiton* üzerine kenarları yeşil, çiçek motifleriyle bezeli, kırmızı ve koyu sarı tonlarında maphorion giymektedir, maphorionun baş ve omuzları yer yer beyazlaşmıştır. Zemin koyu sarı ve yer yer kırmızı, Meryem'in yüzü ve elleri açık kahve tonlarındadır. Koyu sarı hale kırmızı çizgi ile belirlenmiştir. Meryem derin bakışlı ve durağandır. Figürün başının sağ ve solunda çevresi desenlerle bezeli Tanrı Anası monogramı bulunmaktadır.

İkonada yüz ve giysi çizgilerle belirlenmiş, renk tonlamaları ile hacim ve hareketlilik sağlanmıştır.

4.4. DİĞER MERYEM İKONALARI

Meryem Konulu Vita İkonaları⁵³: Житийная икона (Zhitijnaya ikona)

Kat. No: 45

Envanter No: 13082

Boyut: 23 x 26 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera, hale ve çerçeve metal kaplamadır.

Tarih: -

Yazıt: Çerçevenin üst bölümünde en üst yazıt okunamamaktadır, altında

⁵³ Vita ikonaları merkezde bayram sahnesi ya da azizlerin bulunduğu, bayramla bağlantılı olayların veya azizin yaşantısından sahnelerin yer aldığı bir dizi küçük sahne (*kleima*) ile çevrili ikonlardır (Hayat, şehitlik, cenaze töreni ve ilgili mucizeler). 11. yüzyılda görülen bu tür ikonalar, başlangıçta azizlerin mezarlarında kullanılmak üzere tasarlanmıştır. Azizin yaşamının resimleri hacılara talimat ve ilham verirken, merkezdeki tasvir saygı için bir odak noktası sağlamıştır. Bizans sonrası dönemde, bu tür ikonalar en çok Sırbistan ve Rusya'da yaygındır. Bu form Rusya'da 11. ve 12. yüzyıllarda duvar resimlerinde görülmekle birlikte, 14. yüzyılda ikonalarda yaygın olarak kullanılmıştır (Kleimola, 2006, s. 412-413; Tarasov, 2002, s. 75-77).

MP harfleri yazmaktadır. İsa'nın halesinin üstünde IC XC harfleri bulunmaktadır. Tüm harfler *oklad* üzerine kazınmış şekildedir.

Bugünkü Durum: İkonanın renkleri bozulmuş, metal kaplamalar tahrip olmuş, alt kenarı kırık ve eksiktir. Çerçevenin üst kenarının dışındaki bölümler eksiktir. İkonada delikler bulunmaktadır.

Tanıtım: Üstte ortada Kazan Meryemi; Meryem dörtte üç profilden, cepheden ayakta İsa figürüne yönelmiş vaziyettedir. Meryem büyük gözlü, bakışları yarım boy cepheden İsa'ya doğru yönelmiş, düz ince kaşlı, küçük ağızlıdır. Meryem'in başında madeni kaplama, kabartma çiçek motifleriyle bezeli hale bulunmaktadır. İsa'nın gözleri büyük ve Meryem'e bakmakta, sağ eliyle takdis işareti yapmaktadır.

Üstte soldaki bölümde, İsa'nın doğumu sahnesi; boyutları diğer figürlere göre büyük bebek İsa kundağa sarılmış, yatmakta, altta solda Yusuf sol eline yaslanmış oturur vaziyette düşüncelidir, onun sağında üstte çocuk, altta yaşlı iki erkek figürü daha bulunmaktadır. Üstte sağdaki sahne çok belirgin görülmemektedir. Altta dokuz aziz ve piskopos yan yana sıralanmış vaziyettedir. İkonada figürler net görülememektedir.

Kat. No: 46

Envanter No: 13097

Boyut: 32,8 x 28,4 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: Saat yönünde sol köşedeki Meryem'e Müjde sahnesinin üstünde çerçevede "БЛГОВЕЩ... БЦЫ (Blagoveşenie ... Bogoroditsı)" "TANRI DOĞURAN... MÜJDESİ", en sağdaki

figürün halesinde MP Θγ, soldaki iki figürün halesinde de "ΓΑΒΡΙΙΛ Α (Gavriil Arhangel)" "BAŞMELEK GABRİEL"; sağındaki sahnenin üstünde "ΡΟΖ..ΤΒΟ Χ..ΤΒΟ (Rozhdestvo Hristovo)" "MESİH'İN DOĞUMU", Meryem'in halesinde MP Θγ, Meryem'in üstte sağda uçan meleğin üstünde "... Гдни (...Gospodni)" "Rab'be ait", sol alt köşedeki figürün halesinde "ΙΟCΙΘЪ (İosif)" "YUSUF"; sağ üst köşedeki sahnenin üstünde, "CΤΡΑΤΗΙC ΓΔΕ (Stretenie Gospodne)" "RAB'BIN TAPINAĞA SUNULMASI", en sağdaki figürün halesinde, "C CΙΜΕΟΗЪ Π (Sviatıy Simeon Prorok)" "AZİZ PEYGAMBER SİMEON", Meryem'in halesinde MP ΘΥ harfleri, Meryem'in solundaki figürün halesinde, "C ΑΗΗΑ Π (Sviataya Anna Proroçitsa)" "AZİZE PEYGAMBER ANNA", Anna'nın solundaki figürün halesinde, "...CΙΘЪ (İosif)" "AZİZ YUSUF" yazmaktadır; sağda ortadaki sahnenin üstünde, "ΒΟΖΔΒΙΖΗΗΙC ...ΥΑΤΟ ..ΚΡΤΑ ΓΔΗΑ (Vozdvizhenie Sviatago Kresta Gospodnya)" "RABBİN KUTSAL HAÇIN YÜKSELTİLMESİ", Kutsal Haçın solundaki figürün halesinde, "ΜΑΚΑΡΙ.. (Makariy)" "ΜΑΚΑΡΙΟΣ", Kutsal Haçla aynı seviyede en sağdaki figürün halesinde, "...ΛΕΗΑ (Elena)" "Helena" yazmaktadır.

Sağ alt köşedeki sahnenin üstünde, "...ΟΚΡΟΒ .. ΠΡΤЪ Д БЦЫ (Pokrov Presviatoi Devi Bogoroditsı)" "ÇOK AZİZE BAKİRE TANRI DOĞURAN'IN KUTSAL KUŞAĞI" yazıtı bulunmaktadır. Meryem'in sağında üstte en sağdaki

figürün halesinde, “ДИМИТРИИ (Dimitriy)” “DEMETRIOS”, Demetrios’un soldaki figürün halesinde, “ГЕОРГ (Georgiy)” “GEORGIOS”, Georgios’un solundaki figürün halesinde, “ЕФРЕМЪ (Efrem)” “Ephrem”, Ephrem’in solundaki figürün halesinde, “АНГЛИ ГДНЪ (Angeli Gospodni)” “RABBİN MELEKLERİ”, Meryem’in sağında üstten ikinci sırada en sağdaki figürün halesinde, “САВА (Sava)” “Sava”, Sava’nın solundaki figürün halesinde, “С НИКОЛАЕ (Sviatoy Nikolai)” “AZİZ NIKOLAOS”, Nikolaos’un solundaki figürün halesinde, “ІОАННЪ ... (İoann ...)” “YAHYA...(İncil Yazarı)”, İncil Yazarı Yahya’nın solundaki figürün halesinde, “ІОАННЪ П (İoann Predteça)” “YAHYA İLK GELEN (Vaftizci Yahya)”; Meryem’in sağında en alt sırada en sağdaki figürün halesinde, “ЕПИΘΑΝІИ (Epifaniy)” “ΕΡΙΦΑΝΙΟΥΣ”, Epiphanius’un solundaki figürün halesinde, “С АНДРЕЙ (Sviatoi Andrei)” “Aziz Andreas”, Andreas’ın solundaki figürün halesinde, “РОМАНЪ (Roman)” “Romanos”, Romanos’un ellerinde açık rulonun üzerinde, “ДЕЛА ДНЕСЬ ПР.... СИЛ.. БОЖ... (Dela dnes silu Bozhiu...)” “BUGÜN EYLEMLER ... RABBİN GÜCÜ...”, sol üst köşede İsa figürünün haçlı halesinin solunda ve sağında, IC XC isim kısaltması bulunmaktadır.

En altta ortadaki sahnenin üstündeki yazıtta, “... АРХИСТРАТ.. МИХАЙЛА ИПРОЧІЙ СИЛ, (Arhistratiga Mihaila i proçih sil)” “BAŞ STRATEJİST MİKAEL VE DİĞER GÜÇLERİN ...”, Emmanuel İsa figürünün halesinin solunda ve sağında meleklerin tuttuğu madalyonların içinde IC ve XC isim kısaltması, XC yazan madalyonun üstünde yine meleğin tuttuğu madalyonda IC XC harfleri bulunmaktadır. İsa’nın üstünde merkezde bulunan başmelek figürünün halesinde, “С МИХАИЛЪ А (Sviatoi Mihail Arhangel)” “AZİZ BAŞMELEK MİKAEL”; Emmanuel İsa ile aynı seviyede en sağdaki figürün halesinde, “РАΘΑΙΛ (Rafail)” “Rafael”, Emmanuel İsa ile aynı seviyede en soldaki figürün halesinde, “ΑΘΙΛЪ (İofiiil)” “İOFIL”, İofil’in sağındaki figürün halesinde, “ΓΑΒΡΪΙΛЪ (Gavriil)” “GABRIEL” yazmaktadır. En altta soldaki sahnenin üstündeki yazıtta, “ΠΟΧΒΑΛΥ ... ΒЦЫ (Pohvalı ... Bogoroditsı)” “... TANRI DOĞURAN’A ÖVGÜLERİ” bulunmaktadır.

Meryem’in halesinde ΜΡ ΘΥ, Meryem’in üstünde bulutların içindeki İsa’nın halesinde IC XC, İsa’nın sağında en sağ figürün halesinde, “С ЗАХАРІЙ (Sviatoi

Zahariy)" "AZİZ ZEKERİYA", üstten sağda ikinci sırada en sağdaki figürün halesinde, "С ЄЗЕКІИЛЪ П (Sviatoi Ezekii Prorok)" "AZİZ PEYGAMBER EZEKIEL", Ezekiel'in sağında, "С ДАНІИЛ П (Sviatoi Daniil Prorok)" "AZİZ PEYGAMBER DANIEL", en alt seviyede Meryem figürünün altında bulunan figürün halesinde, "БАЛААМЪ (Valaam)" "Balaam" yazmaktadır; Meryem'in solunda en üst sırada sağdaki figürün halesinde, "АВРАМЪ (Avram)" "İBRAHİM", üstten ikinci sırada sağdaki figürün halesinde, "МОИСЕЙ (Moisei)" "MUSA", Musa'nın solundaki figürün halesinde, "ЗАХАРІЙ (Zahariy)" "ZEKERİYA" yazmaktadır. Açık rulolardaki ve diğer yazıtlar okunamamaktadır. Ortada en soldaki sahnenin üstündeki yazıtta, "ВОЗНЕСЕНІЄ ГДА НШЄГО ІСАХРТА (Voznesenie Gospoda Naşego İsus Hrista)" "RABBİMİZ MESİH İSA'NIN YÜKSELMESİ", İsa'nın halesinde IC XC harfleri, İsa'nın solunda "АНГЛИ (Angeli)" "MELEKLER" ve sağında, "...И (Gospodni)" "RABBİN" (Rabbin Melekleri), İsa'nın altında bulunan Meryem figürünün halesinde MP ΘΥ, Meryem'in solundaki melek figürün halesinde, "АНГЛИ (Angeli)" "MELEKLER", solundaki melek figürün halesinde, "ГДНИ (Gospodni)" "RABBİN" (Rabbin Melekleri) yazmaktadır; Meryem ile aynı seviyede en sağdaki figürün halesinde, "ІАКОВ (İakov)", "YAKUP", Yakup'un solundaki figürün halesinde, "ІОАННЪ (İoann)" "Yahya"; Meryem ile aynı seviyede en soldaki figürün halesinde, "ΘΟΜΑ (Foma)" "THOMAS", Thomas'ın sağındaki figürün halesinde, "ΠΕΤΡЪ (Piotr)" "PETRUS" yazmaktadır; ikinci sırada ortadaki sahnedenin üstünde, "СОШЕСТІЕ СТАГО ДХА НА АПТЛЪВ (Soshestie Sviatago Duha na Apostolov)" "KUTSAL RUH'UN HAVARİLERİN ÜZERİNE İNMESİ" yazmaktadır; Meryem'in halesinde MP ΘΥ, Meryem'in sağında en üst seviyede, "МАТΘΕЙ, (Matfei)" "MATTA", üstten ikinci sırada en sağdaki figürün halesinde, "ІАКОВЪ (İakov)" "YAKUP", Yakup'un sağındaki figürün halesinde, "ΘΟΜΑ (Foma)" "THOMAS", üstten üçüncü sıradaki figürün halesinde, "ΒΑΡΘΟΛΟ... (Varfolomei)" "BARTOLOMEOS", en alt sıradaki en sağ figürün halesinde, "ΘΙΛΙΠΠЪ (Filipp)" "Philip", Philip'in solundaki figürün halesinde, "АНДРЕЙ (Andrei)" "ANDREAS" yazıtı bulunmaktadır; Meryem'in solunda en üst seviyedeki figürün halesinde, "СІМОНЪ (Simon)" "SIMON", üstten ikinci sırada en soldaki figürün halesinde, "ІЮДА (İuda)" "YAHUDA", Yahuda'nın sağındaki figürün halesinde, "ІАКОВЪ

(İakov)” “YAKUP” yazıtı bulunmaktadır; bu sahnedeki diğer yazıtlar okunamamaktadır.

Bugünkü Durum: İkona yıpranmış, renkleri kararmış ve yer yer dökülmüştür. Çerçevenin sol kenarı eksiktir.

Tanıtım: İkona dokuz eşit parçaya bölünmüştür. En üst sırada solda, Meryem’e Müjde, ortada İsa’nın Doğumu, sağda İsa’nın Tapınağa Sunulması; orta sıra solda İsa’nın Göğe Yükselmesi, ortada Pentekost, sağda Haçın Yükseltilmesi; en alt sırada solda Meryem’e Övgü, ortada Emmanuel İsa’nın Çevresinde Melekler, sağda ise Kutsal Kuşak sahneleri bulunmaktadır.

Meryem’e Müjde sahnesinde sağda Meryem tam boy, dörtte üç profilden lacivert *khiton* üzerine bordo maphorion giymiş, sola Başmelek Gabriel’e dönük, ellerini öne uzatmıştır. Ortada tam boy Başmelek Gabriel sağ elini Meryem’e doğru uzatmış ve ona doğru bakmakta, İsa’yı müjdelemektedir. En soldaki başmelek figürü Meryem’e dönük, başı ters yöne çevrilmiş vaziyettedir. Başmelekler lacivert *khiton* üzerine kırmızı *himation* giymiştir. Üç figürün yüzünde huzur hissedilmekte, sütunlarla ayrılmış mimari unsur önündedir; en üstte beyaz saçlı ve sakallı Tanrı figürü bulutların arasında görülmektedir. En üst sırada ortadaki sahnede merkezde Bebek İsa haçlı halesiyle Meryem’in önünde yatar vaziyette, solda üç erkek figürü (Kahin Krallar) İsa’ya doğru eğilmişlerdir; sağda genç erkek figürü bulunmaktadır. Altta solda Yusuf düşünceli bir şekilde oturmakta, sağında ona doğru eğilmiş yaşlı bir erkek figürü görülmektedir. Sağda köşede İsa’nın ilk banyosu sahnesi yer almaktadır. Bu sahnenin en üstünde sağ ve sol köşelerde iki melek figürü yer almaktadır. En üst sırada sağdaki bölümde İsa’nın Tapınağa Sunulması sahnesinde sağda yaşlı rahibin kucağındaki İsa görülmekte, ortada lacivert *khiton* üzerine bordo maphorion giymiş Meryem, İsa ve rahibe dönük, ellerini kaldırmış vaziyettedir. Arkasında Anna, İsa’yı işaret etmektedir. Meryem ve Anna’nın arkasında Yusuf elindeki kumruları sunmaktadır. Tüm figürler tam boy tasvir edilmiştir.

Orta sırada solda İsa’nın Göğe Yükselmesi sahnesinde, alt yatay seviyede eksende Meryem tam boy ellerini kaldırmış orans duruşundadır. İki yanında

başmelekler bulunmaktadır. Bu üç figürün sağında ve solunda ikişer havari figürü yer almaktadır. Üste dört meleğin çevrelediği mandorla içinde İsa tahtta oturur vaziyette iki elini kaldırmış takdis işareti yapmaktadır. Ortadaki Pentekost sahnesinde merkezde Meryem oturur vaziyette, sağında ve solunda altışar havari Meryem'e dönük ellerini ona doğru kaldırmış olarak tasvir edilmiştir. Orta sırada sağdaki Haçın Yüceltilmesi sahnesinde merkezde İsa'nın çarmıha gerildiği haç, haçın arkasında piskoposluk giysileri içinde haç kollarını tutan Makarios bulunmaktadır. Makarios'un iki yanında diyakozlar, en solda imparatorluk giysisi ve tacıyla çarmıha dönük I. Konstantinos ve en sağda imparatorluk giysileri ve tacıyla çarmıha dönmüş vaziyette annesi Helena görülmektedir.

En alttaki sırada merkezde Meryem tahtta oturur vaziyette elleri orans duruşundadır. Meryem'in sağında, solunda ve altta ona dönük durumda ellerinde açık rulolar bulunan peygamber figürleri yer almaktadır. En üstte bulutların arasında Emmanuel İsa tasviri bulunmaktadır. En altta ortada, Emmanuel İsa figürünün çevresinde başmelekler ve altta kırmızı Seraph figürü bulunmaktadır. Sağda Kutsal Kuşak sahnesinde üst seviyede eksende elinde Kutsal Kuşak bulunan tam boy Meryem figürü kollarını iki yana açmış vaziyette, kollarında kırmızı kutsal kuşağı tutmakta, sağ elinde yukarı doğru açılan bir *ilitarion* bulunmaktadır. Sol üst köşede beyaz bulutların içinde ise diz çökmüş İsa sol eliyle takdis işareti yapmakta sağ eliyle aşağı doğru uzanan *ilitarion* tutmaktadır. Meryem'in arkasında, kademeli olarak, sağda bulutların arasında dört sıra dizilmiş melekler, azizler, azizeler, piskoposlar tam boy resmedilmiştir. Grup Meryem'e dönük dua etmektedir. Sahnede ayrıca tam boy elinde ilahilerin yazılı olduğu *kontakion* bulunan ilahi yazarı Romanos, Vaftizci Yahya, tacı ile imparator, imparatoriçe, piskopos tasvirleri yer almaktadır.

İkonada, kızıl kahverengi, kırmızı, lacivert ve sarı tonlarında renkler kullanılmıştır. Çerçeve kızıl kahverengidir. Sağda iki menteşe bulunmaktadır.

(Sana Mübarek Demek) Sana Değer, “Gerçek Buluşma”⁵⁴: Достойно Есть (Dostoino Est)

Kat. No: 47

Envanter No: 13099

Boyut: 56,5 x 49,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: İkonada çerçevede üstten başlayan yazıt ortadaki şeritte devam etmektedir. Çerçevede üstte: “... БОГЪ ...КО ВОИСТИННУ БЛА...ТИ СЛ БЦУ

... БЛЖЕННЮЮ ... БГА НАШЕГО (...Boga ... ko voistinu blagoslovlyati sya Bogoroditsy... Blazhennuiu... Boga nashego...)", Alt ve üst bölümü birbirinden ayıran kahverengi düz şeritte (cümlelerin devamı): “ЧЕСНЪИШУ ХЕРУВИМЪ ИСЛАВИЪИШУЮ ВОІСТИНУ СЕРАФІМЪ БЕЗЫСТАЛЪНІА БГА СЛОВА РОЖДШУЮ (Çestneişu Heruvımı i slavishuiu voistinu Serafımı bezustalñiya Boga Slova Rozhdşuiiu)” “...TANRI ... GERÇEKTEN MÜBAREK İLE DOLU... BİZİM TANRI'YA ... DÜRÜST OLAN KHERUBİM VE SERAPHİM TARAFINDAN TANRI'NİN SÖZÜNÜ (İsa'yı) DOĞURAN (Meryem) HİÇ DURMADAN ÖVÜLÜR”. Çerçevede solda altta; yukarıdan aşağıya doğru: “НАЧАЛА (Naçala)” “BAŞLANGIÇLAR”, “ВЛАСТИ (Vlasti)” “HÜKÜMETLER”, “ПРЕСТОЛИ (Prestoli)”, “...ТАНТЛАР”, “ГДНИ (Gospodni)” “RABBİN” yazmaktadır.

İkonayı yukarıdan aşağıya bölen dikey düz şeritte, altta; üstten alta doğru; “СИЛЫ (Sili)” “KUVVETLER”, “ГОСПОДСТВА (Gospodstva)”, “НАКІМІЙЕТLER”, ..., “ГДНИ (Gospodni)” “RABBİN” yazmaktadır.

⁵⁴ Bizans Liturjisine ait Akathistos ilahisinde “Sana Mübarek demek gerçekten Sana değer, Theotokos, Her Zaman Mübarek, bizim Tanrı Annemiz. Kherubim'den daha onurlu ve Serafim'den kıyaslanamaz ihtişamlı olan...” (Tradigo, 2006, s. 191).

Üstte soldaki bölümde; solda; “АНГЛИ (Angeli)”, “ MELEKLER”, sağda “ГДНИ (Gospodni)”, “RAB’A AIT” (Rabbin Melekleri), Meryem’in omuzunun üstünde solda ve sağda MP ve ÖY harfleri yazmaktadır; Meryem ile aynı seviyede en sağdaki figürün elindeki açık ruloda: “ДОСТОЙНО ЕСТЬ АКО ВОИСТИНН.. БЛАЖ... Т.. БЦҮ ПРИСНО БЛАЖЕННҮЮ ПРЕНЕ...(Dostoino est iako voistinno Blazhiti tia Bogorodistu Prisno Blazhennuiu prene...)” “SENİ YÜCELTMEYE GERÇEKTEN LAYIK, TANRI’NIN ANNESİ, HER ZAMAN KUTSANMIŞ VE TERTEMİZ...”; Meryem’in seviyesinde en soldaki figürün elindeki açık ruloda: “ΩΤΕΒЪ РАДУЕТСА ... РАДОВАННАА К ... ІСАТВАРЕН.. АРХН.. (O tebe raduetsya ... radovannaya k ... i sotvorenn.. arhangel..)” “SENİN SAYENDE SEVİNİYOR... NEŞE DOLU... YARATILMIŞ OLAN.. BAŞMELEK”; alt seviyede sağda en alt sıradaki sağdan üçüncü figürün halesinde, “ПР ІΩНА (Prorok İona)” “PEYGAMBER YUNUS”, alttan ikinci sırada en sağdaki figürün halesinde, “МІХЕЙ (Mihei)” “MİKA”, solda en alt seviyede soldan yedinci, elinde açık rulo bulunan figürün halesinde, “ІΩАННЪ ПР.. (İoann ...)” “YAHYA” yazıtı okunmakta; sağda alttan ikinci sırada, sağdan üçüncü figürün elindeki açık ruloda, “... ВСЕХ ТВАРЕЙ СУЩИХ БГА (Vseh tvarei suşih Boga)” “...TÜM YARATILMIŞ OLANLARIN TANRIYA” yazmaktadır; bu bölümdeki diğer yazıtlar okunamamaktadır.

Üstte sağ bölümde; solda “АНГЛИ (Angeli)” “MELEKLER”, sağda “ГДНИ (Gospodni)” “RAB’A AIT” (Rabbin Melekleri), solda üstte Meryem’in halesinin üstünde madalyon içinde solda ve sağda MP ve ÖY yazmaktadır. İsa’nın omuzunun sağında ve solunda IC XC harfleri bulunmaktadır. En alt sırada sağdan ikinci figürün elindeki açık ruloda, “АЗЪ ВИДЕЛЪ... (Az videl ...)” “BEN GÖRDÜM...”; en alt sırada soldan üçüncü figürün halesinde, “НАУМЪ (Naum)” “NAHUM”; sağda en alt sırada sağdan üçüncü figürün elindeki açık ruloda, “ПРЕМУДРОСТЬ ГДА СЕРЪЦЕ... (Premudrost Gospoda serdtse....)” “RABBİN ÇOK BÜYÜK BİLGELİĞİ KALBİMİZE...” yazmaktadır; solda alttan ikinci sırada soldan dördüncü figürün halesinde, “ЛУКА (Luka)” “LUKA” yazıtı bulunmaktadır, bu bölümdeki diğer yazıtlar okunamamaktadır.

Sağda alttaki bölümde; üstte beyaz şeritte; “СУЩЮ БЦҮ ТА ВЕЛИЧАЕМЪ (Suşuiu Bogoroditsy Tia Velichaem)” “VAR OLAN TANRI’YI DOĞURANI (Meryem’i) ÖVÜYORUZ” yazmaktadır; sağda en alt sırada en sağdaki figürün halesinde, “СЕРГІЙ (Sergiy)” “SERGIOS”, Sergios’un solundaki figürün halesinde, “АНТОНІ.. (Antoniy)” “ANTONIUS”, sağda alttan ikinci sırada sağdan ikinci figürün halesinde, “МАРІА... (Maria...)” “MERYEM...” yazıtı bulunmaktadır. Solda en alt sırada soldan ikinci figürün halesinde, “ІОАСАΘЪ ЦРЕВИЧЪ (İoasaf tsareviç)” “PRENS IOASAF”; alttan ikinci sırada soldan dördüncü figürün halesinde, “АЛЕХІ... (Aleksiy)” “ALEKSIOS”; soldan altıncı figürün halesinde, “ПЕТР (Piotr)” “PETRUS” yazıtı okunmaktadır; bu bölümdeki diğer açık rulo ve halelerdeki yazıtlar okunamamaktadır.

Sol alttaki bölümde en alt sırada merkezdeki başmeleğin sol elinde tuttuğu Kutsal Ekmek üstünde İsa’nın isim kısaltması IC XC bulunmaktadır.

Bugünkü Durum: İkona yıpranmış, renkleri kararmış, yer yer dökülmüş ve delikler vardır. Çerçevenin sol ve üst kenarı, sol alt köşesi eksiktir.

Tanıtım: Bizans liturjisinde takdis töreninden sonra söylenen Tanrı Anası Meryem’e adanmış ilahilerden esinlenilmiştir. Tanrı Anası Meryem, peygamberler, azizler ve kilise babaları ile çevrelenmiştir.

İkona dört bölüme ayrılmıştır. Saat yönünde; solda üstteki bölümde, siyah zeminde, merkezde mandorla içindeki Meryem koyu kahverengi maphorion giymiş tahtta oturur vaziyette, kucağında açık kahverengi *himation* giymiş çocuk İsa figürü yer almaktadır. Meryem’in çevresinde peygamberler ve melekler bulunmaktadır. Altta ise Habakkuk, Musa, Kilise babaları ve Aziz Paulus, İskenderiyeli Cyril, Gregorius, Basileus ve diğer azizler bulunmaktadır. Figürler ellerinde vahiy ve kehanet metinleri bulunan açık rulo tutmaktadır.

Üstte sağda, merkezde lacivert *khiton* üzerine bordo maphorion giymiş orans duruşundaki Meryem’in çevresinde kademeli şekilde peygamberler ve azizler bulunmaktadır. En üstte sağda ve solda iki melek figürü uçar durumdadır. Mandorlanın altında ve çevresindeki tüm figürler Meryem’e dönüktür.

Altta sağdaki bölümde, Tanrı Anası Meryem siyah çerçevesi kırmızı mandorla içinde kucağında çocuk İsa tahtta oturur vaziyettedir. Meryem lacivert *khiton* üzerine bordo maphorion giymiştir. Mandorlanın iki tarafında birer aziz, tam boy dörtte üç profilden Meryem'e dönük, bir eliyle ilahilerin bulunduğu açık rulo, diğeri eliyle krem rengi şeridi tutmaktadır. Mandorlanın altında sağda ve solda iki sıra halinde piskopos, keşiş grubu dua etmektedir.

Altta soldaki bölümde, Yanan Çalılıkta olduğu gibi yıldız içinde, ayakta tam boy Meryem ve kucağında Çocuk İsa figürü bulunmaktadır. Meryem lacivert *khiton* üzerine bordo maphorion giymiştir. Çocuk İsa'nın giydiği *himation* açık kahverengidir. Çevrelerindeki kareler kiremit rengi, kırmızı, koyu kahverengi ve lacivert tonlarındadır. Altta merkezde tam boy cepheden Meryem, iki tarafında azizler yer almaktadır. Sağda ve solda bütün figürler tam boy Meryem'e dönüktür.

Üstteki iki sahne ve altta sağdaki sahnede, Meryem mandorlanın altında eksendeki merdiven ile dünyevi olaylardan ayrılmış, göksel cenneti temsil etmektedir. Merdiven koyu yeşil tonlarında kademelerden oluşmaktadır. İkonada çerçeve ve sahneleri bölen yatay ve dikey şeritler koyu sarıdır. Çerçeve üstte ve yatay şeritte yazıt bulunmaktadır.

4.5. İSA KONULU İKONALAR

Vaftiz, İsa'nın Vaftizi⁵⁵: Крещение Господне (Kreshenie Gospodne)

Kat. No: 48

Envanter No: 13042

Boyut: 31,5 x 27,7 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: En üstte merkezde bulunan Tanrı figürünün sağında, "Г..ОДЪ (Gospod)" "RAB" yazmaktadır; Kutsal Ruhunu simgeleyen beyaz güvercinin solunda ve

sağında IC ve XC monogramı İsa Mesih bulunmaktadır; Vaftizci Yahya'nın üstündeki yazıtta: "СТЫЙ ДХЪ (Sviaty Duh)" "Kutsal Ruh", İsa'nın sağındaki meleklerin üstünde, "АНГЛИ ГДНИ (Angeli Gospodni)" "RABBİN MELEKLERİ", okunmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkona tahrip olmuş, boyları dökülmüş ve böceklerin neden olduğu delikler oluşmuştur. Çerçevenin üst köşeleri ile sağ alt köşesi eksiktir.

Tanıtım: Merkezde Erden nehri içinde İsa, solda kayalıklar üzerinde duran Vaftizci Yahya tarafından vaftiz edilmektedir.

İsa merkezde cepheden ayakta, beline beyaz bez örtülmüş, kahverengi saçlı, bıyıklı ve sakallıdır; kaburgaları vurgulanmış zayıf bir figür olarak tasvir edilmiştir. Solunda kahverengi giysili Vaftizci Yahya dörtte üç profilden, İsa'ya doğru eğilmiş vaftiz etmektedir. İsa'nın sağında sivri beyaz kanatlı üç melek İsa'ya doğru saygı ile eğilmiş giysisini tutmaktadırlar. İsa'nın başının üstünde kutsal ruhu simgeleyen beyaz güvercin bulunmaktadır. Vaftiz sahnesi yeni kurtarıcının ortaya çıkışını

⁵⁵ Vaftiz sahnesi için bkz. Ouspensky ve Lossky, 1982, s. 164-167; Schiller, 1971, s. 127-143; Spitzing, 1989, s. 294-296.

vurgulamakla birlikte İsa'nın çıplak olarak tasvir edilmesi Adem'i anımsatmaktadır. İsa ile aynı eksende üst seviyede bulutların sınırladığı gök kubbe içerisinde Tanrı'yı simgeleyen yaşlı erkek figürü mandorla içindedir. Figür beyaz giysili ve beyaz saçlı, sakallıdır. Tanrı figürünü çevreleyen bulutlar pembe ve üst bölüme yayılmış, çerçeveye kadar devam etmektedir.

Zeminde figürlerin üstünden buluta kadar olan bölüm koyu yeşil, alt bölüm kahverengidir; çerçeve kızıl kahverengidir. İkonanın renkleri sol alt kısımdan başlayarak yukarı doğru kararmıştır, renklerin kararmasından dolayı ayrıntılar görülememektedir.

Kaynak:

“Bu sırada İsa, Yahya tarafından vaftiz edilmek üzere Celile'den Şeria Irmağı'na, Yahya'nın yanına geldi. Ne var ki Yahya, “Benim senin tarafından vaftiz edilmem gerekirken sen mi bana geliyorsun?” diyerek O'na engel olmak istedi.

İsa ona şu karşılığı verdi: “Şimdilik buna razı ol! Çünkü doğru olan her şeyi bu şekilde yerine getirmemiz gerekir.” O zaman Yahya O'nun dediğine razı oldu” (Matta, 3: 13-16).

“O günlerde Celile'nin Nasıra Kenti'nden çıkıp gelen İsa, Yahya tarafından Şeria Irmağı'nda vaftiz edildi. Tam sudan çıkarken, göklerin yarıldığını ve Ruh'un güvercin gibi üzerine indiğini gördü. Göklerden, “Sen benim sevgili Oğlum'sun, senden hoşnudum” diyen bir ses duyuldu” (Markos, 1:9- 11).

“Bütün halk vaftiz olduktan sonra İsa da vaftiz oldu. Dua ederken gök açıldı ve Kutsal Ruh, bedensel görünümde, güvercin gibi O'nun üzerine indi. Gökten, “Sen benim sevgili Oğlum'sun, senden hoşnudum” diyen bir ses duyuldu” (Luka,3:21-22).

Kat. No: 49

Envanter No: 13108

Boyut: 37 x 44,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 19. yüzyıl

Yazıt: Çerçevenin üst kenarındaki yazıtta “БОГОЯВЛЕНІЄ ГДА ...ІСА ХРТА (Bogoiavlenie Gospoda... İsus Hrista)” “RABBİMİZ MESİH İSA’NIN ... EPIPHANIASI” bulunmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonada renkler kararmış ve boyası yer yer dökülmüştür.

Tanıtım: Merkezde Erden nehri içinde İsa, solda kayalıklar üzerinde duran Vaftizci Yahya tarafından vaftiz edilmektedir. Nehrin diğer yanında kırmızı ve lacivert giysiler içindeki üç melek İsa'ya yönelmiş, ellerinde örtü tutarak İsa'nın kutsanmasını izlemektedirler. Meleklerin elleri saygı ifadesi olarak tuttıkları örtü ile örtülmüştür. İsa ile aynı eksende üstte bulutların sınırladığı gök kubbe içerisinde Tanrı'yı simgeleyen yaşlı erkek figürü mandorla içinde oturmuş, sol elinde İsa'yı meshetmek üzere globus formunda içi yağ dolu şişe tutmakta, sağ eliyle kutsar pozisyonundadır. İsa'nın başının üzerinde hale içinde güvercin imgesi Kutsal Ruhun İsa'nın üzerine inişini simgeler. İsa'nın ayaklarının alt bölümünde dünyevi boyutu ifade eden yerküre resmedilmiştir. Figürlerin başı altın yıldızla yapılmış halelidir. Tanrı'nın başı halesinin içinde yıldızla çevrilidir. İsa'nın çıplak bedeni çoğunlukla suyun içinde gösterilirken bu örnekte bedeninin tamamı açıktır. İsa orta yaşlı, uzun kahverengi saçlı ve kısa sakallıdır.

Geç dönem Bizans resimlerinde olduğu gibi figürlerde anatomik oranların bozulduğu izlenir. Başlar küçük, gövde, bacaklar ve kollar uzun, el ve ayaklar küçüktür. Hareketli figürlerin uçuşan giysilerinde kumaş kıvrımlarının altından vücut hatlarının belirgin ayrıntıları izlenebilmektedir. Yahya'nın ve meleklerin

giysilerinin renk tonlamalarıyla ifadesi, meleklerin kanatlarında, doğanın ve nehrin aktarılmasında ayrıntıcı çizgisel üslup dönemin özelliklerini yansıtır. Yahya'nın ve öndeki iki meleğin İsa'ya yönelen bakışlarına karşın, arkadaki melek Tanrı'ya yönelmiştir. Yahya'nın bulunduğu kayalıkların sert, geometrik çizgilerle, turuncu ve beyazın karşıt tonlarda kullanımı geriye doğru derinlik yaratmaktadır. Meleklerin bulunduğu zeminin gri, yeşil ve beyaz tonlardaki farklı renk kullanımıyla aktarılması da ruhani boyutun ayırd edilmesini sağlamıştır.

İkonada zemin ve çerçeve nefti yeşildir, çerçevede sol üst bölümde bir menteşe bulunmaktadır; bu durum ikonanın templonda kullanıldığını göstermektedir.

Kat. No: 50

Envanter No: 13118

Boyut: 36,5 x 44,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 19. yüzyıl

Yazıt: Çerçevenin üst kenarındaki yazıtta: “БОГОЯВЛЕНІЄ ...ІСА ХРТА” “Bogoiavlenie... İsa Hrista” “MESİH İSA'NIN ... EPIPHANIASI” bulunmaktadır. İsa'nın haçlı halesinde

О ω N (Ben Ben'im) yazmaktadır. Üstte merkezdeki Tanrı figürünü çevreleyen kırmızı mandorlada, “ГДЪ САВАΩΘЪ (Gospod Savaof)” “RAB SABAOOTH”; İsa'nın sağındaki üç meleğin üstünde, “АГЛИ ГДНИ (Angeli Gospodni)” “RABBİN MELEKLERİ”; İsa'nın üstünde bulunan hale içinde bulunan Kutsal Ruh'un üstünde, “СТЫЙ ДХЪ (Sviatıy Duh)” “KUTSAL RUH”; Vaftizci Yahya'nın halesinin üstünde, “Іωανъ Пртчъ (İoann Predteça)” “Yahya İlk Gelen” yazmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonanın renkleri kararmış, boyası yer yer dökülmüştür. Çerçeve de sağda üstten aşağı doğru çatlak bulunmaktadır.

Tanıtım: Merkezde Erden nehri içinde İsa, solda turuncu kayalıklar üzerinde duran Vaftizci Yahya tarafından vaftiz edilmektedir. Nehrin sağında kırmızı, lacivert, kahverengi giysiler içindeki sivri sarı kanatlı üç melek İsa'ya yönelmiş, ellerinde örtü tutarak İsa'yı izlemektedir. İsa ile aynı eksen de üstte bulutların sınırladığı gök kubbe içerisinde altın yıldız halesinin içinde yıldız bulunan Tanrı'yı simgeleyen yaşlı erkek figürü kırmızı mandorla içinde oturmuş, sol elinde İsa'yı meshetmek üzere globus formunda içi yağ dolu şişe tutmakta, sağ eliyle kutsar pozisyonundadır. İsa'nın başının üzerinde hale içinde güvercin Kutsal Ruh'u simgelemektedir. İsa'nın ayaklarının alt bölümünde turuncu yerküre tasviri bulunmaktadır. Figürlerin başı altın yıldızla yapılmış halelidir. İsa'nın vücudu tamamen açıkta, tüm figürler esmerdir. İsa orta yaşlı, uzun kahverengi saçlı ve kısa sakallıdır.

Figürlerde başlar küçük, gövde, bacaklar ve kollar uzun, el ve ayaklar küçüktür. Figürlerin hareketleri giysilerdeki çizgiler ve renk tonlamaları ile sağlanmıştır. Merkezde İsa'nın içindeki Erden nehrini temsil eden koyu lacivert bölümde kıvrımlı çizgiler ve renk tonlamaları ile suyun akışı tasvir edilmiştir. Yahya'nın bulunduğu kayalıkların geometrik çizgilerle, turuncu ve beyazın karşıt tonlarda kullanımı geriye doğru derinlik yaratmakta; meleklerin bulunduğu zeminin gri, yeşil ve beyaz tonlardaki farklı renk kullanımıyla aktarılması da göksel boyutu vurgulamaktadır.

İkonada zemin ve çerçeve koyu sarıdır.

Kat. No: 50 (İkonanın Diğer Yüzü)

Envanter No: 13118

Boyut: 36,5 x 44,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 19. yüzyıl

Yazıt: Çerçeve: "С... ТРЦА (Sviataya Troitsa)" "AZİZ ÜÇLÜ"; soldaki figürün halesinde: "Смој Авраамъ (Sviatoi Avraam)" "Aziz İbrahim", sağdaki figürün halesinde: "Смаіа Сарра (Sviataia Sarra)", "Azize Sarra" yazmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonanın boyası yer yer dökülmüştür.

Tanıtım: Merkezde masanın etrafında kanatlı üç melek figürü görülmektedir: ortada masanın arkasında oturan İsa, solda masanın üstüne oturan Tanrı ve sağda yine masanın üstüne oturan figür ise Kutsal Ruh'u temsil etmektedir. Baba, Oğul ve Kutsal Ruh üç melek şeklinde tasvir edilmiştir.

Masanın çevresinde oturan üç figürden ortadaki İsa, kahverengi saçlı, sarı haleli, kırmızı kanatlı, kırmızı *khiton* üzerine lacivert *himation* giymiştir. Soldaki Tanrı figürü kahverengi saçlı, sarı haleli, kırmızı kanatlı, lacivert *khiton* üzerine kırmızı *himation* giymiştir. Sağdaki Kutsal Ruh'u temsil eden melek, kahverengi saçlı, sarı haleli, kırmızı kanatlı, kırmızı *khiton* üzerine kahverengi *himation* giymektedir. Masanın üstünde üç kalıs bulunmaktadır; üç melek figürünün birer elleri kalislere uzanmış durumda, başları hafif yana eğilmiş, aşağıya bakmaktadırlar. Sağdaki ve soldaki meleğin ayaklarının altında, altı turuncu, üstü bej rengi *podest* bulunmaktadır. Solda ayakta, kızıl saçlı ve sakallı ve kırmızı *khiton* üzerine lacivert *himation* giymiş figür İbrahim'dir. Dörtte üç profilden, İsa'ya yönelmiş vaziyettedir. Sağda ayakta, lacivert *khiton* üzerine kırmızı maphorion giymiş kadın figürü Sara'dır. O da İsa'ya yönelmiş, dörtte üç profilden tasvir edilmiştir.

İbrahim ve Sara masanın çevresindeki Kutsal Üçlü'ye saygı ile yiyecek sunarken görülmektedir. Altta ortada, yeşil tonlarındaki kayalıklarda; kırmızı giysili, diz çökmüş buzağıyı kesen yardımcı ve buzağı bulunmaktadır. Arka düzlemde, solda İbrahim'in çadırını temsil eden mimari unsur görülmekte, ortadaki ağaç ve kayalıklar Mamre meşeliğini temsil etmektedir.

Zemin ve çerçeve koyu sarı, üstte sağdaki kayalıklar turuncunun tonları, yapı gri, yeşil ve kahverengi, ağacın gövdesi pembe, dalları koyu yeşildir.

İkonada Bizans ikonografi geleneği devam etmektedir. Çizgisel üslup görülmekle birlikte figürlerdeki hareket, giysilerdeki renk tonlamalarıyla verilmektedir.

Kat. No: 51

Envanter No: 13551

Boyut: 35,5 x 38 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: İsa figürünün, üstte sağında IC ve XC monogramı İsa Mesih bulunmaktadır. İkonanın çerçevesinin üst bölümünde; Tanrı figürünün bulunduğu bulutun solunda: “БОГОЯВЛЕНИЕ (Bogoyavlenie)” “ΕΠΙΦΑΝΙΑ”, sağında: “ГДНЯ” “RABBİN” (RABBİN ΕΠΙΦΑΝΙΑΣΙ) yazmaktadır. Tanrı figürünün elindeki açık ruloda, “СЕЙ ЕСТЬ СЫНЪ МОІ ВОЗЛЮБЛЕННЫ ОНЕМЖЕ БЛАГОВОЛ...” (Sei est Sın moi vozliublenniy o nem zhe blagovolenie...)” “SEVGİLİ OĞLUM BUDUR, O'NDAN HOŞNUDUM...” (Matta, 3:17) yazıtı bulunmaktadır; Tanrı figürünün altındaki Kutsal Ruh'un solunda ve sağında, “ДХЪ СТЫЙ (Duh Svyatyı)” “KUTSAL RUH” yazmaktadır. Vaftizci Yahya'nın halesinde, “ІОАННЪ ПРТЧ (İoann Predteça)” “İLK GELEN YAHYA”

yazmaktadır; sağdaki üç meleğin halelerinde, “A.Γ. (Angeli Gospodni)” “RABBİN MELEKLERİ” yazıtı bulunmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkona tahrip olmuş, boya ları dökülmüş ve köşeleri eksiktir.

Tanıtım⁵⁶: Merkezde Erden nehri içinde İsa, soldaki Vaftizci Yahya tarafından vaftiz edilmektedir. İsa merkezde dörtte üç profilden sola dönük ayakta ve eğilmiştir; kahverengi saçlı ve sakallıdır. Solunda devetüyünden giysisi üzerine lacivert *himation* giymiş Vaftizci Yahya hafif İsa'ya doğru eğilmiş vaftiz etmektedir. İsa'nın sağında üç melek kırmızı giysileri içinde, İsa'ya doğru saygı ile eğilmiştir; en öndeki melek beyaz giysisini tutmaktadır. İsa'nın başının üstünde, yıldız içinde kutsal ruhu simgeleyen beyaz güvercin bulunmaktadır. İsa ile aynı eksende üstte Tanrı'yı simgeleyen yaşlı erkek figürü, bir eli takdis eder diğer eliyle açık rulo tutar vaziyette mandorla içinde oturmaktadır. Gri bulutların içindeki Tanrı figürünün halesinin içinde yıldız bulunmaktadır. Diğer vaftiz sahnelerinden farklı olarak bulutların içindeki Tanrı figürü geniş yer tutmaktadır.

Nehir koyu mavi, Vaftizci Yahya'nın bulunduğu bölüm yeşil; bulutlar gri, çevresi sarı ve Tanrı figürünün bulunduğu bölüm açık yeşildir. Tüm figürlerin haleleri sarıdır. Figürler çizgilerle belirlenmiş, giysilerde ve meleklerin kanatlarında derinlik vermek için renk tonlamaları kullanılmıştır. Çerçeve sarıdır, soldaki iki menteşe ikonanın bir diptykonun sağ parçası olduğunu gösterir.

⁵⁶ Envanter kayıtlarında diğer yüzündeki “İstanbul'daki Balıklı Ayazması'nın Şifalı Suları” sahnesinin olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Bu sahne ile ilgili envanter bilgisine ulaşılamamıştır.

Metamorphosis⁵⁷: Преображение Господне (Preobrazhenie Gospodne)

Kat. No: 52

Envanter No: 13112

Boyut: 36,5 x 44,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 19. yüzyıl

Yazıt: İsa'nın halesindeki haçta O ω N (Ben Ben'im) harfleri bulunmaktadır; İsa'nın sağındaki figürün halesinde, "Моисей (Moisei)" "Musa" yazmaktadır. Alt seviyede en soldaki figürün halesinde, "Петръ (Piotr)" "Petrus", Petrus'un sağındaki figürün halesinin üstünde, "Іоаннъ (İoann)" "Yahya" yazmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonanın yüzeyi kir ve is nedeniyle kararmıştır. Çerçevenin boyası yer yer dökülmüş, kahverengi lekeler mevcuttur; sağ alt köşe eksiktir.

Tanıtım: İsa merkezde cepheden, ayakta, ortası lacivert yıldız ve çizgisel motiflerle bezeli, çevresi açık mavi mandorla içinde, ışınlar saçarak dağın üstünde yerden yükselmiş ve iki yanında Musa ve İlyas peygamberler İsa'ya dönük vaziyettedir. Bu üç figürün altında, Petrus, Yuhanna ve Yakup yerde korkuyla bakmaktadırlar.

Üstte merkezde kayalıklar üzerindeki İsa sağ eli ile takdis işareti yapmakta, sarı renkli *khiton* ve üzerine açık sarı ve beyaz *himation* giymektedir. Başında sarı halesi, çevresinde kırmızı renkli ışınlar bulunmaktadır. Sağında, elinde Tevrat ile Musa açık alınlı ve kahverengi saçlı sakallı, lacivert *khiton* üzerine koyu kırmızı *himation* giymiş, İsa'ya doğru saygıyla yönelmiştir. Solda ise İlyas, uzun

⁵⁷ Metamorphosis sahnesi için bkz. Ouspensky ve Lossky, 1982, s. 209-212; Schiller, 1971, s. 145-152; Spitzing, 1989, s. 304-306.

kahverengi saçlı sakallı, kırmızı *khiton* ve üzerine lacivert *himation* giymiş, iki eliyle İsa'yı işaret eder vaziyette saygıyla eğilerek yönelmiştir.

Üstteki figürlerin altında üç havari: Petrus, Yuhanna ve Yakup bulunmaktadır. Petrus olduğu düşünülen soldaki figür, başı aşağı doğru düşmüş şekilde yüzünü İsa'ya dönmüş, kahverengi giysi içinde ve yüzünde şaşkınlık ve korku ifadesi vardır. Ortada Yuhanna ise diz üstü, yüzü yere bakar ve sol eli ile yüzünü tutar şekilde kırmızı giysilidir. Sağdaki figür ise Yakup olup ayakları yukarıda, başı aşağıda, korku içinde İsa'ya bakar vaziyette ve lacivert giysili tasvir edilmiştir. İkonanın sol üst köşesinde, Tabor Dağı'nın bulunduğu Kudüs'ü temsil eden yapı grubu yer almaktadır.

Tüm figürlerin haleleri sarı yıldızlıdır. Tabor Dağı kayalıkları, havarilerin bulunduğu bölümde, ortada yeşil ve beyaz; yanlarda kahverengi ve beyaz tonlarda çizgiler ve renk tonlamaları ile belirlenmiştir. İkonada çizgisel üslup benimsenmiştir. Zemin ve çerçeve nefti yeşildir. İkonada sağdaki menteşe templonda kullanıldığını işaret etmektedir.

Kaynak:

“Altı gün sonra İsa, yanına yalnız Petrus, Yakup ve Yakup'un kardeşi Yuhanna'yı alarak yüksek bir dağa çıktı. Onların gözü önünde İsa'nın görünümünü değiştirdi. Yüzü güneş gibi parladı, giysileri ışık gibi bembeyaz oldu. O anda Musa'yla İlyas öğrencilere göründü. İsa'yla konuşuyorlardı. Petrus İsa'ya, “Ya Rab” dedi, “Burada bulunmamız ne iyi oldu! İstersen burada üç çardak kurayım: Biri sana, biri Musa'ya, biri de İlyas'a.”

Petrus daha konuşurken parlak bir bulut onlara gölge saldı. Buluttan gelen bir ses, “Sevgili Oğlum budur, O'ndan hoşnudum. O'nu dinleyin!” dedi.

Öğrenciler bunu işitince, dehşet içinde yüzüstü yere kapandılar. İsa gelip onlara dokundu, “Kalkın, korkmayın!” dedi. Başlarını kaldırıncaya İsa'dan başka kimseyi göremediler.

Dağdan inerlerken İsa onlara, “İnsanoğlu ölümden dirilmeden, gördüklerinizi kimseye söylemeyin” diye buyurdu.

Öğrencileri O'na şunu sordular: “Peki, din bilginleri neden önce İlyas'ın gelmesi gerektiğini söylüyorlar?”

İsa, “İlyas gerçekten gelecek ve her şeyi yeniden düzene koyacak” diye yanıtladı. “Size şunu söyleyeyim, İlyas zaten geldi, ama onu tanımadılar, ona yapmadıklarını bırakmadılar. Aynı şekilde İnsanoğlu da onların elinden acı çekecektir.” O zaman öğrenciler İsa'nın kendilerine Vaftizci Yahya'dan söz ettiğini anladılar (Matta,17:1-13).

Altı gün sonra İsa, yanına yalnız Petrus, Yakup ve Yuhanna'yı alarak yüksek bir dağa çıktı. Onların gözü önünde İsa'nın görünümünü değiştirdi. Giysileri göz kamaştıracı bir beyazlığa büründü; yeryüzünde hiçbir çamaşırcının erişemeyeceği bir beyazlıktı bu. O anda Musa'yla İlyas öğrencilere göründü. İsa'yla konuşuyorlardı.

Petrus İsa'ya, “Rabbî, burada bulunmamız ne iyi oldu! Üç çardak kuralım: Biri sana, biri Musa'ya, biri de İlyas'a” dedi. Ne söyleyeceğini bilmiyordu. Çünkü çok korkmuşlardı.

Bu sırada bir bulut gelip onlara gölge saldı. Buluttan gelen bir ses, “Sevgili Oğlum budur, O'nu dinleyin!” dedi.

Öğrenciler birden çevrelerine baktılar, ama bu kez yanlarında İsa'dan başka kimseyi göremediler.

Dağdan inerlerken İsa, İnsanoğlu ölümden dirilmeden orada gördüklerini hiç kimseye söylememeleri için onları uyardı. Bu uyarıya uymakla birlikte kendi aralarında, “Ölümden dirilmek ne demek?” diye tartışıp durdular.

İsa'ya, “Din bilginleri neden önce İlyas'ın gelmesi gerektiğini söylüyorlar?” diye sordular.

O da onlara şöyle dedi: “Gerçekten de önce İlyas gelir ve her şeyi yeniden düzene koyar. Ama nasıl oluyor da İnsanoğlu'nun çok acı çekeceği ve hiçe sayılacağı yazılmıştır? Size şunu söyleyeyim, İlyas geldi bile, onun hakkında yazılmış olduğu gibi, ona yapmadıklarını bırakmadılar.” (Markos, 9:2-13).

Bu sözleri söyledikten yaklaşık sekiz gün sonra İsa, yanına Petrus, Yuhanna ve Yakup'u alarak dua etmek üzere dağa çıktı. İsa dua ederken yüzünün görünümü değişti, giysileri şimşek gibi parıldaayan bir beyazlığa büründü. O anda görkem içinde beliren iki kişi İsa'yla konuşmaya başladılar. Bunlar Musa ile İlyas'tı. İsa'nın yakında Yeruşalim'de gerçekleşecek olan ayrılışını konuşuyorlardı.

Petrus ile yanındakilerin üzerine uyku çökmüştü. Ama uykuları iyice dağılınca İsa'nın görkemini ve yanında duran iki kişiyi gördüler. Bunlar İsa'nın yanından ayrılırken Petrus İsa'ya, “Efendimiz” dedi, “Burada bulunmamız ne iyi oldu! Üç çardak kuralım: Biri sana, biri Musa'ya, biri de İlyas'a.” Aslında ne söylediğinin farkında değildi.

Petrus daha bunları söylerken bir bulut gelip onlara gölge saldı. Bulut onları sarınca korktular. Buluttan gelen bir ses, “Bu benim Oğlum'dur, seçilmiş Olan'dır. O'nu dinleyin!” dedi. Ses kesilince İsa'nın tek başına olduğu görüldü. Öğrenciler bunu gizli tuttular ve o günlerde hiç kimseye gördüklerinden söz etmediler” (Luka, 9:28-36).

Kudüs'e Giriş⁵⁸ (İsa'nın Yerusâlim'e Girişi): Вход Иисуса в Иерусалим (Vhod İisusa v İerusalim); Въезд Иисуса в Иерусалим (V'ezd İisusa v İerusalim)

Kat. No: 53

Envanter No: 13109

Boyut: 36,5 x 44,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 19. yüzyıl

Yazıt: Çerçevenin üstünde "ВХОДЪ ВО
İЕРОСАЛІМ ГДА НАШЕГО İСА ХРТА
(vhod v İerusalim Gospoda nashego
İsusa Hrista)" "BİZİM RABBİMİZ MESİH
İSA'NIN YERUSALİME GİRİŞİ" yazıtı
yer almaktadır.

İsa'nın halesinde Yunanca O ω N (Ben Ben'im) harflerinin bulunduğu haç yer almaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonada renkler kararmıştır. Çerçevenin boyası bozulmuş, dökülmeler mevcuttur. Çerçevende üstte yeşil yağlıboya fırça izi vardır.

Tanıtım: "Passion / Çektikleri" döneminin ilk sahnesinde; merkezde eşek üzerinde İsa, arkasında onu izleyen havarileri sağda karşılayanlar bulunmaktadır⁵⁹. İsa'nın hemen arkasında ağaç tasviri bulunmaktadır. İsa, başında sarı, haçlı halesi ile kırmızı *khiton*, üzerine lacivert *himation* giymiş vaziyette kahverengi eşeğin üzerinde, cepheden, başı arkaya havarilere bakar durumda ve elinde rulo tutmaktadır. Solda, turuncu kayalıkların önünde havariler, lacivert, kırmızı ve kahverengi tonlarında giysiler içinde, İsa'ya yönelmişlerdir. Sağda İsa'yı karşılayan grubun giysileri kırmızı, lacivert ve sarı tonlarında, beyaz

⁵⁸ İsa'nın Kudüs'e Girişi sahnesi için bkz. Ouspensky ve Lossky, 1982, s. 176-179. Schiller, 1971, s. 18-23.

⁵⁹ İsa'nın Çektikleri dönemi için bkz. Schiller, 1971, s. 1-14; Spitzing, 1989, s. 261-267.

başörtüleri bulunmaktadır. Arkalarında Kudüs şehrini simgeleyen pembe, mavi, sarı yapılar ve kahverengi kentin kapısı görülmektedir.

Eşeğin hemen önünde solda kırmızı giysili, sağda kırmızı ve lacivert giysili iki figür yere kahverengi giysilerini sermekte, kırmızı ve kahverengi giysili iki figür ise diz çökmüş ellerini eşeğin başına doğru uzatmışlardır. Oran gözetilmeksizin resmedilen figürler, ince ve uzundur; eşeğin de başı küçük gövdesi büyüktür. Eşeğin önünde giysilerini yere seren ve ellerini eşeğin başına doğru uzatmış iki figür diğerlerinden daha küçük tasvir edilmiştir. Figürler çizgilerle belirlenmiş, hareket ve boyut renk tonlamaları ile sağlanmıştır. Soldaki turuncu ve eşeğin altındaki koyu yeşil kayalıklarda; çizgiler ve renk tonlarının, beyazın kullanımıyla derinlik duygusu sağlanmıştır. Sahnenin ikonografiye uygun olduğu görülmekte, Bizans geleneği devam ettirilmektedir. Bazı Kudüs'e Giriş sahnelerinde ağacın üstünde görülen Zakkay bu ikonada görülmemektedir.

Zemin ve çerçeve nefli yeşildir. Çerçevenin sol üstünde ve sağ altında birer menteşe ikonanın templonda kullanıldığını göstermektedir.

Kaynak:

Yeruşalim'e yaklaşıp Zeytin Dağı'nın yamacındaki Beytfaci ile Beytanya'ya geldiklerinde İsa iki öğrencisini önden gönderdi. Onlara, "Karşınızdaki köye gidin" dedi, "Köye girer girmez, üzerine daha hiç kimsenin binmediği, bağlı duran bir sıpa bulacaksınız. Onu çözüp bana getirin. Biri size, 'Bunu niye yapıyorsunuz?' derse, 'Rab'bin ona ihtiyacı var, hemen geri gönderecek' dersiniz."

Gittiler ve yol üzerinde, bir evin sokak kapısının yanında bağlı buldukları sıpayı çözdüler. Orada duranlardan bazıları, "Sıpayı ne diye çözüyorsunuz?" dediler.

Öğrenciler İsa'nın kendilerine söylediklerini tekrarlayınca, adamlar onları rahat bıraktı. Sıpayı İsa'ya getirip üzerine kendi giysilerini yaydılar. İsa sıpaya bindi. Birçokları giysilerini, bazıları da çevredeki

ağaçlardan kestikleri dalları yola serdiler. Önden gidenler ve arkadan gelenler şöyle bağıryorlardı:

“Hozana!

Rab'bin adıyla gelene övgüler olsun!

Atamız Davut'un yaklaşan egemenliği kutlu olsun!

En yücelerde hozana!”

İsa Yerusalim'e varınca tapınağa gitti, her tarafı gözden geçirdi. Sonra vakit ilerlemiş olduğundan Onikiler'le birlikte Beytanya'ya döndü (Markos, 11:1-11).

Yerusalim'e yaklaşıp Zeytin Dağı'nın yamacındaki Beytfaci Köyü'ne geldiklerinde İsa, iki öğrencisini önden gönderdi. Onlara, “Karşınızdaki köye gidin” dedi, “Hemen orada bağlı bir dişi eşek ve yanında bir sıpa bulacaksınız. Onları çözüp bana getirin. Size bir şey diyen olursa, ‘Rab'bin bunlara ihtiyacı var, hemen geri gönderecek’ dersiniz.”

Bu olay, peygamber aracılığıyla bildirilen şu söz yerine gelsin diye oldu:

“Siyon kızına deyin ki,

‘İşte, alçakgönüllü Kralın,

Eşege, evet sıpaya,

Eşek yavrusuna binmiş

Sana geliyor.’ ”

Öğrenciler gidip İsa'nın kendilerine buyurduğu gibi yaptılar. Eşekle sıpayı getirip üzerlerine giysilerini yaydılar, İsa sıpaya bindi. Halkın büyük bir bölümü giysilerini yolun üzerine serdi. Bazıları da ağaçlardan dal kesip yola seriyordu. Önden giden ve arkadan gelen kalabalıklar şöyle bağıryorlardı:

“Davut Oğlu'na hozana!

Rab'bin adıyla gelene övgüler olsun,

En yücelerde hozana!”

İsa Yeruşalim'e girdiği zaman bütün kent, “Bu kimdir?” diyerek çalkandı.

Kalabalıklar, “Bu, Celile'nin Nasıra Kenti'nden Peygamber İsa'dır” diyordu (Matta, 21:1-8).

İsa, bu sözleri söyledikten sonra önden yürüyerek Yeruşalim'e doğru ilerledi. Zeytin Dağı'nın yamacındaki Beytfaci ile Beytanya'ya yaklaştığında iki öğrencisini önden gönderdi. Onlara, “Karşındaki köye gidin” dedi, “Köye girince, üzerine daha hiç kimsenin binmediği, bağlı duran bir sıpa bulacaksınız. Onu çözüp bana getirin. Biri size, ‘Onu niçin çözüyorsunuz?’ diye sorarsa, ‘Rab'bin ona ihtiyacı var’ dersiniz.”

Gönderilen öğrenciler gittiler, her şeyi İsa'nın kendilerine anlattığı gibi buldular. Sıpayı çözerlerken hayvanın sahipleri onlara, “Sıpayı niye çözüyorsunuz?” dediler.

Onlar da, “Rab'bin ona ihtiyacı var” karşılığını verdiler.

Sıpayı İsa'ya getirdiler, üzerine kendi giysilerini atarak İsa'yı üstüne bindirdiler. İsa ilerlerken halk, giysilerini yola seriyordu. İsa Zeytin Dağı'ndan aşağı inen yola yaklaştığı sırada, öğrencilerinden oluşan kalabalığın tümü, görmüş oldukları bütün mucizelerden ötürü, sevinç içinde yüksek sesle Tanrı'yı övmeye başladılar.

“Rab'bin adıyla gelen Kral'a övgüler olsun!

Gökte esenlik, en yücelerde yücelik olsun!” diyorlardı.

Kalabalığın içinden bazı Ferisiler O'na, “Öğretmen, öğrencilerini sustur!” dediler.

İsa, “Size şunu söyleyeyim, bunlar susacak olsa, taşlar bağıracaktır!” diye karşılık verdi (Luka, 19:28-40).

Ertesi gün, bayramı kutlamaya gelen büyük kalabalık İsa'nın Yeruslüm'e gelmekte olduğunu duydu. Hurma dalları alarak O'nu karşılamaya çıktılar. “Hozana! Rab'bin adıyla gelene, İsrail'in Kralı'na övgüler olsun!” diye bağıriyorlardı.

İsa bir sığa bulup üzerine bindi. Yazılmış olduğu gibi,

“Korkma, ey Sıyon kızı!

İşte, Kralın sıpaya binmiş geliyor.”

Öğrencileri ilkin bunları anlamadılar. Ama İsa yüceltikten sonra bu sözlerin O'nun hakkında yazıldığını, halkın bunları O'nun için yaptığını hatırladılar. Lazar'ı mezardan çağırıp ölümden dirilttiği sırada İsa'yla birlikte bulunan kalabalık buna tanıklık etti. İsa'nın bu doğaüstü belirtiyi gerçekleştirdiğini duyan halk O'nu karşılamaya çıktı. Ferisiler ise birbirlerine, “Görüyorsunuz, elinizden hiçbir şey gelmiyor. Bütün dünya O'nun peşine takıldı” dediler (Yuhanna, 12:12-19).

Son Akşam Yemeği⁶⁰: Тайная Вечеря (Таунауа Веçeria)

Kat. No: 54

Envanter No: 13125

Boyut: 44,5 x 92,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 19. yüzyıl

Yazıt: Merkezdeki İsa figürünün halesinde O ω N harfleri bulunmaktadır; soldan sağa Havarilerin halelerinde: “АплѢ Лука (Apostol Luka)” “Havari Luka”; “АплѢ ЇаковѢ За (Apostol İakov Zavedeev)” “Havari Yakup Zebedi Oğlu”; “АплѢ СимонѢ (Apostol Simon)” “Havari Simon”; “АплѢ ПетрѢ (Apostol Piotr)” “Havari Petrus”; “АплѢ ЇванѢ Бо (Apostol İoann Bogoslov)” “Havari Yahya Tanrı'nın Sözü'nü Söyleyen”; “АплѢ ЇаковѢ ... (Apostol İakov ...)” “Havari Yakup...”; “АплѢ Андрей (Apostol Andrei)” “Havari Andreas”; “АплѢ Марко (Apostol Marko)” “Havari Markos”; “АплѢ ФилипѢ (Apostol Filipp)” “Havari Philip”; sağda masanın önündeki Havari'nin halesinde, “АплѢ МатѢей (Apostol Matfei)” “Havari Matta” yazmaktadır.

⁶⁰ Son Akşam Yemeği sahnesi için bkz. Schiller,1971, s. 24-41; Tradigo, 2006, s. 131-133.

Bugünkü Durumu: İkonanın bazı bölümlerinde boyları silinmiş, ince çatlaklar oluşmuştur, çerçevede üstte yeşil yağlı boya fırça izleri mevcuttur.

Tanıtım: Merkezde haçlı haleli İsa ve altı sağda altı solda olmak üzere on iki havarinin Fısıh Bayramı'nda dikdörtgen, etekleri yeşil, üstü sarı örtü bulunan bir masa etrafında toplanmaları tasvir edilmiştir; masanın üstünde üç adet açık kahverengi kalıs bulunmaktadır. Merkezde İsa bir elini masaya dayar vaziyettedir; kırmızı *khiton* üzerine lacivert *himation* giymiş sola bakmaktadır, kahverengi arkaya doğru uzanmış uzun saçlı tasvir edilmiştir. Sağındaki kahverengi kısa saçlı havari koyu yeşil *khiton* üzerine kırmızı *himation* giymiş, ellerini yukarı doğru kaldırmış, İsa'ya yönelmiştir. Bu havarinin sağında kısa kahverengi saçlı ve kısa sakallı havari ellerini İsa'ya doğru uzatmış, koyu yeşil *khiton* üzerine soluk kırmızı *himation* giymiştir. Sağdaki beyaz saçlı ve uzun sakallı yaşlı tasvir edilen havari bir elini kaldırmış sağa diğer havariye doğru bakmaktadır; parlak kırmızı *khiton* üzerine lacivert *himation* giymiştir. Sağdaki havari kısa kahverengi saçlı ve kısa sakallıdır; koyu yeşil *khiton* üzerine kahverengi *himation* giymiş, bir elini yukarı kaldırmış, bir eli aşağıda giysisini tutmaktadır. En sağdaki lacivert *khiton* üzerine kırmızı *himation* giyen iki elini açarak göğüs hizasında kaldıran kahverengi kısa saçlı genç havari şaşırmış gözlerle İsa'ya yönelmiştir. Masanın önünde oturan sağdaki havari beyaz dalgalı saçlı, uzun sakallıdır; iki elini havaya kaldırmış, ileri doğru uzatmıştır; koyu yeşil *khiton* üzerine kahverengi *himation* giymiştir. İsa'nın solunda, ona doğru yönelmiş, ellerini kaldırmış kahverengi-beyaz kısa dalgalı saçlı, kısa sakallı havari, lacivert *khiton* üzerine kızıl kahverengi *himation* giymiştir. Onun solunda İsa'ya yönelmiş, kısa beyaz-kahverengi dalgalı saçlı havari bir elini havaya kaldırmıştır; lacivert *khiton* üzerine parlak kırmızı *himation* giymektedir. Soldaki birbirine dönük iki havariden İsa'ya daha yakın olan O'nu işaret ederek sola doğru bakmaktadır; koyu yeşil *khiton* üzerine soluk kırmızı *himation* giymektedir; lacivert *khiton* üzerine kırmızı *himation* giyen kısa kahverengi saçlı kısa sakallı havari bir eliyle İsa'yı işaret etmektedir. En solda lacivert *khiton* üzerine kahverengi *himation* giymiş kısa kahverengi saçlı havari iki elini göğüs hizasında kaldırmıştır. Solda masanın önünde halesiz tasvir edilen kahverengi *khiton* üzerine lacivert

himation giyen havari Yahuda İskariot'tur; bir elini havaya kaldırmış, uzaklara bakmaktadır, kahverengi kısa saçlı, uzun sakallıdır.

Yahuda İskariot dışındaki tüm figürlerin haleleri sarıdır. İsa içlerinden birinin ihanet edeceğini söylerken olayın şaşkınlığı içinde olan havarilerin bu durumu el hareketlerinden ve bakışlarından anlaşılmaktadır. Tüm figürler ekseninde pembe ve yanlarda yeşil, pembe ve mavi mimari unsurların önündedir. Masanın yanında ve önündeki beş havarinin ayakları pembe ve yeşil *podest* üzerindedir. Masanın önünde ekseninde içi siyah, dışı açık kahverengi kalıs bulunmaktadır.

İkonanın zemini ve çerçeve nefti yeşildir, çerçevede solda bir adet menteşe bulunmaktadır.

Kaynak:

“Mayasız Ekmek Bayramı'nın ilk günü öğrenciler İsa'nın yanına gelerek, “Fısıh yemeğini yemen için nerede hazırlık yapmamızı istersin?” diye sordular. İsa onlara, “Kente varıp o adamın evine gidin” dedi. “Ona şöyle deyin: ‘Öğretmen diyor ki, zamanım yaklaştı. Fısıh Bayramı'nı, öğrencilerimle birlikte senin evinde kutlayacağım.’ ”Öğrenciler, İsa'nın buyruğunu yerine getirerek Fısıh yemeği için hazırlık yaptılar. Akşam olunca İsa on iki öğrencisiyle yemeğe oturdu.” (Matta, 26:17-20).

“Hakkını al, git! Sana verdiğimi sonuncuya da vermek istiyorum. Kendi paramla istediğimi yapmaya hakkım yok mu? Yoksa cömertliğimi kiskanıyor musun?”
“İşte böylece sonuncular birinci, birinciler de sonuncu olacak.” (Matta, 20:14-16)

“O sırada Onikiler'den biri –adı Yahuda İskariot olanı– başkâhinlere giderek, “O'nu ele verirsem bana ne verirsiniz?” dedi. Otuz gümüş tartıp ona verdiler. Yahuda o andan itibaren İsa'yı ele vermek için fırsat kollamaya başladı. Mayasız Ekmek Bayramı'nın ilk günü öğrenciler İsa'nın yanına gelerek, “Fısıh yemeğini yemen için nerede

hazırlık yapmamızı istersin?” diye sordular. İsa onlara, “Kente varıp o adamın evine gidin” dedi. “Ona şöyle deyin: ‘Öğretmen diyor ki, zamanım yaklaştı. Fısıh Bayramı’nı, öğrencilerimle birlikte senin evinde kutlayacağım.’ ” Öğrenciler, İsa’nın buyruğunu yerine getirerek Fısıh yemeği için hazırlık yaptılar. Akşam olunca İsa on iki öğrencisiyle yemeğe oturdu. Yemek yerlerken, “Size doğrusunu söyleyeyim, sizden biri bana ihanet edecek” dedi. Bu söz onları kedere boğdu. Teker teker, “Ya Rab, beni demek istemedin ya?” diye sormaya başladılar. O da, “Bana ihanet edecek olan” dedi, “Elindeki ekmeği benimle birlikte sahana batırandır. İnsanoğlu, kendisi için yazılmış olduğu gibi gidiyor, ama İnsanoğlu’na ihanet edenin vay haline! O adam hiç doğmamış olsaydı, kendisi için daha iyi olurdu.” O’na ihanet edecek olan Yahuda, “Rabbî, yoksa beni mi demek istedin?” diye sordu. İsa ona, “Söylediğin gibidir” karşılığını verdi.” (Matta 26:14-25).

“Ama bana ihanet edecek kişinin eli şu anda benimkiyle birlikte sofradadır.” (Luka, 22:21).

“İsa bunları söyledikten sonra ruhunda derin bir sıkıntı duydu. Açıkça konuşarak, “Size doğrusunu söyleyeyim, sizden biri bana ihanet edecek” dedi. Öğrenciler, kimden söz ettiğini merak ederek birbirlerine baktılar. Öğrencilerinden biri İsa’nın göğsüne yaslanmıştı. İsa onu severdi.” (Yuhanna, 13:21-23).

Çarmıh⁶¹: Распяtie (Raspiatie)

Kat. No: 55

Envanter No: 13041

Boyut: 31 x 26,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera,
çerçeve ve figürlerin haleleri gümüş
kaplama

Tarih: 17. yüzyıl

Yazıt: İkonadaki yazıtlar
okunamamaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonada is ve kirden dolayı boya yer yer dökülmüştür. Gümüş çerçeve kararmış, küçük parçalar halinde eksikler mevcuttur; çerçevenin üst kısmında ortada metal bölüm kopmuş, ahşap bölümün boyası dökülmüştür.

Tanıtım: Merkezde çarmıha gerilmiş İsa; yukarıda ortada bulutların arasında Tanrı ve iki köşede birer melek olmak üzere üç figür yer almaktadır. Yatay orta seviyede çarmıhın arkasında Kudüs'ü temsil eden yapılar yer almaktadır. Altta solda, Meryem ve Mecdelli Meryem, sağda ise İncil yazarı Yuhanna ve bir aziz figürü bulunmaktadır. İsa'nın başı sağa doğru düşmüş, gözleri kapalıdır; kahverengi uzun saçlı ve kahverengi sakallıdır, beline beyaz kumaş parçası sarılıdır. Tanrı figürü çerçeveye taşmış şekilde cepheden tasvir edilmiştir. İkonanın sol ve sağ üst köşelerindeki melekler İsa'ya yönelmişlerdir. Solda çarmıha yakın, tam boy tasvir edilmiş bordo maphorion giymiş Meryem başını yere doğru eğmiş, üzüntü içinde İsa'ya dönüktür. Meryem'in solunda beyaz başörtülü Mecdelli Meryem İsa'ya doğru bakmaktadır. Sağda tam boy, kahverengi saçlı ve sakallı, kahverengi giysili İncil Yazarı Yuhanna ellerini omuz hizasında kaldırmış, olayın üzüntüsü içinde İsa'ya bakmaktadır. Bu figürün

⁶¹ Çarmıh sahnesi için bkz. Ouspensky ve Lossky, 1982, s. 180-183; Schiller, 1971, s. 88-161.

sağında beyaz saçlı ve sakallı aziz de İsa'ya dönmüş, başını yukarı kaldırmıştır. Çerçevenin üst kısmına yakın üç figür ve Yahya'nın sağındaki figürün başında metal kaplama haleleri bulunmaktadır. İsa ve çarmıhın iki tarafındaki figürler zayıf ve uzun bir şekilde tasvir edilmiştir.

Çarmıh sahnelerinde İsa tek başına resmedilebileceği gibi, çarmıha gerilmiş iki hırsız, çarmıhın dibinde annesi Meryem, Mecdelli Meryem ve Klopas'ın karısı Meryem, İsa'nın en çok sevdiği öğrencisi Yuhanna da bulunabilir. Mecdelli Meryem genellikle İsa'nın ayaklarına kapanmış durumda tasvir edilir.

İkona yıpranmış, renk değiştirmiş ve yer yer boya dökülmüş olduğundan figürler ve renkler hakkında kesin bilgi elde edilememektedir.

Kaynak:

“Askerler İsa'yı alıp götürdüler. İsa çarmıhını kendisi taşıyıp Kafatası - İbranice'de Golgota- denilen yere çıktı. Orada O'nu ve iki kişiyi daha çarmıha gerdiler. Biri bir yanda, öbürü öteki yanda, İsa ise ortadaydı. Pilatus bir de yafta yazıp çarmıhın üzerine astırdı. Yaftada şöyle yazılıydı:

NASIRALI İSA - YAHUDİLER'İN KRALI

İsa'nın çarmıha gerildiği yer kente yakındı. Böylece İbranice, Latince ve Grekçe yazılan bu yaftayı Yahudiler'in birçoğu okudu. Bu yüzden Yahudi başkâhinler Pilatus'a, “ ‘Yahudiler'in Kralı' diye yazma” dediler. “Kendisi, ‘Ben Yahudiler'in Kralı'yım dedi’ diye yaz.”

Pilatus, “Ne yazdımsa yazdım” karşılığını verdi.

Askerler İsa'yı çarmıha gerdikten sonra giysilerini alıp her birine birer pay düşecek biçimde dört parçaya böldüler. Mintanını da aldılar. Mintan boydan boya tek parça dikişsiz bir dokumaydı. Birbirlerine, “Bunu yırtmayalım” dediler, “Kime düşecek diye kura çekelim.”

Bu olay, şu Kutsal Yazı yerine gelsin diye oldu:

“Giysilerimi aralarında paylaştılar,

Elbisem üzerine kura çektiler.”

Bunları askerler yaptı. İsa'nın çarmıhının yanında ise annesi, teyzesi, Klopas'ın karısı Meryem ve Mecdelli Meryem duruyordu. İsa, annesiyle sevdiği öğrencinin yakınında durduğunu görünce annesine, “Anne, işte oğlun!” dedi. Sonra öğrenciye, “İşte, annen!” dedi.

O andan itibaren bu öğrenci İsa'nın annesini kendi evine aldı.

Daha sonra İsa, her şeyin artık tamamlandığını bilerek Kutsal Yazı yerine gelsin diye, “Susadım!” dedi. Orada ekşi şarap dolu bir kap vardı. Şaraba batırılmış bir süngeri mercanköşk dalına takarak O'nun ağzına uzattılar. İsa şarabı tadınca, “Tamamlandı!” dedi ve başını eğerek ruhunu teslim etti.

Yahudi yetkililer Pilatus'tan çarmıha gerilenlerin bacaklarının kırılmasını ve cesetlerin kaldırılmasını istediler. Hazırlık Günü olduğundan, cesetlerin Şabat Günü çarmıhta kalmasını istemiyorlardı. Çünkü o Şabat Günü büyük bayramdı. Bunun üzerine askerler gidip birinci adamın, sonra da İsa'yla birlikte çarmıha gerilen öteki adamın bacaklarını kırdılar. İsa'ya gelince O'nun ölmüş olduğunu gördüler. Bu yüzden bacaklarını kırmadılar. Ama askerlerden biri O'nun böğrünü mızrakla deldi. Böğründen hemen kan ve su aktı” (Yuhanna, 19:17-34).

“Dışarı çıktıklarında Simun adında Kireneli bir adama rastladılar. İsa'nın çarmıhını ona zorla taşıttılar. Golgota, yani Kafatası denilen yere vardıklarında içmesi için İsa'ya ödle karışık şarap verdiler. İsa bunu tadınca içmek istemedi.

Askerler O'nu çarmıha gerdikten sonra kura çekerek giysilerini aralarında paylaştılar. Sonra oturup yanında nöbet tuttular. Başının üzerine,

BU, YAHUDİLER'İN KRALI İSA'DIR

diye yazan bir suç yaftası astılar.

İsa'yla birlikte, biri sağında öbürü solunda olmak üzere iki haydut da çarmıha gerildi. Oradan geçenler başlarını sallayıp İsa'ya sövüyor, “Hani sen tapınağı yıkıp üç günde yeniden kuracaktın? Haydi, kurtar kendini! Tanrı'nın Oğlu'ysan çarmıhtan in!” diyorlardı.

Başkâhinler, din bilginleri ve ileri gelenler de aynı şekilde O'nunla alay ederek, “Başkalarını kurtardı, kendini kurtaramıyor” diyorlardı. “İsrail'in Kralı imiş! Şimdi çarmıhtan aşağı insin de O'na iman edelim. Tanrı'ya güveniyordu; Tanrı O'nu seviyorsa, kurtarsın bakalım! Çünkü, ‘Ben Tanrı'nın Oğlu'yum’ demişti.” İsa'yla birlikte çarmıha gerilen haydutlar da O'na aynı şekilde hakaret ettiler” (Matta, 27,32-44).

“Kırdan gelmekte olan Simun adında Kireneli bir adam oradan geçiyordu. İskender ve Rufus'un babası olan bu adama İsa'nın çarmihini zorla taşıttılar. İsa'yı Golgota, yani Kafatası denilen yere götürdüler. O'na mürle karışık şarap vermek istediler, ama içmedi. Sonra O'nu çarmıha gerdiler. Kim ne alacak diye kura çekerek giysilerini aralarında paylaştılar.

İsa'yı çarmıha gerdiklerinde saat dokuzdu. Üzerindeki suç yaftasında,

YAHUDİLER'İN KRALI

diye yazılıydı. İsa'yla birlikte, biri sağında öbürü solunda olmak üzere iki haydudu da çarmıha gerdiler. Oradan geçenler başlarını sallayıp İsa'ya sövüyor, “Hani sen tapınağı yıkıp üç günde yeniden kuracaktın? Çarmıhtan in de kurtar kendini!” diyorlardı.

Aynı şekilde başkâhinler ve din bilginleri de O'nunla alay ederek aralarında, “Başkalarını kurtardı, kendini kurtaramıyor” diye konuşuyorlardı. “İsrail'in Kralı Mesih şimdi çarmıhtan insin de görüp iman edelim.” İsa'yla birlikte çarmıha gerilenler de O'na hakaret ettiler.

Öğleyin on ikiden üçe kadar bütün ülkenin üzerine karanlık çöktü. Saat üçte İsa yüksek sesle, "Elohi, Elohi, lema şevaktani" yani, "Tanrım, Tanrım, beni neden terk ettin?" diye bağırdı.

Orada duranlardan bazıları bunu işitince, "Bakın, İlyas'ı çağırıyor" dediler.

Aralarından biri koşup bir süngeri ekşi şaraba batırdı, bir kamışın ucuna takarak İsa'ya içirdi. "Dur bakalım, İlyas gelip O'nu indirecek mi?" dedi.

Ama İsa yüksek sesle bağırarak son nefesini verdi.

O anda tapınaktaki perde yukarıdan aşağıya yırtılarak ikiye bölündü. İsa'nın karşısında duran yüzbaşı, O'nun bu şekilde son nefesini verdiğini görünce, "Bu adam gerçekten Tanrı'nın Oğlu'ydu" dedi.

Olup bitenleri uzaktan izleyen bazı kadınlar da vardı. Aralarında Mecdelli Meryem, küçük Yakup ile Yose'nin annesi Meryem ve Salome bulunuyordu. İsa daha Celile'deyken bu kadınlar O'nun ardından gitmiş, O'na hizmet etmişlerdi. O'nunla birlikte Yeruşalim'e gelmiş olan daha birçok kadın da olup bitenleri izliyordu" (Markos, 15:21-41).

"Askerler İsa'yı götürürken, kırdan gelmekte olan Simun adında Kireneli bir adamı yakaladılar, çarmıhı sırtına yükleyip İsa'nın arkasından yürüttüler. Büyük bir halk topluluğu da İsa'nın ardından gidiyordu. Aralarında İsa için dövünüp ağıt yakan kadınlar vardı. İsa bu kadınlara dönerek, "Ey Yeruşalim kızları, benim için ağlamayın" dedi. "Kendiniz ve çocuklarınız için ağlayın. Çünkü öyle günler gelecek ki, 'Kısır kadınlara, hiç doğurmamış rahimlere, emzirmemiş memelere ne mutlu!' diyecekler. O zaman dağlara, 'Üzerimize düşün!' ve tepelere, 'Bizi örtün!' diyecekler. Çünkü yaş ağaca böyle yaparlarsa, kuruya neler olacaktır?"

İsa'yla birlikte idam edilmek üzere ayrıca iki suçlu da götürülüyordu. Kafatası denilen yere vardıklarında İsa'yı, biri sağında öbürü solunda

olmak üzere, iki suçluyla birlikte çarmıha gerdiler. İsa, “Baba, onları bağışla” dedi. “Çünkü ne yaptıklarını bilmiyorlar.” O'nun giysilerini aralarında paylaşmak için kura çektiler.

Halk orada durmuş, olanları seyrediyordu. Yöneticiler İsa'yla alay ederek, “Başkalarını kurtardı; eğer Tanrı'nın Mesihi, Tanrı'nın seçtiği O ise, kendini de kurtarsın” diyorlardı.

Askerler de yaklaşp İsa'yla eğlendiler. O'na ekşi şarap sunarak, “Sen Yahudiler'in Kralı'ysan, kurtar kendini!” dediler. Başının üzerinde şu yafta vardı:

YAHUDİLER'İN KRALI BUDUR

Çarmıha asılan suçlulardan biri, “Sen Mesih değil misin? Haydi, kendini de bizi de kurtar!” diye küfretti.

Ne var ki, öbür suçlu onu azarladı. “Sende Tanrı korkusu da mı yok?” diye karşılık verdi. “Sen de aynı cezayı çekiyorsun. Nitekim biz haklı olarak cezalandırılıyor, yaptıklarımızın karşılığını alıyoruz. Oysa bu adam hiçbir kötülük yapmadı.” Sonra, “Ey İsa, kendi egemenliğine girdiğinde beni an” dedi.

İsa ona, “Sana doğrusunu söyleyeyim, sen bugün benimle birlikte cennette olacaksın” dedi” (Luka, 23:26-43).

Kat. No: 56

Envanter No: 13110

Boyut: 36,5 x 44,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 19. yüzyıl

Yazıt: İkonadaki yazıtlar okunamamaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonanın renkleri is ve kirden kararmıştır, boyası çizgiler halinde dökülmüştür. Çerçeve üstte yeşil yağlıboya lekeleri mevcuttur.

Tanıtım: İsa kompozisyonun merkezinde, iki yana uzanmış ellerinden ve ayaklarından çivi ile çarmıhta gerilmiştir, belinde önden düğümlü beyaz bir kumaş parçası sarılmış vaziyettedir. Başı sola eğik figürün gözleri kapalı, gövdesi dik durmaktadır. Çarmıh Rus Haçı şeklindedir⁶². Saçları omuz hizasında, halesi sarıdır. Hemen altında Golgota tepesini temsil eden kafatası ve turuncu kayalık bulunmaktadır. İsa'nın solunda mızrak, sağında ucunda sirkeye batırılmış sünger vardır. İsa'nın bize göre solunda üç Meryemler, sağında İsa'nın en sevdiği öğrencisi İncil Yazarı Yuhanna ve onun sağında Romalı komutan Longinus bulunmaktadır. Arka düzlemde, ortada Kudüs şehrini temsil eden gri yapı, şerit halinde tasvir edilmiştir. Çarmıhın üstte sağında lacivert giysili solunda kırmızı giysili uçar vaziyette İsa'ya yönelmiş birer melek bulunmaktadır. İkonanın sağ ve sol üst köşelerinde bulut kümesi içinde gece ve gündüz simgeleri yer almaktadır.

İsa'nın hemen solunda annesi Meryem lacivert *khiton* üzerine koyu kırmızı maphorion giymektedir. Onun hemen yanında Mecdelli Meryem kırmızı giysi ve

⁶² Rus Haçı için bkz. Spitzing, 1989, s. 201.

beyaz başörtülüdür. Arkalarında ise Klopas'ın karısı Meryem'in beyaz başörtüsü görülmektedir. Üç figürün de yüzlerinde derin üzüntü ifadesi vardır.

İsa'nın sağında, hemen yanındaki figür İncil yazarı Yahya, lacivert *khiton* üzerine gülkurusu *himation* giymiş üzgün durmaktadır. Yahya'nın sağında sarı giysi üzerine kırmızı pelerin giymiş, sarı çizmeli Longinus İsa'ya Tanrı'nın Oğlu olduğunu onaylayarak bakmaktadır. Tüm figürlerin haleleri sarıdır. Çarmıhın üstte sağında lacivert giysili solunda kırmızı giysili birer melek bulunmaktadır. İkonanın sağ ve sol üst köşelerinde gece ve gündüz simgeleri yer almaktadır.

Zemin, Kudüs'ü simgeleyen yapının üstünde nefli yeşil, altında koyu yeşil; çerçeve nefli yeşildir.

İsa'nın Mezara İndirilişi⁶³: Положение во Гроб (Polozhenie vo Grob⁶⁴)

Kat. No: 57

Envanter No: 13087

Boyut: 42 x 37 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: Bize göre Meryem figürünün solunda üstte; MC ΘΥ (Tanrının Annesi), İsa figürünün sağında üstte IC XC (İsa Mesih) monogramları bulunmaktadır.

Meryem ve İsa figürlerinin halelerinin üstünde bulunan haçta, soldan sağa "ИЦИ" (Nasıralı İsa Yahudilerin Kralı) yazmaktadır.

⁶³ İsa'nın Mezara İndirilişi sahnesi için bkz. Schiller, 1971, s. 168-172.

⁶⁴ İsa'nın Tabuta Koyulması

İsa'nın halesindeki haçta, O ve N harfleri bulunmaktadır.

Çerçeve sağıdaki figürün halesinin üstünde, “СТЫЙ П ОНУФРІЙ (Sviatıy Pustinnik Onufriy)” “AZİZ ÇÖLDE YAŞAYAN ONUFRİY”; çerçeve altta, “... СЕЙ СТЫЙ ОБРАЗЪ ѠКТАБРА ДІ... (... Sei sviatıy Obraz ... oktiabria di ...)” “...BU KUTSAL İKONA... EKİM...” yazmaktadır. Çerçeve soldaki figürün halesinin üstündeki yazıt okunamamaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonanın yer yer boyaları dökülmüştür. Çerçevenin boyası kısmen dökülmüş, alt bölümde ahşap yüzey görülmektedir.

Tanıtım: Merkezde İsa, lahdin içinde; Meryem tarafından desteklenmektedir. İsa yarım boy, dörtte üç profilden tasvir edilmiştir; ellerini önde çapraz yapmış vaziyette ve gözleri kapalıdır. Lahdin ön yüzeyi beyaz, arkası koyu kahverengidir. İsa zayıf, kaburgaları gözle görülür bir şekilde tasvir edilmiştir; saçları ve sakalı uzun kahverengidir, sakalının ucu ikiye ayrılmıştır. Solda, sağ eliyle göğsünden, sol eliyle omuzundan İsa'yı destekler durumda Meryem yer almaktadır. Meryem kenarlarında inci motifleri bulunan bordo maphorion giymektedir; yoğun bir üzüntü içinde İsa'ya yönelmiştir. İki figürün arkasında kırmızı renkte İsa'nın çarmıhı bulunmaktadır. İsa'nın haçlı halesi, Meryem'in halesi ve zemin sarı tonlarındadır. Kahverengi çerçevenin üzerinde solda kadın, sağda ise erkek figürü yer almaktadır. Figürler kalın çizgilerle belirlenmiş, renk tonlamaları ile hareket ve hacim kazandırılmıştır.

Sağıdaki menteşe ikonanın diptykonun sol parçası olduğunu göstermektedir.

Kaynak:

“Akşama doğru Yusuf adında zengin bir Aramatyalı geldi. O da İsa'nın bir öğrencisiydi. Pilatus'a gidip İsa'nın cesedini istedi. Pilatus da cesedin ona verilmesini buyurdu. Yusuf cesedi aldı, temiz keten beze sardı, kayaya oyduğunu kendi yeni mezarına yatırdı. Mezarın girişine büyük bir taş yuvarlayıp oradan ayrıldı. Mecdelli Meryem ile öteki Meryem ise orada, mezarın karşısında oturuyorlardı (Matta, 27:57-61).

O gün Hazırlık Günü, yani Şabat Günü'nden önceki gündü. Artık akşam oluyordu. Bu nedenle, Yüksek Kurul'un saygın bir üyesi olup Tanrı'nın Egemenliği'ni umutla bekleyen Aramatyalı Yusuf geldi, cesaretini toplayarak Pilatus'un huzuruna çıktı, İsa'nın cesedini istedi. Pilatus, İsa'nın bu kadar çabuk ölmüş olmasına şaştı. Yüzbaşıyı çağırıp, "Öleli çok oldu mu?" diye sordu. Yüzbaşından durumu öğrenince Yusuf'a, cesedi alması için izin verdi. Yusuf keten bez satın aldı, cesedi çarmıhtan indirip beze sardı, kayaya oyulmuş bir mezara yatırarak mezarın girişine bir taş yuvarladı. Mecdelli Meryem ile Yose'nin annesi Meryem, İsa'nın nereye konulduğunu gördüler"(Markos, 15:42-47).

"Yüksek Kurul üyelerinden Yusuf adında iyi ve doğru bir adam vardı. Bir Yahudi kenti olan Aramatya'dan olup Tanrı'nın Egemenliği'ni umutla bekleyen Yusuf, Kurul'un kararını ve eylemini onaylamamıştı. Pilatus'a gidip İsa'nın cesedini istedi. Cesedi çarmıhtan indirip keten beze sardı, hiç kimsenin konulmadığı, kayaya oyulmuş bir mezara yatırdı. Hazırlık Günü'ydü ve Şabat Günü başlamak üzereydi.

İsa'yla birlikte Celile'den gelen kadınlar da Yusuf'un ardından giderek mezarı ve İsa'nın cesedinin oraya nasıl konulduğunu gördüler. Evlerine dönerek baharat ve güzel kokulu yağlar hazırladılar. Ama Şabat Günü, Tanrı'nın buyruğu uyarınca dinlendiler" (Luka, 23:50-56).

"Bundan sonra Aramatyalı Yusuf, İsa'nın cesedini kaldırmak için Pilatus'a başvurdu. Yusuf, İsa'nın öğrencisiydi, ama Yahudi yetkililerden korktuğundan bunu gizli tutuyordu. Pilatus izin verince, Yusuf gelip İsa'nın cesedini kaldırdı. Daha önce geceleyin İsa'nın yanına gelen Nikodim de otuz litre kadar karışık mür ve sarısabır özü alarak geldi. İkisi, İsa'nın cesedini alıp Yahudiler'in gömme geleneğine uygun olarak onu baharatla keten bezlere sardılar. İsa'nın çarmıha gerildiği yerde bir bahçe, bu bahçenin içinde de henüz hiç kimsenin konulmadığı yeni bir mezar vardı. O gün Yahudiler'in Hazırlık

Günü'ydü. Mezar da yakın olduğundan İsa'yı oraya koydular”
(Yuhanna, 19:38-42).

İsa'nın Göğe Yükselişi⁶⁵: Вознесение Господне (Voznesenie Gospodne)

Kat. No: 58

Envanter No: 13086

Boyut: 33,5 x 30,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera,
çerçeve gümüş kaplama

Tarih: 17. yüzyıl

Yazıt: İsa'nın halesindeki haçta
Yunanca O W N (Ben Ben'im)
harfleri, halede solda ve sağda IC XC
isim kısaltması bulunmaktadır.

İkonanın sol köşesinde; “ВОЛЮ БОЖІ ... А ЄГО... РИТГЪ (Voliu Bozhiu ... evo...)” “TANRI'NIN BUYRUĞU.... O'NUN...” , yazıtı bulunmaktadır. Sağ köşede bulunan yazıt bozulduğundan okunamamaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonanın boyası kararmıştır, küçük parçalar halinde dökülmüştür. Çerçevadaki gümüş kaplama kararmış, alt bölümü tümüyle ve diğer bölümleri yer yer eksiktir.

Tanıtım: İsa'nın havarilerine son kez görüldüğü sahnede üst seviyede İsa, alt seviyede havariler, Meryem ve melek tasviri bulunmaktadır. İsa üstte eksende beyaz bulutlarla çevrili kırmızı mandorla içinde, cepheden ellerini iki yana açmış, yarım boy tasvir edilmiştir; başında haçlı halesi bulunmaktadır. İsa'nın kahverengi saçları omuzuna inmiş, aynı renk uzun sakalları ortadan ikiye ayrılmıştır; kırmızı

⁶⁵ İsa'nın Göğe Yükselişi sahnesi için bkz. Ouspensky ve Lossky, 1982, s. 194-199; Spitzing, 1989, s. 156-159.

khiton üzerine lacivert *himation* giysilidir. Mandorlanın altında solda tam boy, ayakta, dörtte üç profilden, iki havari, bir melek ve bordo maphorion giymiş Meryem figürü sağa dönük şekilde resmedilmiştir. Sağda tam boy, ayakta, dörtte üç profilden ve sola dönük, dört havari figürü yer almaktadır. Figürlerin tümünde sarı hale bulunmaktadır.

İkonanın çerçevesi kabartma bezemeler bulunan gümüş levha ile kaplanmıştır.

İkonanın kandil ve mum isinden dolayı renkleri kararmış olduğundan figürler net olarak görülememektedir.

Kaynak:

“İsa onları kentin dışına, Beytanya'nın yakınlarına kadar götürdü. Ellerini kaldırarak onları kutsadı. Ve onları kutsarken yanlarından ayırdı, göğe alındı (Luka, 24:50-51).

Rab İsa, onlara bu sözleri söyledikten sonra göğe alındı ve Tanrı'nın sağında oturdu (Markos, 16:19).

İsa bunları söyledikten sonra, onların gözleri önünde yukarı alındı. Bir bulut O'nu alıp gözlerinin önünden uzaklaştırdı. İsa giderken onlar gözlerini göğe dikmiş bakıyorlardı. Tam o sırada, beyaz giysiler içinde iki adam yanlarında belirdi. “Ey Celileliler, neden göğe bakıp duruyorsunuz?” diye sordular. “Aranızdan göğe alınan İsa, göğe çıktığını nasıl gördünüzse, aynı şekilde geri gelecektir.”(Elçilerin İşleri, 1:9-11).

Kat. No: 59

Envanter No: 13111

Boyut: 36,5 x 44,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 19. yüzyıl

Yazıt: Çerçevenin üst kenarında; “...ГДА НШГО ЁСА ХА, ... (Gospoda Nashego İsusı Hrista)” “RABBİMİZ MESİH İSA’NIN ...” yazıtı bulunmaktadır; yazıtın altında merkezde IC XC isim kısaltması,

solda “АНГЛИ (Angeli)” “MELEKLER”; sağda “ГДНИ (Gospodni)” “RABBİN” (Rabbin Melekleri) yazmaktadır. Mandorla içindeki İsa’nın halesinde O N harfleri okunmaktadır.

Alt seviyede eksendeki Meryem’in halesinde MP ΘΥ isim kısaltması; Meryem’in iki tarafında bulunan figürlerin halelerinin üstünde solda “АНГЛИ (Angeli)” “MELEKLER”; sağda “ГДНИ (Gospodni)” “RABBİN” (Rabbin Melekleri); Meryem ile aynı seviyede soldaki grubun üstünde, “Апостоли (Apostoli)” “Havariler”, sağdaki grubun üstünde “Гдни (Gospodni)” “Rabbin” (Rabbin Havarileri) yazmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonada renkler kararmış, boyası yer yer çizgiler şeklinde dökülmüştür. Çerçevenin üst kısmında yeşil yağlı boya izleri mevcuttur.

Tanıtım: İsa’nın Göğe Yükselişi sahnesinde; üst şeritte mandorla içinde İsa ve eşlikçi melekler; alt şeritte, tam boy figürler: Meryem, ona dönük insanlığı temsil eden havariler ve melekler görülmektedir. İsa üstte lacivert, yıldızlarla bezeli, mandorla içinde oturur vaziyette, sol eliyle kutsal kitabı tutmakta, sağ eliyle takdis işareti yapmaktadır. Mandorlanın çevresi gri mavi tonundadır. İsa haçlı haleli, kahverengi saçlı ve kırmızı *himation* giymiştir. Mandorla kırmızı ve lacivert giysiler

içinde sivri kanatlı dört melek tarafından taşınmaktadır. Melekler sarı haleli, kahverengi saçlı genç insan figürü şeklindedir. Dört melek ağızda borular ile uçar vaziyettedir.

Altta merkezde lacivert *khiton* üzerinde bordo maphorion ile orans Meryem figürü yer almaktadır. Meryem sahnenin merkezinde büyük boyutlu bir figür olarak, dünyevi boyut ile cennet arasında bağlantı durumundadır; derin bir huzur ile başını sola eğmiştir. Meryem'in sağında ve solunda sarı haleli ve sarı giysiler içinde melek figürleri yer almaktadır. Meleklerin sağında ve solunda ise havariler yer almaktadır. Meleklerin vücutları Meryem'e, yüzleri ise havarilere dönük tasvir edilmiştir. Havarilerin giysilerinde lacivert, kırmızı, yeşil, yüzlerinde kahverengi tonları görülmektedir; haleleri bulunmamaktadır. Havarilerin dışındaki figürlerin haleleri sarıdır. Zeytin Dağı'nı temsil eden kayalıklar arka düzlemde üstte turuncu-beyaz tonlarında, alt şeritte figürlerin ayaklarının altında yeşil-beyaz tonlarındadır. Figürler ince uzun resmedilmiş ve çizgisel üslup benimsenmekle birlikte, giysilerde renk tonlamaları görülmektedir.

Zemin ve çerçeve nefli yeşildir. Çerçevenin solunda üstte bir menteşe bulunmaktadır, ikona templonda kullanılmıştır.

İsa'nın Dirilişi / Cehenneme İnişi⁶⁶ (Anastasis); Diriliş: Воскресение (Voskresenie) / Anastasis: Сошествие в ад (Soshestvie v ad)

Kat. No: 60

Envanter No: 13084

Boyut: 45,5 x 30,2 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih:-

Yazıt: Üstte kemer şeklindeki bölümün en üst seviyesinde madalyon (Kutsal Ekmek) içinde IC XC harfleri bulunmaktadır; İsa figürünün omuzunun üstünde solda ve sağda, “ГДЪ ВСЕДЕРЖИ... (Gospod Vsederzhitel)” “TÜM EVRENİN RABBİ”;

güvercin şeklindeki Kutsal Ruh'un sağında, “СТЫЙ ДХЪ (Sviatıy Duh)” “KUTSAL RUH”; Tanrı figürünün omuzunun üstünde sağda, “... ГДЪ (Gospod)” “RAB”; aynı seviyede İsa'nın solundaki meleğin elindeki Kutsal Ekmekte IC, İsa'nın sağındaki meleğin elindeki Kutsal Ekmekte XC isim kısaltması bulunmaktadır.

İkonada üst seviyede mandorla içindeki İsa'nın halesinin solunda ve sağında IC XC isim kısaltması; İsa'nın halesinde solda ω harfi bulunmaktadır; aynı seviyede solda eğilmiş olarak tasvir edilen figürün halesinde, “ПЕТРЪ А (Petr Apostol)” “HAVARİ PETRUS”; Petrus'un altındaki figürün halesinde, “АНГЛИ (Angeli)” “MELEKLER”, meleklerin sırasında alttan üçüncü figürün halesinde, “ГДНИ (Gospodni)” “RABBİN” (Rabbin Melekleri) yazmaktadır. İki mandorla arasında sağda yer alan dörtte üç profilden sağa dönük figürün halesinde, “С ІωАННЪ ПР (Sviatıy İoann Predteça)” “AZİZ YAHYA İLK GELEN” (Vaftizci Yahya), Yahya'nın tuttuğu açık ruloda, “ПОКАЙТЕСА ПРИБЛИЖИ БО ТА ЦРТВО НБНОЕ

⁶⁶ İsa'nın Dirilişi ve Cehenneme İnişi sahnesi için bkz. Ouspensky ve Lossky, 1982, s. 185-188; Spitzing, 1989, s. 252-257.

(Pokaitesia priblizhi bo tia Tsarstvo Nebesnoe)” “TÖVBE EDİN ÇÜNKÜ GÖKTEKİ EGEMENLİK YAKLAŞMIŞ” yazmaktadır.

En alt seviyede mandorla içindeki İsa'nın halesinin solunda ve sağında IC XC isim kısaltması bulunmaktadır; en alt seviyede sağ köşedeki soldaki figürün halesinde “АНГЛИ (Angeli)” “Melekler”, sağdaki figürün halesinde “ГДНИ (Gospodni)” “RABBİN” (Rabbin Melekleri) yazmaktadır; İsa'nın solunda elini tutan figürün halesinde, “АДАМЪ (Adam)” “ADEM” yazmaktadır; Adem'in sağındaki figürün halesinde, “АБЕЛЬ (Abel)” “HABİL”; Habil'in üstündeki figürün halesinde, “МОИСЕЙ... (Moisei)” “MUSA”, Musa'nın solundaki figürün halesinde, “ДАНИЙЛЪ (Daniil)” “DANIEL” yazmaktadır. İkonadaki diğer yazıtlar okunamamaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonanın renkleri is ve kirden kararmış, boya yer yer dökülmüştür. Üstteki kemerli bölümün çerçevesi eksiktir. Çerçevenin alt bölümünde de eksikler bulunmaktadır.

Tanıtım: İkona, triptikonun orta parçasıdır. Üstte kemer şeklindeki bölümde, melek, aziz ve azize figürlerinin çevrelediği mandorla içinde Kutsal Üçlü görülmektedir. İsa solda bir elini takdis işareti yapar biçimde, kahverengi saçlı ve sakallı, oturur vaziyette, sağda beyaz saçlı ve sakallı olgun bir erkek görünümlü oturan Tanrı figürü ve ortada üstte Kutsal Ruh'u simgeleyen beyaz güvercin bulunmaktadır. Mandorlanın sağında ve solunda iki erkek figürü vardır.

İkonada İsa'nın Dirilişi ve Cehenneme İnişi sahneleri bulunmaktadır; İsa kızıl kahverengi mandorla içinde merkezde üst üste iki kez gösterilmiştir. Üstte; İsa ortada ayakta, kahverengi saçlı ve sakallı, beyaz haleli, kızıl kahverengi *himation* giymiş ve ellerini iki yöne açmış şekilde badem şeklinde bir mandorla içindedir. Çevresinde ona yönelmiş kadın ve erkek figürleri bulunmaktadır. En altta ise ayakta, kahverengi saçlı ve sakallı, beyaz haleli, kızıl kahve *himation* giymiş yine sivri eliptik bir mandorla içinde ve bir elini Adem'e doğru uzatmış İsa figürü görülmektedir⁶⁷. Alttaki kalabalık grup İsa'ya yönelmiş ve kurtarılmayı

⁶⁷ Apokrif Nikodimus İncili'ne göre, İsa'nın cehenneme inişiyle cehennemin kapısına ilk gelen Adem'dir, İsa daha sonra Havva'yı tutup çıkarır. İsa'nın cehenneme inişinin amacı Adem'in

beklemektedirler. Diğer figürler, Davut, Musa, Vaftizci Yahya olmalıdır. İkonanın şu andaki durumunda görülememekle birlikte sahnede küçük ve siyah bir figür olarak şeytan bulunmalıdır.

İkonada doğal anatomik oran gözetilmemiştir. Görülebilen renkler, koyu kahverengi, kızıl kahverengi ve sarı tonlarıdır. Çerçeve sağıda üstte ve altta birer menteşe bulunmaktadır.

Kaynak:

“Bundan sonra İsa, kendisinin Yeruşalim’e gitmesi, ileri gelenler, başkâhinler ve din bilginlerinin elinden çok acı çekmesi, öldürülmesi ve üçüncü gün dirilmesi gerektiğini öğrencilerine anlatmaya başladı” (Matta, 16:21).

“Ertesi gün, yani Hazırlık Günü’nden sonraki gün, başkâhinlerle Ferisiler Pilatus’un önünde toplanarak, “Efendimiz” dediler, “O aldaticının, daha yaşarken, ‘Ben öldükten üç gün sonra dirileceğim’ dediğini hatırlıyoruz. Onun için buyruk ver de üçüncü güne dek mezarı güvenlik altına alsınlar. Yoksa öğrencileri gelir, cesedini çalar ve halka, ‘Ölümden dirildi’ derler. Son aldatmaca ilkinden beter olur.”

Pilatus onlara, “Yanınıza asker alın, gidip mezarı dilediğiniz gibi güvenlik altına alın” dedi. Onlar da askerlerle birlikte gittiler, taşı mühürleyip mezarı güvenlik altına aldılar” (Matta, 27: 62-66).

“Şabat Günü’nü izleyen haftanın ilk günü, tan yeri ağarırken, Mecdelli Meryem ile öbür Meryem mezarı görmeye gittiler.

Ansızın büyük bir deprem oldu. Rab’bin bir meleği gökten indi ve mezara gidip taşı bir yana yuvarlayarak üzerine oturdu. Görünüşü şimşek gibi, giysileri ise kar gibi bembeyazdı. Nöbetçiler korkudan titremeye başladılar, sonra ölü gibi yere yıkıldılar.

yaratılışından bu yana vaftiz edilmeyenlerin ruhlarını kurtarmaktır. Sahnede Eski Ahit peygamberleri bulunur (Onasch ve Schnieper, 1997, s. 118).

Melek kadınlara şöyle seslendi: “Korkmayın! Çarmıha gerilen İsa’yı aradığınızı biliyorum. O burada yok; söylemiş olduğu gibi dirildi. Gelin, O’nun yattığı yeri görün. Çabuk gidin, öğrencilerine şöyle deyin: ‘İsa ölümden dirildi. Sizden önce Celile’ye gidiyor, kendisini orada göreceksiniz.’ İşte ben size söylemiş bulunuyorum.”

Kadınlar korku ve büyük sevinç içinde hemen mezardan uzaklaştılar; koşarak İsa’nın öğrencilerine haber vermeye gittiler. İsa ansızın karşılıklarına çıktı, “Selam!” dedi. Yaklaşıp İsa’nın ayaklarına sarılarak O’na tapındılar. O zaman İsa, “Korkmayın!” dedi. “Gidip kardeşlerime haber verin, Celile’ye gitsinler, beni orada görecekler.” (Matta, 28:1-8).

Kat. No: 61

Envanter No: 13113

Boyut: 36,5 x 44,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 19. yüzyıl

Yazıt: Çerçevenin üst bölümünde, yazıt bulunmakta fakat boya yer yer silinmiş olduğundan görülememektedir. Üstteki mandorla içindeki İsa’nın halesinde O N harfleri; alttaki mandorlanın içindeki İsa’nın halesinde sağda N harfi okunmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonanın renkleri kir ve isten kararmış, çerçevenin boyası yer yer dökülmüştür.

Tanıtım: Kompozisyonda üst şeritte, İsa’nın Dirilişi sahnesi; alt şeritte Anastasis sahnesi yer almaktadır. İsa üstte merkezde lahitten çıkarak, sivri eliptik, çevresi

yeşil lacivert mandorla içinde, ayakta, kahverengi *himation* giymiş, sağ elini takdis işareti yapar şekilde resmedilmiştir. Başu sarı haleli, kahverengi saçlı ve sakallıdır. Mezarın sağında asker giysileri içinde muhafızlar bulunmaktadır. Sol üstte kırmızı, kahverengi ve lacivert giysili üç kadın figürü: Meryem, Mecdelli Meryem ve Yakup'un annesi Meryem boş mezar başında, boş mezarın diğer tarafında beyaz *himation* giymiş melek figürü bulunmaktadır.

Altta merkezde sivri eliptik şeklindeki lacivert üzeri yıldız ve çizgi motifli mandorla içinde, ayakta, kahverengi *himation* giymiş, sağ eliyle kırmızı khiton üzerine lacivert *himation* giymiş Adem'i cehennemden çıkarırken görölmektedir. Adem'in hemen arkasında kırmızı maphorionlu, sarı haleli Havva sırasını beklemektedir. Bu iki figürün arkasında sıraya girmiş haleli, kırmızı, lacivert, kahverengi tonlarında giysilerle kalabalık bir grup bulunmaktadır. Bunlar, Adem'in yaratılışından bu yana vaftiz edilmeyenler, günahkarlardır. Sahnede Eski Ahit peygamberleri bulunmaktadır. Sağda altta başında haçlı halesi olan, kırmızı *khiton* üzerine lacivert *himation* giyen İsa, belinde beyaz kumaş sarılı bulunan erkek figürünü cehennemden çıkarırken görölmektedir.

Solda ortada ve sağda altta iki şeytan, melekler tarafından yakalanmış, yerdedir.

İkonada birden fazla sahne bulunmakta, sahneler arasında kayalık ve mimari unsurlar görölmektedir, nefti yeşil zemin üzerinde sarı, kırmızı, kahverengi ve lacivert tonları bulunmaktadır. Çerçeve de nefti yeşildir; sol üstte ve sağ altta birer menteşe bulunmaktadır; bu durum ikonanın templonda kullanıldığını göstermektedir.

Son Yargı (Mahşer)⁶⁸: Страшный Суд (Straşni Sud)

Kat. No: 62

Envanter No: 13085

Boyut: 34,5 x 30,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: Çerçevde üstte solda: “ЗЕМЛЯ КРОТКИХЪ (Zemlia Krotkih)” “NAZİK OLANLARIN DÜNYASI”, ortada: “СТРАШНЫЙ СУДЪ БЖІЙ (Straşniy Sud Bozhiy)” “Tanrının Korkunç

Mahkemesi” yazmaktadır. Çerçevde solda yukarıdan aşağı doğru, “МНОГИ ОБЪТЕЛИ ОУТБЕ СПСЕ СУ РАД ... ЛАЕМ ПОМЪР ГЪД ДБРОДЪТЕЛЪЙ ... БО ЩЕДРЕП .. ЧИТАЮЩІИ ОБРАТЪ ИСПОЛНИТЪ СПДОБИ (Mnogie obiteli y tebe Spase Gospod Dobrodetelei ... bo şedro poçitaiushiy o brate ispolniti spodobı)” “KURTARICIM SENDE ÇOK OTURMA ALANLARI VAR... TÜM EDREMLERİN RABBİ... KARDEŞİMİ DÜŞÜNENE CÖMERTÇE ... YARMAVA İMKAN VER”; altında, “ПРАВЕДНІИ (Pravednie)” “DÜZGÜN OLANLAR”, en altta: “МУКИ (Muki)” “ACILAR” yazmaktadır; çerçevenin sağında ortada: “АГГЛИ СОКРО НАПРЕД ПРАВЕДНЫ В РАЙ ГРАДУТЪ: И ХЕРУВИ ВИДЪ ВЪ ХОРУ ГОБЪЩРКУЮ ОУСТУПИ ВРАТЪ ЕДЕМСКИ (Angeli skoro napered pravedny v Rai griadut: i Heruvimi vid v hore gorişem otstupi vrat Edemski)” “MELEKLER, DOĞRU OLANLARDAN ÖNCE CENNETE GİDER: KERUBİM GÖKSEL KORO OLARAK CENNET KAPISINDAN ADIM ATIYOR”; bu yazın altında, “НЕПОКААНІИ (Nepokaianie)” “PİŞMAN OLMAYANLAR”, en altta: “ГРЕШНЫЯ (Greşniya)” “GÜNAHKARLAR” yazmaktadır.

⁶⁸ Son Yargı sahnesi için bkz. Spitzing, 1989, s. 92-95; Tradigo, 2006, s. 158-161.

Çerçevenin alt kenarında soldan sağa sırasıyla; “ТМА (Tma)” “KARANLIK”, “ОГНѢ (Ogn)” “ATEŞ”; “СМРАДѢ (Smrad)” “ÇOK KÖTÜ KOKU”; “...”, “ЧЕРВИ (Çervi)” “SOLUCANLAR”; “АДѢ (Ad)” “CEHENNEM”; “...”, yazıtı bulunmaktadır.

Üstte eksende İsa'nın halesinde O ω N harfleri bulunmaktadır. İsa'nın oturduğu tahtın solunda ve sağında yer alan sütunların üstünde bulunan topuzlarda soldan sağa devam eden şekilde, “ГДѢ ВСЕДЕЖИТЕЛѢ (Gospod Vsederzhitel)” “RAB PANTOKRATOR” yazmaktadır. İsa'nın solundaki meleğin halesinde, “АРХА... (Arhangeli)” “BAŞMELEKLER”; sağındaki meleğin halesinde de, “АНГЛИ (Angeli)” “MELEKLER” yazmaktadır; en sağda üstte Kherub figürünün üstünde, “ДРЕВО ЖИ... (Drevo zhizni)” “YAŞAM AĞACI” yazısı okunmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkona yıpranmış, yer yer boyları silinmiş ve çerçevenin alt kısmının boyası dökülmüştür.

Tanıtım: Üst seviyede eksende kırmızı mandorlanın çevrelediği tahtta oturur vaziyette başında tacı ile İsa görülmektedir; bu figürün üstünde haleli üç figürün başı görülmektedir. İsa kırmızı *khiton* üzerine lacivert *himation* giymektedir; sağ elini takdis işareti yapmakta sol elinde açık Kutsal Kitap bulunmakta, dizi ile desteklemektedir. Tahtın sağında ve solunda İsa'ya yönelmiş, melekler bulunmaktadır. İmparatorluk giysisi içinde Başmelekler Gabriel ve Mikhael, dörtte üç profilden ayaktadır, dizlerine kadar olan bölüm tasvir edilmiştir; sağdaki meleğin koyu yeşil giysisinin kemeri değerli taş motifleriyle bezeli ve elinde boru bulunmaktadır, sağdaki yakası ve kemerinde değerli taş motifi bulunan kırmızı giysili melek, kollarını omuz hizasına kaldırmış İsa'yı işaret etmektedir.

İsa'nın solunda, mimari unsur içinde üstte üç aziz, altta Meryem yanında kral ve kraliçe figürleri bulunmaktadır. Sağda mimari unsur içinde üstte Kherub, alt seviyede gerçek haçın sağında ve solunda haleli iki figür bulunmaktadır.

İsa'nın tahtının altında kırmızı haç ve onu tutan iki figür; onların sağında ve solunda kırmızı ve koyu yeşil giysili iki melek ellerindeki uzun boruları üflerken tasvir edilmiştir. Meleklerin sağında ve solunda, azizler, azizeler, krallar yer almaktadır.

En alttaki şeritte kare şeklindeki sekiz bölüm sarı ve kırmızının tonlarındadır. İkonada, sarı, kırmızı, lacivert ve kahverengi tonları kullanılmıştır, zemin ve çerçeve koyu sarıdır.

Kaynak:

“İnsanoğlu kendi görkemi içinde bütün melekleriyle birlikte gelince, görkemli tahtına oturacak. Ulusların hepsi O'nun önünde toplanacak, O da koyunları keçilerden ayıran bir çoban gibi, insanları birbirinden ayıracak. Koyunları sağına, keçileri soluna alacak.

“O zaman Kral, sağındaki kişilere, ‘Sizler, Babam'ın kutsadıkları, gelin!’ diyecek. ‘Dünya kurulduğundan beri sizin için hazırlanmış olan egemenliği miras alın! Çünkü acıkmıştım, bana yiyecek verdiniz; susamıştım, bana içecek verdiniz; yabancıydım, beni içeri aldınız. Çıplaktım, beni giydirdiniz; hastaydım, benimle ilgilendiniz; zindandaydım, yanıma geldiniz.’

“O vakit doğru kişiler O'na şu karşılığı verecek: ‘Ya Rab, seni ne zaman aç görüp doyurduk, susuz görüp su verdik? Ne zaman seni yabancı görüp içeri aldık, ya da çıplak görüp giydirdik? Seni ne zaman hasta ya da zindanda görüp yanına geldik?’

“Kral da onları şöyle yanıtlayacak: ‘Size doğrusunu söyleyeyim, bu en basit kardeşlerimden biri için yaptığınızı, benim için yapmış oldunuz.’

“Sonra solundakilere şöyle diyecek: ‘Ey lanetliler, çekilin önümden! İblis'le melekleri için hazırlanmış sönmez ateşe gidin! Çünkü acıkmıştım, bana yiyecek vermediniz; susamıştım, bana içecek vermediniz; yabancıydım, beni içeri almadınız; çıplaktım, beni giydirmediniz; hastaydım, zindandaydım, benimle ilgilenmediniz.’

“O vakit onlar da şöyle karşılık verecekler: ‘Ya Rab, seni ne zaman aç, susuz, yabancı, çıplak, hasta ya da zindanda gördük de yardım etmedik?’

“Kral da onlara şu yanıtı verecek: ‘Size doğrusunu söyleyeyim, mademki bu en basit kardeşlerimden biri için bunu yapmadınız, benim için de yapmamış oldunuz.’

“Bunlar sonsuz azaba, doğrular ise sonsuz yaşama gidecekler.”
(Matta, 25:31-46).

4.6. İSA TIPLERİ

Pantokrator İsa⁶⁹: Господь Вседержитель (Gospod Vsederzhitel)

Kat. No: 63

Envanter No: 12994

Boyut: 30,5 x 24,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera, figürün dışındaki bölüm metal kaplama, İsa'nın halesinin üzerinde montür içine oturtulmuş renkli cam “kast” (каст) bulunmaktadır.

Tarih: 17. yüzyıl

Yazıt: İsa'nın omuzunun üstünde okladın üstünde kazınmış şekilde

soldan başlayıp sağda devam eden yazıtta: “ГДЪВСЕДЕРЖИТЕЛЬ (Gospod Vsederzhitel)” “RAB PANTOKRATOR” yazmaktadır. İsa'nın elindeki açık Kutsal Kitapta:

⁶⁹ Bizans sanatında İsa tiplerinden, Kainatın Hakimi İsa, sağ elini göğüs hizasında kaldırmış, takdis işareti yapmakta olup, sol eliyle sayfaları açık kutsal kitabı alttan tutmaktadır (Ševčenko, 1991, s. 438). İsa'nın hem insan hem de Tanrı özelliklerinin bir vücutta toplandığı dogmasından yola çıkılarak gelişen İsa tipidir (Tradigo, 2006, s. 242). Pantokrator İsa tipi için bkz. Ouspensky ve Lossky, 1982, s. 73-75; Spitzing, 1989, s. 258-260.

“Придите ко Мне, все труждающиеся и обремененные, и Я успокою вас; возьмите иго Мое на себя и научитесь от Меня” (Св. Евангелие от Матфея 11:28-29).

“Ey bütün yorgunlar ve yükü ağır olanlar! Bana gelin, ben size rahatlık veririm. Boyunduruğumu yüklenin, benden öğrenin.” (Matta, 11:28-29) yazmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonanın ahşap bölümünün renkleri ve metal kaplama bölümü kararmıştır. Ahşap bölümde böceklerin sebep olduğu delikler bulunmaktadır. Metal çerçevenin sağında, alta yakın bölümde küçük bir parça eksiktir.

Tanıtım: İsa cepheden yarım boy, sağ eliyle takdis işareti yapmakta, sol eliyle kırmızı kapaklı, açık Kutsal Kitap tutmaktadır. Kırmızı *khiton* üzerine kahverengi *himation* giymiştir; sol omuzunda *himation*un kahverengi çizgileri ve renk tonlamaları ile kumaş kıvrımları belirtilmiş, sağ omuzunda ise sadece şerit şeklinde *himation* bulunmaktadır. İsa'nın halesi metal kaplama ve bir bölümü çerçevededir; üzerinde montür içine oturtulmuş ortadaki kırmızı yanlardaki mavi üç adet renkli cam, halen diğer bölümlerinde dal motifleri bulunmaktadır. İsa'nın gözleri iri ve izleyiciye bakar vaziyette, kaşları düz ve birbirine yakın, burnu ince ve uzundur; ağzı küçük, dudakları incedir. Ortadan ayrılmış saçları, ince bıyıkları ve sakalları kahverengidir. İsa esmer tenlidir, elmacık kemikleri çıkık, çenesi sivridir. Bakışlarında ciddi ve derin bir ifade vardır. İsa'nın yüzü ve giysisi, çizgisel üslupta ve renk tonlamaları ile boyut kazandırılmıştır.

Figürün dışındaki metal kaplama bölümünde ve çerçevede kıvrık dallar arasında bitkisel motifler görülmektedir.

Kat. No:64

Envanter No: 12995

Boyut: 34 x 40 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 18. yüzyıl

Yazıt: İsa'nın halesinde Yunanca Ο ω Ν⁷⁰
(Ben Ben'im) harflerinin bulunduğu haç yer alır.

Solda ve sağda IC XC, İsa Mesih monogramı bulunmaktadır. Monogramların altında, solda başlayıp sağda devam eden “ГОСПОДЬ ВСЕДЕРЖИТЕЛЬ (Gospod Vsederzhitel)” “RAB PANTOKRATOR” yazıtı bulunmaktadır. Açık kodeksde ise “ВСА МНѢ ПРЕДАНА СУТЬ ОЦЕМЪ МОИМ И НИКТОЖЕ ЗНАЕ СНѢ ТОКМО ОЦѢ І ОЦА ТО ЗНАЕ ТОКМО СНѢ И ЕМУ ЖЕЛАШЕ ВОЛІТЬ СНѢ ωТКРѢТИ ПРИДИТЕ КОМНЕ ВСЕКТО ЖАЖДЮЩІЙ ІА І ОБРЕМЕНЕННІЙ ІАЗѢ (Vsio mne predana sut Otsem moim i nikto zhe znaeti Sina tokmo Otets, i Otsa to znae tokmo Sin i Emu zhelaşe volit Sin otkriti; priidite ko mne vse kto strazhduşiy i obrememenniy i az...)”

“BABAM HER ŞEYİ BANA TESLİM ETTİ. OĞUL’U, BABA’DAN BAŞKA KİMSE TANIMAZ. BABA’YI DA OĞUL’DAN VE OĞUL’UN O’NU TANITMAK İSTEDİĞİ KİŞİLERDEN BAŞKASI TANIMAZ. EY BÜTÜN YORGUNLAR VE YÜKÜ AĞIR OLANLAR! BANA GELİN VE BEN...”
(Matta, 11: 27-28).

⁷⁰ Bu harfler Sina Dağı’ndaki Musa’yı referans göstermektedir (Tradigo, 2006, s. 237).

“Musa şöyle karşılık verdi: “İsrailliler’e gidip, ‘Beni size atalarınızın Tanrısı gönderdi’ dersem, ‘Adı nedir?’ diye sorabilirler. O zaman ne diyeyim?”

Tanrı, “Ben Ben’im” dedi, “İsrailliler’e de ki, ‘Beni size Ben Ben’im diyen gönderdi.’

“İsrailliler’e de ki, ‘Beni size atalarınızın Tanrısı, İbrahim’in Tanrısı, İshak’ın Tanrısı ve Yakup’un Tanrısı Yahve gönderdi.’ Sonsuza dek adım bu olacak. Kuşaklar boyunca böyle anılacağım.”

(Mısır’dan Çıkış, 3:13-15).

Bugünkü Durumu: İkonanın boyası bozulmuş, altın yaldızlı bölüm yer yer silinmiştir. Altın yaldızlı çerçevenin boyası yer yer dökülmüş, sağ üst köşesi eksiktir.

Tanıtım: İsa cepheden yarımboy, kahverengi saçlı, bıyıklı ve sakallı, haçlı halesinin üst bölümü çerçeveye taşmış, sağ eliyle takdis işareti yapmakta, sol eliyle kahverengi kapaklı açık Kutsal Kitap tutmaktadır. Saçları bukleli ve omuz hizasında, sakalları çenesinin altından ikiye ayrılmış ve uzundur. Kırmızı *khiton* üzerine lacivert *himation* giymiştir; *himationu* lacivertin koyu ve açık tonlarında çizgiler ve renk tonlamaları ile hareketlendirilmiş, sağ omuzunda sadece *khiton* görülmekte, sol omuzundan ise *himation* aşağı doğru düşer görülmektedir. İsa figürünün yakası kırmızı şeritlidir, çivi izlerinden şimdi bulunmayan *tsata* ve kolunun gümüş kaplama olduğu düşünülmektedir; *khiton* kırmızı tonlarında desenlidir. İsa izleyiciye ciddi bir şekilde bakar vaziyettedir. Göz kapakları belirgin, iri gözlü, ince kaşlı, ince ve uzun burunlu, küçük ağızlıdır. Yüzünde ve ince, uzun tasvir edilmiş ellerinde, kahverenginin tonları kullanılarak boyut kazandırılmıştır. Monogram ve yazıtlar kırmızı üzerine beyaz; çevresi kahverengi çelenk içine alınmıştır. Zemin ve çerçeve altın yaldızdır.

Kat. No: 65

Envanter No: 12996

Boyut: 92 x 65 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera, hale ve *tsata* metal kaplama

Tarih: -

Yazıt: İsa'nın haçlı halesindeki daire şeklindeki üç kabartmada Yunanca O (O harfi içindeki yazıt okunamamaktadır) ω N (Ben Ben'im) harfleri bulunmaktadır. İsa'nın

başının solunda madalyon içinde IC, sağında XC; İsa Mesih monogramları bulunmaktadır. Omuzunun üstünde, soldan sağa doğru: “Господь Вседержитель (Gospod Vsederzhitel)” “Rab Pantokrator” yazıtı bulunmaktadır.

Açık kodeksde: “ПРІЙД (eli ile kapatıyor) ТРУЖДАОЩІСА ІОБРІМЕНІІ ІАЗЪ ПОКОЮВЫ ВОЗМІТЕ ІГО МОЕ НАСЕБЪ І НАУЧІТІСА ѠМЕНЕА ВО КРОТОКЪ ІСМІРЕНЪ СРЦЕМЪ І (Pridite... tryzhdaiuşiesya i obremenenni i az pokoju vı; vozmite igo moe na sebya i nauçitisa y menya ibo krotok i smirion sertsem...)”

"EY BÜTÜN YORGUNLAR VE YÜKÜ AĞIR OLANLAR! BANA GELİN, BEN SİZE RAHAT VERİRİM. BOYUNDURUĞUMU YÜKLENİN, BENDEN ÖĞRENİN. ÇÜNKÜ BEN YUMUŞAK HUYLU, ALÇAK GÖNÜLLÜYÜM" (Matta, 11:28-29).

Bugünkü Durumu: İkonanın renkleri bozulmuş, yer yer dökülmüştür. Metal *tsatanın* bir bölümü kararmıştır.

Tanıtım: İsa cepheden yarım boy, kahverengi ortadan ayrılmış saçlı, ince aşağı doğru bıyıklı ve sakallıdır. Figürün haçlı halesi pirinçtir. Sağ eliyle takdis işareti yapmakta, sol eliyle üstten açık kutsal kitabı tutmaktadır; kitabı alttan diziyile desteklemektedir. İsa iri badem gözlü; göz altları torbalanmış, ince yay kaşlıdır; burnu ince ve uzun, ağzı küçüktür. Yüzü ifadesizdir. Kırmızı *khiton* üzerine koyu yeşil *himation* giymiştir. Giysisine kırmızı ve koyu yeşil renk tonlamaları ile çizgisel üslupta hareket ve hacim kazandırılmıştır. Kol ve yaka kenarları değerli taş bezeli ve açık bej rengidir. Metal kaplamalı halede saçın içinde dairesel ve bitkisel, diğer kısmında dal motifleri bulunan kabartmalar mevcuttur. Boynunda bitkisel kabartmalarla bezeli *tsata* bulunmaktadır. Esmer yüzde ve ellerde renk tonlamaları ile ifade edilmiş hareketlilik görülmektedir. Üstte solda ve sağda, dairesel; bitkisel motifli yıldız bezeme çerçeve içinde İsa monogramı mevcuttur.

Zemin kızıl kahve, monogramların içi koyu yeşil, çerçeve kenarları koyu kahverengi çizgili ve açık kahverengidir.

Kat. No: 66

Envanter No: 12997

Boyut: 76,5 x 63 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: İsa'nın halesinde Yunanca Ο ω Ν (Ben Ben'im) harflerinin bulunduğu haç yer alır.

İsa'nın başının solunda madalyon içinde IC, sağında XC; İsa Mesih monogramları bulunmaktadır. Omuzunun üstünde, dikdörtgen iki çerçeve içinde soldan sağa doğru: "ГОСПОДЬ ВСЕДЕРЖИТЕЛЬ (Gospod Vsederzhitel)" "РАВ PANTOKRATOR" yazıtı bulunmaktadır. Açık kodeksde, "ПРИДИТЕ КОМНЕ ВСЕКТО ЖАЖДЮЩІЙ ІА І ОБРЕМЕНЕННІЙ ІАЗЪ ПОКОЮВЫ ВОЗМІТЕ ИГО МОЕ НАСЕБЪ И НАУЧИТІСА ωМЕНЕА ВО КРОТОКЪ ИСМИРЕНЪ СРЦЕМЪ И ωБРАЩИТЕ..." (Pridite ko mne vse kto zhazhdiuşiyy i obremenenni i az pokoiu vi; vozmite igo moe na sebya i nauçitisy a y menya ibo krotok i smirion sertsem i obriaşete...)"

"EY BÜTÜN YORGUNLAR VE YÜKÜ AĞIR OLANLAR! BANA GELİN, BEN SİZE RAHAT VERİRİM. BOYUNDURUĞUMU YÜKLENİN, BENDEN ÖĞRENİN. ÇÜNKÜ BEN YUMUŞAK HUylU, ALÇAK GÖNÜLLÜYÜM"
(Matta, 11:28-29).

Çerçeve alttaki kırmızı renkli yazıt okunamamaktadır.

Bugünkü Durumu: İkona yıpranmış, kararmış; yer yer boyaları dökülmüştür. Sağ üst köşe eksiktir.

Tanıtım: İsa yarım boy cepheden oturur vaziyette tasvir edilmiştir. Sağ eliyle takdis işareti yapmakta, sol eliyle açık kutsal kitabı dizine dayamış üstten

tutmaktadır. Kahverengi saçlı, ince bıyık ve sakallı, sarı haçlı halesinin üst bölümü çerçevededir. Kaşları kalkmış, alnında çizgiler oluşmuştur; olgun bir ifadeye sahip, gözleri iri, ciddi bakışlıdır; gözlerinin altı torbalanmıştır. Saçları bukleler halinde omuzuna düşmektedir. Kırmızı *khiton* üzerine koyu yeşil *himation* giymiştir. Renk tonlarıyla yoğun ışık-gölge etkisi yaratarak, giysinin dökümlü kıvrımlarıyla hareket ve hacim sağlanmıştır. Üstte solda ve sağda koyu lacivert madalyon içinde İsa'nın monogramı bulunmaktadır. Omuzlarının üstünde iki dikdörtgen çerçeve içinde sağda ve solda yazıt bulunmaktadır.

Zemin kırmızı, çerçeve açık kahverengidir.

Yüz ve giysilerde renk tonlamaları kullanılmıştır. Vücut hacimli, baş ve eller olması gerekenden küçüktür.

Kat. No: 67

Envanter No: 13000

Boyut: 26,5 x 31 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera, çerçeve ve İsa'nın halesi gümüş kaplama

Tarih: -

Yazıt: İsa'nın başının solunda madalyon içinde IC, sağında XC; İsa Mesih monogramları bulunmaktadır.

Omuzunun üstünde, soldan sağa doğru: “ГОСПОДЪ ВСЕДЕРЖИТЕЛЬ (Gospod Vsederzhitel)” “RAB PANTOKRATOR” yazıtı bulunmaktadır. Açık kodekste, “ВСА МНЪ ПРЕДА... СУТЬ ОЦЕМЪ ... И НИКТО... ТО ЗНАЕ ТОКМО СНЪ И ЕМУ ЖЕЛАШЕ ВОЛІТЬ СНЪ ѿТКРЪТИ... (Vse mne preda....sut Otsem... i nikto to znae tokmo Sın i emu zhelaşe volit otriti...)”

“BABAM HER ŞEYİ BANA TESLİM ETTİ. ... KİMSE TANIMAZ.DA OĞUL'DAN VE OĞUL'UN O'NU TANITMAK İSTEDİĞİ KİŞİLERDEN BAŞKASI TANIMAZ...” (Matta, 11: 27).

Bugünkü Durumu: İkona büyük oranda tahrip olmuş; üstünde kurtların oluşturduğu delikler vardır. Boyaları dökülmüştür, metal kaplama çerçevenin sağ ve alt kenarları mevcut değildir.

Tanıtım: İsa cepheden yarım boy, kahverengi saçlı, bıyıklı ve sakallı, sarı metal halesi çerçeveye taşmış, sağ eliyle takdis işareti yapmakta, sol eliyle açık kutsal kitabı alttan tutmaktadır. İri gözlerinin altı torbalanmış, alnında çizgiler oluşmuştur; bakışlarında ciddi ve derin bir ifade vardır. Ağız ve eller küçük, yüz ve burun uzun resmedilmiştir. Büyük oranda boyası dökülmüş kahverengi *khiton* üzerine lacivert *himation* giymiştir. Figüre renk tonlamaları ile çizgisel üslupta hareket ve hacim verilmiştir.

Zemin bej rengi, metal kaplama çerçevede çiçek motifli kabartmalar mevcuttur.

Kat. No: 68

Envanter No: 13120

Boyut: 70x89 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 19. yüzyıl

Yazıt: İsa'nın halesinde Yunanca Ο ω Ν (Ben Ben'im) harflerinin bulunduğu haç yer alır. Omuzunun üstünde, soldan sağa doğru: “ГОСПОДЬ ВСЕДЕРЖИТЕЛЬ (Gospod Vsederzhitel)” “RAB PANTOKRATOR” yazıtı bulunmaktadır.

İsa'nın başının solunda IC, sağında XC; İsa Mesih monogramları bulunmaktadır.

Açık kodeksde: "ПРІДИТЕ КО МНЕ ВСІ ТРУЖДАЮЩІИСЯ И ѿБРЄМЕНИАЗЪ ПОКОЮ ВЫ ВОЗМИТЕИГО МОЕ НАСЕБЕ И НАУЧИТЕСЯ ѿТ МЕ ЯКО КРОТОКЪ ЕСМЪ И СМІРЕН" (cümle bitmemiştir, cümlenin son kelimesi СРЦЕМЪ yazılmamıştır) (Pridite ko mne vsi truzhdaiuşiesya i obremeneni az pokoiu vi; vozmite igo moe na sebe i nauçitesia ot me iako krotok est i smirion...).".

"EY BÜTÜN YORGUNLAR VE YÜKÜ AĞIR OLANLAR! BANA GELİN, BEN SİZE RAHAT VERİRİM. BOYUNDURUĞUMU YÜKLENİN, BENDEN ÖĞRENİN. ÇÜNKÜ BEN YUMUŞAK HUYLU, ALÇAK... (GÖNÜLLÜYÜM)
(Matta, 11:28-29).

Bugünkü Durumu: İkonanın boyası yer yer silinmiştir. Çerçevenin alt bölümünde boyalar dökülmüştür.

Tanıtım: İsa cepheden yarım boy, kahverengi saçlı ve ince bıyıklı ve kısa sakallıdır; sakalının çene kısmında iki yana ayrılmış uzun bölüm bulunmaktadır. Figürün kırmızı çizgi ile sınırlandırılmış haçlı sarı halesi üstte çerçeveye taşmış, sağ eliyle takdis işareti yapmakta, sol eliyle açık kutsal kitabı yandan tutmakta ve alttan diziyile desteklemektedir. İsa kırmızı *khiton* üzerine lacivert *himation* giymiştir; giysideki çizgiler sık ve ince tasvir edilmiş, renk tonlarıyla hacim ve hareket kazandırılmıştır.

Esmer figürün gözleri küçük, kaşları ince çizgi olarak; burun ince ve uzun, ağzı çok küçük tasvir edilmiştir. Sağ eli ise dikkat çekilmek için doğal orandan oldukça büyük resmedilmiştir.

Zemin ve çerçeve koyu yeşildir. Çerçevenin solunda üstte bir adet menteşe, ikonanın templonda kullanıldığına işaret etmektedir.

Kurtarıcı İsa⁷¹: Господь Спаситель (Gospod Spasitel)

Kat. No: 69

Envanter No: 12992

Boyut: 24,5x28 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera, hale ve çerçeve metal kaplama

Tarih: -

Yazıt: İsa'nın halesinin solunda ve sağında *oklad*ın üstünde kabartma olarak soldan başlayıp sağda devam

eden yazıtta: "ГДЪВССДЕРЖИТЕЛЬ (Gospod Vsederzhitel)" "PANTOKRATOR" yazmaktadır. İsa'nın halesinde Yunanca O ω N (Ben Ben'im) harflerinin bulunduğu haç yer alır. İsa'nın halesinin sağında çerçevede, çiviyle tutturulmuş metal plaka üstünde XC harfleri bulunmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonanın renkleri koyulaşmış ve metal kaplama bölümü kararmıştır.

Tanıtım: İsa omuz hizasında cepheden, uzun kahverengi saçlı, ince kahverengi bıyık ve kısa sakallıdır. İsa'nın burnu ince ve uzun, dudakları ince; çenesi sivridir. Figür koyu tenli, kahverengi saç ve sakallıdır; gözleri iri ve altları torbalanmıştır; düşünceli bir şekilde uzağa bakmaktadır. İsa dışında kalan, hale ve çerçeve metal kaplamadır. Çerçevenin metal kaplaması kabartma bitkisel motiflerle bezelidir.

Kaynak:

"Ve beni gören, beni göndereni görür."(Yuhanna, 12:45)

⁷¹ Hıristiyan ikonografisinde bir soruya cevap aranmıştır: Nasıralı İsa kimdir? Kurtarıcı İsa (Rusça "spas") şefkatli yüzü ile görülmektedir. Pantokrator İsa tipinin varyasyonudur (Tradigo 2006, s. 246,247).

“*Sen en adil oğulsun.*”(Psalm 45)

Rus Ortodoks düşüncesine göre; Kurtarıcı İsa imgesi Evrenin Hakimi İsa'nın insani yönünü öne çıkarmaktadır.

Melek İsa (Kutsal Sessizlik)⁷²: Благое Молчание (Blagoe Molchanie)

Kat. No: 70

Envanter No: 13572

Boyut: 44,5 x 54 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: Yazıtta; “БЛАГОЕ МОЛЧАНИЕ (Blagoe Molchanie)” “KUTSAL SESSİZLİK” yer almaktadır.

İsa'nın başının solunda IC, sağında XC; İsa Mesih monogramları bulunmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkona büyük oranda bozulmuş, renkleri kararmış ve yer yer dökülmüştür.

Tanıtım: İsa yarım boy, cepheden, ellerini göğsünde çapraz şekilde birleştirmiştir. Kahverengi saçlı, başındaki halenin içinde yıldız motifi başını çevrelemektedir. Başının hizasında iki tarafta üstte yazıt, altında monogram bulunmaktadır. Koyu kahverengi, sivri kanatları; sağ ve sol tarafında, burun hizasından alttaki çerçeveye kadar uzanmaktadır. Figürün genç ve sakalsız yüzü sıradışıdır; omuzları dar, gövdesi doğal oranından küçüktür; iri gözleri uzaklara düşünceli bir şekilde bakmaktadır. Burun ince, uzun, dudaklar ince ve ağız

⁷² Kutsal Sessizlik ikonaları Rusya'da ilk kez, 15. yüzyılda görülmüştür. Yıldız şeklindeki hale ve kanatlar evrene yayılan yaşam enerjisini sembolize etmektedir (Tradigo, 2006, s. 226).

küçüktür. Önde çapraz vaziyette birleştirilmiş eller çok küçük tasvir edilmiştir. Yaka ve geniş kol kenarları, koyu sarı ve iki sıra inci, değerli taş motifleriyle bezenmiş, lacivert *stikharion* giymektedir; *stikharion*'un belinde de koyu sarı, iki sıra inci, değerli taş motifleriyle bezenmiş kemer bulunmaktadır.

Zemin koyu kahverengi, çerçeve açık kahverengidir.

Kaynak:

“Gizli olan iç varlığınız, sakin ve yumuşak bir ruhun solmayan güzelliğiyle sizin süsünüz olsun.”(1. Petrus, 3:4).

“Bağırılmayacak, sesini yükseltmeyecek, sokakta sesi duyulmayacak.”
(İşaya, 42:2)

“Ağır baskı gördü; çektiği eziyete razı oldu, ağzını açmadı. Kuzu gibi boğazlanmaya götürüldü. Kırkıcılar önünde duran koyun gibi sessiz kaldı, ağzını açmadı.”(İşaya, 53:7).

Kralların Kralı İsa⁷³: Царь Царей (Tsar Tsarei)

Kat. No: 71

Envanter No: 12993

Boyut: 32 x 28,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera; çerçeve, İsa ve Azize Paraskevi'nin haleleri metal kaplama

Tarih: 17. yüzyıl

Yazıt: İsa'nın halesinde kazınmış olarak ω N harfleri bulunmaktadır. İsa'nın sağdaki

⁷³ Bizans imparatorunun ve Rus çarının kraliyet ve rahip sembolleri, gerçek kral ve ebedi rahip olarak tasvir edilen İsa figürü ile birlikte görülmektedir (Tradigo, 2006, s. 252-253).

Azize Paraskevi figürün elindeki açık ruloda, “ВЪРҮЮ ВОЕДИНА БГА ОТЦА..., Veruiu vo edina Boga Otsa...” “Tek olan Peder Allah’a inanıyorum...” yazmaktadır. Azize Paraskevi figürünün üstündeki ikonaya balmumu ile yapıştırılmış olan kağıttaki yazı okunamamaktadır.

İsa'nın elinde tuttuğu açık Kutsal Kitapta: “ПРИІДИТЕ КО МНѢ ВІИ ТРУЖАЮЩИІСА И ѠБРЕМЕНЕННІИ И АЗѢ ПОКОЮ ВЫ ВОЗМІТЬ ИГО МОЕ НА СЕБѢ И НАУЧИТЕСА ѠТ МНѢ АКО КРОТОКѢ ЕСМѢ И СМІРЕНѢ СЕРДЦЕМѢ И ѠБРАЩЕТЕ ПОКОЙ ДУШАМ ВАШИМѢ ИГО БО МОЕ БЛАГО И БРЕМЯ МОЕ ЛЕГКО ЕСТЬ; КОНЕЦѢ (Pridite ko mne vi truzhdaiuşiesya i obremenennie i az pokoiu vi, vozmite igo moe na sebe i nauçitesya ot mne iako krotok ems i smirion sertsem, i obriaşete pokoi duşam vaşim, igo bo moe blago i bremia moe legko est; konets)”

“EY BÜTÜN YORGUNLAR VE YÜKÜ AĞIR OLANLAR! BANA GELİN, BEN SİZE RAHAT VERİRİM. BOYUNDURUĞUMU YÜKLENİN, BENDEN ÖĞRENİN. ÇÜNKÜ BEN YUMUŞAK HUYLU, ALÇAKGÖNÜLLÜYÜM. BÖYLECE CANLARINIZ RAHATA KAVUŞUR. BOYUNDURUĞUMU TAŞIMAK KOLAY, YÜKÜM HAFİFTİR.” (Matta, 11: 28-30) yazmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkona yıpranmış, yer yer boya dökülmüş ve üstünde delikler mevcuttur. Kararmış metal kaplamalı çerçevenin alt kenarı eksiktir.

Tanıtım: İsa yarım boy cepheden tasvir edilmiştir. Sağ eliyle asa, sol eliyle *mappanın* üstüne koyduğu açık Kutsal Kitap tutmaktadır. Alın, yüz ve boyun kırışıklıklarıyla olgun bir ifadeye sahiptir. Göz altları torbalanmış, izleyiciye bakmaktadır; burnu ince ve uzundur. İnce kaşları, gözleri ve ince dudaklarının kenarları aşağı doğru eğilidir. Kahverengi bıyıklı ve sakallıdır, kahverengi saçları bukleler halinde omuzuna düşmektedir. Yaka, kol kenarları ve önü şerit şeklinde iki sıra inci ve değerli taş motifleriyle bezeli kırmızı imparatorluk giysileri içindedir. Kırmızı giysisinin kol kenarları ve yakası kahverengi, altından lacivert yine kol kenarları kahverengi, iki sıra inci ve değerli taş motifleriyle bezeli giysin

kolu görünmektedir. Altın rengi metal kaplama halesinin üst kısmında taç şeklinde kabartmalar mevcuttur, hale çerçevenin kenarına kadar uzanmaktadır.

Sağda ayakta, kutsal kitabın arkasında dörtte üç profilden İsa'ya dönük olarak tasvir edilen Azize Paraskevi figürü bulunmaktadır. Koyu yeşil *khiton* üzerine kırmızı maphorion giymiş, başörtüsü beyazdır ve sol elinde omuzuna yasladığı yazıt tutmaktadır.

Azize Paraskevi figürünün başının üstündeki kare şeklindeki delik olan bölümde üstünde yazı bulunan kağıt parçası bulunmaktadır.

Zemin koyu sarı, haleler ve çerçeve metal kaplamadır.

Kaynak:

*“Müzik şefi için - “Zambaklar” makamında Korahoğulları'nın Maskili -
Aşk ilahisi*

Yüreğimden güzel sözler taşıyor,

Kral için söylüyorum şiirlerimi,

Dilim usta bir yazarın kalemi gibi olsun.

Sen insanların en güzelisin,

Lütuf saçılmış dudaklarına.

Çünkü Tanrı seni sonsuza dek kutsamış.

Ey yiğit savaşçı, kuşan kılıcını beline,

Görkemine, yüceliğine bürün.

At sırtında görkeminle, zaferle ilerle,

Gerçek ve adalet uğruna

Sağ elin korkunç işler gösterebilirsin.

Okların sivridir,

*Kral düşmanlarının yüreğine saplanır,
 Halklar ayaklarının altına serilir.
 Ey Tanrı, tahtın sonsuzluklar boyunca kalıcıdır,
 Krallığının asası adalet asasıdır.
 Doğruluğu sever, kötülükten nefret edersin.
 Bunun için Tanrı, senin Tanrın,
 Seni sevinç yağıyla
 Arkadaşlarından daha çok meshetti.
 Giysilerinin tümü mür, öd, tarçın kokuyor;
 Fildişi saraylardan gelen çalgı sesleri seni eğlendiriyor!
 Kral kızları senin saygın kadınların arasında,
 Kraliçe, Ofir altınları içinde senin sağında duruyor.
 Dinle, ey kral kızı, bak, kulak ver,
 Halkını, baba evini unut.
 Kral senin güzelliğine vuruldu,
 Efendin olduğu için önünde eğil.
 Sur halkı armağan getirecek,
 Halkın zenginleri lütfunu kazanmak isteyecek.
 Kral kızı odasında ışıl ışıl parılıyor,
 Giysisi altınla dokunmuş.
 İşlemeli giysiler içinde kralın önüne çıkarılacak,
 Arkadaşları, ona eşlik eden kızlar sana getirilecek.*

*Sevinç ve coşkuyla götürülecek,
 Kralın sarayına girecekler.
 Atalarının yerini oğulların alacak,
 Onları önder yapacaksın bütün ülkeye.
 Adını kuşaklar boyunca yaşatacağım,
 Böylece halklar sonsuza dek övecek seni.” (Mezmurlar 45).*

“Davut'un mezmuru

RAB Efendim'e:

“Ben düşmanlarını ayaklarının altına serinceye dek

Sağımda otur” diyor.

RAB Siyon'dan uzatacak kudret asanı,

Düşmanlarının ortasında egemenlik sür!

Savaşacağın gün

Gönüllü gidecek askerlerin.

Seherin bağrından doğan çiy gibi

Kutsal giysiler içinde

Sana gelecek gençlerin.

RAB ant içti, kararından dönmez:

“Melkisedek düzeni uyarınca

Sonsuza dek kâhinsin sen!” dedi.

Rab senin sağındadır,

Kralları ezecek öfkelendiği gün.

Ulusları yargılayacak, ortalığı cesetler dolduracak,

Dünyanın dört bucağında başları ezecek.

Yol kenarındaki dereden su içecek;

Bu yüzden başını dik tutacak.” (Mezmurlar 110).

“Siyon kızına deyin ki, ‘İşte, alçakgönüllü Kralın, Eşeğe, evet sıpaya, Eşek yavrusuna binmiş Sana geliyor.’ ” (Matta, 21:5).

“Pilatus O'na, “Sen Yahudiler'in Kralı mısınız?” diye sordu. İsa, “Söylediğin gibidir” yanıtını verdi.” (Markos, 15:2).

“Zeytin Dağı'nın yamacındaki Beytfaci ile Beytanya'ya yaklaştığında iki öğrencisini önden gönderdi. Onlara, “Karşıdaki köye gidin” dedi, “Köye girince, üzerine daha hiç kimsenin binmediği, bağlı duran bir sığa bulacaksınız. Onu çözüp bana getirin.” (Luka, 19:30).

“Hurma dalları alarak O'nu karşılamaya çıktılar. “Hozana! Rab'bin adıyla gelene, İsrail'in Kralı'na övgüler olsun!” diye bağırıyorlardı. İsa bir sığa bulup üzerine bindi. Yazılmış olduğu gibi, “Korkma, ey Siyon kızı! İşte, Kralın sıpaya binmiş geliyor.”” (Yuhanna, 12:13-15).

“İsa, “Benim krallığım bu dünyadan değildir” diye karşılık verdi. “Krallığım bu dünyadan olsaydı, yandaşlarım, Yahudi yetkililere teslim edilmem için savaşılardı. Oysa benim krallığım buradan değildir.” Pilatus, “Demek sen bir kralısın, öyle mi?” dedi. İsa, “Kral olduğumu sen söylüyorsun” karşılığını verdi. “Ben gerçeğe tanıklık etmek için doğdum, bunun için dünyaya geldim. Gerçekten yana olan herkes benim sesimi işitir.”” (Yuhanna, 18:36-37).

Kat. No: 72

Envanter No: 12999

Boyut: 60 x 69,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: İsa'nın başının solunda IC, sağında XC; İsa Mesih isim kısaltmaları bulunmaktadır. İsa'nın haçlı halesinde O ω N (Ben Ben'im) yazmaktadır.

Çerçevenin üst bölümündeki yazıtta

solda, "ЦАРЬ ЦАРЕМЪ (Tsar Tsariom)" "KRALLARIN KRALI"; sağda, "ІГПОДЪ ГО... ДЕМЪ (İ Gospod Gospodem)" "VE RABLARIN RABBI" yazmaktadır. İsa'nın elindeki açık kodeksde, "ТАКИ ПОДОБНО ЕСТЬ ЦРСТВІЄ НЕБЕСНОЕ ЧЛКҮ КҮПЦҮ ІІЩҮЩҮ ДОБРЫА БИСЕРЫ И ωБРЪТЕ ЄДИНЪ (Taki podobno est Tsarstvie Nebesnoe çeloveku kuptsu işuşu dobriya biseri i obrete edin)"

"YİNE GÖKLERİN EGEMENLİĞİ, GÜZEL İNCİLER ARAYAN BİR TÜCCARA BENZER. TÜCCAR, ÇOK DEĞERLİ BİR İNCİ BULUNCA..."
(Matta 13:45-46)

Bugünkü Durumu: İkona yıpranmış, yer yer boya silinmiştir. Çerçevenin üst bölümünde sağdaki ve alt bölümündeki boyalar dökülmüştür; sol alt köşe eksiktir.

Tanıtım: İsa, merkezde geniş, ihtişamlı bir tahtta, imparatorluk giysileri içinde, oturur vaziyette, cepheden başında tacı ile tasvir edilmiştir. Giysinin önünde, yakasında, kol kenarlarında, kemerinde ve eteğindeki kahverengi şeridin üzerinde değerli taş ve inci motifi bulunmaktadır; koyu sarı ve kırmızı renkteki tacın üstü kıvrımlı, inci ve değerli taş motifleriyle bezelidir. İsa'nın saçları omuzuna dökülmüş, kalın bıyık ve gür sakalları kızıl kahverengidir; gözleri iri ve açık olarak vurgulanmış, izleyiciye dikkatle bakmaktadır. Kahverengi ahşap tahtın iki yanı kabartma ve oyma bezemeli, İsa'nın oturduğu bölüm yüksek ve alt

bölümü bitkisel motiflerle bezenmiştir. İsa'nın kırmızı imparatorluk giysisi, kahverengi şeritler üzerinde, inci ve değerli taş motifleriyle bezenmiş, imparatorluk giysisinin altındaki giysinin koyu yeşil kıvrımları görülmektedir. Takdis eder pozisyonundaki sağ elinde aynı zamanda asa tutmakta, sol elinde açık Kutsal Kitap bulunmaktadır; kırmızı ve koyu yeşil olmak üzere yanları değerli taş motifleriyle bezenmiş çift minderin üstünde oturmakta, ayaklarının altında kırmızı ve bej rengi çift minder bulunmaktadır. İsa'nın gövdesi hacimli, elleri ve ayakları çok küçüktür.

İkonada zemin kırmızı, üst bölümünde yazıt bulunan çerçeve koyu sarıdır.

Tahtta İsa: Спас на престоле (Spas na prestole)⁷⁴

Kat. No: 73

Envanter No: 12998

Boyut: 67,5 x 93 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 19. yüzyıl

Yazıt: İsa'nın halesinde ω O harfleri bulunmaktadır. İsa'nın oturduğu tahtın solunda ve sağında bulunan sütunların üstünde bulunan topuzlarda, solda IC ve sağda XC isim kısaltması bulunmaktadır.

Açık kodeksde: "ПАКИ ПОДОБНО

ЕСТЬ ЦРТВІЄ НБСНОЄ ЧЛКУ КУПЦУ ИЩЮЩУ ДОБРЫА БИСЕРЫ ИЖЕ ОБРЕТЪ ЄДИНЪ МНОГО ЦЪНЕНЪ БИСЕРЪ ЩЄ ДЪ ПРОДАСТЪ ВСЕ ЕДИНО И МАЛЫЄ И КОУПИ ЕГО ПАКИ ПОДОБНО ЕСТЬ ЦРТВІЄ НБСНОЄ

⁷⁴ Tahtta İsa figürünün ilk örnekleri İkonoklast dönem öncesi Bizans sanatında görülmektedir. 12. ve 13. yüzyıllarda Rusya'da görülmeye başlanmıştır. Yunan Theophanes ve Andrei Rublev tarafından yapılan Tahtta İsa ikonaları önemli örnekler arasındadır. Bu ikonalar, Deesis sahnesinin merkezini oluşturur (Tradigo, 2006, s. 230).

(Paki podobno est Tsarstvie Nebesnoe çeloveku kuptsu işiüüu dobriya biseri izhe obrete edin mnogo tsenen biser ide prodast vse edino imalya i kupi ego, Paki podobno est Tsarstvie Nebesnoe...)"

“YİNE GÖKLERİN EGEMENLİĞİ, GÜZEL İNCİLER ARAYAN BİR TÛCCARA BENZER. TÛCCAR, ÇOK DEĞERLİ BİR İNCİ BULUNCA GİTTİ, VARINI YOĞUNU SATIP O İNCİYİ SATIN ALDI; YİNE GÖKLERİN EGEMENLİĞİ BENZER...” (Matta, 13: 45-46)⁷⁵.

İkonada en alttaki bölümde, “ПРИВЕЗЕНЪ СЕЙ ОБРАЗЪ ГДА ВСЪДЕРЖИТЕЛА ЧЮДОТВОРНІЙ ПРИВЕЗЕНЪ ИСКАР..УНА ГРАДА ... ТАКОЖДЕ ЧЮДОТВОРНЪ ВЛЕТО ПО ВЕЛЕНІЮ ГРИГОРІЯ МАХИМОВИЧА ИП... ТОРО ЕГО... (Privezen sei Obraz Gospoda Vsederzhatelya Çiudotvorniy privezen iz ... grada ... takozhde çiudotvorni v leto ... po veleniu Grigoria Maksimoviça i ... ego...)” “BU MUCİZEDEKİ RAB PANTOKRATOR İKONASI AYNI ŞEKİLDE MUCİZE YAPAN ... ŞEHİRDEN YAZ ZAMANINDA SENEDE GRİGORİ MAKSİMOVİÇ VE ONUN ... EMRİ İLE GETİRİLDİ...”

Bugünkü Durumu: İkona yıpranmış, boyası kararmıştır; yer yer boyaları dökülmüş, sağ üst köşe eksiktir.

Tanıtım: Merkezde, açık kahverengi ve iki yanında kenarları yukarı doğru yükselen büyük, geniş bir tahtta oturur vaziyette olan İsa, tahttan daha küçük boyutta yapılmış, böylece tahtın büyüklüğü ile İsa'nın ve Hıristiyanlığın gücü vurgulanmıştır. İsa kırmızı *khiton* üzerine koyu yeşil *himation* giymektedir. İsa'nın haçlı halesi kızıl kahverengi, saçları uzun, koyu kahverengidir; sivri çeneli, iri gözlü, izleyiciye bakan yüzü gövdeye göre oldukça küçüktür. İsa'nın *himationu* koyu yeşil çizgilerle belirlenmiş, renk tonları ile hacim kazandırılmıştır. Figür sağ elini takdis işareti yapmakta sol eli ile açık Kutsal Kitap tutmaktadır; ayakları küçük bir taht şeklindeki *suppedaneum* üzerindedir. *Suppedaneum* kırmızı, içinde

⁷⁵ Açık kodeksde kelime kısaltmaları az kullanılmış, iç içe geçen harfler bulunmamakta ve kelimeler tek tek yazılmış olduğundan bu ikonanın 19. yüzyılda yapılmış olduğu düşünülmektedir.

bulunduğu küçük tahtın üstü açık kahverengi, yanları koyu yeşil ve altı koyu kahverengidir. İsa'nın yüzü, elleri ve ayakları orantısız biçimde küçüktür. Lacivert zemin İsa'nın tahtının adeta gökyüzünde egemenliğini vurgular niteliktedir; çerçeve kahverengidir.

Kaynak:

“Bundan sonra gökte açık duran bir kapı gördüm. Benimle konuştuğunu işittiğim, borazan sesine benzeyen ilk ses şöyle dedi: “Buraya çık! Bundan sonra olması gereken olayları sana göstereyim.” O anda Ruh’un etkisinde kalarak gökte bir taht ve tahtta oturan birini gördüm. Tahtta oturanın, yeşim ve kırmızı akik taşına benzer bir görünüşü vardı. Zümrüdü andıran bir gökkuşağı tahtı çevreliyordu. Tahtın çevresinde yirmi dört ayrı taht vardı. Bu tahtlara başlarında altın taşlar olan, beyaz giysilere bürünmüş yirmi dört ihtiyar oturmuştu. Tahttan şimşekler çakıyor, uğultular, gök gürlemeleri iştiliyordu. Tahtın önünde alev alev yanan yedi meşale vardı. Bunlar Tanrı'nın yedi ruhudur. Tahtın önünde billur gibi, sanki camdan bir deniz vardı. Tahtın ortasında ve çevresinde, önü ve arkası gözlerle kaplı dört yaratık duruyordu. Birinci yaratık aslana, ikincisi danaya benziyordu. Üçüncü yaratığın yüzü insan yüzü gibiydi. Dördüncü yaratık uçan bir kartalı andırıyordu. Dört yaratığın her birinin altışar kanadı vardı. Yaratıkların her yanı, kanatlarının alt tarafı bile gözlerle kaplıydı. Gece gündüz durup dinlenmeden şöyle diyorlar:

“Kutsal, kutsal, kutsaldır,

Her Şeye Gücü Yeten Rab Tanrı,

Var olmuş, var olan ve gelecek olan.”

Yaratıklar tahtta oturarı, sonsuzluklar boyunca yaşayanı yüceltip ona saygı ve şükran sundukça, yirmi dört ihtiyar tahtta oturanın, sonsuzluklar boyunca yaşayanın önünde yere kapanarak O'na tapınıyorlar. Taçlarını tahtın önüne koyarak şöyle diyorlar:

“Rabbimiz ve Tanrımız!

Yüceliği, saygıyı, gücü almaya layıksın.

Çünkü her şeyi sen yarattın;

Hepsi senin isteğinle yaratılıp var oldu.” (Vahiy, 4:1-9).

“Kral Uzziya’nın öldüğü yıl yüce ve görkemli Rab’bi gördüm; tahtta oturuyordu, giysisinin etekleri tapınağı dolduruyordu. Üzerinde Seraflar duruyordu; her birinin altı kanadı vardı; ikisiyle yüzlerini, ikisiyle ayaklarını örtüyor, öbür ikisiyle de uçuyorlardı. Birbirlerine şöyle sesleniyorlardı:

“Her Şeye Egemen RAB Kutsal, kutsal, kutsaldır. Yüceliği bütün dünyayı dolduruyor. ”Seraflar’ın sesinden kapı söveleriyle eşikler sarsıldı, tapınak dumanla doldu.” (Yeşaya, 6:1-4).

“Otuzuncu yılda, dördüncü ayın beşinci günü Kevar Irmağı kıyısında sürgünde yaşayanlar arasındayken gökler açıldı, Tanrı’dan gelen görümler gördüm. Kral Yehoyakin’in sürgünlüğünün beşinci yılında, ayın beşinci günü, Kildan ülkesinde, Kevar Irmağı kıyısında RAB Buzi oğlu Kâhin Hezekiel’e seslendi. RAB’bin eli orada onun üzerindeydi.

Kuzeyden esen kasırganın göz alıcı bir ışıkla çevrelenmiş, ateş saçan büyük bir bulutla geldiğini gördüm. Ateşin ortası ışıldayan madeni andırıyordu. En ortasında insana benzer dört canlı yaratık duruyordu; her birinin dört yüzü, dört kanadı vardı. Bacakları dimdikti, ayakları buzağı ayağına benziyor ve cilalı tunç gibi parlıyordu. Dört yanlarında, kanatların altında insan elleri vardı. Dördünün de yüzleri, kanatları vardı. Kanatları birbirine değerek dosdoğru ilerliyor, ilerlerken sağa sola dönmüyordu.

Her yaratığın dört yüzü vardı: Önde dördünün yüzü insan yüzüne, sağda dördünün aslan yüzüne, solda dördünün öküz yüzüne, arkada dördünün kartal yüzüne benzer bir yüzü vardı. Yüzleri böyleydi.

Kanatları yukarıya doğru açılmıştı. Her yaratığın iki kanadı yanda öbür yaratıkların kanadına değiyor, iki kanatla da bedenlerini örtüyordu. Her biri dosdoğru ilerliyordu. Ruhları onları nereye yönlendirirse, sağa sola sapmadan oraya gidiyorlardı. Canlı yaratıkların görünüşü yanan ateş közleri ya da meşale gibiydi. Ateş yaratıkların ortasında hareket ediyordu; ışık saçıyor ve içinden şimşekler çakıyordu. Yaratıklar şimşek çakar gibi hızla ileri geri gidip geliyorlardı.

Bu dört yüzlü yaratıklara bakarken, her birinin yanında, yere değen bir tekerlek gördüm. Tekerleklerin görünüşü ve yapısı şöyleydi: Sarı yakut gibi parlıyorlardı ve dördü de birbirine benziyordu. Görünüşleri ve yapıları iç içe girmiş bir tekerlek gibiydi. Hareket edince yaratıkların baktıkları dört yönden birine doğru sağa sola sapmadan ilerliyordu. Tekerleklerin kenarı yüksek ve korkunçtu; hepsi çepeçevre gözlerle doluydu.

Canlı yaratıklar hareket edince, yanlarındaki tekerlekler de hareket ediyordu; yaratıklar yerden yükseldikçe, tekerlekler de onlarla birlikte yükseliyordu. Ruhları onları nereye yönlendirirse oraya gidiyorlardı. Tekerlekler de onlarla birlikte yükseliyordu. Çünkü yaratıkların ruhu tekerleklerdeydi. Yaratıklar hareket ettiğinde onlar da hareket ediyor, yaratıklar durduğunda onlar da duruyor, yaratıklar yerden yükseldiğinde onlar da yükseliyordu. Çünkü yaratıkların ruhu tekerleklerdeydi.

Kubbeye benzer, billur gibi parlak ve korkunç bir şey canlı yaratıkların başları üzerine yayılmıştı. Kubbenin altında kanatlarının biri öbürünün kanatlarına doğru açılmıştı. Her birinin bedenini örten başka iki kanadı vardı. Yaratıklar hareket edince, kanatlarının çıkardığı sesi duydum. Gürül gürül akan suların çağıltısını, Her Şeye Gücü Yeten'in sesini, bir ordunun gürültüsünü andırıyordu. Durunca kanatlarını indiriyorlardı. Kanatları inik dururken, başları üzerindeki kubbeden bir ses duyuldu.

Başları üzerindeki kubbenin üstünde laciverttaşından yapılmış tahta benzer bir nesne vardı. Yüksekte, tahtı andıran nesnede insana benzer biri oturuyordu. Gördüm ki, beli andıran kısmının yukarısı içi ateş dolu maden gibi ışıldıyordu, belden aşağısı ateşe benziyordu ve çevresi göz alıcı bir ışıkla kuşatılmıştı. Görünüşü yağmurlu bir gün bulutların arasında oluşan gökkuşağına benziyordu. Öyleydi çevresini saran parlaklık.

RAB'bin görkemini andıran olayın görünüşü böyleydi. Görünce, yüzüstü yere yığıldım, birinin konuştuğunu duydum.” (Hezeikel, 1:1-28).

Kutsal Mendil / Mandylion⁷⁶: Спас Нерукотворный (Spas Nerukotvorniy)

Kat. No: 74

Envanter No: 13002

Boyut: 28,5 x 32 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera, çerçeve metal kaplama

Tarih: 17. yüzyıl

Yazıt: İsa'nın halesinde Yunanca Ο ω Ν (Ben Ben'im) harflerinin bulunduğu haç yer almaktadır.

⁷⁶ Kutsal Mendil ikonaları, "Acheiropietos" (insan eliyle yapılmamış) kabul edilir. Şamlı Yahya tarafından anlatılan hikayeye göre; hasta olan Urfa Prensi Abgaros, İsa'ya bir elçi göndererek yanına gelmesi için ricada bulunur. Ananias adlı elçi İsa'nın resmini yapmak ister, İsa'ya getirdiği mektubu verdikten sonra resmi yapmaya başlar. Uzaktan resim yapamaz, bunu anlayan İsa, yüzünü yıkamak istediğini söyler ve yüzünü yıkadıktan sonra bir mendile yüzünü silip Ananias'a verir, İsa'nın yüzü mendile çıkmıştır. Mendil sayesinde şifa bulan Urfa Prensi mendili tahtaya gerdirerek şehrin kapısına bir nişin içine koydurur (Ševčenko, 1991, s. 1282-83). İnsan Eliyle Yapılmamış Kurtarıcı Mandylion İsa tipi için bkz. Spitzing, 1989, s. 225-226.

En altta İsa'nın yüzünün sol altında; “ОБРАЗ ГДА БГА И... НАШЕГО ІСА ХРТА... (Obraz Gospoda Boga i ... nashego İsus a Hrista...)” “BİZİM RABBİMİZİN TANRI VE ... MESİH İSA'NIN İKONASI” yazıtı bulunmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonanın yüzeyindeki boyalar yer yer dökülmüş ve üzerinde kurtlanmaya bağlı delikler bulunmaktadır; metal çerçeve kararmıştır.

Tanıtım: İkonada İsa'nın yüzü cepheden görülmektedir. Kahverengi saçlı, bıyıklı ve sakallı, saçları lüleler halinde iki yanından omuzlarına doğru inmiş vaziyettedir. Yüzü koyu renk tenli, alnında çizgiler bulunmaktadır. Kaşları hafif kalkık, asimetriktir; çok büyük olmayan gözleri derin bakışlıdır, gözlerinin altı torbalanmıştır. Burun ince ve uzun, ağzı küçük resmedilmiştir. Zemin koyu kahverengi; üst iki kenarda düğümlenmiş mendil sarı, haçlı halesi kırmızıdır.

İkonanın çerçevesi kabartma dal ve çiçek motifleriyle bezeli metal kaplamadır.

Kat. No: 75

Envanter No: 13003

Boyut: 28,5 x 31,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera, çerçeve metal kaplama

Tarih: 17. yüzyıl

Yazıt: İsa'nın başının üstündeki haled e Yunanca O ω N (Ben Ben'im) yazmaktadır. İkonanın en üstünde solda ve sağda IC ve XC isim kısaltması İsa Mesih bulunmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonanın ahşap bölümünün renkleri kararmış, boyası küçük parçalar halinde silinmiştir. Metal kaplama çerçeve kararmıştır.

Tanıtım: Kutsal mendili simgeleyen sarı fon üzerinde, İsa'nın kahverengi, lüleler halinde gür saçlı ve sakallı yüzü resmedilmiştir. İsa'nın sakallarının ucu ikiye ayrılmıştır. İkonanın sağ ve sol üst köşelerinde düğümlenen mendilin renk tonlamalarıyla sağlanan dökümlü kıvrımları aşağı doğru inmiştir. İsa'nın başının çevresinde turuncu hale ve içinde Yunanca O ω N harflerinin bulunduğu haç yer almaktadır. İsa sabit bakışları ile durgun ve alnındaki kırışıklıklar ile düşünceli bir ifadeye sahiptir; göz altları torbalanmış, burun ince ve uzun, ağzı ise kapalı ve küçük, sakin ifadelidir. Figür koyu tenli, saçları kahverengidir.

İkonanın çerçevesi çiçek motifleriyle bezenmiş metal kaplamadır, sol kenarda yer alan bir menteşe ikonanın bir diptykonun sağ parçası olduğunu gösterir.

Kat. No:76

Envanter No: 13550-A

Boyut: 35 x 38 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: Mendilin üstünde solda ve sağda IC ve XC monogramı İsa Mesih bulunmaktadır.

Çerçevenin üst kenarında

“НЕРУКОТВОРНЫЙ СПАС...(Nerukotvorniy Spas)” “İNSAN ELİYLE YAPILMAMIŞ KURTARICI...” yazmaktadır.

Mendilin altında boydan boya “Б.ЖІЄ ВІДЕНІЕ: БОЖЕСТВЕННОЕ ЧУДО (Bozhie Videnie: Bozhestvennoe Çiudo)” “TANRININ GÖRÜNÜŞÜ: TANRININ MUCİZESİ” yazmaktadır.

Diğer bölümler yazılar bozulduğundan okunamamaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonada ve çerçeve bölümünde renkler bozulmuş, bir bölümü silinmiştir. Boyası yer yer dökülmüş; yazıtın bir bölümü okunamamaktadır.

Tanıtım: İsa'nın yüzü cepheden tasvir edilmiştir. Kahverengi saçlı ve ucu ikiye ayrılmış sakallı, bıyıkları ince ve aşağı doğru eğimlidir; saçları lüleler halinde iki yanından inmiştir. Yüzü esmer, haçlı halesi kırmızı, alın çizgileri renk tonlarıyla ifade edilmiştir. Kaşları ince ve yay şeklinde, çok büyük olmayan gözleri derin, bakışları sola doğru uzaklara bakmaktadır. Burun ince ve uzun, ağız küçük resmedilmiştir. İsa'nın yüzünü çevreleyen ve üstten iki melek tarafından tutulan beyaz mendilin üstünde kırmızı çiçek ve yeşil yaprak motifleri bulunmaktadır. Kırmızı kanatları üstte merkezde birleşen, sarı haleli iki melek tarafından tutulan mendilin iki kenarı üstten düğümlenmiştir. Zemin lacivert, çerçeve sarı tonlarında, kenarları kırmızı ve lacivert çizgilidir; üstünde yazıt, sağ kenarda iki adet menteşe bulunmaktadır.

Başmelek Mikail'in Canavarla Mücadelesi⁷⁷ (İkonanın Diğer Yüzü): Архангел Михаил (Arhangel Mihail)

Kat. No: 76

Envanter No: 13550

Boyut: 35 x 38 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: Çerçeve en üstte, "СТЫИ
АРХАГГЛЪ МИХАІЛЪ (Sviatıy
Arhangel Mihail)" "AZİZ BAŞMELEK
МИХАЕЛ" yazmaktadır. Üstte solda

⁷⁷ Sahne apokrif Yahudi kaynaklarında "Musa'nın Göğe Yükselişi" olarak kabul edilmektedir. Daniel, 10:13; Yuda, 1:9; Vahiy, 12:7-9 bölümlerinde bulunmaktadır.

bulutların arasında yer alan İsa figürünün solunda ve sağında IC ve XC monogramı İsa Mesih bulunmaktadır.

Atın altındaki bölümde “ПАДЪ ПАДЪ ВЕЛИКІЙ ГРАДЪ ВАВИЛОНЪ (Padi padi velikiy grad Vavilon)” “DÜŞ DÜŞ BÜYÜK ŞEHİR BABİL” yazıtı bulunmaktadır.

İkonanın çerçevesinde altta: “ВРАГУ ѡСКУСИ..ША ... ВКОНЕЦЪ І ГРАДЪ РАЗРУШИ ЕСИ ПОГИБЕЛИ...” ”KİŞKİRTİCİ DÜŞMANI ... NİHAYET SONU, VE BU ÖLÜM ŞEHİRİ YIKILDI ... ” yazmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkona yer yer yıpranmış ve boyası dökülmüştür. Çerçevenin boyasının bir bölümü silinmiş, yazıtın bir bölümü okunamamaktadır.

Tanıtım: İkonanın diğer yüzünde kırmızı at üzerinde Başmelek Mikail tasvir edilmiştir. Mikail kanatları açık, haleli başında tacı, sağ elinde mızrakla yerdeki canavarı öldürürken tasvir edilmiştir; başı sola dönüktür. Mikail'in giysisinin belden yukarısı sarı, altı kırmızı; kanatları ve yüzü de kırmızıdır. At adeta canavardan ürkererek sağa doğru şahlanmıştır; koşum takımları detaylıdır. Üstte solda gri mavi bulutların arasında İsa figürü bulunmakta, solunda ve sağında IC ve XC monogramı İsa Mesih bulunmaktadır. Yerde yatan şeytan kahverengi tonlarında, Mikail'e doğru bakmaktadır; uzun kulaklı, sivri sakallı, kuyrukludur. Şeytan figürünün üstünde şehri simgeleyen mimari unsurlar, parçalanmış halde ve kahverengi tonlarındadır.

İkonada zemin mavi tonlarında, arka fon sarı ve kırmızıdır; solda alt köşedeki kara parçası yeşildir.

Kaynak:

“Pers krallığının önderi yirmi bir gün bana karşı durdu. Sonra baş önderlerden Mikail bana yardıma geldi, çünkü orada, Pers krallarının yanında alıkonulmuştum.” (Daniel, 10:13).

“Ancak başmelek Mikail, Musa'nın bedenine itiraz ederek şeytanla mücadele ettiğinde, ona karşı çok kötü bir yargıda bulunmaya cesaret edemedi, ama dedi: Rab seni azarladı.” (Yuda, 1:9).

“Gökte savaş oldu. Mikail’le melekleri ejderhayla savaştılar. Ejderha kendi melekleriyle birlikte karşı koydu, ama gücü yetmedi. Bu yüzden gökteki yerlerini yitirdiler. Büyük ejderha –İblis ya da Şeytan denen, bütün dünyayı saptıran o eski yılan– melekleriyle birlikte yeryüzüne atıldı.” (Vahiy, 12:7-9).

Emmanuel İsa⁷⁸: Эммануил (Emmanuil)

Kat. No: 77

Envanter No: 12991

Boyut: 32 x 25 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: İsa’nın halesinde Yunanca Ο ω Ν (Ben Ben’im) harflerinin bulunduğu haç yer almaktadır. İsa’nın omuzunun üstünde soldan sağa doğru “ЭМАНУИЛЬ (Emmanuil)” “EMMANUEL” yazıtı bulunmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkona tahrip olmuş, çerçevenin altından başlayarak yer yer boya dökülmüştür. İkonanın üstünde böceklerin oluşturduğu delikler bulunmaktadır. Çerçevenin alt kenarı aşınmıştır.

Tanıtım: İsa’nın alnı açık, kahverengi saçlı, yakası iki sıra inci ve değerli taş motifleriyle bezeli bordo *khiton* üzerine lacivert *himation* giymiştir. Yüzü kahverengi tonlarında, esmer; bir çocuktan çok olgun bir insana benzemektedir.

⁷⁸ İsa aynı anda hem çocuk hem de yetişkin görüntüsüne sahiptir. Emmanuel “Tanrı Bizimle” (С нами Бог, S nami Bog) anlamında olup, İsa gizemli Tanrı ifadesine sahip olarak resmedilmiştir. İsa on iki yaşında ailesinden habersiz tapınağa din bilginlerinin arasına gitmiş, yaşından beklenmeyen olgunluğa sahip olduğunu göstermiştir (Tradigo, 2006, s. 227).

Alnında çizgiler bulunmakta ve düşünceli bir ruh haline sahip görünmektedir; sola doğru uzaklara bakmaktadır. Burun uzun, ağız küçük, gözler büyük, asimetriktir ve göz altları torbalanmıştır; boynunda da çizgiler mevcuttur. İsa on iki yaşında ailesinden habersiz tapınağa din bilginlerinin arasına gitmiş, yaşından beklenmeyen olgunluğa sahip olduğunu göstermiştir.

Zemin gri mavi, İsa'nın haçlı halesi kırmızı çerçeveli, nefti yeşildir. İsa'nın halesi çerçeveye taşmıştır, çerçeve de hale ile aynı renktir. Çerçeve içte kırmızı, dışta siyah çizgi ile sınırlanmıştır.

Kaynak:

“Bundan ötürü Rab’bin kendisi size bir belirti verecek: İşte, kız gebe kalıp bir oğul doğuracak; adını İmmanuel koyacak (Yeşaya, 7:14).

İşte, kız gebe kalıp bir oğul doğuracak; adını İmmanuel koyacaklar.” İmmanuel, Tanrı bizimle demektir (Matta, 1:23).

Üç gün sonra O’nu tapınakta buldular. Din öğretmenleri arasında oturmuş, onları dinliyor, sorular soruyordu. O’nu dinleyen herkes, zekâsına ve verdiği yanıtlara hayran kalıyordu (Luka, 2:46-47).

“Başlangıçta Söz vardı. Söz Tanrı’yla birlikteydi ve Söz Tanrı’ydı” (Yuhanna, 1:1).

4.7. DİĞER İSA İKONALARI

Hazır Taht⁷⁹ (Hetoimesia): Поклонение Кресту (Poklonenie Krestu) (Haça Övgü)

Kat. No:78

Envanter No: 13095

Boyut: 32,5 x 27,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera,
çerçeve metal kaplama

Tarih: -

Yazıt: Yazıt okunamamaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonanın envanter kayıtlarında iki azizin ve İsa figürünün

haleleri metal kaplamadır. Günümüzde bu metal kısımlar görülmemektedir, çivi izleri belirgindir. Renkler bozulmuş ve yer yer dökülmüştür. Metal kaplama çerçeve kararmıştır.

Tanıtım: Merkezde üstünde Golgota Tepesi'ni simgeyen kurukafa; kurukafanın üstünde dik olarak duran kırmızı bir haç ve mızrak; ayrıca yan yatırılmış siyah anahtar ve kılıç bulunan bir masa, sağında ve solunda tam boy iki aziz figürü yer almaktadır. Koyu sarı haleli azizler dörtte üç profilden, masaya dönüktür. Azizlerin ellerinde ve masanın altında açık rulo bulunmaktadır; giysileri koyu yeşil ve koyu sarıdır. Üstte merkezde, koyu sarı bulutların çevrelediği kırmızı yarım daire bölümünde, yarım boy cepheden İsa figürü tasvir edilmiştir. İkonada koyu yeşil, kırmızı ve kahverengi tonları kullanılmıştır; zemin kahverengidir.

⁷⁹ Tradigo bu sahneyi "Hazır Taht", Nersesian ise "Haça Övgü" olarak adlandırmıştır. Bu sahne, Son Yargı'yı beklemeyi, insanlık tarihinin sonunu, henüz gerçekleşmemiş olanı çağrıştırmaktadır. Genellikle İsa ya da Meryem ikonalarının diğer yüzünde yer alır (Tradigo, 2006; 255; Nersesian, 2019, s. 28). Çalışmamıza ait örnekte incelen diğer örneklerden farklı olarak iki aziz figürü ve üstte eksende bulutların içinde İsa figürü yer almaktadır.

Kaynak:

“O zaman Kral, sağındaki kişilere, ‘Sizler, Babam’ın kutsadıkları, gelin!’ diyecek. ‘Dünya kurulduğundan beri sizin için hazırlanmış olan egemenliği miras alın! Çünkü acıkmıştım, bana yiyecek verdiniz; susamıştım, bana içecek verdiniz; yabancıydım, beni içeri aldınız. (Matta, 25:34-35).

“Sonra solundakilere şöyle diyecek: ‘Ey lanetliler, çekilin önümden! İblis’le melekleri için hazırlanmış sönmez ateşe gidin!’ (Matta, 25:41).

Deesis⁸⁰: Деисус (Deisus)

Kat. No: 79

Envanter No: 13036

Boyut: 32,7 x 29 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih:-

Yazıt: Çerçeve üstte, “С А ИОАНЪ
БГОЛОВЪ С А ПЕРТЪ С А ПАВЕЛЪ
С А АДРЕЙ (Sviatıy Apostol İoann
Bogoslov, Sviatıy Apostol Petr, Sviatıy
Apostol Pavel, Sviatıy Apostol Andrei)”

“AZİZ HAVARİ YAHYA TANRI SÖZÜNÜ SÖYLEYEN (İncil Yazarı Yahya), AZİZ

⁸⁰ Deesis sahnesi (Günahların bağışlanması için şefaath dileme), Meryem ve Yahya'nın mahşer gününde insanlık adına İsa'dan af dilemesini tasvir etmektedir. Erken örneklerinde sadece merkezde İsa iki yanında Meryem ve Vaftizci Yahya görülürken, sonraki örneklerde, başmelekler, azizler, kilise babaları, martırlar, keşişler, kutsal kişiler bulunabilir. Sahnede, Meryem ve Yahya'nın mahşer gününde insanlık adına İsa'dan af dilemesini tasvir etmekte görüşünün yanında, sahnenin erken örneklerinin Metamorphosis sahnesinden esinlenebileceği görüşü de vardır. Metamorphosis sahnesinde bulunan, İsa'ya yönelmiş Musa ve İlyas peygamberlerin erken dönem Bizans sanatında sağda Meryem ve solda Yahya figürleri olarak görülebileceği de düşünülmektedir (Tradigo, 2006, s. 248).

Deesis sahnesi için bkz. Carr, 1991, s. 599-600; Spitzing, 1989, s. 82-83.

HAVARİ PETRUS, AZİZ HAVARİ PAULOS, AZİZ HAVARİ ANDREAS” yazmaktadır;

İsa'nın halesindeki haçta Yunanca O W N (Ben Ben'im) harfleri yer almaktadır. İsa'nın solundaki melek figürünün halesinde, “AP МИ... (Arhangel Mihail)” “BAŞMELEK MIKAIL”, sağındaki melek figürün halesinde, “AP ГАВРІІЛЪ (Arhangel Gavriil)” “BAŞMELEK GABRIEL” yazmaktadır; Gabriel figürünün sağında yer alan figürün halesinde, “С Ы ПРТЧ (Sviatıy İoann Predteça)” “AZİZ YAHYA İLK GELEN (Vaftizci Yahya)” yazmaktadır. Meryem'in halesinde MC ΘΥ (Tanrı'nın Annesi) yer almaktadır.

İsa'nın elindeki açık kodeksde, “ПРІІДИТЕ БЛГОСЛОВЕНІИ ѠЦА МОЕГО ... ГОТОВ (Priidite blagoslovennie Otsa moego ... gotov)” “GELİN BABAMIN KUTSADIKLARI... HAZIR” (Matta, 25:34); Vaftizci Yahya'nın elindeki açık ruloda, “СЄ АГНЕЦЪ БЖІЙ ВЗЕМЛА ГРЪХИ ВСЕГО МИРА: СЕЙ ЕСТЬ ... (Se Agnets Bozhiy vzemlia grehi vsego mira: Sei est...)” “İŞTE RABBİN KUZUSU TÜM DÜNYANIN GÜNAHLARI ÜSTLENMİŞ: O ...”; Meryem'in elindeki açık ruloda, “... МНОГО (Mnogo)” “... ÇOK....” yazmaktadır. Diğer yazıtlar okunamamaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonanın yüzeyi kir ve isten kararmış, bazı bölümlerde boyası dökülmüştür. Çerçevenin bazı bölümlerinde ahşap parçalar görülmektedir; alt köşeler eksiktir.

Tanıtım: İsa merkezde inci motifleriyle süslenmiş tahtında oturmaktadır. Diğer figürlerden daha büyük tasvir edilmiştir. Sağ eli takdis eder durumda, sol eli ile dizine dayadığı açık kutsal kitabı tutmaktadır; kahverengi saçlı sakallı, sarı haçlı halelidir. Kırmızı *khiton* üzerine lacivert *himation* giymiştir. Elbise kıvrımlarından vücut hareketi belli olmaktadır. İnci motifleriyle süslü imparatorluk tahtı, kahverengi minderlidir. Meryem kompozisyonun solunda, ayakta, dörtte üç profilden İsa'ya dönük olarak görülmektedir. Sağ elini öne doğru uzatmış, sol eliyle açık rulo tutmaktadır, kızıl kahverengi maphorion giymiştir. Başında ve omuzunda Suriye'de antik dönemde bekareti simgeleyen yıldız motifleri bulunmakta ve sarı halelidir. Sağda Vaftizci Yahya, ayakta, dörtte üç profilden, İsa'ya dönüktür. Kırmızı *khiton* üzerine lacivert *himation* giymiştir. Kahverengi

saçlı sakallı ve sarı halelidir. Sol elini İsa'ya uzatmış, sağ eliyle açık rulo tutmaktadır. İsa'nın iki yanında, sarı haleli, yakaları inci motifleriyle bezenmiş kırmızı ve kahverengi tonunda giysilerle birer başmelek figürü bulunmaktadır. Arka düzlemde sarı haleli dört aziz figürü bulunmaktadır. Sırasıyla soldan sağa, lacivert, açık kahverengi, lacivert ve kızıl kahverengi *himation* giymektedirler. İkonanın el alt bölümünde, İsa'nın ayaklarına kapanmış başı haleli, kahverengi saçlı ve uzun sakalları bulunan iki erkek figürü bulunmaktadır.

Zemin sarı, çerçeve kızıl kahverengi tonundadır.

Kaynak:

“İnsanoğlu kendi görkemi içinde bütün melekleriyle birlikte gelince, görkemli tahtına oturacak. Ulusların hepsi O'nun önünde toplanacak, O da koyunları keçilerden ayıran bir çoban gibi, insanları birbirinden ayıracak. Koyunları sağına, keçileri soluna alacak.

“O zaman Kral, sağındaki kişilere, ‘Sizler, Babam'ın kutsadıkları, gelin!’ diyecek. ‘Dünya kurulduğundan beri sizin için hazırlanmış olan egemenliği miras alın! Çünkü acıkmıştım, bana yiyecek verdiniz; susamıştım, bana içecek verdiniz; yabancıydım, beni içeri aldınız. Çıplaktım, beni giydirdiniz; hastaydım, benimle ilgilendiniz; zindandaydım, yanıma geldiniz.’

“O vakit doğru kişiler O'na şu karşılığı verecek: ‘Ya Rab, seni ne zaman aç görüp doyurduk, susuz görüp su verdik? Ne zaman seni yabancı görüp içeri aldık, ya da çıplak görüp giydirdik? Seni ne zaman hasta ya da zindanda görüp yanına geldik?’

“Kral da onları şöyle yanıtlayacak: ‘Size doğrusunu söyleyeyim, bu en basit kardeşlerimden biri için yaptığınızı, benim için yapmış oldunuz.’

“Sonra solundakilere şöyle diyecek: ‘Ey lanetliler, çekilin önümden! İblis'le melekleri için hazırlanmış sönmez ateşe gidin! Çünkü acıkmıştım, bana yiyecek vermediniz; susamıştım, bana içecek

vermediniz; yabancıydım, beni içeri almadınız; çıplaktım, beni giydirmediniz; hastaydım, zindandaydım, benimle ilgilenmediniz.'

"O vakit onlar da şöyle karşılık verecekler: 'Ya Rab, seni ne zaman aç, susuz, yabancı, çıplak, hasta ya da zindanda gördük de yardım etmedik?'

"Kral da onlara şu yanıtı verecek: 'Size doğrusunu söyleyeyim, mademki bu en basit kardeşlerimden biri için bunu yapmadınız, benim için de yapmamış oldunuz.'

"Bunlar sonsuz azaba, doğrular ise sonsuz yaşama gidecekler."
(Matta, 25:31-46).

Kat. No: 80

Envanter No: 13037

Boyut: 31,5 x 27,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: Çerçevenin üstündeki yazıtta
"С АПЛЪ ІОАНН БГО С АПЛЪ
ПЕТРЪ С АПЛЪ ПАВЕЛЪ С
НИКОЛАЕ ЧЮДО... (Sviaty Apostol
İoann Bogoslov, Sviaty Apostol

Piotr, Sviaty Apostol Pavel, Sviaty Nikolae Çiudotvoret's)" "AZİZ HAVARİ
YAHYA TANRI SÖZÜNÜ SÖYLEYEN (İncil Yazarı Yahya), AZİZ HAVARİ
PETRUS, AZİZ HAVARİ PAULOS, AZİZ MUCİZE YARATAN NİKOLAOS" yer
almaktadır.

İsa'nın halesindeki haçta Yunanca O W N (Ben Ben'im) harfleri yer almaktadır.
İsa'nın solundaki figürün halesinde, "С АР МИХАІЛЪ (Sviaty Arhangel Mihail)"

“AZİZ BAŞMELEK MIKAEL”, Mikael’in solunda bulunan Meryem’in halesinde МР ΘΥ harfleri bulunmaktadır; İsa’nın sağındaki figürün halesinde, “С АР ГАВРІІЛЪ (Sviatıy Arhangel Gavriil)” “AZİZ BAŞMELEK GABRIEL”, Gabriel’in sağındaki figürün halesinde, “ІОА.. ПР... (İoann Predteça)” “YAHYA İLK GELEN (Vaftizci Yahya)” yazmaktadır. İsa’nın elindeki açık kodeksde, “ПРИІДИТЕ ... БЛАЖЕНІИ ѠЦА МОЕГО ... ПРЕУГОТОВАН... (Pridite ... blazhennie Otsa moego ... preugovovanniu...)” “GELİN BABAMIN KUTSAMIŞ OLANLARI... HAZIRLANMIŞ...” (Matta, 25:34); Meryem’in elindeki açık ruloda, “... МНОГО... (Mnogo)” “...ÇOK...”; Vaftizci Yahya’nın elindeki açık ruloda, “...АГНЦЪ... (Agntsa)” “...KUZUSUNA...” yazıtı okunmaktadır; diğer yazıtlar okunamamaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonanın renkleri kararmış, sol alt köşe eksiktir.

Tanıtım: İsa merkezde inci motifleriyle süslenmiş tahtında oturmaktadır. Diğer figürlerden daha büyük tasvir edilmiştir. Sağ eli takdis eder durumda, sol eli ile dizine dayadığı açık kutsal kitabı tutmaktadır. Kahverengi saçlı sakallı, sarı haçlı halelidir. Sarı *khiton* üzerine lacivert *himation* giymiştir. Elbise kıvrımlarından vücut hareketi belli olmaktadır. İsa’nın tahtı ve minderi açık kahverengidir, kenarı inci motifleriyle bezelidir. Meryem kompozisyonun solunda, ayakta, dörtte üç profilden İsa’ya dönük olarak görülmektedir. Sağ elini öne doğru uzatmış, sol eliyle açık rulo tutmaktadır, lacivert *khiton* üzerine koyu kırmızı maphorion giymiştir. Sağda Vaftizci Yahya, ayakta, dörtte üç profilden, İsa’ya dönüktür. Kahverengi *khiton* üzerine lacivert *himation* giymiştir. Kahverengi saçlı sakallı ve sarı halelidir. Sol elini İsa’ya uzatmış, sağ eliyle açık rulo tutmaktadır. İsa’nın iki yanında, sarı haleli, yakaları inci motifleriyle bezenmiş kırmızı ve sarı tonunda giysilerle birer başmelek figürü bulunmaktadır. Arka düzlemde sarı haleli dört aziz figürü bulunmaktadır. Azizlerin soldan sağa ilk üçü kahverengi, en sağdaki Aziz Nikolaos koyu kırmızı *himation* giymektedir. İkonanın el alt bölümünde, İsa’nın ayaklarına kapanmış başı haleli, koyu kahverengi saçlı ve uzun sakalları bulunan iki erkek figürü bulunmaktadır. Tüm figürlerin başı eğik ve İsa’ya yönelmişlerdir.

Zemin ve çerçeve koyu sarı tonundadır. Çerçevenin solunda ortada bir menteşe görülmektedir; ikona bir diptykon ya da triptykonun parçası olmalıdır.

Kat. No: 81

Envanter No: 13039

Boyut: 27,5 x 31,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih:-

Yazıt: İsa'nın haçlı halesinde O ω N harfleri, halenin üstünde IC XC harfleri yer almaktadır.

İsa'nın solundaki figürün halesinde, “С АР МИХАЇЛЪ (Sviatıy Arhangel Mihail)” “AZİZ BAŞMELEK MIKAEL”, Mikael'in solunda bulunan Meryem'in halesinde МР ΘΥ harfleri bulunmaktadır; İsa'nın sağındaki figürün halesinde, “С АР ГАВРЇИЛЪ (Sviatıy Arhangel Gavriil)” “AZİZ BAŞMELEK GABRIEL”, Gabriel'in sağındaki figürün halesinde, “С ІОАНН П (İoann Predteça)” “YAHYA İLK GELEN (Vaftizci Yahya)” yazmaktadır. En üst seviyede soldan sağa figürlerin halelerde, “С А ІОАНН БГО (Sviatıy Apostol İoann)” “AZİZ HAVARİ YAHYA TANRI SÖZÜNÜ SÖYLEYEN”, “С А ПЕТРЪ (Sviatıy Apostol Petr)” “AZİZ HAVARİ PETRUS”, “С А ПАВЕЛЪ (Sviatıy Pavel)” “AZİZ HAVARİ PAOLUS”, “С НИКОЛАЄ ЧЮ (Sviatıy Nikolae Çiudotvorets)” “AZİZ MUCİZE YARATAN NİKOLAUS” yazmaktadır.

İsa'nın elindeki açık Kutsal Kitapta: “ПРЇЙДЪТЕ КОМНЪ ВСИ ТРУЖДАЮЩІЙСА ІОБРЕМЕНІ (Pridite ko mne vse truzhdaiuşiesya i obremeneni)”

“EY BÜTÜN YORGUNLAR VE YÜKÜ AĞIR OLANLAR! BANA GELİN...”
(Matta, 11: 28).

Meryem'in elindeki açık ruloda: “ВЛКω МНОГО МИЛОСТИВЙ ГДИ ІСЕ ХРТЕ БОЖЕ МОЙ (Veliko mnogo milostiviy Gospodi İsuse Hriste Bozhe moi)” “BÜYÜK ÇOK MERHAMETLİ RABBİM MESİH İSA BENİM TANRIM” yazmaktadır.

Vaftizci Yahya'nın elindeki açık ruloda: “АЗЪ .. ДЪХЪ ЇСВИДЕТЪЕЛЬ ТВОЕЯ СЕ АГНЦЪ БОЖІИ (Az .. Duh i svidetel tvoeia Se, Agnets Bozhiy)” “SENİN RUHUN VE ŞAHİDİN...O, TANRI'NİN KUZUSUDUR” yazıtı bulunmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonanın renkleri bozulmuş, sol alt köşesi eksiktir.

Tanıtım: İsa merkezde inci ve yaprak motifleriyle bezenmiş tahtında oturmakta, huzurlu bir ifadeyle uzaklara bakmaktadır; diğer figürlerden daha büyük tasvir edilmiştir. Sağ eli takdis eder durumda, sol eli ile dizine dayadığı açık kutsal kitabı tutmaktadır. Kahverengi saçlı sakallı, sarı haçlı halelidir. Kırmızı *khiton* üzerine lacivert *himation* giymiştir. Elbise kıvrımlarından vücut hareketi belli olmaktadır. İnci motifleriyle bezeli tahtı, kırmızı ve yeşil minderlidir. Meryem kompozisyonun solunda, ayakta, dörtte üç profilden İsa'ya dönük olarak görülmektedir. Sağ elini öne doğru uzatmış, sol eliyle açık rulo tutmaktadır, lacivert *khiton* üzerine koyu kırmızı maphorion giymiştir. Sağda Vaftizci Yahya, ayakta, dörtte üç profilden, İsa'ya dönüktür. Kahverengi *khiton* üzerine yeşil *himation* giymiştir. Kahverengi saçlı sakallı ve sarı halelidir. Sol elini İsa'ya uzatmış, sağ eliyle açık rulo tutmaktadır. İsa'nın bize göre solunda, sarı haleli, yakası inci motifleriyle bezenmiş kırmızı ve sarı tonunda giysilerle Başmelek Mikail, sağında yakası inci motifleriyle bezeli lacivert giysili Başmelek Gabriel figürü bulunmaktadır. Arka düzlemde sarı haleli dört aziz figürü bulunmaktadır. Soldan sağa; beyaz saçlı ve sakallı, lacivert *himation* giymiş aziz figürü, açık alınlı, kızıl saçlı ve sakallı, kırmızı *himation* giymiş aziz figürü, alnı açık beyaz saçlı ve sakallı, kollarının kenarında inci motifleri bulunan kırmızı *himation* giymiş Aziz Nikolaos tasvir edilmiştir. Tüm figürler saygı ile İsa'ya doğru eğilmişlerdir. İsa'nın dışındaki figürlerin halelerinde isimleri yazmaktadır.

İkonanın el alt bölümünde, İsa'nın ayaklarına kapanmış başı haleli, beyaz saçlı ve uzun sakalları bulunan, kırmızı giysili iki erkek figürü bulunmaktadır.

Zemin sarı ve yeşil, çerçeve koyu sarı tonundadır.

Kat. No: 82

Envanter No: 13562

Boyut: 73 x 93 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih:-

Yazıt: İsa'nın halesinin üstünde: "ГДЪ
ВСЕДЕРЖИТЕЛЬ, Gospod

Vsederzhitel" "RAB PANTOKRATOR";

İsa'nın halesinde IC XC isim kısaltması,
haledeki haçta O ω N harfleri yer

almaktadır; İsa'nın solunda arkada başı görülen figürün halesinde, "АРХ
МИХАИЛЪ (Arhangel Mihail)" "BAŞMELEK MIKAEL"; İsa'nın sağında arkada
başı görülen figürün halesinde, "АРХ ГАВРІИЛЪ (Arhangel Gavriil)" "BAŞMELEK
GABRIEL" yazmaktadır. Meryem'in halesinde MP OY isim kısaltması yer
almaktadır. Açık kodeksde, "ПРИДЪТЕ БЛАГОСЛОВЕННІИ ОЦА МОЕГО
ИНАСЛЪДУЙТЕ УГОТОВАННОЕ ВАМЪЦРЪСТВО НЕБНОЕ ОСЛОЖЕНІАМ
МРА ВЗАЛКАХЪ БОСА ИД... (Pridite blagoslovennie Otsa Moego i nasleduite
ugotovannoe vam tsarstvo nebesnoe ot slozheniya mira vzalkah ...)"

*"GELİN BABAMIN KUTSAMIŞ OLANLARI, DÜNYA KURULDUĞUNDAN
BERİ SİZİN İÇİN HAZIRLANMIŞ OLAN EGEMENLİĞİ MİRAS ALIN..."*
(Matta 25:34).

Bugünkü Durum: İkonanın renkleri kararmıştır, boyası küçük parçalar halinde
dökülmüştür. Halelerin ve tahtın çevresinin renkleri silinmiştir.

Tanıtım: İsa merkezde sarı tahtta oturmaktadır. Diğer figürlerden daha büyük
tasvir edilmiştir. Sağ eli takdis eder durumda, sol eli ile dizine dayadığı açık kutsal
kitabı tutmaktadır. Kahverengi saçlı ve sakallı, sarı haçlı halelidir. Kırmızı *khiton*
üzerine lacivert *himation* giymiştir. Meryem kompozisyonun solunda, ayakta,
dörtte üç profilden İsa'ya dönük olarak sarı haleli görülmektedir. Sağ elini öne

doğru uzatmış, sol eliyle rulo tutmaktadır, lacivert *khiton* üzerine kızıl kahverengi maphorion giymiştir. Başında ve omuzunda Suriye'de antik dönemde bekareti simgeleyen yıldız motifleri bulunmaktadır ve sarı halelidir. Sağda Vaftizci Yahya, sarı haleli ayakta, dörtte üç profilden, İsa'ya dönüktür. Deve tüyünden giysi üzerine yeşil *himation* giymiştir. Kahverengi saçlı sakallı ve sarı halelidir. Sağ elini İsa'ya uzatmış, sol eliyle rulo tutmaktadır. Arkada, İsa'nın iki yanında, sarı haleli, kırmızı ve yeşil tonunda giysilerle birer başmelek figürü bulunmaktadır. İsa uzaklara dikkatle bakmakta, diğer figürler sükunet ve saygı ile başları eğik İsa'ya yönelmişlerdir. En üstte kitabe bulunmaktadır.

Figürlere giysilerdeki çizgiler, renk tonlamalarıyla hareket ve hacim kazandırılmıştır. Zemin üstte sarı, altta koyu kahverengidir; çerçeve açık kahverengi tonundadır, sol altta ve sağ üstte birer menteşe bulunmaktadır; bu durum ikonanın triptykonun bir parçası ya da templonda kullanıldığını işaret etmektedir.

İsa Konulu Vita İkonaları: Житийная икона (Zhitijnaya ikona)

Kat. No: 83

Envanter No: 13067

Boyut: 32,5 x 28,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera, çerçeve gümüş alaşım üzerine altın kaplama

Tarih: 17. yüzyıl

Yazıt: Merkezdeki sahnede altta solda yer alan ve Vaftiz sahnesindeki İsa figürünün haçlı halesinde O ω N harfleri yer almaktadır. Meryem'e Müjde sahnesindeki Meryem figürünün halesinin üstünde MP OY isim kısaltması okunmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonada renkler kararmış, figürler ayrıntılı bir şekilde görülememektedir. Gümüş alaşım üzerine altın kaplama çerçeve kararmıştır, küçük parçalar halinde eksiklikler mevcuttur.

Tanıtım: Merkezdeki bölümde İsa'nın Dirilişi ve Cehenneme İnişi sahnesi bulunmaktadır. Merkezde, tam boy, mandorla içinde ve bir elini Adem'e doğru uzatmış İsa figürü görülmektedir. Apokrif Nikodimos İncili'ne göre, İsa'nın cehenneme inişiyle cehennemin kapısına ilk gelen Adem'dir, İsa daha sonra Havva'yı tutup çıkarır. İsa'nın cehenneme inişinin amacı, Adem'in yaratılışından bu yana vaftiz edilmeyenlerin ruhlarını kurtarmaktır. Sahnede Eski Ahit peygamberleri bulunmaktadır.

Merkezdeki sahnenin çevresinde, kırmızı şeritlerle birbirinden ayrılmış biçimde on altı bölümde İsa'nın yaşamından sahneler resmedilmiştir.

İkonanın renkleri kararmış, figür ve sahneler tam olarak görülememektedir.

Görülebilir renkler kırmızı ve kahverengi tonlarıdır. Çerçeve metal kaplamadır.

Kat. No: 84

Envanter No: 13068

Boyut: 32 x 28,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera, ortadaki sahnenin çevresi ve çerçeve gümüş alaşım üzerine altın kaplama

Tarih: 17. yüzyıl

Yazıt: Kudüs'e giriş sahnesindeki İsa figürünün halesindeki haçta O ω N harfleri yer almaktadır; halenin solunda IC harfleri görülmektedir; en üstte soldan üçüncü sahnenin altında,

“BO3HCCCHIE XPTOBO (Voznesenie Hristovo)” “MESİH'İN GÖĞE YÜKSELMESİ”; en üstte soldan dördüncü sahnede İsa'nın figürünün üstüne IC XC isim kısaltması bulunmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkona çok yıpranmıştır; ahşap bölümün renkleri kararmış, metal kaplama çerçevesi kararmış ve sağ üst köşesi eksiktir.

Tanıtım: İkonadaki renkler çok kararmış olduğundan, sahneler net bir şekilde görülememektedir. Ortadaki bölümde Anastasis Sahnesi olduğu düşünülmektedir; bu sahnenin çevresi ince metal çerçeve ile sınırlanmıştır. Etrafında kahverengi şeritlerle ayrılmış on altı bölüm bulunmaktadır. Vaftiz, Kudüs'e Giriş, Son Akşam Yemeği ve İsa'nın Göğe Yükselmesi sahneleri görülebilmektedir.

Gümüş alaşım üzerine altın kaplama çerçevenin sağ üst köşesi eksiktir.

Kat. No: 85

Envanter No: 13098

Boyut: 61 x 59 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 18.yüzyıl başı

Yazıt: İkonanın çerçevesinde üstteki yazıt okunamamaktadır.

Merkezdeki sahnenin çerçevesinde üstte, “ВОСКРѢСІЕ: ГДА НАШЕГО ІСА ХРІСТА

(Voskresenie Gospoda Nashego İsusua Hrista)” “RABBİMİZ MESİH İSA’NIN DİRİLİŞİ”; sahnenin üstünde mandorla içinde bulunan İsa’nın figürünün solda ve sağda IC XC isim kısaltması; sahnenin altında mandorla içinde bulunan İsa’nın figürünün solda ve sağda IC XC isim kısaltması, İsa’nın halesinde ω N harfleri bulunmaktadır; üst sağ köşede bulunan figürün halesinde, “ХЕРУВЪ (Heruvim)” “KHERUB”; Meryem’in halesinde MP OY isim kısaltması; üstten üçüncü sırada en sağdaki figürün halesinde, “...ωΑΗΗ ΠΡ (İoann Predteça)” “..YAHYA İLK GELEN (Vaftizci Yahya)”; en altta sağda mezara eğilmiş figürün halesinde, “ΑΠΛЪ ΠΕΤΡЪ (Apostol Piotr)” “HAVARİ PETRUS”; alttaki mandorla içinde bulunan İsa’nın solunda alttan ikinci sırada en soldaki figürün halesinde, “...ΙΑΚΟΒЪ (İakov)” “... YAKUP”; Yakup’un sağındaki figürün halesinde, “...ИСААКЪ (İsaak)” “İSHAK”; İshak’ın sağındaki figürün halesinde, “...ΑΒΡΑΑΜЪ (Avraam)” “İBRAHİM”, İbrahim’in sağındaki figürün halesinde, “...ΑΔΑΜЪ (Adam)” “ADEM” yazmaktadır.

Üstte en soldaki sahnede üst sarı şeritte, “ΤΑΪΪΗΑ ΒΕΧΕΡΑ ΓΔΑ ΝΑΪΗΕΓΟ İСА ХРСΑ (Tainaya Veçeria Gospoda nashego İsusua Hrista)” “RABBİMİZ MESİH İSA’NIN SON AKŞAM YEMEĞİ”; İsa’nın halesinde O ω N harfleri; solda masanın önündeki havarinin halesinde, “С Α ΘΟΜΑ (Sviatıy Apostol Foma)” “AZİZ HAVARİ THOMAS”, Thomas’ın solundaki figürün halesinde, “...ΙΑΚΟΒЪ (İakov)”

“YAKUP”; Yakup’un üstündeki figürün halesinde, “С А АНДРЕЙ (Sviatıy Apostol Andrei)” “AZİZ HAVARİ ANDREAS”; Andreas’ın sağındaki figürün halesinde, “С А ПЕТРЪ (Sviatıy Apostol Piotr)” “AZİZ HAVARİ PETRUS”; Petrus’un sağındaki figürün başının üstünde, “ІЮДА (İuda)” “YAHUDA”; İsa’nın sağında eğilmiş figürün halesinde, “.. А ІОАННЪ (Apostol İoann)” “... HAVARİ YAHYA”; Yahya’nın sağındaki figürün halesinde, “С АП МАТӨЕЙ (Sviatıy Apostol Matfei)” “AZİZ HAVARİ МАТТА”; Matta’nın sağındaki figürün halesinde, “С А СИМОНЪ (Sviatıy Apostol Simon)” “AZİZ HAVARİ SİMON”; Simon’un sağındaki figürün halesinde, “... А ІЮДА ... (Apostol İuda)” “...HAVARİ YAHUDA”; Yahuda’nın altındaki figürün halesinde, “... ІАКОВЪ... (İakov)” “... YAKUP...”; Yakup’un önünde solda, “А ВАРӨОЛО.... (Apostol Varfolomei)” “...HAVARİ BARTOLOMEOS”; Bartolomeos’un solunda masanın önündeki figürün halesinde, “А ӘИЛИПЪ (Apostol Filipp)” ,”HAVARİ PHILIPPOS” yazmaktadır.

Üstte soldan ikinci sahnede üstteki sarı şeritte, “УМОВЕНІЕ НОГЪ ОУЧНКОМЪ ІАПТОЛОМЪ (Umovenie nog uçenikam i Apostolam)” “ÖĞRENCİ VE HAVARİLERİN AYAKLARININ YIKANMASI”; İsa’nın halesinde O ω N harfleri; İsa’nın solundaki ayakları yıkanan Havari’nin halesinde, “С АПЛЪ ПЕТРЪ (Sviatıy Apostol Piotr)” “AZİZ HAVARİ PETRUS”; Petrus’un solundaki figürün halesinde, “... АНДРЕЙ ПР (Andrei Pervozvaniy)” “İLK ÇAĞRILAN ANDREAS”; Andreas’ın üstündeki figürün halesinde, “С АП МАТӨЕЙ (Sviatıy Apostol Matfei)” “AZİZ HAVARİ МАТТА”; Matta’nın sağındaki figürün halesinde, “С А ІАКОВЪ... (Sviatıy Apostol İakov)” “AZİZ HAVARİ YAKUP...”; Yakup’un sağındaki figürün halesinde, “С А ІОАННЪ (Sviatıy Apostol İoann)” “AZİZ HAVARİ YUHANNA”; Yuhanna’nın sağındaki figürün halesinde, “С А ВАРӨОЛОМЪ (Sviatıy Apostol Varfolomei)” “AZİZ HAVARİ BARTOLOMEOS”, Bartolomeos’un sağındaki figürün halesinde, “С А ӘИЛИППЪ (Sviatıy Apostol Filipp)” “AZİZ HAVARİ PHILIPPOS”; Philipos’un sağındaki figürün halesinde, “С А СИМОНЪ (Sviatıy Apostol Simon)” “AZİZ HAVARİ SİMON”; Simon’nun sağındaki figürün halesinde, “С А ӘОМА (Sviatıy Apostol Foma)” “AZİZ HAVARİ THOMAS”; Thomas’ın altındaki iki figürün haleleri okunamamaktadır; bu iki figürün solunda öndeki figürün omuzunda, “ІЮДА ... (İuda)” “YAHUDA...” yazmaktadır.

Üstte soldan üçüncü sahnenin üstünde, “МОЛЕНІЄ ... ГДА НАШЕГО... (Molenie ... Gospoda nashego ...)” “RABBİMİZ MESİH...’IN ... DUASI”; İsa’nın halesinin solunda ve sağında IC XC harfleri okunmaktadır; diğer yazıtları okunamamaktadır.

Üstte sağ köşedeki sahnenin üstündeki sarı şeritte, “ЛОБЗАНІЄ ІЮДИНЪ ГДА НАШЕГО ІСА ХСТА (Lobzanie İudino Gospoda nashego İsusa Hrista)” “RABBİMİZ MESİH İSA’NIN YAHUDA TARAFINDAN ÖPÜLMESİ”; İsa’nın halesinde O ω harfleri; sahnede altta sol köşedeki figürün halesinde, “С А ПЕТРЪ (Sviatıy Apostol Piotr)” “AZİZ HAVARİ PETRUS” yazmaktadır; bu sahnedeki diğer yazıtlar okunamamaktadır.

Sağda üstten ikinci sahnenin üstündeki sarı şeritte, “... ЛШ...ПРОПЦЫ НАМЪ, ХРТЕ, КТО УДАРИВШИ ТА (Proretsı nam Hriste kto udarivši tia?)” “MESİHİMİZ SÖYLE BİZE SANA KİM VURDU?”; İsa’nın halesindeki haçta O ω N, halede solda ve sağda IC XC harfleri okunmaktadır.

Sağda alttan ikinci sahnenin üstünde, “БІЧЕ.. У СТОЛПА ГДА НАШЕГО ІСА ХРТА (Biçevanie u stolpa Gospoda nashego İsusa Hrista)” “RABBİMİZ MESİH İSA’NIN KOLONUN YANINDA KIRBAÇLANMASI”; sahnede iki kez tasvir edilen İsa figürünün halesindeki haçta O ω N, halede solda ve sağda IC XC harfleri yazmaktadır.

Sağda en alt köşedeki sahnede sağ köşedeki figürlerden soldakinin halesinde, “С АП ПЕТРЪ (Sviatıy Apostol Piotr)” “AZİZ HAVARİ PETRUS”; Petrus’un sağındaki figürün halesinde, “...ІОАННЪ (İoann)” “...YAHYA” yazmaktadır.

En altta sağdan ikinci sahnede, merkezdeki haçın sağındaki figürün halesinde, “ІОАНЪ (İoann)” “YAHYA” yazmaktadır. Diğer yazıtlar okunamamaktadır.

En altta soldan ikinci sahnenin üstünde, “ПРИГВОЖДЕНІЄ КОКРСТУ ГДА НАШЕГО ІСА ХРТА (Prigvozhdenie ko Krestu Gospoda nashego İsusa Hrista)” “RABBİMİZ MESİH İSA’NIN HAÇA ÇİVİLENMESİ”; İsa’nın halesinde sağda N harfi; haçın üstünde en üstte solda ve sağda, “СНЪ БЖІЙ (Sın Bozhiy)”

“TANRI’NİN OĞLU”; altında soldan sağda “ЦРЬ СЛАВЫ (Tsar Slavi)” “GÖRKEMLİ KRAL”; bu bölümdeki diğer yazıtlar okunamamaktadır.

Altta sol köşedeki sahnenin üstünde, “НЕСЕНІЄ КРТА НА МЕСТО ЛОБНОЕ, КТОРІЪ ГОЛГОФІЪ (Nesenie kresta na mesto lobnoe, kotoroe Golgofa)” “HAÇI GOLGOTA DENİLEN GÖRÜLEN YERE TAŞINMASI”; Meryem’in halesinde MP OY isim kısaltması bulunmaktadır.

Solda alttan ikinci sahnenin üstünde, “ВОЗЛОЖЕНІЄ ТЕРНОВА ВЕНЦЫ И БІЄНІЄ ПОГЛАВЕ... (Vozlozhenie ternova ventsa i bienie po glave...)” “DİKENLİ TAÇ KONULMASI VE BAŞIN ÜSTÜNE VURULMASI...”; İsa’nın omuzunun üstünde solda ve sağda IC XC harfleri okunmaktadır.

Solda üstten ikinci sahnenin üstünde, “ПРИВЕДЕНІЄ КАРХИСВЕωМЪ ГДА НАШЕГО ІСА ХРСА (Privedenie k arhisviaşennikam Gospoda nashego İsusa Hrista)” “RABBİMİZ MESİH İSA’NIN BAŞRAHİPLERİN YANINA GETİRİLMESİ”; İsa’nın halesinde O ω N harfleri, halesinin üstünde IC XC isim kısaltması; sahnenin sağındaki iki Başrahibin başlarının üstünde solda, “АННА (Anna)” “ANNA”, sağda “КАІАФЪ (Kaiafa)” “KAYAFA” yazıtı bulunmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkona yıpranmıştır; renkleri kararmış, yer yer dökülmüştür. Çerçevenin alt kısmındaki boya dökülmüştür.

Tanıtım: İkonanın merkezindeki sahnede İsa’nın Dirilişi ve Cehenneme İnişi sahneleri yer almaktadır; çevresinde eşit parçalar halinde bölünmüş kareler içinde İsa’nın çektikleri dönemine ait sahneler yer almaktadır. Merkezdeki büyük sahnede: İsa üstte merkezde lahitten çıkarak, eliptik, çevresi kırmızı çizgi ile sınırlandırılmış sarı mandorla içinde, ayakta, kızıl kahverengi *himation* giymiş, sağ elini takdis işareti yapar şekilde resmedilmiştir. İsa’nın çevresinde ona yönelmiş kadın ve erkek figürleri bulunmaktadır. Merkezdeki sahnede altta ayakta, kahverengi saçlı ve sakallı, sarı kırmızı çizgi ile sınırlandırılmış haleli, kızıl kahverengi *himation* giymiş yine eliptik bir mandorla içinde ve bir elini Adem’e doğru uzatmış İsa, Adem’in yaratılışından bu yana vaftiz edilmeyenlerin ruhlarını

kurtarmak üzere cehenneme inmiştir. Sahnede Eski Ahid peygamberleri ve kurtarılmayı bekleyenler bulunmaktadır.

Üst şeritte soldaki bölümde Son Akşam Yemeği sahnesi yer almaktadır. Bir masa etrafında merkezde haçlı sarı haleli İsa ve çevresinde on bir sarı haleli biri halesiz toplam on iki havari figürü bulunmaktadır. Solda ikinci bölümde Ayak Yıkama sahnesi yer almaktadır. İsa, sarı haçlı haleli ve kırmızı *khiton* üzerine lacivert *himation* giymiş, oturmakta olan Simun Petrus'un ayaklarını yıkamaktadır; çevresinde diğer havariler iki figüre yönelmiştir. Tüm figürler sarı halelidir. İlk sırada soldan üçüncü bölümde Zeytin Dağı'nda Dua sahnesinde diz çökmüş dua eden kızıl kahverengi *himation* giymiş, sarı haçlı haleli İsa figürü, arkasında bir elini İsa'nın omuzuna koymuş diğer eliyle solda üst köşede elinde kadeh tutan meleği işaret eden haleli melek figürü bulunmaktadır. Solda uyuyan öğrenciler: Yahya, Yakup ve Petrus bulunmaktadır. En sağdaki bölümde İsa'nın Yakalanması sahnesi yer almaktadır. Merkezde İsa, onu öpen Yahuda, solda öğrencileri, sağda eli kılıçlı ve sopalı kalabalık, elinde meşale olan figür İsa'yı yakalamak için gelenler bulunmaktadır.

Üstten ikinci sırada solda İsa, Kayafa'nın Önünde sahnesi yer almaktadır. Sahnede soldaki askerlerin sağında İsa haçlı halesi ile kahinlerin karşısında durmaktadır. Başkahin Kayafa İsa'yı suçlarken görülmektedir. Sağdaki bölümde İsa'nın Pilatus'un önünde ellerinden bağlı, sağda Vali Pilatus ve İsa'nın arkasında yaşlılar ve kahinler yer almaktadır.

Alttan ikinci sırada Dikenli Taç sahnesi; Valinin askerlerinin İsa'yı avluya götürerek üstünü soyup kızıl renk kaftan giydirmeleri ve karşısına geçip alay etmeleri yer almaktadır. Sağdaki sahnede ise solda İsa, sağında onu kamçılayanlar yer almaktadır.

En alttaki şeritte boya bozulup döküldüğünden sahneler tam olarak görülememektedir. Soldan itibaren İsa Golgota yolunda, sağında Çarmıhta İsa, Çarmıhtan İndiriliş, İsa'nın Gömülüğü sahneleri yer almaktadır.

Kaynak:

Ayak Yıkama:

“Fısıh Bayramı’ndan önceydi. İsa, bu dünyadan ayrılıp Baba’ya gideceği saatin geldiğini biliyordu. Dünyada kendisine ait olanları hep sevmiştir; sonuna kadar da sevdi. Akşam yemeği sırasında İblis, Simun İskariot’un oğlu Yahuda’nın yüreğine İsa’ya ihanet etme isteğini koymuştu bile. İsa, Baba’nın her şeyi kendisine teslim ettiğini, kendisinin Tanrı’dan çıkıp geldiğini ve Tanrı’ya döneceğini biliyordu. Yemekten kalktı, üstlüğünü bir yana koydu, bir havlu alıp beline doladı. Sonra bir leğene su doldurup öğrencilerin ayaklarını yıkamaya ve beline doladığı havluyla kurulamaya başladı. İsa, Simun Petrus’a geldi. Simun, “Ya Rab, ayaklarımı sen mi yıkayacaksın?” dedi.

İsa ona şu yanıtı verdi: “Ne yaptığımı şimdi anlayamazsın, ama sonra anlayacaksın.” Petrus, “Benim ayaklarımı asla yıkamayacaksın!” dedi. İsa, “Yıkamazsam yanımda yerin olmaz” diye yanıtladı. Simun Petrus, “Ya Rab, o halde yalnız ayaklarımı değil, ellerimi ve başımı da yıka!” dedi. İsa ona dedi ki, “Yıkanmış olan tamamen temizdir; ayaklarının yıkanmasından başka şeye ihtiyacı yoktur. Sizler temizsiniz, ama hepiniz değil.” İsa, kendisine kimin ihanet edeceğini biliyordu. Bu nedenle, “Hepiniz temiz değilsiniz” demişti. Onların ayaklarını yıkadıktan sonra giyinip yine sofraya oturdu. “Size ne yaptığımı anlıyor musunuz?” dedi. “Siz beni Öğretmen ve Rab diye çağırıyorsunuz. Doğru söylüyorsunuz, öyleyim.” (Yuhanna, 13:1-13)

Zeytin Dağı’nda Dua:

“Sonra İsa öğrencileriyle birlikte Getsemani denen yere geldi. Öğrencilerine, “Ben şuraya gidip dua edeceğim, siz burada oturun” dedi. Petrus ile Zebedi’nin iki oğlunu yanına aldı. Kederlenmeye, ağır bir sıkıntı duymaya başlamıştı. Onlara, “Ölesiye kederliyim” dedi. “Burada kalın, benimle birlikte uyanık durun.” Biraz ilerledi, yüzüstü

yere kapanıp dua etmeye başladı. “Baba” dedi, “Mümkünse bu kâse benden uzaklaştırılsın. Yine de benim değil, senin istediğin olsun.” Öğrencilerin yanına döndüğünde onları uyumuş buldu. Petrus’a, “Demek ki benimle birlikte bir saat uyanık kalamadınız!” dedi. “Uyanık durup dua edin ki, ayartılmayasınız. Ruh isteklidir, ama beden güçsüzdür.” İsa ikinci kez uzaklaşıp dua etti. “Baba” dedi, “Eğer ben içmeden bu kâsenin uzaklaştırılması mümkün değilse, senin istediğin olsun.” Geri geldiğinde öğrencilerini yine uyumuş buldu. Onların göz kapaklarına ağırlık çökmüştü. Onları bırakıp tekrar uzaklaştı, yine aynı sözlerle üçüncü kez dua etti. Sonra öğrencilerin yanına dönerek, “Hâlâ uyuyor, dinleniyor musunuz?” dedi. “İşte saat yaklaştı, İnsanoğlu günahkârların eline veriliyor. Kalkın, gidelim. İşte bana ihanet eden geldi!” (Matta, 26:36-46).

Sonra Getsemani denilen yere geldiler. İsa öğrencilerine, “Ben dua ederken siz burada oturun” dedi. Petrus’u, Yakup’u ve Yuhanna’yı yanına aldı. Hüzünlenmeye ve ağır bir sıkıntı duymaya başlamıştı. Onlara, “Ölesiye kederliyim” dedi. “Burada kalın, uyanık durun.” Biraz ilerledi, yüzüstü yere kapanıp dua etmeye başladı. “Mümkünse o saati yaşamayayım” dedi. “Abba, Baba, senin için her şey mümkün, bu kâseyi benden uzaklaştır. Ama benim değil, senin istediğin olsun.” Öğrencilerinin yanına döndüğünde onları uyumuş buldu. Petrus’a, “Simun” dedi, “Uyuyor musun? Bir saat uyanık kalamadın mı? Uyanık durup dua edin ki, ayartılmayasınız. Ruh isteklidir, ama beden güçsüzdür.” Yine uzaklaştı, aynı sözleri tekrarlayarak dua etti. Geri geldiğinde öğrencilerini yine uyumuş buldu. Onların göz kapaklarına ağırlık çökmüştü. İsa’ya ne diyeceklerini bilemiyorlardı. İsa üçüncü kez yanlarına döndü, “Hâlâ uyuyor, dinleniyor musunuz?” dedi. “Yeter! Saat geldi. İşte İnsanoğlu günahkârların eline veriliyor. Kalkın, gidelim. İşte bana ihanet eden geldi!” (Markos, 14:32-42).

“İsa dışarı çıktı, her zamanki gibi Zeytin Dağı'na gitti. Öğrenciler de O'nun ardından gittiler. Oraya varınca İsa onlara, “Dua edin ki ayartılmayasınız” dedi. Onlardan bir taş atımı kadar uzaklaştı ve diz çökerek şöyle dua etti: “Baba, senin isteğine uygunsa, bu kâseyi benden uzaklaştır. Yine de benim değil, senin istediğin olsun.” Gökten bir melek İsa'ya görünerek O'nu güçlendirdi. Derin bir acı içinde olan İsa daha hararetle dua etti. Teri, toprağa düşen kan damlalarını andırıyordu.

İsa duadan kalkıp öğrencilerin yanına dönünce onları üzüntüden uyumuş buldu.” (Luka, 22:39-45).

İsa'nın Yakalanması:

“Tam o anda, İsa daha konuşurken, Onikiler'den biri olan Yahuda çıkageldi. Yanında başkâhinler, din bilginleri ve ileri gelenler tarafından gönderilmiş kılıçlı sopalı bir kalabalık vardı. İsa'ya ihanet eden Yahuda, “Kimi öpersem, İsa O'dur. O'nu tutuklayın, güvenlik altına alıp götürün” diye onlarla sözleşmişti. Gelir gelmez İsa'ya yaklaştı, “Rabbî” diyerek O'nu öptü. Onlar da İsa'yı yakalayıp tutukladılar. İsa'nın yanında bulunanlardan biri kılıcını çekti, başkâhinin kölesine vurup kulağını uçurdu.” (Markos, 14:43-47).

“Simun Petrus yanında taşıdığı kılıcı çekti, başkâhinin Malkus adındaki kölesine vurup sağ kulağını kopardı. İsa Petrus'a, “Kılıcını kınına koy! Baba'nın bana verdiği kâsedan içmeyeyim mi?” dedi.” (Yuhanna, 18:10-11).

İsa Kayafa'nın Önünde:

“Bu sırada başkâhinlerle halkın ileri gelenleri, Kayafa adındaki başkâhinin sarayında toplandılar. İsa'yı hileyle tutuklayıp öldürmek için düzen kurdular.” (Matta, 26:3-4).

“İsa'yı görevli başkâhine götürdüler. Bütün başkâhinler, ileri gelenler ve din bilginleri de orada toplandı. Petrus, İsa'yı başkâhinin avlusuna

kadar uzaktan izledi. Avluda nöbetçilerle birlikte ateşin başında oturup ısınmaya başladı. Başkâhinler ve Yüksek Kurul'un öteki üyeleri, İsa'yı ölüm cezasına çarptırmak için kendisine karşı tanık arıyor, ama bulamıyorlardı. Birçok kişi O'na karşı yalan yere tanıklık ettiyse de, tanıklıkları birbirini tutmadı. Bazıları kalkıp O'na karşı yalan yere şöyle tanıklık ettiler: "Biz O'nun, 'Elle yapılmış bu tapınağı yıkacağım ve üç günde, elle yapılmamış başka bir tapınak kuracağım' dediğini işittik." Ama bu noktada bile tanıklıkları birbirini tutmadı. Sonra başkâhin topluluğun ortasında ayağa kalkarak İsa'ya, "Hiç yanıt vermeyecek misin? Nedir bunların sana karşı ettiği bu tanıklıklar?" diye sordu. Ne var ki, İsa susmaya devam etti, hiç yanıt vermedi. Başkâhin O'na yeniden, "Yüce Olan'ın Oğlu Mesih sen misin?" diye sordu. İsa, "Benim" dedi. "Ve sizler, İnsanoğlu'nun Kudretli Olan'ın sağında oturduğunu ve göğün bulutlarıyla geldiğini göreceksiniz." Başkâhin giysilerini yırtarak, "Artık tanıklara ne ihtiyacımız var?" dedi. "Küfürü işittiniz. Buna ne diyorsunuz?" Hepsi İsa'nın ölüm cezasını hak ettiğine karar verdiler. Bazıları O'nun üzerine tükürmeye, gözlerini bağlayarak O'nu yumruklamaya başladılar. "Haydi, peygamberliğini göster!" diyorlardı. Nöbetçiler de O'nu aralarına alıp tokatladılar." (Markos, 14: 53-65).

"Gün doğunca halkın ileri gelenleri, başkâhinler ve din bilginleri toplandılar. İsa, bunlardan oluşan Yüksek Kurul'un önüne çıkarıldı. O'na, "Sen Mesih isen, söyle bize" dediler. İsa onlara şöyle dedi: "Size söylesem, inanmazsınız. Size soru sorsam, yanıt vermezsiniz. Ne var ki, bundan böyle İnsanoğlu, kudretli Tanrı'nın sağında oturacaktır."

"Onların hepsi, "Yani, sen Tanrı'nın Oğlu musun?" diye sordular. O da onlara, "Söylediğiniz gibi, ben O'yum" dedi. "Artık tanıklığa ne ihtiyacımız var?" dediler. "İşte kendi ağzından duyduk!" (Luka, 22:66-71).

“Başkâhin İsa’ya, öğrencileri ve öğretisiyle ilgili sorular sordu. İsa onu şöyle yanıtladı: “Ben söylediklerimi dünyaya açıkça söyledim. Her zaman bütün Yahudiler’in toplandıkları havralarda ve tapınakta öğrettim. Gizli hiçbir şey söylemedim. Beni neden sorguya çekiyorsun? Konuştuklarımı işitenlerden sor. Onlar ne söylediğimi biliyorlar.” İsa bunları söyleyince, yanında duran görevlilerden biri, “Başkâhine nasıl böyle karşılık verirsin?” diyerek O’na bir tokat attı. İsa ona, “Eğer yanlış bir şey söyledimse, yanlışı göster!” diye yanıtladı. “Ama söylediklerim doğruysa, niçin bana vuruyorsun?” Bunun üzerine Hanan, O’nu bağlı olarak Başkâhin Kayafa’ya gönderdi.” (Yuhanna, 18: 19-24).

İsa Pilatus’un Önünde:

“Sabah olunca bütün başkâhinlerle halkın ileri gelenleri, İsa’yı ölüm cezasına çarptırmak konusunda anlaştilar. O’nu bağladılar ve götürüp Vali Pilatus’a teslim ettiler.” (Matta, 27:1-2)

“İsa valinin önüne çıkarıldı. Vali O’na, “Sen Yahudiler’in Kralı mısın?” diye sordu. İsa, “Söylediğin gibidir” dedi. Başkâhinlerle ileri gelenler O’nu suçlayınca hiç karşılık vermedi. Pilatus O’na, “Senin aleyhinde yaptıkları bunca tanıklığı duymuyor musun?” dedi. İsa tek konuda bile ona yanıt vermedi. Vali buna çok şaşıtı. Her Fısıh Bayramı’nda vali, halkın istediği bir tutukluyu salıvermeyi adet edinmişti. O günlerde Barabba adında ünlü bir tutuklu vardı. ¹⁷ Halk bir araya toplandığında, Pilatus onlara, “Sizin için kimi salıvermemi istersiniz, Barabba’yı mı, Mesih denen İsa’yı mı?” diye sordu. İsa’yı kıskançlıktan ötürü kendisine teslim ettiklerini biliyordu. Pilatus yargı kürsüsünde otururken karısı ona, “O doğru adama dokunma. Dün gece rüyamda O’nun yüzünden çok sıkıntı çektim” diye haber gönderdi. Başkâhinler ve ileri gelenler ise, Barabba’nın salıverilmesini ve İsa’nın öldürülmesini istesinler diye halkı kışkırttilar. Vali onlara şunu sordu: “Sizin için hangisini salıvermemi istersiniz?” “Barabba’yı” dediler.

Pilatus, "Öyleyse Mesih denen İsa'yı ne yapayım?" diye sordu. Hep bir ağızdan, "Çarmıha gerilsin!" dediler. Pilatus, "O ne kötülük yaptı ki?" diye sordu. Onlar ise daha yüksek sesle, "Çarmıha gerilsin!" diye bağıışıp durdular. Pilatus, elinden bir şey gelmediğini, tersine, bir kargaşalığın başladığını görünce su aldı, kalabalığın önünde ellerini yıkayıp şöyle dedi: "Bu adamın kanından ben sorumlu değilim. Bu işe siz bakın!" Bütün halk şu karşılığı verdi: "O'nun kanının sorumluluğu bizim ve çocuklarımızın üzerinde olsun!" (Matta, 27:11-25).

İsa'nın Kamçılanması:

"Bunun üzerine Pilatus onlar için Barabba'yı salıverdi. İsa'yı ise kamçılattıktan sonra çarmıha gerilmek üzere askerlere teslim etti." (Matta, 27:26).

Dikenli Taç:

"Sonra valinin askerleri İsa'yı vali konağına götürüp bütün taburu başına topladılar. O'nu soyup üzerine kırmızı bir kaftan geçirdiler. Dikenlerden bir taç örüp başına koydular, sağ eline de bir kamış tutturdular. Önünde diz çöküp, "Selam, ey Yahudiler'in Kralı!" diyerek O'nunla alay ettiler. Üzerine tükürdüler, kamışı alıp başına vurdular. O'nunla böyle alay ettikten sonra kaftanı üzerinden çıkarıp kendi giysilerini giydirdiler ve çarmıha germeye götürdüler. Dışarı çıktıklarında Simun adında Kireneli bir adama rastladılar. İsa'nın çarmıhını ona zorla taşıttılar." (Matta 27:27-32).

"Askerler İsa'yı, Pretorium denilen vali konağına götürüp bütün taburu topladılar. O'na mor bir giysi giydirdiler, dikenlerden bir taç örüp başına geçirdiler. "Selam, ey Yahudiler'in Kralı!" diyerek O'nu selamlamaya başladılar. Başına bir kamışla vuruyor, üzerine tükürüyor, diz çöküp önünde yere kapanıyorlardı. O'nunla böyle alay ettikten sonra mor giysiyi üzerinden çıkarıp kendi giysilerini giydirdiler ve çarmıha germek üzere O'nu dışarı götürdüler." (Markos, 15:16-20).

“Askerler de dikenlerden bir ta örüp O’nun başına geçirdiler. Sonra O’na mor bir kaftan giydirdiler. Önüne geliyor, “Selam, ey Yahudiler’in Kralı!” diyor, yüzüne tokat atıyorlardı. (Yuhanna, 19:2-3).

İsa Golgota Yolunda:

“Dışarı çıktıklarında Simun adında Kireneli bir adama rastladılar. İsa’nın çarmihini ona zorla taşıttılar.” (Matta, 27:32).

“Askerler İsa’yı alıp götürdüler. İsa çarmihini kendisi taşıyıp Kafatası –İbranice’de Golgota– denilen yere çıktı.” (Yuhanna, 19:17).

Çarmıhtan İndirilişi:

“Bundan sonra Aramatyalı Yusuf, İsa’nın cesedini kaldırmak için Pilatus’a başvurdu. Yusuf, İsa’nın öğrencisiydi, ama Yahudi yetkililerden korktuğundan bunu gizli tutuyordu. Pilatus izin verince, Yusuf gelip İsa’nın cesedini kaldırdı. Daha önce geceleyin İsa’nın yanına gelen Nikodim de otuz litre kadar karışık mür ve sarısabır özü alarak geldi. İkisi, İsa’nın cesedini alıp Yahudiler’in gömme geleneğine uygun olarak onu baharatla keten bezlere sardılar.” (Yuhanna, 19:38-40).

“Yusuf cesedi aldı, temiz keten beze sardı, kayaya oyduğu kendi yeni mezarına yatırdı. Mezarın girişine büyük bir taş yuvarlayıp oradan ayrıldı.” (Matta, 27:59-60).

İsa’nın Gömülüğü:

“Mecdelli Meryem ile öteki Meryem ise orada, mezarın karşısında oturuyorlardı.” (Matta, 27:61).

4.8. AZİZ, AZİZE İKONALARI

Vaftizci Yahya⁸¹: Иоанн Креститель (Ioann Krestitel)

Kat. No: 86

Envanter No: 13047

Boyut: 37x40 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: Vaftizci Yahya figürünün başının solundaki madalyonda, “С ІОАНЪ, Sviatyy Ioann” “AZİZ YAHYA”; sağındaki madalyonda, “ПРТЕЧА (Predteça)” “İLK GELEN”; Açık ruloda:

“СЕ АГНЕЦЪ БЖІЙ ВЗЕМШІ ГРѢХИ ВСЕГО МИРА ПОКАЙТЕСЯ ПРИБЛИЖИБОСА ЦРТВО НБНОЕ... (Se Agnets Bozhiy vzemşiy grehi vsego mira, pokaitesia priblizhi bo Tsarstvo Nebesnoe...)”

“İŞTE TANRI’NİN KUZUSU, DÜNYANIN GÜNAHLARINDAN ALIP GÖTÜREN BUDUR; TÖVBE EDİN Kİ RABBİN GÖKLERDEKİ EGEMENLİK YAKLAŞTI...” (Yuhanna, 1:29; Matta, 4:17).

Bugünkü Durumu: Figürün renkleri kir ve isten kararmış, zemin yer yer matlaşmıştır.

Tanıtım: Vaftizci Yahya’nın başı geniş hale ile çerçevenilmiş, başını hafif sola eğmiş, dörtte üç profilden, yarım boy resmedilmiştir. Figür düşünceli, uzaklara bakmaktadır; sol elinde açık rulo ve içinde küçük çıplak İsa figürü bulunan kalıs sağ eliyle İsa’yı işaret etmektedir. Kalıs ve içindeki İsa, *Ökaristi* ayinindeki şarabı temsil etmektedir. Yahya koyu kahverengi uzun omuzlarına dökülen dağınık saçlı

⁸¹ Vaftizci Yahya için bkz. Carr, A.W., Irmischer, J., Kazhdan, A. ve Taft, R. F., 1991, s. 1068-1069.

ve kahverengi kıvrımlı sakallıdır; ince yay kaşlı, ince dudaklıdır; deve tüyünden, açık kahverengi giysisi bulunmaktadır. Zemin ve hale altın yaldızlıdır. Figürün başı ve elleri küçük, kollar ve gövde hacimlidir; başının iki yanında çevresinde dal motifleri bulunan madalyonların içindeki yazıtlar silinmiştir.

Kat. No: 87

Envanter No: 13552

Boyut: 37 x 45 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih:-

Yazıt: Açık ruloda: “СЕ АГНЕЦЪ БЖІЙ
... ГРЪХИ ВСЕГО МИРА
ПОКАЙТЕСА ПРИБЛИЖИБОСА
ЦРТВО НБНОЕ... (Se Agnets Bozhny
... grehi vsego mira, pokaitesia priblizhi
bo Tsarstvo Nebesnoe...)”

“İŞTE TANRI’NİN KUZUSU, DÜNYANIN GÜNAHLARINDAN...; TÖVBE
EDİN Kİ RABBİN GÖKLERDEKİ EGEMENLİK YAKLAŞTI...” (Yuhanna,
1:29; Matta, 4:17).

Diğer yazıtlar okunamamaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonanın renkleri kararmış, boyası kısmen dökülmüştür. Bazı figürler görülememektedir. Çerçevenin sol üst köşesi eksiktir.

Tanıtım: Merkezde beyaz mandorla içinde tam boy, ayakta Vaftizci Yahya figürü bulunmaktadır. Figür cepheden, kahverengi saçlı ve sakallıdır. Vaftizci Yahya sol eliyle, içinde küçük İsa figürü bulunan *paten* ve açık rulo tutmakta, sağ eliyle takdis etmektedir; devetüyünden giysisinin üzerinde koyu yeşil *himation* bulunmaktadır. Sağ ve sol üstte birer aziz figürü, üstte çerçevede eksende,

bulutların içinde Tanrı tasviri yer almaktadır. Zemin yeşil, lacivert, kahverengi tonlarında, Vaftizci Yahya dış mekanda, tabiat tasvirinin önünde bulunmaktadır. Sağda ve solda önde mimari unsurlar yer almaktadır. Çerçeve bej renktedir.

Azize Paraskevi⁸²: Святая Прасковья (Svyataya Praskovia)

Kat. No: 88

Envanter No: 13049

Boyut: 27,8 x 22,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera, hale, *tsata* ve çerçeve metal kaplama

Tarih: 17. yüzyıl

Yazıt: Halenin solunda,
“СВЕЛИКОМУЧНАА (Velikomuçnaia)”
“BÜYÜK MARTYR”, sağında

“ПРАСКОВІІ ПЯТНИЦ (Praskovia Piatnitsa)” “PARASKEVİ CUMA” yazıtı bulunmaktadır. Kelimelerin bir kısmının üstünde *oklad* bulunmaktadır.

Azize Paraskevi'nin elindeki açık ruloda, “ВЕРУЮ ВЪ ЕДИНОГО БЪГА ОТЦА ВСЕДЕРЖИТЕЛЯ ТВОРЦА НЕБА И ЗЪМЛИ И... ВИДИМЫЙ ВСЕМ И НЕВИДИМЪ .. ЕДИНАГО ГОСПОДА НАШЕГО ІСА Х ... (Veruiu v edinogo Boga Otsa Vsederzhitelya tvortsa neba i zemli, i .. vidimiy vsem i nevidimiy ... edinogo Gospoda nashego İsusua Hrista)” “TEK BİR TANRI'YA, YÜCE BABA'YA GÖĞÜN VE YERİN, HER GÖRÜNÜR VE GÖRÜNMEZ ŞEYİN YARATICISINA İNANIYORUM. TEK RABBİMİZ MESİH İSA'YA...” yazmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonanın ahşap bölümündeki renkler ve metal bölüm kararmış, ahşabın sağ alt bölümünde boya dökülmüş ve üstünde delikler mevcuttur.

⁸² Azize Paraskevi için bkz. Kazhdan ve Ševčenko, 1991, s. 1586.

Tanıtım: Azize Paraskevi cepheden, yarım boy, sağ elinde *Rus haçı*, sol elinde açık rulo tutmaktadır. Figürün kaşları ve gözleri aşağı eğimlidir; göz altları torbalanmıştır; ince uzun burunlu, küçük dudaklıdır. Azize izleyiciye doğru ciddi, düşünceli bir şekilde bakmaktadır. Azize Paraskevi'nin maphorionu kırmızı, baş örtüsü şeritli, beyaz; halesi ve *tsata okladdır*. Zeminin alt kısmında lacivert, baş hizasında kırmızı şerit bulunmaktadır. Haç İsa'nın çarmıha gerilmesini sembolize etmektedir; açık rulo ise İznik Konsili kararlarının başındaki "Tek Tanrı'ya inanıyorum, herşeye gücü yeten Baba'ya" görüşüne gönderme yapmaktadır. Figürün elleri küçük, kaş ve gözleri asimetriktir.

Kat. No: 89

Envanter No: 13050

Boyut: 18 x 13,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera, çerçeve metal kaplama

Tarih: 17. yüzyıl

Yazıt: Halenin solundan başlayarak sağa doğru, "ТА ВЕЛИКОМУЧЕНИЦА ПАРА... ПЯТНИЦА (Presvyataya velikomuchenitsa Para.. Pyatnitsa)" "ÇOK AZİZE BÜYÜK MARTYR PARA... CUMA" yazıtı bulunmaktadır.

Elindeki açık ruloda; "...ЕДИНОГО БЪГА ІСУСА ХРИСТА ... (...Edinogo Boga İsus Hrista...)" "...ТЕК ТАНРИ'YA MESİH İSA'YA..." yazmaktadır.

Bugünkü Durumu: Envanter bilgilerinde, hale ve boyun kısmının metal kaplama olduğu görülmektedir. Günümüzde, boyalar kararmış, yer yer dökülmüş, metal kaplama bölümleri çerçeve dışında yoktur. Çerçevenin alt bölümü de mevcut

değildir. İkonanın eksenine yakın sağda, figürün dudaklarından başlayıp göğsüne kadar olan bölümde boya renkleri siyahlaşmıştır.

Tanıtım: Azize Paraskevi yarım boydan fazla, cepheden, sağ elinde haç, sol elinde yukarı doğru açılmış rulo tutmaktadır. Martyr kırmızı maphorion giymiş, baş kısmı beyazdır ve iki siyah çizgiyle belirlenmiş şerit geçmektedir. Figürün yüzü yuvarlak hatlı; gözleri, burnu ve ağzı küçüktür. Halesinin solundan başlayarak sağa doğru yazan “ÜSTÜN AZİZE BAKİRE BÜYÜK MARTYR PARASKEVİ CUMA” yazıtı, Paraskevi isminin Yunanca anlamı “Cuma” gününe atıf yapmaktadır. Azize Paraskevi ikonaları Rusya’da “İsa’nın Çilesi” dönemini sembolize etmektedir; ismi aynı zamanda “hazırlık” anlamına da gelmektedir, bu da “Diriliş” için hazırlığı sembolize etmektedir (Tradigo, 2006, s. 287).

İkonada çizgisel üslup göze çarpmakta, yüzde yanaklar ve alında renk tonlamaları görülmektedir. Eller küçük, baş ve gövde hacimlidir.

Zemin koyu lacivert, hale koyu sarıdır.

Azizler: Святыя (Sviatie)

Kat. No: 90

Envanter No: 13123

Boyut: 70 x 89 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 19. yüzyıl

Yazıt: Çerçeve üstte İsa figürünün solunda IC harfleri, halesinde O ω N harfleri bulunmaktadır. Altta en soldaki figürün halesinde: “СТЫЙ ВАСИЛІЙ ВЕЛІКІЙ (Sviatıy Vasiliy Velikiy)” “AZİZ BÜYÜK VASİLEOS”; en sağdaki figürün

halesinde, “С ПР АНѢТОНІЙ ПЕ... (Sviatıy .. Antoniy...)” “AZİZ .. ANTONİUS...”; üstte sol köşedeki figürün halesinin üstünde, “СТЫЙ ГРИГОРІЙ ПАЛАМСКИ... (Sviatıy Grigoriy Palamskiy)” “AZİZ GREGORİOS PALAMAS”; sağ üst köşedeki figürün üstünde, “СТЫЙ АМВРОСІЙ ЧЮДО... (Sviatıy Amvrosiy Çiudotvoret’s)” “AZİZ MUCİZE YARATAN AMBROSİOS” yazmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkona yıpranmış, renkleri kararmış ve yer yer boyaları dökülmüştür.

Tanıtım: Altta, soldan sağa; Aziz Büyük Vasileos, Martyr..., (okunamadı), Aziz Antonios, üstte solda, Aziz Gregorios Palamas, sağda Aziz Mucize Yaratan Ambrosios tasvirleri bulunmaktadır. Öndeki azizler boydan ve cepheden, soldan sağa, Büyük Vasileos koyu kahverengi saçlı ve uzun sakallı bir elinde kodeks diğer eli ile takdis işareti yapmaktadır, piskopos giysileri içinde, giysi beyaz, lacivert ve kahverengi tonlarındadır. Martyr figürü sol eliyle kodeks tutmakta sağ eliyle takdis işareti yapmaktadır. Kahverengi saçlı, kahverengi-beyaz sakallıdır. Piskoposluk giysisi kahverengi ve kırmızı tonlarındadır. Solda üçüncü aziz figürü, genç, sakalsız, kahverengi saçlıdır, bir eliyle kodeks tutmakta, diğeriyle takdis işareti yapmaktadır. Piskoposluk giysisi, kırmızı ve lacivert tonlarındadır. Önde en sağdaki figür, Aziz Antonios, uzun kahverengi-beyaz sakallıdır. Başını da kapatan, koyu yeşil ve kahverengi keşiş giysisi içindedir.

Arkada solda, Aziz Gregorios Palamas, kırmızı piskopos giysileri içinde, beyaz saçlı ve sakallıdır. Sağa dönük olarak, bir elinde kodeks diğer eliyle takdis işareti yapmaktadır. Sağda sola dönük olarak Aziz Ambrosios, kırmızı, beyaz piskopos giysileri içinde, sağ elini öne uzatmış, sol elinde kodeks tutmaktadır.

Üstte ortada gri bulutların çevrelediği, turuncu gökyüzü içinde yarım boy cepheden, kahverengi saçlı İsa figürü bulunmaktadır. İsa, kırmızı *khiton* üzerine lacivert *himation* giymiş, sağ eliyle takdis işareti yaparken, sol eliyle kodeks tutmaktadır. Göksel boyutu simgeleyen turuncu bölümün üst kısmı sivri kemerlidir ve çerçeveye taşmıştır. Haleler sarı; zemin ve çerçeve nefti yeşildir. Çerçevede solda üstteki menteşe ikonanın templonda kullanıldığını göstermektedir.

İncil Yazarı Yahya⁸³: Евангелист Иоанн (Evangelist İoann); Иоанн Богослов (İoann Bogoslov⁸⁴)

Kat. No: 91

Envanter No: 13048

Boyut: 31 x 26,6 cm

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih:-

Yazıt: Çerçevenin üst bölümündeki yazıtta: “ОБРАЗЪ ИОАННА БОГОЛЮБА (Obraz İoanna Bogoliuba)” “TANRI’YI SEVEN YUHANNA’NIN İKONASI” bulunmaktadır.

İncil yazarı Yuhanna'nın elindeki açık kodeksde: “ВНАЧАЛЕ... (Vnaçale)”

“BAŞLANGIÇTA...” (Yuhanna, 1:1).

Bugünkü Durumu: İkona yıpranmış, boyları yer yer dökülmüş ve çerçevenin alt bölümü eksiktir. İkonanın envanter kayıtlarında, hale ve çerçevenin metal olduğu bilgisine ulaşılmıştır, günümüzde metal bölümler yoktur. Çerçevenin iç taraflarında maden çerçevenin monte edildiği çivi izleri görülmektedir.

Tanıtım: İncil Yazarı Yahya, dörtte üç profilden, başını sola eğmiş vaziyettedir. Sol eliyle açık kodeks tutarken, sağ eliyle dudaklarını kapatmıştır. Sağ eli İsa'nın monogramı şeklindedir. Yahya alnı açık ve çizgili, beyaz saçlı ve uzun sakallıdır; gözleri iri badem şeklinde, göz altları torbalıdır. Figürün başı ve gövdesi, ellere oranlara büyüktür. Yahya'nın giysisi koyu ve açık kahverengi tonlarındadır. İncil Yazarı Yahya'nın sağında omuzunun üstünde kulağına eğilmiş küçük boyutlu bir

⁸³ İncil Yazarı Yahya için bkz. Carr, Irmscher ve Kazhdan, 1991, s. 1043; Cross, 1997, s. 880.

⁸⁴ İncil Yazarı Yahya; Tanrı Sözü'nü Söyleyen Yahya.

melek figürü bulunmaktadır. Melek lacivert giysili, halesinin içinde kırmızı ve koyu yeşil yıldız bulunmaktadır. Haleler ve çerçeve koyu sarı, zemin koyu yeşildir.

İncil yazarı Yahya'nın elindeki açık kodeksde: "Видение... (Videnie)" yazmaktadır. Bu kelime, Tanrı'dan gelen bilgi anlamında ve İncil'e atıf yapmaktadır.

Kat. No: 92

Envanter No: 13555

Boyut: 38 x 93 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 19. yüzyıl

Yazıt: Azizin başının solunda, "СТ. АП. ЛЕ. (Sviayıy Apostole)" "AZİZ HAVARİ" sağında "ІОАННЪ (İoann)" "YUHANNA" yazmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonanın renkleri kararmış, yer yer boyası dökülmüştür. Çerçevenin sol üst köşesi ve sol alt bölümünde eksikler mevcuttur.

Tanıtım: İncil yazarı Yahya, tam boy, dörtte üç profilden sağa dönük tasvir edilmiştir. Figürün sol ayağı önde, sağ ayağı arkada, elinde kodeks tutmaktadır; kahverengi-beyaz saçlı ve uzun sakallıdır; sakalları bukleli, ikiye ayrılmıştır. Yahya beyaz *khiton* üzerine lacivert *himation* giymiştir, ayakları çıplaktır; dikkatli bir şekilde elindeki kodekse bakmaktadır. Azizin halesinin metal kaplama bilgisi envanter bilgilerinde olmakla birlikte şu an mevcut değildir. Figür ince ve uzun tasvir edilmiştir; giysisinin kıvrımlarındaki hareketlilik yürüdüğü izlenimi vermektedir. Yahya'nın elindeki gri Kutsal Kitap'a dikkat çekilmek istenmiştir; kitabın kapağının ortası ve köşeleri

bezemelidir. Zemin altta koyu ve üstte kızıl kahverengi tonlarındadır; halenin solunda ve sağında Rusça azizin ismi yazmaktadır. Çerçeve kahverengidir, sağda üstte ve altta birer menteşe bulunmaktadır; bu durum ikonanın templonda kullanıldığını işaret etmektedir.

İncil Yazarı Luka⁸⁵: Евангелист Лука (Evangelist Luka)

Kat. No: 93

Envanter No: 13556

Boyut: 38 x 93 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 19. yüzyıl

Yazıt: Halenin solunda “С. АПО.ЛЄ (Sviatıy Apostole)” “AZİZ HAVARİ” ve sağındaki yazıtta “ЛЉКА (Luka)” “LUKA” yazmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonanın renkleri kararmıştır, boyası büyük oranda bozulmuş, dökülmüştür. Çerçevenin boyası yer yer dökülmüştür; alt bölümde eksiklikler mevcuttur, sağ alt köşe eksiktir.

Tanıtım: İncil Yazarı Luka tam boy, dörtte üç profilden sola dönüktür. Figür kahverengi kısa saçlı ve kısa sakallı, elindeki kodekse bakmaktadır; kırmızı *khiton* üzerine lacivert *himation* giymiştir, ayakları çıplak, dışa doğru açıktır. Halenin solunda ve sağında Rusça azizin ismi yer almaktadır. Çivi izlerinden halenin metal olduğu tahmin edilmektedir. Kitap da hale ile aynı renk olduğundan metal kaplama olabileceği düşünülmektedir. İkonada baş, el ve

⁸⁵İncil yazarı Luka için bkz. Cross, 1997, s. 1005.

ayaklar küçük, gövde ince uzundur. Zemin açık ve koyu kahverengi tonlarında, hale gridir. Çerçeve koyu sarı, sol altta bir menteşe bulunmaktadır.

İncil Yazarı Matta⁸⁶: Евангелист Матфей (Evangelist Matfei)

Kat. No: 94

Envanter No: 13558

Boyut: 38 x 93 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 19. yüzyıl

Yazıt: Figürün başının solunda; “С.АПО.ЛЕ МА” sağında “ТФЕЙ” (Sviatıy Apostole Matfei) “AZİZ HAVARİ MATTA” yazısı bulunmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkona yıpranmış, yer yer boyları dökülmüştür; eksende üstte ortadan başlayarak alta doğru oluşan çatlakta boya dökülmüştür. Çerçevenin alt ve sağ köşesi eksiktir.

Tanıtım: İncil Yazarı Matta tam boy, dörtte üç profilden sağa dönük, çıplak ayakları dışa açık, elinde kodeks tutmaktadır; beyazlaşmış kahverengi saçlı ve uzun sakallıdır, lacivert *khiton* üzerine kırmızı *himation* giymiştir. Aziz Büyük boyutlu Kutsal Kitap'ı izleyiciye göstermek isteyerek alttan tutmakta; aşağı doğru sağa, uzaklara bakmaktadır. Sağ ayağı yana doğru uzatılmış, diğer ayağı gövdesi ile aynı yöndedir. Figür ince ve uzun tasvir edilmiştir, çizgiler ve renk tonlamaları ile

⁸⁶ İncil Yazarı Matta için bkz. Carr, Irmscher, Kazhdan, 1991, s. 1315-16; Cross, 1997, s. 1056.

hareket sağlanmıştır. Zemin altta koyu kahverengi ve üstte koyu sarı tonlarındadır. Çerçeve kızıl kahverengidir.

Havari Petrus⁸⁷: Апостол Петр (Apostol Piotr)

Kat. No: 95

Envanter No: 13559

Boyut: 38 x 93 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 19. yüzyıl

Yazıt: Havarinin halesinin solunda; “С. АПО (Sviatıy Apostol)” “AZİZ HAVARİ” sağında “ПЕТРЪ (Piotr)” “PETRUS” yazmaktadır.

Açık ruloda “ТЫ ЕСИ ПЕТРЪ (Tı esi Piotr)” “SEN PETRUS’SUN” yazısı bulunmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkona yıpranmış, azizin giysi bölümünde boya dökülmüştür; diğer bölümlerde de küçük parçalar halinde dökülmeler mevcuttur. Çerçevede çivi izlerinin çevresindeki boyalar dökülmüştür.

Tanıtım: Havari Petrus, tam boy, dörtte üç profilden sağa dönük; sol ayağı önde, sağ ayağı arkadadır. Havari sol eliyle alttan açık rulo tutmakta, sağ eliyle ruloyu işaret etmektedir. Kahverengi-beyaz dalgalı saçlı ve kısa sakallıdır. Lacivert khiton üzerine açık kahverengi *himation* giymiştir; sol ayağı zemine basar durumda, sağ ayağının topuğu yukarı kalkmış; yürür izlenimi vermektedir. Figürün başı sağa alta doğru eğilmiş vaziyetteyken bakışları izleyiciye dönüktür.

⁸⁷ Havari Petrus için bkz. Carr ve Irmischer, 1991, s. 1636-37.

Halenin solunda ve sağında Rusça azizin ismi yazmaktadır; halesi gridir. İnce uzun figürün giysisindeki hareket, çizgiler ve renk tonlamaları ile sağlanmıştır. Zemin alttan diz hizasına kadar koyu kahverengi, üst bölüm koyu sarıdır. Çerçeve kırmızı kahverengi, sol üstte ve sağ altta birer menteşe bulunmaktadır; bu durum ikonanın templonda kullanıldığını işaret etmektedir.

Havari Andreas⁸⁸: Апостол Андрей (Apostol Andrei); Андрей Первозванный, (Andrei Pervozvanniy⁸⁹)

Kat. No: 96

Envanter No: 13560

Boyut: 38 x 93 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 19. yüzyıl

Yazıt: Figürün halesinin solunda; “С. АПО. Sviatyy (Apostol)” “АЗІЗ HAVARІ”, sağında “АНДРЕЙ (Andrei)” “ANDREAS” yazmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkona kısmen yıpranmış, boyları yer yer dökülmüştür. Çerçevende çivi izleri bulunmaktadır, çevresindeki boya dökülmüştür.

Tanıtım: Havari Andreas, tam boy, dörtte üç profilden sola dönük, kahverengi-beyaz uzun bukleli saçlı ve uzun sakallı, sağ elinde rulo tutmakta, sol elini göğüs hizasında öne doğru uzatmıştır. Havari başını yere doğru eğmiş, izleyiciye bakmaktadır; sağ ayağı önde yere basar durumda, sol

⁸⁸ Havari Andreas için bkz. Carr, Irmischer, Kazhdan, 1991, s. 92.

⁸⁹ Havari Andreas; İlk Çağrılmış Olan Andreas.

ayağı arkada, topuğu yukarı kalkmış sağ ayağını desteklemektedir. Beyaz *khiton* üzerine lacivert *himation* giymiştir. Hale gridir; çivi izlerinden halenin metal olduğu tahmin edilmektedir. Zemin yerden diz hizasına kadar koyu kahverengi, üst bölümde koyu sarıdır. Çerçeve kızıl kahverengi, sol kenarında üstte ve altta birer menteşe bulunmaktadır; bu durum ikonanın templonda kullanıldığını göstermektedir.

İkonada baş, eller ve ayaklar küçük, gövde ince uzundur; *himation* figüre hacim kazandırmıştır.

Havari Thomas⁹⁰: Апостол Фома (Apostol Foma)

Kat. No: 97

Envanter No: 13561

Boyut: 38 x 93 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 19. yüzyıl

Yazıt: Figürün halesinin solunda; “С.ТІЙ. АПО (Sviatıy Apostol)” “АЗІЗ HAVARІ” sağında “ФОМА (Foma)” “THOMAS” yazmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonanın renkleri kararmıştır, boyası küçük parçalar halinde dökülmüştür.

Tanıtım: Havari Thomas tam boy, dörtte üç profilden sağa dönük, sol ayağını önde, sağ ayağını arkada tutmuştur. Havari sol elinde küçük boyutlu bir rulo tutmakta, sağ kolu serbest, aşağı doğrudur. Figür kahverengi kısa saçlı, sakalsız

⁹⁰ Havari Thomas için bkz. Carr, Irmischer, Kazhdan, 1991, s. 2076.

genç görünüşlüdür; sağa aşağı doğru bakmaktadır. Kahverengi *khiton* üzerine yeşil *himation* giymiştir, halesi beyazdır. Zemin alttan diz hizasına kadar koyu kahverengi, üst bölüm koyu sarıdır. Halenin solundan başlayarak sağa doğru Rusça azizin ismi yazmaktadır.

İkonada giysi kalın çizgilerle belirlenmiş, yüz ve giyside renk tonlamaları ile derinlik sağlanmıştır. Figür ince ve uzundur; durağan bir ifade hissedilmektedir. Çerçevenin sol üstünde bulunan menteşe ikonanın templonda kullanıldığını göstermektedir.

Aziz Demetrios⁹¹: Святой Димитрий (Svyatoi Dimitriy)

Kat. No: 98

Envanter No: 13563

Boyut: 66,5 x 50,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: Çerçevede üstteki yazıtta, “ЛИКЪ
СТАГО ВЛКМУЧЕНІКА ДИМІТРІА
СЕЛУНСКАГО (Lik Sviatago
Velikomuçenika Dimitriya Solunskogo)”
“AZİZ BÜYÜK MARTYR SELANİKLİ

DEMETRIOS'UN YÜZÜ”; sol üst köşedeki İsa figürünün üstünde çerçevede IC XC harfleri; İsa'nın halesinde O ω N harfleri bulunmaktadır; sol altta bulunan yazıtta, “ВЕЛИК...ВСЕГДА ТЕБЕ ПОМОЩНИКИ...СТРАТОТЕРП...
ПОГАНЫА ГОРДЫНИ И НАПОДВИ ОУ КРЪПИ.. ТАКω ... ХРТА БГА МОЛИ
ДАРОВАТИ НАМЪ ВСЕМЪ МИЛОСТЬ...ВІЙ ТВОИХЪ СТРУАМИ ДИМИТРІЄ

⁹¹ Aziz Demetrios, 306 yılında şehit edilmiş, diyakozdur. Rölikleri, 418'de Selanik'deki kiliseye getirilmiştir. Asker aziz ve martyr olarak saygı görmüştür. Rusya Vladimir'de, adına katedral yapılmış, kutsal ikonası, Moskova'yı koruması için 1380'de Moskova'ya getirilmiştir (Tradigo, 2006, s. 273-274).

ЦРКОВЬ... ДАВЫЙТИ ДЕРЖАВУ... (Velik... vsegda tebe pomoşniki.. strastoterp.. poganıya gordını i napodvi ykrepi ... tako.. Hrista Boga moli darovati nam vsem milost ...viy tvoih struyami Dimitrie tserkov... daviiti derzhavu...)”
 “BÜYÜK... SANA HER ZAMAN YARDIMCI OLANLAR... ÇOK BÜYÜK ACI ÇEKEN... PİS KİBİR VE GÜÇ VER... ÖYLECE... BİZE MERHAMET VERMEK İÇİN RABBİMİZ İSA'YA DUA ET... DEMETRIOS SENİN AKIŞINDAN KİLİSE... TÜM EYALET...” yazmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonada renkler kararmış, bozulmuştur; boyası kısmen dökülmüştür.

Tanıtım: Aziz Demetrios, zırhı, çizmeleri, beyaz asker giysileri ile sola dönük vaziyette, sağ elinde kırmızı *Rus haçı* tutmaktadır. Aziz kahverengi kısa saçlı, genç bir erkek figürü şeklinde tasvir edilmiş olup, halesi altın yaldızlıdır. Solda üst köşede bulutların içinde, cepheden, takdis eder vaziyette İsa figürü bulunmaktadır; İsa'nın halesi metal kaplamadır. Aziz derin bakışlarla İsa'ya yönelmiştir. Sol altta çevresi beyaz dairesel bölümde on bir satır metin bulunmaktadır. Gövde hacimli, eller ve ayaklar küçük tasvir edilmiştir.

İkonada beyaz, koyu yeşil, lacivert ve kahverengi tonları kullanılmış, çerçeve kızıl kahverengidir. Çerçevenin sağındaki menteşe, ikonanın diptykonun veya triptykonun bir parçası olduğunu göstermektedir.

Aziz Nikolaos⁹²: Святой Николай Угодник (Svyatoi Nikolai Ugodnik); Святой Николай Чудотворец (Svyatoi Nikolai Chudotvoret⁹³)

⁹² Aziz Nikolaos, Myra'da Başpiskoposluk yapmış, 3-4. yüzyıllarda yaşamış ve 325 yılında yapılan Birinci İznik Konsili'ne katılmıştır. Yaklaşık 345 yılında öldüğü ve Myra'da gömüldüğü kabul edilir. Rölikleri 1087'de İtalya Bari'ye götürülmüştür (Bekeneva, 2011, s. 26,27).

Mucize gerçekleştiren aziz ve kilise babası olarak Doğu ve Batı'da saygı görmüştür. Ayrıca denizcilerin koruyucu azizidir, hastaları iyileştirdiği kabul edilir. Rusya'da her şehirde adına adanmış kilise, hemen her evde ikonaları bulunmaktadır (Tradigo, 2006, s. 308-309).

Ayrıca Aziz Nikolaos için bkz. Kazhdan ve Ševčenko, 1991, s. 1469-1470.

⁹³ Tanrı'ya Hoş Görünen Aziz Nikolaos; Mucize Yaratan Aziz Nikolaos.

Kat. No: 99

Envanter No: 13051

Boyut: 34,5 x 30,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera,
çerçeve metal kaplama

Tarih:-

Yazıt: Halenin solundan başlayarak
sağa doğru “С. НИКОЛАЕ ЧЮДОТВО
(Svyatoi Nikolai Chudotvoretz)”

“MUCİZE YARATAN AZİZ NIKOLAOS” yazmaktadır. Nikolaos’un solundaki İsa figürünün halesinde O ω N harfleri, solda ve sağda IC XC isim kısaltmaları bulunmaktadır; Nikolaos’un sağındaki Meryem figürünün solunda ve sağında MP OY harfleri okunmaktadır. Açık kodeksde, “ВО ВРЕМЯ ОНО СТА ІС НМЪСТЕ РАВНЪ И НАРОД УЧЕНИК ЕГО И МНОЖЕСТВО ИНОГω ЛЮДЕЙ ωТВСЕА ІЮДЕА ІІЄ РО... ММА ІПО ТИРСКА (Vo vremia ono sta İsus na meste ravne i narod učenik ego i mnozhestvo mnogo liudei ot vseia İudei ... i po Tirska)”

“İSA BUNLARLA BİRLİKTE ... DÜZLÜK BİR YERDE DURDU.
ÖĞRENCİLERİNDEN BÜYÜK BİR KALABALIK VE BÜTÜN
YAHUDİYE'DEN, , TİR....” (Luka, 6:17)

Bugünkü Durumu: İkona yıpranmış, boyası bozulmuştur; eksene yakın sağda, yukarıdan aşağıya doğru çatlamaştır; bu çatlak kısımda boyalar dökülmüştür.

Tanıtım: Aziz Nikolaos, yarım boy cepheden, sağ elini takdis işareti yapmakta, sol elindeki *mappa* ile açık kodeks tutmaktadır. Kırmızı, yaka ve kol kenarları inci motifleriyle bezeli piskoposluk giysisi içindedir; boynunda sarı üzerine kırmızı haç motifleri olan *omophorion* bulunmaktadır; sarı haleli, gri saçlı ve sakallı, alnı açıktır. Azizin gözleri iri, burnu ince ve uzun, dudakları incedir; olgun bir yaşta olduğu yüzündeki çizgilerden ve renk tonlamalarından anlaşılmaktadır.

Sol üstte, yarım boydan biraz fazla, dörtte üç profilden, alttan mavi bulutların çevrelediği sivri eliptik mandorla içinde, Aziz'e dönük İsa tasviri yer almaktadır. İsa lacivert *khiton* üzerine kırmızı *himation* giymiş, sağ eliyle takdis eder vaziyette, sol eliyle kodeks tutmaktadır. Sağ üstte ise yarım boydan biraz fazla, alttan mavi bulutların çevrelediği elips mandorlanın içinde, Aziz'e dönük, dörtte üç profilden Meryem tasviri yer almaktadır; lacivert *khiton* üzerine kırmızı *maphorion* giymiş, elinde Kutsal Kuşak tutmaktadır. İkonada tüm figürler çizgilerle belirlenmiş; Aziz Nikolaos'un yüzünde ve giysisinde, İsa'nın ve Meryem'in giysilerinde kullanılan renk tonlamaları ile derinlik ve hareket vurgulanmaktadır.

Zemin koyu yeşil, çerçeve çiçek motifleriyle bezeli metal kaplamadır.

Kat. No: 100

Envanter No: 13052

Boyut: 35,5 x 31 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera, çerçeve metal kaplama

Tarih:-

Yazıt: Aziz Nikolaos'un solunda yer alan İsa figürünün üstünde IC XC, halesinde O ω harfleri, sağdaki Meryem figürünün üstünde MP ΘΥ isim kısaltmaları yer almaktadır. Omuz hizasındaki yazıtta: "СВ. НИКОЛАЙ ЧЮ (Svyatoi Nikolai Çiudotvorets)" "MUCİZE YARATAN AZİZ NİKOLAOS" bulunmaktadır.

Aziz Nikolaos'un elindeki açık kodeksde: "ВО ВРЕМЯ ОНО СТА ІСЪ НА МЕСТЕ РАВНЕ НАРОД УЧЕНИК ЕГО И МНГО (Vo vremya ono sta İsus na meste ravne narod uchenik ego i mnogo)"

“İSA BUNLARLA BİRLİKTE ... DÜZLÜK BİR YERDE DURDU.
ÖĞRENCİLERİNDEN VE ÇOK” (Luka, 6:17).

Bugünkü Durumu: İkona yıpranmış, boyası bozulmuş, yer yer dökülmüştür.

Tanıtım: Aziz Nikolaos, yarım boy cepheden, sağ elini takdis işareti yapar, sol elinde açık kodeks tutar vaziyettedir; dikkatle izleyiciye bakmaktadır. Kırmızı, yakası ve kol kenarları sarı, inci ve değerli taş motifleriyle bezeli piskoposluk giysisi giymiştir ve boynunda sarı üzerinde haç motifleri olan *omophorion* bulunmaktadır. Sarı haleli, iri gözlü, beyaz dalgalı saçlı ve sakallıdır; kaşları kalındır. Omuz hizasında sağda ve solda yazıt bulunmaktadır. Sol üstte, yarım boydan biraz fazla, mavi bulutların üstündeki kırmızı mandorlada Aziz'e dönük İsa tasviri yer almaktadır. İsa sarı haleli ve giysili, ışınlar saçar vaziyette, sağ eliyle takdis etmekte, sol eliyle açık rulo tutmaktadır. Sağ üstte yarım boydan biraz fazla, gri bulutların üstündeki kırmızı mandorlada ise Aziz'e dönük Meryem tasviri yer almaktadır. Sarı haleli ve giysili, ışınlar saçar vaziyette, elinde kodeks tutmaktadır.

Zemin Aziz'in omuz hizasının üstünde kırmızı, altında koyu sarıdır. Çerçeve çiçek motifleriyle bezeli metal kaplamadır; sağ altta bir menteşe mevcuttur.

Kat. No: 101

Envanter No: 13053

Boyut: 31,7 x 27,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera,
İsa ve Meryem figürlerinin
haleleri, çerçeve metal kaplama

Tarih: -

Yazıt: Aziz Nikolaos'un solunda
yer alan İsa figürünün üstünde IC
XC, sağdaki Meryem figürünün
üstünde MP ΘY isim kısaltmaları
yer almaktadır. Halenin sol ve

sağındaki yazıtta: “СВ. НИКОЛАЕ ЧЮД (Svyatıy Nikolai Çiudotvorets)” “ AZİZ
MUCİZE YARATAN NİKOLAOS” bulunmaktadır.

Açık kodeksde: “АЗЪ ЕСМЪ ДВЕ МНОЮ ЯЩЕ КТО ... ,Az esm dver, mnoiu iaşe
kto...”

“BEN BİR KAPIYIM, BENİM ARACILIĞIMLA GİREN...” (Yuhanna, 10:9).

Bugünkü Durumu: İkona yıpranmış, boyası bozulmuş, yer yer dökülmüştür;
ikonada ve çerçevede çivi delikleri bulunmaktadır. Çerçevenin üst kısmının sol
bölümünün ve sol kısmının orta bölümünün metal kaplaması eksiktir.

Tanıtım: Aziz Nikolaos, yarım boy cepheden, sağ eliyle takdis işareti yapmakta,
sol elinde açık kodeks tutmaktadır. Kırmızı, kol kenarları inci motifleriyle bezeli
piskoposluk giysisi içindedir ve boynunda sarı üzerinde haç motifleri olan
omophorion bulunmaktadır. Aziz Nikolaos'un burnu ince ve uzun, dudakları
incedir; gözleri açık renktir, sol tarafa izleyiciye bakmaktadır; sarı haleli, alını açık,
gri saçlı ve kısa sakallıdır. Üst köşelerde sağda ve solda yazıt bulunmaktadır. Sol
üstte, yarım boydan biraz fazla, kırmızı, koyu sarı mandorla içinde, Aziz'e dönük
İsa tasviri yer almaktadır. İsa metal haleli ve kırmızı *khiton* üzerine lacivert

himation giymiş, sağ eliyle takdis etmekte, sol eliyle kodeks tutmaktadır. Sağ üstte yarım boydan biraz fazla, koyu sarı mandorla içinde, Nikolaos'a dönük Meryem tasviri yer almaktadır; metal halelidir ve kırmızı maphorion giymiştir. Aziz Nikolaos'un yüzünde ve giysisinde, İsa'nın ve Meryem'in giysilerinde kullanılan renk tonlamaları ile derinlik ve hareket vurgulanmaktadır.

Zemin lacivert görünmektedir. Çerçeve metal kaplamadır; sağ altta bir menteşe diptykon ya da triptykonun parçası olduğunu göstermektedir.

Kat. No: 102

Envanter No: 13054

Boyut: 33 x 28,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera, çerçeve metal kaplama

Tarih: -

Yazıt: Aziz Nikolaos'un elindeki açık kodeksde; "ВО ВРЕМЯ ... ІСЪ НА МЕСТЕ РАВНЕ ... УЧЕНИК ЕГО... (Vo vremya ... İsus na meste ravne ... uchenik ego...)"

"İSA ... DÜZLÜK BİR YERDE DURDU... ONUN ÖĞRENCİLERİ..." (Luka, 6:17).

Bugünkü Durumu: İkona oldukça yıpranmış, renkleri kararmış, boyası yer yer dökülmüştür. Metal çerçevenin sol alt bölümü, sağ üst köşe eksiktir.

Tanıtım: Aziz Nikolaos, yarım boy cepheden, sağ elini takdis işareti yapar, sol elinde açık kodeks tutar vaziyettedir. Kırmızı, yaka ve kol kenarları iki sıra inci motifleriyle bezeli piskoposluk giysisi giymiş ve boynunda üzerinde haç motifleri

olan *omophorion* bulunmaktadır. Koyu sarı-kahverengi haleli, alını açık ve dışarı doğru çıkık, gri saçlı ve sakallı, esmer görünümlüdür. Aziz Nikolaos'un burnu geniş, gözleri açık renk ve iri, göz kapakları belirgindir; kaşları kalkmış, sağ tarafa uzaklara bakmaktadır. Olgun bir yaşta olduğu yüzündeki çizgilerden ve renk tonlamalarından da anlaşılmaktadır.

Sol üstte, Nikolaos'a dönük İsa tasviri, sağ üstte ise yine aynı şekilde Meryem tasviri yer almaktadır. Aziz Nikolaos'un yüzünde kullanılan renk tonlamaları ile hacim kazandırılmıştır.

Zemin figürün omuz hizasının üstünde koyu kahverengi, altta koyu yeşildir. Çerçeve metal kaplamadır.

Kat. No: 103

Envanter No: 13056

Boyut: 28,5 x 24,7 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 18.yüzyıl

Yazıt: Figürün omuzunun üstünde, soldan başlayarak sağa doğru "СТЫЙ НИКОЛАЕ ЧЮ (Svyatoi Nikolai Çiudotvoret)" " MUCİZE YARATAN AZİZ NİKOLAOS" yazmaktadır; sol köşedeki İsa

figürünün başının üstünde IC XC, sağdaki Meryem figürünün başının üstünde MP OY harfleri bulunmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkona yıpranmış, boyası bozulmuş, yer yer dökülmüştür. Çerçevenin boyasının bazı bölümleri dökülmüştür.

Tanıtım: Aziz Nikolaos, yarım boy cepheden, sağ eli ile takdis işareti yapmakta, sol elinde kapağında inci motifleri bulunan kodeks tutmaktadır. Koyu kahverengi, kol kenarları ve yakası inci motifleriyle bezeli piskoposluk giysisi içindedir ve boynunda beyaz, üzerinde haç motifleri olan *omophorion* bulunmaktadır. Figürün halesi çerçeveye taşmış, siyah çizgi ile sınırlanmış sarıdır; alnı açık, beyaz saçlı ve sakallıdır. Aziz Nikolaos'un kaşları ince, gözleri iri, burnu ince ve uzun, dudakları incedir; sol tarafa uzaklara bakmaktadır. Alnındaki çizgilerden ve dudaklarının aşağı doğru kıvrımından düşünceli olduğu gözlenmektedir. Göz altlarında burnuna paralel olan çizgiler figürün zayıf ve olgun bir yaşta olduğu izlenimi vermektedir. Sol üst köşede, lacivert dairesel bulut kümesinin içinde, yarım boy, Aziz'e dönük bir eliyle takdis işareti yapan İsa tasviri yer almaktadır. Sağ üst köşede ise yarım boy yine Aziz'e dönmüş Meryem tasviri lacivert bulut kümesinin içindedir.

Zemin kızıl kahverengi, çerçeve koyu sarıdır.

Kat. No: 104

Envanter No: 13059

Boyut: 68,5 x 91 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: Çerçeve üstte solda İsa'nın isim kısaltması: IC XC; sağda Meryem'in isim kısaltması, MP ΘY bulunmaktadır. Aziz Nikolaos'un omuzunun üstünde soldan sağa "С НИКОЛАЄ ЧЮДТВОРЕЦЪ (Sviatly Nikolai Çiudotvoret's)" "AZİZ MUCİZE

YARATAN NİKOLAOS" bulunmaktadır. Açık kodekste, "ВО ВРЕМЯ ОНО СТА

ЇС НМЪСТЕ РАВНЪ И НАРОД УЧЕНИК ЕГО И МНОЖЕСТВО ИНОГѠ
 ЛЮДЕЙ ѠТВСЄА ІЮДЕА ІІЄРОСАЛІМА ИПОМОРІА ТИРСКА ІСІДОНСКА
 ІЖЕ КР.. ОЩА ПОСЛУШАТИ И ІСЦЕЛИТИСА ѠНЕДУГЪ СВОИХЪ
 ІСТРАЖДУЩІЙ ВДУХЪ НЕЧИСТЫХЪ ІІСЦЪЛАМУСА ІВЕСЬ НАРОДЪ
 ІСКАШЕ ПРИКАСАТИСА ЕМУ ТАКО СИЛА (Vo vreme ono sta İsus na meste
 ravne i narod uçenik ego i mnozhestvo inogo liudei ot vseia İudeia İerosalima i
 Pomoria Tirska i Sidonska izhe ... posluşati i istselitisy ot nedyg svoih i
 strazhduşie v duhah neğistih istseliamısy i ves narod iskaşe prikasatisya emu
 tako sila)”

*“İSA BUNLARLA BİRLİKTE AŞAĞI İNİP DÜZLÜK BİR YERDE DURDU.
 ÖĞRENCİLERİNDEN BÜYÜK BİR KALABALIK VE BÜTÜN
 YAHUDİYE'DEN, YERUŞALİM'DEN, SUR'LA SAYDA YAKINLARINDAKİ
 KIYI BÖLGESİNDEN GELEN BÜYÜK BİR HALK TOPLULUĞU DA
 ORADAYDI. İSA'YI DİNLEMEK VE HASTALIKLARINA ŞİFA BULMAK
 İÇİN GELMİŐLERDİ. KÖTÜ RUHLAR YÜZÜNDEN SIKINTI ÇEKENLER
 DE İYİLEŐTİRİLİYORDU. KALABALIKTA HERKES İSA'YA DOKUNMAK
 İÇİN ÇABALIYORDU. ÇÜNKÜ O'NUN İÇİNDEN AKAN BİR GÜÇ
 HERKESE ŞİFA VERİYORDU.” (Luka, 6:17-19)*

Bugünkü Durumu: İkona yıpranmış, boyası bozulmuştur. Eksenin solunda, yukarıdan aşağıya doğru çatlamıştır. Çatlağın çevresinin boyası dökülmüştür.

Tanıtım: Aziz Nikolaos, yarım boy cepheden, sağ elini takdis işareti yapar, sol elinde *mappa* ile açık kodeks tutar vaziyettedir; derin bakışlarla izleyiciye bakmaktadır. Kırmızı piskoposluk giysisi giymiştir ve boynunda lacivert üzerinde kahverengi haç motifleri olan *omophorion* bulunmaktadır. Sarı haleli, alnı açık, kıvrıkcık gri saçlı ve sakallıdır; solgun bir tene sahiptir. Olgun bir yaşta olduğu alnındaki çizgilerden ve renk tonlamalarından da anlaşılmaktadır; yanaklarının içe doğru çökmüş olması ve göz altlarındaki burnuna paralel çizgilerden çok zayıf olduğu anlaşılmaktadır.

Sol üstte, mavi bulutların üstünde, Aziz'e dönük, oturur durumda, sağ eliyle takdis işareti yaparken sol elinde kodeks tutan, kırmızı *khiton* üzerine lacivert *himation*

giymiş İsa tasviri yer almaktadır. Sağ üstte tam boy, mavi bulutların üstünde, yine Aziz'e dönük, lacivert khiton üzerine kırmızı maphorion giymiş, elinde Kutsal Kuşak taşıyan Meryem tasviri yer almaktadır. Aziz Nikolaos'un omuz hizasında sağda ve solda yazıt bulunmaktadır.

Zemin kızıl kahverengi, çerçeve içten ve dıştan siyah çizgilerle belirlenmiş, koyu sarıdır.

Kat. No: 105

Envanter No: 13060

Boyut: 60,5 x 75,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: Üstte sol köşede İsa'nın halesinin üstünde IC XC, sağda Meryem'in halesinin üstünde MP ΘY isim kısaltmaları yer almaktadır. Aziz Nikolaos'un omuz hizasında sağda ve solda yazıt

bulunmaktadır. Yazıtta; “С. НИКОЛАЕ ЧЮДОТВОРЕЦЪ (Svyaty Nikolai Çiudotvorets)” “MUCİZE YARATAN AZİZ NİKOLAOS” yazmaktadır. Açık kodekste, “ВО ВРЕМА ОНО СТА ІС НМЪСТЕ РАВНЪ И НАРОД УЧЕНИК ЕГО И МНОЖЕСТВО ИНОГω ЛЮДЕЙ ωТВЕСА ІЮДЕА ІІЄРОСАЛІМА ІПОМОРІА ТИРСКА ... ІЖЕ КР.. ОЩА ПОСЛУШАТИ И ІСЦЕЛИ... ωНЕДУГЪ ... ІСТРА... ВДУХЪ (Vo vremia ono sta İsus na meste ravne i narod uçenik ego i mnozhestvo inogo liudei ot vseia İudeia İerosalima i Pomoria Tirska ... izhe ... poslušati i istselitisy ot nedyg ... i stra(zhduşie) v duhah...)”

“İSA BUNLARLA BİRLİKTE AŞAĞI İNİP DÜZLÜK BİR YERDE DURDU. ÖĞRENCİLERİNDEN BÜYÜK BİR KALABALIK VE BÜTÜN

*YAHUDİYE'DEN, YERUŞALİM'DEN, ... KIYI BÖLGESİNDEN... İSA'YI
DİNLEMEK VE HASTALIKLARINA ŞİFA BULMAK İÇİN ... RUHLAR ..."*

(Luka, 6:17-18)

Bugünkü Durumu: İkona yıpranmış, renkleri kararmıştır. Kısmen boyası dökülmüştür.

Tanıtım: Aziz Nikolaos, yarım boy cepheden, sağ eli ile takdis işareti yapmakta sol elindeki *mappa* ile alttan açık kodeks tutmaktadır. Üzerinde çiçek motifleri bulunan kırmızı piskoposluk giysisi giymiş ve boynunda lacivert üzerinde kırmızı, sarı çiçek ve haç motifleri olan *omophorion* bulunmaktadır; giysisinin kolları ve yakası değerli taş ve inci motifleri ile bezelidir. Aziz Nikolaos sarı haleli, açık alınlı, gri kıvrıkcık saçlı ve sakallıdır; esmer tenli yüzü yuvarlak hatlı, alnı çıkık, gözleri torbalanmış ve iri, kaşları ince, burun kanatları belirgin, küçük ağızlıdır; sükunetle izleyiciye bakmaktadır. Aziz'in takdis yapan eline dikkat çekilmek istenircesine büyük, parmakları ince ve uzun tasvir edilmiştir. Aziz Nikolaos'un omuz hizasındaki kırmızı şeritte sağda ve solda yazıt bulunmaktadır. Sol üstte, mavi bulutların üstünde, kırmızı zemin üzerinde oturur vaziyette, Aziz'e dönük sağ eliyle takdis işareti yaparken sol elinde kodeks tutan, kırmızı *khiton* üzerine lacivert *himation* giymiş, sarı halesi ışınlar saçan İsa tasviri yer almaktadır. Sağ üstte tam boy, mavi bulutların üstünde, kırmızı zemin üzerinde Aziz'e dönük, lacivert *khiton* üzerine kırmızı maphorion giymiş, elinde Kutsal Kuşak taşıyan, sarı halesi ışıklar saçan Meryem tasviri yer almaktadır.

Zemin mavi, çerçeve koyu sarıdır. Çerçevenin solunda üstte ve altta birer menteşe bulunmaktadır; ikona dyptikonun bir parçasıdır.

Kat. No: 106

Envanter No: 13061

Boyut: 38,5 x 42 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: Aziz Nikolaos'un solunda yer alan İsa figürünün haçlı halesinde, O ω N harfleri yer almaktadır. Açık kodeksde: "ВО ВРЕМЯ ОНО СТА ІСЪ НА МЪСТЕ РАВНЪ

ІНАРОДЪ ОУЧЕНИК ЕГО И МНОЖЕСТВО МНОГО ЛЮДЕЙ ѿТ ВСЕЯ ІУДЕА ІЕРОСАЛИМА ИПОМОРІА ТИРСКА ІСИДОНСКА И ... ПРИІДОШ (Vo vremya ono sta İsus na meste ravne i narod učenik ego i mnozhestvo mnogo liudei ot vseia İudeia İerusalima i Pomorya Tirska i Sidonska i ... priidoş)

"İSA BUNLARLA BİRLİKTE AŞAĞI İNİP DÜZLÜK BİR YERDE DURDU. ÖĞRENCİLERİNDEN BÜYÜK BİR KALABALIK VE BÜTÜN YAHUDİYE'DEN, YERUŞALİM'DEN, TUR'LA SAYDA YAKINLARINDAKİ KIYI BÖLGESİNDEN GELEN BÜYÜK BİR HALK TOPLULUĞU DA ORADAYDI" (Luka, 6:17).

Çerçevenin altındaki yazıt okunamamaktadır.

Bugünkü Durumu: İkona yıpranmış, boyası bozulmuştur. İkonada delikler mevcuttur.

Tanıtım: Aziz Nikolaos, yarım boy cepheden, sağ elini takdis işareti yapar, sol elinde *mappa* ile alttan açık kodeks tutar vaziyettedir. Kırmızı, piskoposluk giysisi giymiş ve boynunda lacivert üzerine koyu sarı haç motifleri olan *omophorion* bulunmaktadır; giysisinin yakası ve kol kenarları koyu sarı şeritlidir; kol kenarlarının içinden beyaz astar görünmektedir. Figür sarı haleli, alını açık, gri saçlı ve sakallıdır; olgun bir yaşta olduğu yüzündeki çizgilerden ve renk

tonlamalarından anlaşılmaktadır. Aziz'in kaşları düz ve ince, gözleri iri ve torbalanmış, burnu ince ve uzun, ağzı küçüktür; dikkatle izleyiciye bakmaktadır. Sol üstte, tam boy oturur vaziyette, beyaz bulutların içinde, Aziz'e dönük İsa tasviri yer almaktadır. İsa lacivert *himation* giymiş, sağ eliyle takdis eder vaziyettedir. Sağ üstte tam boy, oturur vaziyette, beyaz bulutların içinde, Aziz'e dönük Meryem tasviri yer almaktadır; pembe maphorion giymiş, elinde Kutsal Kuşak tutmaktadır.

Zemin koyu sarı, çerçeve kahverengidir.

Kat. No: 107

Envanter No: 13062

Boyut: 31,5 x 26 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera,
Aziz Nikolaos'un halesi ve çerçeve
metal kaplama

Tarih: 17. yüzyıl

Yazıt: Aziz Nikolaos figürünün omuz
hizasında soldan

sağa, "ЧЮДОТВОРНЫЙ ОБРАЗЪ
СВТАГО НИКОЛЫ ...

(Çiudotvorniy obraz Sviatago Nikoli...)" "AZİZ NİKOLA...NİN MUCİZE
YARATAN İKONASI" yazmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkona oldukça yıpranmış, boyası bozulmuştur. Zeminin kahverengi bölümü büyük oranda tahrip olmuş, delikler mevcuttur. Metal çerçevenin sol alt bölümü eksiktir.

Tanıtım: Aziz Nikolaos, tam boy cepheden, ellerini yana doğru açmış, sağ elini takdis işareti yapar, sol elinde kodeks tutar vaziyettedir. Lacivert *khiton* üzerine

kırmızı piskoposluk giysisi giymiş ve boynunda koyu sarı üzerinde haç motifleri olan *omophorion* bulunmaktadır; metal taç şeklinde haleli, alnı açık, gri saçlı ve sakallıdır; izleyiciye dikkatle bakmaktadır. Yüzü zayıf ve küçük olmakla birlikte vücuduna giysisindeki çizgiler ve renk tonlamaları ile hacim kazandırıldığından azametli görünmektedir. Yatay orta seviyede Aziz'in sağında ve solunda koyu yeşil ağaç motifi bulunmaktadır. Sol üst köşede, yarım boy, sarı madalyon içinde, Aziz'e dönük İsa tasviri yer almaktadır. İsa, metal haleli, sarı *khiton* üzerine lacivert *himation* giymiş, sağ eliyle takdis eder, sol eli ile kodeks tutar vaziyettedir. Sağ üst köşede, yarım boy, sarı madalyon içinde, Aziz'e dönük, kollarının üstünde Kutsak Kuşak taşıyan Meryem tasviri yer almaktadır. Meryem metal haleli, kırmızı maphorion giymiştir.

Aziz Nikolaos'un ayaklarının altındaki bölüm kahverengi, yatay üst seviye sarıdır. Çerçeve üzerinde çiçek motifleri bulunan metal kaplamadır; sol üstte bir menteşe bulunmaktadır; bu durum ikonanın triptykonun veya diptykonun bir parçası olduğunu göstermektedir.

Kat. No: 108

Envanter No: 13063

Boyut: 31,5 x 28 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera, Aziz Nikolaos'un halesi, çerçeve *oklad*, göğsü *tsatadır*.

Tarih: 17. yüzyıl

Yazıt: Aziz Nikolaos'un başının hizasında soldan sağa, "СТЫЙ НІКОЛАЄ (Sviatıy Nikolae)" "AZİZ NİKOLAOS" yazıtı bulunmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkona oldukça yıpranmış, boyası bozulmuştur; üstünde delikler mevcuttur. Alt kısmın boyaları dökülmüştür. Metal çerçevenin alt kısmında sağ ve sol köşeler eksiktir.

Tanıtım: Aziz Nikolaos, tam boy cepheden, ellerini yana doğru açmış, sol elinde kilise maketi tutmaktadır. Koyu kahverengi piskoposluk giysisi giymiş ve boynunda koyu sarı üzerinde haç motifleri olan *omophorion* bulunmaktadır. Metal haleli, alnı açık, gri dalgalı saçlı ve kısa kıvrıkcık gri sakallıdır. Göğsünde de üzerinde çiçek motifleri bulunan *tsata* görülmektedir. Olgun bir yaşta olduğu yüzündeki çizgilerden ve renk tonlamalarından anlaşılmaktadır; düşünceli bir şekilde sola uzaklara bakmaktadır. Aziz'in halesinin solunda, tam boy, oturur vaziyette, kahverengi bulutların içinde, Aziz'e dönük metal haleli İsa tasviri yer almaktadır. Sağda, tam boy oturur vaziyette, kahverengi bulutların içinde, Aziz'e dönük Meryem figürü yer almaktadır. Aziz Nikolaos'un başı ve elleri küçük, gövdesi hacimlidir.

Zemin kızıl kahverengi, çerçeve üzerinde çiçek motifleri bulunan metal kaplamadır.

Kat. No: 109

Envanter No: 13122

Boyut: 70 x 89 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 19. yüzyıl

Yazıt: Sol köşede üstte; “С
НИКОЛАЕ (Svyatoi Nikolai)”
“AZİZ NİKOLAOS”, altta mandorla
içindeki İsa figürünün üstünde; IC
XC (İsa Mesih) monogramı
bulunmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonanın renkleri koyulaşmış, yer yer dökülmüştür. Çerçevenin sol üst ve alt köşesinin boyası dökülmüş ve eksiktir.

Tanıtım: Aziz Nikolaos, yarım boy cepheden, sağ elini takdis işareti yapmakta, sol elinde sarı kapaklı, kırmızı kenarları olan kodeksi tutmaktadır. Kırmızı, piskoposluk giysisi giymiş ve boynunda beyaz üzerine lacivert haç motifleri olan *omophorion* bulunmaktadır. Sarı haleli, alnı açık, gri dalgalı saçlı ve kıvrıkcık sakallıdır; esmer tenli Aziz'in kaşları incedir; göz altları torbalanmış, küçük burunlu ve ince dudaklıdır; sakalları sivridir; elmacık kemikleri çıkık ve yanakları çökmüş, zayıf görüntülüdür. Aziz Nikolaos'un olgun bir yaşta olduğu yüzündeki çizgilerden ve renk tonlamalarından anlaşılmaktadır.

Solda omuz hizasındaki kırmızı dairesel mandorla içinde, yarım boy dörtte üç profilden Aziz'e dönük, beyaz *khiton* üzerine lacivert *himation* giymiş sarı haçlı haleli sol elini takdis işareti yapar, sağ elinde kodeks tutar vaziyette İsa tasviri yer almaktadır. Tasvirin üstünde İsa'nın monogramı bulunmaktadır. Sağdaki kırmızı dairesel mandorla içinde ise yarım boy dörtte üç profilden Aziz'e dönük, kahverengi *maphorion* giymiş, kollarında beyaz Kutsal Kuşak tutar vaziyette

Meryem tasviri yer almaktadır. İkonada Aziz Nikolaos'un yüzünde ve giysisinde, İsa'nın ve Meryem'in giysilerinde kullanılan çizgiler renk tonlamaları ile derinlik ve hareket vurgulanmaktadır. Zemin ve çerçeve nefli yeşildir. Çerçevenin solundaki menteşe ikonanın templonda kullanıldığını işaret etmektedir.

Kat. No: 110

Envanter No: 13548

Boyut: 26,5 x 32,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera,
çerçeve metal kaplama

Tarih: -

Yazıt: Aziz Nikolaos'un solundaki İsa'nın yer aldığı mandorlanın üstünde IC XC, sağındaki Meryem'in yer aldığı mandorlanın üstünde MP ΘY isim kısaltmaları yer almaktadır. Aziz Nikolaos'un

halesinin solunda ve sağındaki yazıtta; “С НИКОЛАЄ ЧЮДОТВОРЕЦ (Svyatıy Nikolai Çiudotvorets)” “MUCİZE YARATAN AZİZ NİKOLAOS” bulunmaktadır. Açık kodekste, “АЗЪ ЕСМЪ ДВЕРЬ МН.. КТО ВИЙДЕТЪ ... ПОГУБИТЪ...” (Az iesm dver, mnoiu kto voidet pogubit...)”

“BEN BİR KAPIYIM, BENİM ARACILIĞIMLA GELEN.... ÖLDÜRECEK...”
(Yuhanna, 10:9-10).

Bugünkü Durumu: İkonanın renkleri bozulmuş, Aziz Nikolaos'un yüzünün sağ bölümü ve giysisinin sol bölümündeki boya dökülmüştür. Metal kaplama çerçeve kararmıştır.

Tanıtım: Aziz Nikolaos, yarım boy cepheden, sağ elini takdis işareti yapar, sol elinde açık kodeks tutar vaziyettedir. Kırmızı piskoposluk giysisi giymiş ve boynunda beyaz üzerine kahverengi haç motifleri olan *omophorion* bulunmaktadır. Beyaz haleli, alını açık, gri saçlı ve kıvrıkcık kısa sakallıdır; alnında çizgiler görülmekte, burun kanatları belirgin, ince dudaklıdır. Aziz ciddi ifade ile seyirciye bakmaktadır. Omuz hizasında, kırmızı elips şeklindeki mandorla içinde, yarım boy dörtte üç profilden Aziz'e dönük, lacivert *khiton* üzerine kırmızı *himation* giymiş sarı haçlı haleli sağ elini takdis işareti yapar, sol elinde kodeks tutar vaziyette İsa tasviri yer almaktadır. Sağdaki kırmızı elips şeklindeki mandorla içinde ise yarım boy dörtte üç profilden Aziz'e dönük, kahverengi maphorion giymiş kollarında bej rengi Kutsal Kuşak tutar vaziyette Meryem tasviri yer almaktadır. Aziz Nikolaos'un halesinin solunda ve sağında yazıt bulunmaktadır. Zemin kırmızı, çerçeve bitkisel motiflerle bezenmiş metal kaplamadır.

Aziz Nikolaos Konulu Vita İkonaları: Житийная икона (Zhitijnaya ikona)

Kat. No: 111

Envanter No: 13064

Boyut: 32 x 27 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: -

Bugünkü Durumu: İkona yıpranmış, kısmen boya dökülmüştür; üstünde delikler mevcuttur. Çerçevenin üst bölümü eksiktir, alt bölümünde siyah izler mevcuttur.

Tanıtım: İkona on üç bölüme ayrılmıştır. Merkezdeki bölümde; Aziz Nikolaos yarım boy cepheden, sağ eliyle takdis işareti, sol eliyle kodeks taşır vaziyettedir. Kırmızı piskoposluk giysisi giymiş ve boynunda beyaz, üzerinde haç motifleri olan *omophorion* bulunmaktadır. Beyaz haleli, alnı açık, kızıl kahverengi, beyazlaşmış saçlı ve aynı renk kısa sakallıdır. Aziz'in halesinin solunda İsa, sağında Meryem figürü yer almaktadır; figürler yarım boy, dörtte üç profilden, beyaz bulutların içinde, Aziz'e dönük sarı halelidir. Merkezdeki bölümün zemini sarıdır. Nikolaos'un göz ve kaşları asimetrik, burnu ince ve uzun, ağzı küçüktür; düşünceli bir şekilde izleyiciye bakmaktadır.

Çevresindeki on iki bölümde ise Aziz'in hayatından sahneler ve mucizeleri yer almaktadır. En üstte soldan sağa doğru; Aziz Nikolaos'un doğumu, vaftiz olması, eğitimi, diakon olması sahneleri bulunmaktadır. Üstten ikinci sırada; solda ve sağda piskopos olması sahnesi yer almaktadır. Üstten üçüncü sırada; solda Konstantinos'un rüyasına girmesi, sağda suçlanan görevlilerin serbest kalmaları için Patrik Eulalius ile konuşması sahneleri tasvir edilmiştir. En alt seviyede soldan sağa; üç fakir genç kızın odasına para bırakması, Basileos'un kaçırılması ve Aziz Nikolaos'un kurtarışı, ailesine kavuşturması, Aziz Nikolaos'un ölümü, Aziz Nikolaos'un defnedilmesi sahneleri yer almaktadır. İkonada sarı, kırmızı, beyaz ve lacivert tonları bulunmaktadır.

Çerçeve açık kahverengi ve üst bölümü eksiktir.

Kat. No: 112

Envanter No: 13065

Boyut: 32 x 27,7 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera,
çerçeve metal kaplama

Tarih: 17. yüzyıl

Yazıt: İkonadaki yazıtlar, renkler
karardığından okunamamaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonanın
boyası kararmış, yer yer
dökülmüş ve delikler oluşmuştur.

Metal kaplama çerçevenin sol alt köşesi eksiktir.

Tanıtım: Merkezde, yarım boy, cepheden Aziz Nikolaos tasviri yer almaktadır. Sol elinde kodeks tutmaktadır. Çevresindeki bölümlerde ise hayatından sahnelerin yer aldığı düşünülmektedir. İkonanın renkleri koyulaşmış ve boyaları döküldüğünden Aziz Nikolaos ve sahneler tam olarak görülememektedir.

Çerçeve, üzerinde bitkisel motifler olan metal kaplamadır; çerçevenin sağındaki menteşe ikonanın diptykon veya tritykonun parçası olduğunu göstermektedir.

Aziz Nikolaos Çok Figürlü Sahne:

Kat. No: 113

Envanter No: 13070

Boyut: 31 x 27 cm.

Teknik: Ahşap üzerine
tempera

Tarih: -

Yazıt: Çerçevenin
üstündeki yazıtta: “ОБРАЗ
ВОСКРНІЄ ГДА НАШЕГО
ІСА ХРТА : С. НИКОЛАЄ
ЧУДТВОРЕЦЪ (Образ
voskresenie Gospoda
nashego İsusа Hrista:

Svyatıy Nikolae Çıudotvorets)” “RABBİMİZ MESİH İSA’NIN DİRİLİŞİ’NİN İKONASI : MUCİZE YARATAN AZİZ NİKOLAOS” yazmaktadır. Orta seviyedeki figürlerin üstündeki şeritte soldan sağa, “С МИХАІЛЪ С ГАВРИІЛЪ С ВАСИЛІІ КИ С ВЛАСІЙ С ПРОРОКЪ ИЛІА С П ЗОСИМА С П САВАТІЙ С КОЗМА С ДОМІАНА (Svyatıy Mihail, Svyatıy Gavriil, Svyatıy Vasiliy Ki..., Svyatıy Vlasiy, Svyatıy Pustinnik Zosima, Svyatıy Pustinnik Savatıy, Svyatıy Kozma, Svyatıy Damian)” “AZİZ MİKAEL, AZİZ GABRIEL, AZİZ VASİLEOS ..., AZİZ VLAS, AZİZ PEYGAMBER İLYAS, AZİZ ÇÖLDE OTURAN ZOSİMAS, AZİZ ÇÖLDE OTURAN SABBATIUS, AZİZ KOSMAS, AZİZ DAMIANOS” yazmaktadır.

En üstte ortadaki sahnede İsa’nın yer aldığı mandorlada solda, “АДАМЪ (Adam)” “ADEM”; sağda, “ЕВВА (Eva)” “HAVVA” yazmaktadır. Diğer yazıtlar okunamamaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonada renkler koyulaşmıştır. Bazı figürler tam olarak görülememektedir.

Tanıtım: İkona, yatay üç bölüme ayrılmıştır. En üst seviyede solda Kazan Meryemi; solda sarı haleli, dörtte üç profilden, başı sağa dönük, kırmızı maphorion giymiş vaziyette, sağında yarım boy, cepheden sarı haleli lacivert *khiton* üzerine kırmızı *himation* giymiş İsa bulunmaktadır; ortada Anastasis sahnesi; İsa lacivert *himation* giymiş ve ellerini iki yöne açmış şekilde elips bir mandorla içindedir. Çevresinde ona yönelmiş kadın ve erkek figürleri bulunmaktadır. Sağda Aziz Nikolaos cepheden, sarı haleli, gri saçlı ve kısa sakallı, omuzunda beyaz üzerine kırmızı haç motifi bulunan *omophorion* ile tasvir edilmiştir. Soldaki Meryem ve sağdaki Aziz Nikolaos figürlerinin haleleri çerçeveye taşmıştır.

Orta seviyede, sarı haleli, lacivert, kırmızı ve kahverengi tonlarındaki giysileri ile, tam boy ve cepheden dokuz aziz tasviri yer almaktadır.

En alt seviyede, en solda, beyaz at üzerinde, kırmızı giysisi ile Aziz Georgios, ortada boydan ve cepheden haleli üç aziz, en sağda elinde mızrak bulunan asker aziz tasviri bulunmaktadır.

Çerçeve koyu sarı, üstünde yazıt bulunmaktadır.

Kat. No: 114

Envanter No: 13071

Boyut: 31 x 27,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera,
çerçeve metal kaplama

Tarih: -

Yazıt: İkonadaki yazıtlar
okunamamaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonada
renkler koyulaşmıştır. Bazı
figürler tam olarak

görülememektedir. Envanter kayıtlarında Meryem, İsa ve Aziz Nikolaos'un halelerinin metal kaplama olduğu görülmektedir. En son yapılan fotoğraf çekiminde bu kısımlar eksiktir.

Tanıtım: İkona, üç yatay bölüme ayrılmıştır. En üst seviyede solda Kazan Meryemi; dörtte üç profilden, başı sağa dönük, lacivert maphorion giymiş vaziyette, sağında yarım boy, cepheden kırmızı *himation* giymiş İsa bulunmaktadır. Ortada Anastasis sahnesi; İsa ellerini iki yöne açmış şekilde elips bir mandorla içindedir; Adem'i kurtarmaktadır; çevresinde ona yönelmiş kurtarılmayı bekleyen kadın ve erkek figürleri bulunmaktadır. Sağda Aziz Nikolaos cepheden, sarı haleli, gri saçlı ve kısa sakallı, omuzunda beyaz üzerine siyah haç motifi bulunan *omophorion* ile tasvir edilmiştir. Meryem, Anastasis sahnesindeki İsa ve Aziz Nikolaos'un halelerinin ahşap üstündeki rengi sarı olmakla birlikte, şu anda olmayan metal kaplamadan dolayı bu bölümün rengi beyaza yakın gri görünmektedir.

Orta seviyede, sarı haleli, lacivert, kırmızı ve kahverengi tonlarındaki giysileri ile, tam boy cepheden on iki aziz tasviri yer almaktadır.

En altta, en solda, haleli bir figür bulunmaktadır, ayrıntılar görülememektedir. Ortada cephede, boydan beş aziz olduğu düşünülen figür, en sağda aziz olduğu düşünülen figür bulunmaktadır; bu bölümlerde de renkler karardığından ayrıntılar görülememektedir.

Çerçeve, üzerinde çiçek motifleri bulunan metal kaplamadır.

Kat. No: 115

Envanter No: 13072

Boyut: 32,2 x 28 cm.

Teknik: Ahşap üzerine
tempera

Tarih: -

Yazıt: En üstte ortadaki sahnede yer alan İsa figürünün halesinde O ω N harfleri yer almaktadır. Diğer yazıtlar okunamamaktadır.

Bugünkü Durumu: Çerçevenin

üst sağ ve sol; sağ alt köşesi eksiktir. İkonada renkler koyulaşmıştır, boyanın bir bölümü dökülmüştür; delikler mevcuttur. Bazı figürler tam olarak görülememektedir.

Tanıtım: İkona, yatay üç bölüme ayrılmıştır. Üst seviyede solda Kazan Meryemi; solda sarı haleli, dörtte üç profilden, başı sağa dönük, bordo maphorion giymiş vaziyette, sağında yarım boy, cepheden sarı haleli kırmızı *himation* giymiş İsa bulunmaktadır. Ortada Anastasis sahnesi; İsa lacivert *khiton* üstüne kırmızı *himation* giymiş ve ellerini iki yöne açmış şekilde sivri eliptik bir mandorla içindedir; soldaki Adem'in elini tutmaktadır; sağında ve solunda ona yönelmiş

kurtarılmayı bekleyenler bulunmaktadır. Sağda Aziz Nikolaos cepheden, sarı haleli, dalgalı beyaz saçlı ve kısa kıvrıkcık sakallı, lacivert *omophorion* ile tasvir edilmiştir.

Orta seviyede, koyu sarı haleli, lacivert, kırmızı ve kahverengi tonlarındaki giysileri ile tam boy ve cepheden on iki havari tasviri yer almaktadır.

Alt seviyede, en solda, beyaz at üzerinde, kırmızı giysisi ile Aziz Georgios, ortada boydan ve cepheden haleli beş azize, en sağda aziz figürü bulunmaktadır.

Üst ve alt seviyelerde en soldaki ve en sağdaki figürler koyu sarı çerçeve içine alınmıştır. Çerçeve koyu kahverengidir.

Kat. No: 116

Envanter No: 13073

Boyut: 29 x 26 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: Çerçevenin üstündeki yazıt okunamamaktadır. Orta seviyenin üstündeki şeritte, “С ВАСИЛІЙ С ГРІГОРЕЙ С ІΩΑΝΗ С ВЛАСЕЙ С СТЕΘΑΗ С Π ΖΟΣΙΜΑ Π САΒΑΤΕЙ С КОЗМА С ДАМІАНЪ

С ΘΡΟΛЪ С ЛΑΒΕΡЪ (Sviatıy Vasiliy, Sviatıy Grigoriy, Sviatıy İoann, Sviatıy Vlasıy, Sviatıy Stefan, Pustinnik Zosima, Pustinnik Savatei, Sviatıy Kozma, Sviatıy Damian, Sviatıy Frol, Sviatıy Laver)” “AZİZ VASILEOS, AZİZ GREGORIOS, AZİZ YUHANNA, AZİZ VLAS, AZİZ, AZİZ STEFANOS, ÇÖLDE OTURAN ZOSİMAS, ÇÖLDE OTURAN SABBATIUS, AZİZ KOSMAS, AZİZ DAMIANOS, AZİZ FLORUS, AZİZ LAURUS” yazmaktadır. Alt seviyenin

üstündeki şeritte, “... ВЕЛИКОМЧНИКЪ ГЕΩΡΓΪ ΙC ΧC C ΕΥΔΟΚΕΑ C C ΕΚΑΤΡΙΝΑ ... ΤΥΪ Μ ΝΙΚΙΤΑ (.... Velikomuçenik Georgiy, ΙC ΧC, Sviataia Eudokiya, Sviataya...., Sviataya EKatherina, ... Sviaty muçenik Nikita)” “..BÜYÜK MARTYR GEORGIOS, ΙC ΧC, AZİZE EUDOKIA, AZİZE ..., AZİZE EKATHERINA, ..., AZİZ MARTYR NIKITA” yazıtı bulunmaktadır.

Bugünkü Durumu: Çerçevenin alt kısmı eksiktir. İkonada renkler koyulaşmıştır; delikler mevcuttur. Bazı figürler tam olarak görülememektedir.

Tanıtım: İkona, üzerinde yazıtlar bulunan kırmızı şeritlerle yedi bölüme ayrılmıştır. En üstteki bölümde solda Kazan Meryemi; solda sarı haleli, dörtte üç profilden, başı sağa dönük, bordo maphorion giymiş vaziyette, sağında yarım boy, cepheden sarı haleli kırmızı *himation* giymiş İsa bulunmaktadır. Ortada Anastasis sahnesi; İsa kırmızı *himation* giymiş ve ellerini iki yöne açmış şekilde sivri eliptik bir mandorla içinde, soldaki Adem’in elini tutmuş kurtarmaktadır. Çevresinde ona yönelmiş kadın ve erkek figürleri vardır. Sağda Aziz Nikolaos cepheden, sarı haleli, gri saçlı ve kısa sakallı, omuzunda haç motifi bulunan kırmızı *omophorion* ile tasvir edilmiştir.

Orta seviyede, sarı haleli, lacivert, kırmızı ve kahverengi tonlarındaki giysileri ile tam boy ve cepheden on bir aziz tasviri yer almaktadır.

En altta, en solda, at üzerinde Aziz Georgios, ortada boydan ve cepheden haleli dört azize, en sağda aziz figürü bulunmaktadır.

Çerçeve kahverengi, üstte yazıt bulunmaktadır, alt kısmı eksiktir.

Kat. No: 117

Envanter No: 13077

Boyut: 32 x 28 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: -

Bugünkü Durumu: İkona çok bozulmuş bir haldedir. Renkler koyulaşmış, figürler ayrıntılı olarak görülememektedir. Çerçevenin köşeleri ve alt kısmı eksiktir.

Tanıtım: İkona, yatay üç şeride ayrılmıştır. En üstteki şeritte solda Kazan Meryemi, ortada Anastasis sahnesi; sağda Aziz Nikolaos cepheden, sarı haleli, beyaz saçlı ve kısa sakallı, omuzunda haç motifi bulunan *omophorion* ile tasvir edilmiştir.

Orta şeritte, haleli, tam boy ve cepheden on iki aziz tasviri yer almaktadır.

En altta, en solda, at üzerinde Aziz Georgios, ortada tam boy cepheden haleli beş azize, en sağda aziz figürü bulunmaktadır.

Çerçeve kahverengidir.

Kat. No: 118

Envanter No: 13079

Boyut: 31,5 x 27,2 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera,
çerçeve metal kaplama

Tarih: -

Yazıt: Meryem'in halesinin üstünde,
... ΘΥ (Tanrı Anası) ve Aziz
Nikolaos'un halesinin üstünde:
"СТЫЙ НИКОЛАЙ ЧУДО (Svyatoi
Nikolai Çiudo)" "MUCİZE YARATAN
AZİZ NIKOLAOS" yazmaktadır. Diğer yazıtlar okunamamaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonanın renkleri bozulmuş, kısmen dökülmüştür. Metal kaplamalı çerçevenin üst kısmı eksiktir.

Tanıtım: İkona kırmızı şeritle üçe bölünmüştür; üstte solda Şefkatli Meryem; dörtte üç profilden sağa dönük, bordo maphorion giymiş koyu sarı haleli Meryem, kucağında, yanağını dayamış vaziyette, lacivert *himation* giymiş, koyu sarı haleli çocuk İsa bulunmaktadır; Meryem ince kaşlı, badem gözlü, ince uzun burunlu ve küçük ağızlıdır; sağa uzaklara düşünceli bir şekilde bakmaktadır; İsa sol koluyla Meryem'e sarılmış, bütün dikkatiyle ona bakmaktadır; kahverengi saçlı, yuvarlak yüzlü, yanakları dışa doğru çıkıktır. Sağda, göğüs hizasında, cepheden gri saçlı ve sakallı, alnı dışarı doğru çıkık, omuzunda kırmızı haçlı beyaz omorphorion bulunan Aziz Nikolaos tasvir edilmiştir. Azizin alnında, göz kenarlarında ve yanaklarındaki çizgiler zayıf ve düşünceli bir yüz ifadesi kazandırmıştır; sola uzaklara bakmaktadır. Meryem ve Aziz Nikolaos'un haleleri çerçeveye taşmıştır.

Alt şeritte, cepheden yan yana, yarım boy üç aziz tasviri bulunmaktadır. Azizler piskopos giysileri içinde, sağ elleriyle takdis işareti yapar, sol elleriyle kodeks tutar vaziyettedir. Giysileri lacivert ve kırmızı tonlarındadır.

Bitkisel motiflerle bezeli metal kaplamalı çerçevenin üst kısmı eksiktir, altından koyu sarı, üzerinde monogram ve yazıt olan bölüm görülmektedir.

Kat. No: 119

Envanter No: 13080

Boyut: 27 x 23,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: Üst seviyedeki Meryem'in başının solunda ve sağında MP OY harfleri; İsa'nın halesinde O N harfleri; Aziz Nikolaos'un sağında, "НИКОЛАЕ (Nikolay)" "NIKOLAOS" yazıtı bulunmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonanın renkleri koyulaşmış, bozulmuştur; delikler mevcuttur. Çerçeve eksiklikler vardır.

Tanıtım: İkona iki yatay bölüme ayrılmıştır. Üstte solda Kazan Meryemi; sarı haleli, dörtte üç profilden sağa dönük kırmızı maphorion giymiş, omuz hizasında Meryem, sağında cepheden diz hizasında kırmızı *himation* giymiş, sarı haçlı haleli Emmanuel İsa figürü yer almaktadır; Meryem sağa uzaklara, İsa izleyiciye bakmaktadır. Sağda cepheden omuz hizasında, sarı haleli, omuzunda kırmızı *omophorion* bulunan, gri saçlı ve sakallı, alını açık Aziz Nikolaos figürü bulunmaktadır. Aziz Nikolaos kaşlarını kaldırmış dikkatle izleyiciye bakmaktadır.

Alt şeritte soldan sağa cepheden, tam boy, sarı haleli dört aziz ve bir azize figürü yer almaktadır. Giysileri bordo ve lacivert tonlarındadır.

Zemin ve çerçeve kahverengidir.

Kat. No: 120

Envanter No: 13081

Boyut: 27,5 x 24,3 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: İsa'nın halesinde O N harfleri bulunmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonanın renkleri koyulaşmış, bozulmuştur; delikler oluşmuştur. Çerçeve eksiklikler mevcuttur.

Tanıtım: İkona yatay iki bölüme ayrılmıştır. Üstte solda Kazan Meryemi; sarı haleli, dörtte üç profilden sağa dönük, kenarları beyaz bordo maphorion giymiş Meryem; sağında cepheden diz hizasında bej rengi *khiton* üstüne kırmızı *himation* giymiş, sarı haçlı haleli, sağ eli ile takdis işareti yapar vaziyette Emmanuel İsa figürü yer almaktadır. Sağda cepheden omuz hizasında, sarı haleli, omuzunda haçlı beyaz *omophorion* bulunan, gri saçlı ve sakallı, alını açık Aziz Nikolaos figürü bulunmaktadır.

Altta şeritte, tam boy, sarı haleli beş aziz figürü yer almaktadır. Giysileri kırmızı, bordo ve lacivert tonlarındadır.

Zemin kızıl kahverengi, çerçeve kahverengidir.

Kat. No: 121

Envanter No: 13092

Boyut: 31,5 x 27,2 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera,
çerçeve metal kaplama

Tarih: -

Yazıt: Solda üstteki yazıtta; “С. НИКОЛАЕ ЧУДОТВОРЕЦЪ (Svyatoi Nikolai Çiudotvoretz)” “MUCİZE YARATAN AZİZ NİKOLAOS”, sağda üstteki yazıtta; “С ТИХОНЪ АМАФУНТСКИЙ (Svyatıy Tihon Amafuntskiy)” “AMAFUNTLU AZİZ TİHON”

Açık rulodaki yazıtta, “НАПИСА СЯ ИКОНА...(Napisa sia ikona...)” “...BU İKONA YAZILMIŞ OLDU” görülmektedir.

Bugünkü Durumu: İkonanın renkleri ve metal çerçeve kararmıştır.

Tanıtım: İkonada Aziz Nikolaos (С. Николай) ve Aziz Tihon (С. Тихон) tasvir edilmiştir⁹⁴. Solda sarı haleli, gri saç ve sakallı Aziz Nikolaos, ayakta, tam boy dörtte üç profilden sağa dönük olarak tasvir edilmiştir; kırmızı piskopos giysileri içinde, omuzunda üzerinde siyah haç olan beyaz *omophorion* bulunmakta; sağ elini yukarı kaldırmış, sol elinde kodeks tutmaktadır. Sağda sarı haleli, kahverengi saçlı ve sakallı Aziz Tihon, ayakta, tam boy dörtte üç profilden sola dönük olarak tasvir edilmiştir. Kırmızı piskopos giysileri içinde, omuzunda üzerinde siyah haç bulunan beyaz *omophorion* bulunmakta, iki eliyle kodeks tutmaktadır. Üstte ortada göksel boyutu simgeleyen gri bulutların çevrelediği sarı içinde yarım daire bölümünde İsa figürü bulunmaktadır. İsa sarı haçlı haleli, iki elini yana açmış

⁹⁴ Aziz Tihon Amafuntskiy Kıbrıs'da doğmuştur. 403 yılında piskopos olmuş, 425 yılında ölmüştür (<https://pravlife.org/ru/content/29-iyunya-cerkov-chtit-svyatitelya-tihona-episkopa-amafuntskogo>. Erişim: 23. 09.2019).

takdis eder vaziyette, lacivert *himation* giymiş, koyu kahverengi saçlı ve sakallıdır. Alta eksende, üstünde yazıt bulunan açık rulo bulunmaktadır; aynı seviyede arka düzlemde yeşil ağaçlar görülmektedir.

Zemin altta yeşil, ağaçların üstünde kırmızı renklindedir. Azizlerin başlarının üstünde yazıtlar bulunmaktadır. Çerçeve çiçek motifleriyle bezeli, metal kaplamadır.

Kat. No: 122

Envanter No: 13093

Boyut: 31,5 x 26,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera,
çerçeve metal kaplama

Tarih: -

Yazıt: -

Bugünkü Durumu: İkonanın boyası koyulaşmış, bazı kısımları dökülmüştür. Metal çerçevenin sol üst köşesi eksiktir.

Tanıtım: Soldan sağa doğru; Meryem ve kucağında İsa, ortada Aziz Nikolaos, sağda asker aziz figürü olmak üzere dört figür görülmektedir. Solda ayakta tam boy, dörtte üç profilden sağa dönük, lacivert *khiton* üzerine bordo maphorion giymiş Meryem figürü, kucağında, tam boy, dörtte üç profilden beyaz *khiton* üzerine kahverengi *himation* giymiş Çocuk İsa figürü tasvir edilmiştir. Ortada, tam boy cepheden, lacivert piskopos giysileri ile omuzunda *omophorion* bulunan, gri saçlı ve kısa sakallı Aziz Nikolaos figürü bulunmaktadır. Aziz Nikolaos kollarını iki yana açmış, sol eliyle kodeks tutmakta sağ eli ile takdis işareti yapmaktadır. Sağda beyaz ve kırmızı asker giysileri ve kırmızı çizmesiyle cepheden tam boy

asker aziz figürü bulunmaktadır. Asker aziz kahverengi kısa saçlı ve sağ elinde haç taşımaktadır.

Zemin koyu kahverengi, çerçeve üzerinde bitkisel motifler bulunan metal kaplamadır.

4.9. ESKİ AHİD KONULU İKONALAR

İbrahim'in Konukseverliği, Kutsal Üçlü: Пресвятая Троица (Presvyataya Troitsa)

Kat. No: 123

Envanter No: 13045

Boyut: 32 x 26,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: -

Yazıt: Çerçevde üstte, "СТАІА ТРОІЦА (Sviataia Troitsa)" "KUTSAL ÜÇLÜ" yazıtı bulunmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonanın renkleri kir ve isten koyulaşmıştır.

Tanıtım: Eski Ahid'de İbrahim'e görünen üç melek, karısı Sarah'ın bir çocuğu olacağı müjdesini verir; ikonada Bizans geleneği ve Rusya'da devam eden ikonografiye uygun olarak Baba, Oğul ve Kutsal Ruh üç melek şeklinde tasvir edilmiştir. Merkezde oturan figür İsa (oğul), soldaki figür Tanrı (baba) ve sağdaki figür Kutsal Ruh'u temsil etmektedir. Üç figürün başları eğilmiş ve ortadaki masaya dönüktür; masanın üstünde *kalis* bulunmaktadır. Kutsal Üçlü tasvirinde figürler, sofraya ve Mamre meşeliğini sembolize eden bölüm koyu kahverengi tonlarında, haleler ve gökyüzü altın yaldızlıdır. Çerçeve de koyu kahverengi, üst

kısımında yazıt bulunmaktadır. İkonada renkler çok kararmış olduğundan figürlerin yüz ifadeleri, giysilerin ayrıntıları görülememektedir.

Kaynak:

“İbrahim günün sıcak saatlerinde Mamre meşeliğindeki çadırının önünde otururken, RAB kendisine göründü. İbrahim karşısında üç adamın durduğunu gördü. Onları görür görmez karşılamaya koştu. Yere kapanarak, “Ey efendim, eğer gözünde lütuf bulduysam, lütfen kulunun yanından ayrılma” dedi, “Biraz su getirteyim, ayaklarınızı yıkayın. Şu ağacın altında dinlenin. Madem kulunuza konuk geldiniz, bırakın size yiyecek bir şeyler getireyim. Biraz dinlendikten sonra yolunuza devam edersiniz.”

Adamlar, “Peki, dediğin gibi olsun” dediler.

İbrahim hemen çadıra, Sara'nın yanına gitti. Ona, “Hemen üç sea ince un al, yoğurup pide yap” dedi. Ardından sığırlara koştu. Körpe ve besili bir buzağı seçip uşağına verdi. Uşak buzağıyı hemen hazırladı. İbrahim hazırlanan buzağıyı yoğurt ve sütle birlikte götürüp konuklarının önüne koydu. Onlar yerken o da yanlarında, ağacın altında durdu.

Konuklar, “Karın Sara nerede?” diye sordular.

İbrahim, “Çadırdadır” diye yanıtladı.

O, “Gelecek yıl bu zamanda kesinlikle yanına döneceğim” dedi, “O zaman karın Sara'nın bir oğlu olacak.” (Yaratılış, 18:1-10).

Kat. No: 124

Envanter No: 13115

Boyut: 36,5 x 44,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 19. yüzyıl

Yazıt: Çerçevenin üstündeki yazıt okunamamaktadır.

Bugünkü Durumu: İkona yıpranmış, yer yer boyası dökülmüştür.

Tanıtım: Kompozisyonda Kutsal

Üçlü, İbrahim, karısı Sara ve buzağıyı kesen yardımcı figürleri bulunmaktadır. Merkezde beyaz bir masa etrafında oturan ortadaki figür İsa (oğul), soldaki figür Tanrı (baba) ve sağdaki figür Kutsal Ruh'tur; Baba, Oğul ve Kutsal Ruh üç melek şeklinde tasvir edilmiştir; Tanrı ve Kutsal Ruh figürlerinin ayaklarının altında pembe *podest* bulunmaktadır. Masanın çevresinde oturan üç figürden ortadaki İsa, kahverengi saçlı, sarı haleli, mavi kanatlı, kırmızı *khiton* üzerine lacivert *himation* giymiştir. Soldaki Tanrı figürü kahverengi saçlı, sarı haleli, kırmızı kanatlı, lacivert *khiton* üzerine kırmızı *himation* giymiştir. Sağdaki Kutsal Ruh'u temsil eden melek, kahverengi saçlı, sarı haleli, kırmızı kanatlı, kırmızı *khiton* üzerine kahverengi *himation* giymektedir. Masanın üstünde üç kalıs bulunmaktadır, üç melek figürünün birer elleri kalislere uzanmış durumdadır. Solda tam boy, kızıl saçlı ve sakallı ve lacivert *khiton* üzerine kırmızı *himation* giymiş figür İbrahim'dir. Dörtte üç profilden, İsa'ya yönelmiş vaziyettedir. Sağda ayakta, lacivert *khiton* üzerine kırmızı *maphorion* giymiş kadın figürü Sara'dır. O da İsa'ya yönelmiş, dörtte üç profilden tasvir edilmiştir. İki figür de saygıyla Kutsal Üçlü'ye bakmaktadır. Altta ortada, kahverengi giysili, diz çökmüş buzağıyı kesen yardımcı ve buzağı görülmektedir. Arka düzlemde, solda İbrahim'in çadırını

temsil eden mimari unsur görülmekte, Mamre meşeliğini ise ortadaki ağaç ve kayalıklar temsil etmektedir.

Zemin ve çerçeve nefli yeşil, kayalıklar turuncu tonları, yapı yeşil, ağacın gövdesi açık kahverengi, dalları koyu yeşildir.

Kat. No: 125

Envanter No: 13124

Boyut: 70 x 89 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 19. yüzyıl

Yazıt: Çerçevenin üstünde ve halelerdeki yazıtlar silindiğinden okunamamaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonanın renkleri koyulaşmış, yer yer boyası dökülmüştür.

Tanıtım: Merkezde oturan figür İsa (oğul), soldaki figür Tanrı (baba) ve sağdaki figür Kutsal Ruh'u temsil eden melekler görülmektedir. Baba, Oğul ve Kutsal Ruh üç melek şeklinde tasvir edilmiştir; üç figürün ayaklarının altında kenarları kırmızı üstü yeşil *podest* bulunmaktadır. Masanın çevresinde oturan üç figürden ortadaki İsa, kahverengi saçlı, sarı haleli, kırmızı kanatlı, kırmızı *khiton* üzerine yaşamı simgeleyen lacivert *himation* giymiştir. Soldaki Tanrı figürü kahverengi saçlı, sarı haleli, kırmızı kanatlı, yeşil *khiton* üzerine kırmızı *himation* giymiştir. Sağdaki Kutsal Ruh'u temsil eden melek, kahverengi saçlı, sarı haleli, kırmızı kanatlı, kırmızı *khiton* üzerine kahverengi *himation* giymektedir. İsa ve Kutsal Ruh ellerini masaya doğru uzatırken, Tanrı figürü sağ eliyle takdis işareti yapmaktadır. Solda İbrahim tam boy, kızıl saçlı ve sakallı ve kırmızı *khiton* üzerine lacivert *himation*

giymiştir; dörtte üç profilden, İsa'ya yönelmiş vaziyettedir. Sağda ayakta, lacivert *khiton* üzerine kırmızı maphorion giymiş kadın figürü Sara'dır. O da İsa'ya yönelmiş, dörtte üç profilden tasvir edilmiştir. Sara ve İbrahim itaatkar bir şekilde üç meleğe yiyecek sunmaktadır, iki figür daha küçük boyutlu tasvir edilmiştir. Ön düzlemde eksende, yeşil ve kırmızı giysili, diz çökmüş buzağıyı kesen yardımcı görülmektedir. Arka düzlemde, Tanrı ve İbrahim figürünün arkasında pembe, mavi ve gri-mavi tapınak, tapınağın üstünde kırmızı kutsal kuşak görülmekte, Mamre meşeliğini ise ortadaki hayat ağacı ve kayalıklar temsil etmektedir. İkonada çizgiler ve renk tonlamaları ile kayalık bölüm vurgulanmış ve figürlerin hareketleri belirgin hale gelmiştir.

Zemin ve çerçeve nefsi yeşil, kayalıklar turuncu tonları, yapı yeşil, mavi ve pembe tonlarında, ağacın gövdesi açık kahverengi, dalları koyu yeşildir.

Başmelek Mikail⁹⁵: Архангел Михаил (Arhangel Mihail)

Kat. No: 126

Envanter No: 13090

Boyut: 62,5 x 55,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera, çerçeve ve sağ köşedeki bulut metal kaplama

Tarih: -

Yazıt: Sağ üst köşede bulutların içindeki İsa'nın halesinde O ω N harfleri; İsa'nın solundaki melek figürünün halesinde "СП ІЙ А" harfleri bulunmaktadır.

⁹⁵ İsmi anlamı "Tanrı gibi olan" dır. Daniel (10:13)'de adı geçmektedir (Tradigo, 2006, s. 46).

Bugünkü Durumu: İkonanın boyası kirden ve isden kararmıştır. İkonada sağ üst köşe çatlamış ve boyası dökülmüştür.

Tanıtım: Eksendeki Başmelek Mikail, kanatlı at figürünün üstünde tasvir edilmiştir; belden yukarısı cepheden, başı dörtte üç profilden sağa dönük, sarı taç ve halelidir. Mikail'in ağzına dayalı mahşer trompeti, sol elinde Kutsal Kitap, sağ elinde buhurdan ve mızrak bulunmaktadır. Figürün yüzü gövdesine oranla büyüktür; saçları uzun kahverengi, sakalsızdır; sol elindeki Kutsal Kitap'a bakmaktadır. Başmelek ve at figürlerinin kanatları pembe ve kırmızı tonlarında; iki figürün kanatları da birbirine benzer tasvir edilmiştir. Yatay düzlemin alt seviyesinde, solda yatar durumda yeşil şeytan figürü ellerini iki yana açmış, korkarak Mikail'e ve elindeki mızrağa bakmaktadır. Başmeleğin iki elinin arasında üstten geçen gökkuşağı Tanrı ile yapılan anlaşmayı sembolize etmektedir. Başmelek Mikail'in giysisi kahverengi ve lacivert tonlarında, çizmesi kızıl kahverengidir. Üst seviyede, sağ köşede metal kaplama bulutun içinde sarı haçlı haleli, lacivert *himation* giymiş İsa ve sarı haleli kırmızı giysili melek figürü yer almaktadır. Alt seviyede, dairesel lacivert dalgalar halinde tasvir edilmiş suyun altında kalan şeytan ve Babil şehrini simgeleyen mimari unsurlar görülmektedir (Musa'nın Göğe Yükselişi, Yuda, 1:9).

Zemin kırmızı, çerçeve metal kaplamadır.

Tanrı Tasviri: Господь (Gospod)

Kat. No: 127

Envanter No: 13569

Çap: 85 cm.

Teknik: Ahşap üzerine
tempera

Tarih: -

Yazıt: “СТЪ СТЪ СТЪ ГДЪ
САВАѠѠЪ ИСПОЛНЪ
НЕБО И ЗЕМЛЮ СЛАВЫ
ТВОЕЇ (Svyat Svyat Svyat
Gospod Savaof, ispolne nebo

i zemliu slavi tvoei)” “KUTSAL KUTSAL KUTSAL RAB TANRI TÛM GÖKLER VE
YERLER SENİN ŞANINLA DOLUDUR”; Kutsal Ruh’u simgeleyen güvercinin
başının üstünde solda ve sağda “ДХЪ СТЫЙ (Duh Sviaty)” “KUTSAL RUH”
yazıtı bulunmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkona yıpranmıştır. Boyasında dökülmeler ve çatlaklar
mevcuttur. Çerçeve eksik bölümler bulunmaktadır.

Tanıtım: İkonada cepheden, oturur vaziyette, iki elini yanlara doğru açmış
kutsamakta olan Tanrı tasviri yer almaktadır. Esmer figürün sarı halesinin içinde
kırmızı ve lacivert yıldız bulunmaktadır; saçları ve sakalları uzun ve kahverengi-
beyaz tonlarında, olgun erkek görünümündedir; mavi *khiton* üzerine beyaz
himation giymiştir. Göğsündeki sarı daire içinde kırmızı ve lacivert yıldızla çevrili
Kutsal Ruh’u simgeleyen gri güvercin yer almaktadır.

İkonada Tanrı figürünün yüzünde ve giysisinde çizgiler, renk tonlamaları ile
hareket ve derinlik kazandırılmıştır. Göksel boyut, üstte figürden çevreye yayılan
ışınlar şeklinde, altta dairesel bulutlar şeklinde, mavi tonları kullanılarak tasvir
edilmiştir. Tondo formu çerçeve açık kahverengi olup, Tanrı figürünün solunda ve

sağında; meleklerin Tanrı'ya söylediği ilahinin ilk cümlesi yer almaktadır: “СТЪ СТЪ СТЪ ГДЪ САВАОФ ИСПОЛНЪ НЕБО И ЗЕМЛЮ СЛАВЫ ТВОЕЙ (Svyat Svyat Svyat Gospod Savaof, ispolne nebo i zemliu slavi tvoei)” “Kutsal Kutsal Kutsal Rab Tanrı Tüm Gökler ve Yerler Senin Şanıyla Doludur”.

Kaynak:

Filipus, “Efendimiz, bize Babayı göster, bu bize yeter” dedi. İsa ona şöyle dedi: “Filipus, bunca zamandır sizinleyim, hâlâ beni tanımadın mı? Beni görmüş olan Babamı da görmüş olur. Nasıl ‘Bize Babayı göster’ dersin? Benim Babamla, Babamın da benimle birlik içinde olduğuna inanmıyor musun? Sizlere söylediklerimi kendiliğimden söylemiyorum. Benimle birlik içinde olan Babam işlerini böyle yapıyor (Yuhanna, 14:8-10).

4.10. DİĞER İKONALAR

Haçın Yüceltilmesi⁹⁶: Воздвижение Креста (Vozdvizhenie Kresta)

Kat. No: 128

Envanter No: 13116

Boyut: 37 x 44,5 cm.

Teknik: Ahşap üzerine tempera

Tarih: 19. yüzyıl

Yazıt: Haçın arkasındaki aziz figürünün üstünde, “Стый Макарий (Sviatıy Makariy)” “Aziz Makarios”; soldaki Kral figürünün üstünde, “Царь Константинъ,

⁹⁶ “Haçın Yüceltilmesi” Ortodoks liturjik takviminde en önemli bayramlardan biridir. Gerçek haçın rölikleri, I. Konstantinos’un annesi Helena tarafından Kudüs’deki Kutsal Mezar Kilisesi’ne getirilmiş ve 13 Eylül 335’de kilise kutsanmıştır; bu tarihten sonra da “Haçın Yüceltilmesi” on iki Ortodoks bayramından biri olarak kabul edilmiştir (Tradigo, 2006, s. 155).

(Tsar Konstantin) "Kral Konstantinos"; sağdaki Kraliçe figürünün üstünde, "Царица Елена (Tsaritsa Elena)" "Kraliçe Helena" yazmaktadır.

Bugünkü Durumu: İkonada kısmen boya dökülmüş ve çerçevenin sol alt köşesi eksiktir.

Tanıtım: Bu tür ikonalar Kudüs Piskoposu Makarios'un kilisenin merkezine gidip haçı yüz ya da daha fazla kez dört noktaya doğru kaldırarak "Tanrı bize merhamet etsin." deme anını simgelemektedir. Merkezde İsa'nın çarmıha gerildiği haç, haçın arkasında piskoposluk giysileri içinde haç kollarını tutan Makarios bulunmaktadır. Makarios'un iki yanında beyaz giysili diyakozlar, en solda lacivert ve kırmızı imparatorluk giysisi ve tacıyla çarmıha dönük I. Konstantinos ve en sağda lacivert, kırmızı imparatorluk giysileri ve tacıyla çarmıha dönmüş vaziyette annesi Helena bulunmaktadır. Tüm figürler tam boy, saygı ile ellerini öne doğru uzatıp koyu kahverengi *Rus haçına* doğru yönelmişlerdir. Makarios, I. Konstantinos ve Helena'nın haleleri sarıdır. Yatay üst seviyede eksende pembe Kutsal Mezar (Anastasis) Kilisesi'ni simgeleyen mimari unsur sağda ve solda mavi ve beyaz iki mimari unsur daha bulunmaktadır. Zemin ve çerçeve koyu yeşildir.

Kaynak: Sahne, Giritli Andreas'ın Haçın Yüceltilmesi homilisi, Romanos'un kontakionu ve Nyssalı Gregorios'un Diriliş homilisi kaynaklı tasvir edilmektedir.

5. BÖLÜM: DEĞERLENDİRME

Çalışmamızda İstanbul Ayasofya Müzesi'ne Balıkesir-Manyas çevresindeki kiliselerden gelen, figür ve konularına göre tasnif edilmiş yüz yirmi sekiz ahşap ikona bulunmaktadır. Yüz yirmi sekiz ikonanın fotoğrafı Ayasofya Arşivi'nden sağlanmıştır. Ahşap ikonalar; kırk yedi adet Meryem, otuz sekiz adet İsa, otuz yedi adet aziz ve azizelere ait ikona; üç adet İbrahim'in Konukseverliği, bir adet Başmelek Mikail, bir adet Tanrı tasviri ve bir adet Haçın Yüceltilmesi ikonasından oluşmaktadır. Fotoğrafına ulaşılamayan Envanter No: 13557 olan ikonanın envanter kayıtlarında da fotoğrafı bulunmamaktadır, bu ikona kataloğa alınmamıştır; açıklamada aziz tasviri olduğu belirtilmektedir.

İkonalar konularına göre aşağıdaki gibi ayrılmıştır:

Meryem İkonaları: 1 adet Meryem'in Doğumu, 1 adet Meryem'in Tapınağa Sunulması, 3 adet Meryem'e Müjde, 1 adet İsa'nın Doğumu, 1 adet İsa'nın Tapınağa Sunulması, 3 adet Pentekost, 3 adet Koimesis, 1 adet Meryem ve Çocuk İsa (Salus Papuli Romani), 2 adet Theotokos Hodegetria Meryem, 11 adet Kazan Meryemi, 6 adet Şefkatli Meryem, 2 adet Kutsal Kuşak, 3 adet Bütün Kederlerin Neşesi Meryem, 1 adet Süt Veren Meryem, 2 adet Solmayan Gül Meryem, 2 adet Blackhemitissa Meryem, 1 adet Rulo Tutan Meryem, 2 adet Meryem Konulu Vita İkonası, 1 adet "Gerçek Buluşma" ikonası olarak toplam 47 tanedir.

İsa İkonaları: 4 adet Vaftiz, 1 adet Metamorphosis, 1 adet Kudüs'e Giriş, 1 adet Son Akşam Yemeği, 2 adet Çarmıh, 1 adet İsa'nın Mezara İndirilişi, 2 adet İsa'nın Göğe Yükselişi, 2 adet İsa'nın Dirilişi ve Cehenneme İnişi (Anastasis), 1 adet Mahşer, 6 adet Pantokrator İsa, 1 adet Kurtarıcı İsa, 1 adet Melek İsa, 2 adet Kralların Kralı İsa, 1 adet Tahtta İsa, 3 adet Kutsal Mendil, 1 adet Emmanuel İsa, 1 adet Hazır Taht, 4 adet Deesis, 3 adet İsa Konulu Vita İkonası olarak toplam 38 ikona vardır.

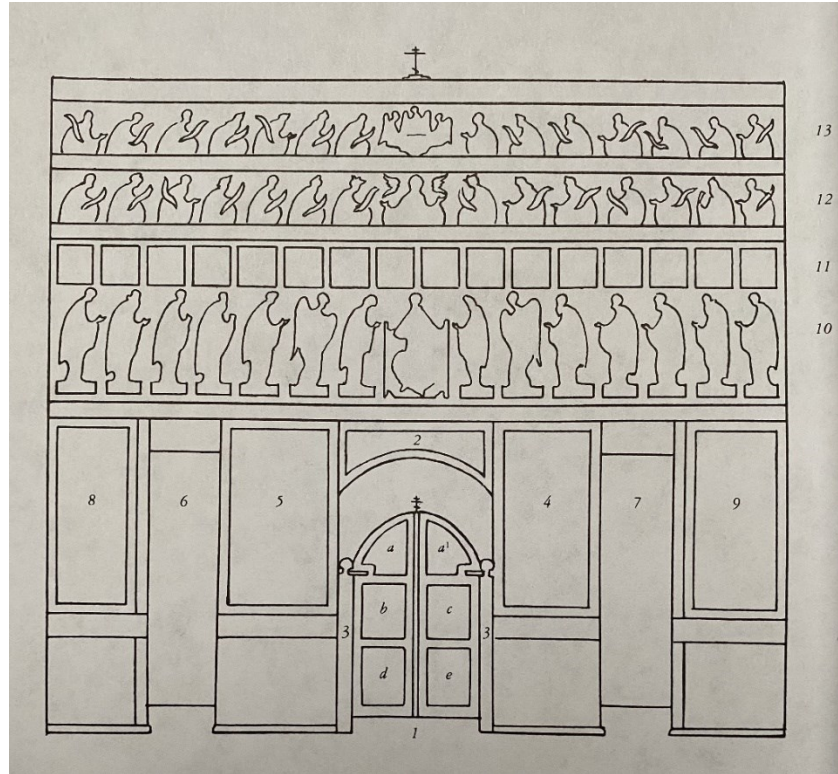
Aziz ve Azize İkonaları: 2 adet Vaftizci Yahya, 2 adet Azize Paraskevi, 1 adet Azizler (Aziz Büyük Vasileos, Martyr..., (okunamadı), Aziz Antonios, Aziz Gregorios Palamas, Aziz Ambrosios), 2 adet İncil Yazarı Yahya, 1 adet İncil

Yazarı Luka, 1 adet İncil Yazarı Matta, 1 adet Havari Petrus, 1 adet Havari Andreas, 1 adet Havari Thomas, 1 adet Aziz Demetrios, 24 adet Aziz Nikolaos ikonası olarak toplam 37 ikona içerir.

Eski Ahid Konulu İkonalar: 3 adet İbrahim'in Konukseverliği, 1 adet Başmelek Mikhael ve 1 adet Tanrı Tasviri olmak üzere toplam 5 adet ve 1 adet Haçın Yüceltilmesi ikonası yer almaktadır.

İkonaların İkonostasisdeki Yerleşimi:

İkonostasis, kilisede ikonaların yer aldığı, bemaı naostan ayıran bir paneldir (Walter, 1901, s. 171). İkonostasisin; "dünya" (kilisenin zemin ve duvarları) ile "cennet" arasında bağlantıyı ikonalar ve kapılar aracılığıyla sağladığına inanılır. Ayin sırasında rahip birkaç kez naostan bemaıya girişinde, bu girişler, İsa'nın dünyevi yaşamı boyunca yaptığı gerçek girişleri (Kudüs'e Giriş gibi), aynı zamanda manevi anlamdaki girişi (Enkarnasyon) temsil eder. İkonostasisin hemen önünde mumlar ve ilahiler için kürsüler bulunmaktadır (Kenna, 1985, s. 360).

Resim 112. İkonostasis (Ouspensky, 1992, s. 272)

İkonostasisde yer alan ikonalar:

1. Kutsal Kapı⁹⁷ (Kraliyet Kapısı, Güzel Kapı); a ve a1: Meryem'e Müjde; b, c, d ve e: Dört İncil Yazarı,
2. Son Akşam Yemeği,
3. Liturjiyi gerçekleştiren Kilise Babaları⁹⁸,
4. İsa veya kilisenin adandığı Aziz, olay,
5. Meryem,
6. ve 7. Başmelek veya Diyakoz tasvirlerinin yer aldığı kuzey ve güney kapıları,
8. ve 9. Diğer ikonalar⁹⁹,
10. Tchin¹⁰⁰,
11. Liturjik Bayram sahneleri,
12. Peygamberler,
13. Piskoposlar (Ouspensky ve Lossky, 1982, s. 62).

⁹⁷ Ouspensky ve Lossky'e göre Kutsal Kapı, Spitzing'e göre Güzel Kapı , Spitzing ayrıca, Slavca: Kraliyet Kapısı olarak kullanıldığını belirtmektedir (Ouspensky ve Lossky, 1982, s. 62; Spitzing, 1989, s. 167).

⁹⁸ Kraliyet Kapısı'nın iki kenarında Kilise Babaları tasvirlerinin bulunduğu ikonostasis örnekleri vardır (Ouspensky ve Lossky, 1982, s. 62).

⁹⁹ 4, 5, 6, 7, 8 ve 9 no'lu ikonaların yer aldığı ilk sıradaki ikonlardan bazıları, ikonanın dekorasyonunu tamamlaması amaçlanan işlemeli bir kumaş olan bir *podea* ile süslenebilir (Johnstone, 1967, s. 22).

¹⁰⁰ Ouspensky ve Lossky'nin "Tchin" olarak belirlediği dizi, Deesis sahnesinin (Merkezde İsa, iki yanında Meryem ve Vaftizci Yahya) sağında ve solunda merkezdeki İsa'ya dönük olarak başmelekler Mikhail ve Gabriel, azizler, din adamları ve martirlerden oluşmaktadır (Kenna, 1985, s. 361-362; Ouspensky ve Lossky, 1982, s. 63).

Rusya'da On Dördüncü Yüzyıldan İtibaren Kullanılan İkonostasis Tipi:

Resim 113: Rusya'da on dördüncü yüzyıldan itibaren kullanılan ikonostasis örneği, 1832. Din Tarihi Müzesi (Solovyova, 2011, s. 15)

Günümüzde yaygın olarak kullanılan ikonostasis alttan üste doğru;

1. Yerel Dizi: Merkezde Kraliyet Kapısı (Güzel Kapı), solunda Meryem, sağında Pantokrator İsa İkonası,
2. Deesis Dizisi,
3. Bayramlar Dizisi,
4. Peygamberler Dizisi,
5. Azizler, Kilise Babaları Dizisi, olarak sıralanır.

Rusya'da 11. ve 13. yüzyıllar arasında bir ya da iki sıralı taş ya da ahşap olan ikonostasisler, 15. yüzyıldan itibaren daha büyük, geleneksel şeklini almıştır. En altta ortada kraliyet kapısı, sağında ve solunda birer kapı daha mevcuttur. Bu

sıradaki ikonalar genellikle gerçek boyutlardadır. Üst sıralarda daha küçük boyutlu ikonalara yer verilir (Solovyova, 2011, s. 18).

Resim 114. İkonostasis, Meryem'e Müjde Katedrali, Moskova Kremlin, Moskova (Erbilgin Arşivi, 2017)

Meryem'e Müjde Katedrali'ndeki ikonostasiste, 2. dizide merkezde Tahtta İsa ve solda Meryem, sağda Vaftizci Yahya, bu figürlerin solunda ve sağında başmelekler, azizler, din adamları ve martyrlar bulunmaktadır. Çalışmamızı oluşturan ve 2. dizide yer alan ikonlardan merkezde Tahtta İsa ve İncil yazarları, Havariler mevcuttur, diğer ikonalara ulaşamadık.

Resim 115. İkonostasis, Kutsal Ruh Kilisesi, Rogatin, Ukrayna (Kondakow, 2008, s. 207)

Ukrayna, Rogatin'deki Kutsal Ruh Kilisesi'nde bulunan Barok etkili ikonostasiste Kraliyet Kapısı bitki motifleriyle bezenmiş, kuzey ve güney kapılarında aziz figürleri bulunmaktadır. Kraliyet Kapısı'nın üstündeki dizide bayram sahneleri belirli sırayla bulunmakta; bu dizide merkezde, çalışmamızda da önereceğimiz gibi Son Akşam Yemeği sahnesi yer almaktadır.

Resim 116: İkonostasis, Rus Patrikhane Şapeli, 17. yüzyıl, Moskova Kremlin (Erbilgin Arşivi, 2017)

Yapıların yüksekliği ile de bağlantılı olarak ikonostasisin üç ya da dört diziden oluşan örnekleri görülmektedir. Kremlin Patrikhane Şapeli'nde de görüldüğü gibi ikonostasis kilisenin mimarisine uyum sağlamaktadır. Bu örnekte merkezde Kraliyet Kapısı bulunmaktadır; kuzey ve güney kapıları ikonostasis görece dar olduğundan tercih edilmemiştir.

Örneklerden yola çıkarak, çalışmamızı oluşturan; üslup özellikleri benzer ve boyutları aynı olan ikona gruplarının ikonostasisin parçaları olduğu düşünülmektedir¹⁰¹.

¹⁰¹ İkonaların ikonostasisteki yerleri, Kenna, 1985, s. 359-363; Ouspensky, 1992, s. 272; Ouspensky ve Lossky, 1982, s. 59-68; Spitzing, 1989, s. 165-168; Tradigo, 2006, s. 10-13'deki bilgiler ve Rusya'daki kilise örnekleri karşılaştırılarak saptanmıştır.

İkonostasis Restitüsyon Önerisi Yapılacak İkona Grubu:

Resim 117: Pantokrator İsa (70x89 cm.) (solda); **Resim 118:** Hodegetria Meryem (70x89 cm.) (sağda)

Resim 119: Aziz Nikolaos (70x89 cm.) (solda); **Resim 120:** Azizler (70x89 cm.) (sağda)

Resim 121: Koimesis (70x89 cm.) (solda); **Resim 122:** İbrahim'in Konukseverliği (70x89 cm.) (sağda)

Resim 123: İncil Yazarı Yahya (38x93 cm.) (solda); **Resim 124:** İncil Yazarı Luka (38x93 cm.) (sağda)

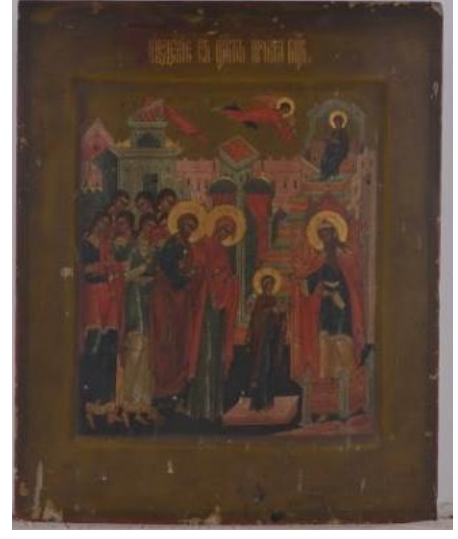
Resim 125: İncil Yazarı Matta (38x93 cm.) (solda); **Resim 126:** Havari Petrus (38x93 cm.) (sağda)

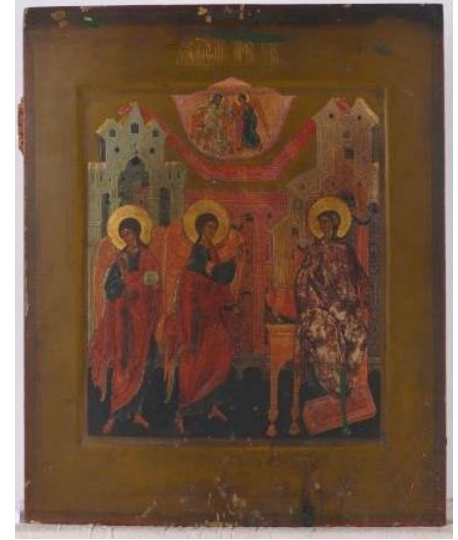
Resim 127: Havari Andreas (38x93 cm.) (solda); **Resim 128:** Havari Thomas (38x93 cm.) (sağda)

Resim 129: Tahtta İsa (67,5x93 cm)

Resim 130: Meryem'in Doğumu (36,5x44,5 cm.) (solda); **Resim 131:** Meryem'in Tapınağa Sunulması (36,5x44,5 cm.) (sağda)

Resim 132: Koimesis (36,5x44,5 cm.) (solda); **Resim 133:** Meryem'e Müjde (36,5x44,5 cm.) (sağda)

Resim 134:İsa'nın Doğumu (36,5x44,5 cm.) (solda); **Resim 135:** İsa'nın Tapınağa Sunulması (36,5x44,5 cm.) (sağda)

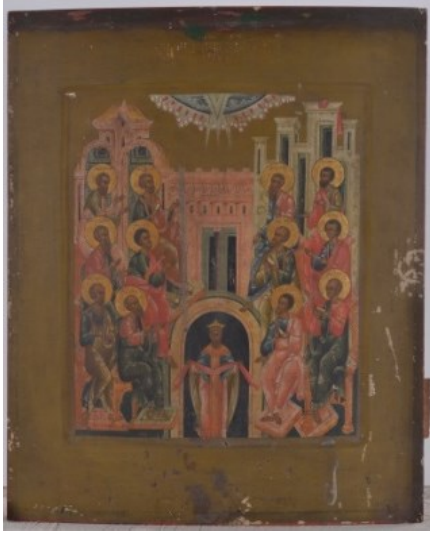
Resim 136: Vaftiz (37x44,5 cm.) (solda); **Resim 137:** Yeruşalim'e Giriş (36,5x44,5 cm.) (sağda)

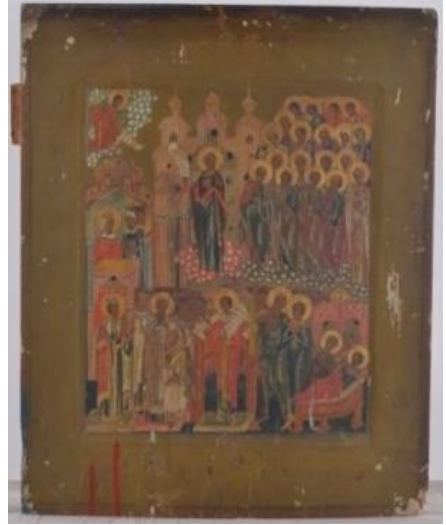
Resim 138: Çarmih (36,5x44,5 cm.) (solda); **Resim 139:** İsa'nın Göğe Yükselişi (36,5x44,5 cm.) (sağda)

Resim 140: Metomorphosis (36,5x44,5 cm.) (solda); **Resim 141:** İsa'nın Dirilişi ve Cehenneme İnişi (Anastasis) (36,5x44,5 cm.) (sağda)

Resim 142: Pentekost (36,6x44,5 cm.) (solda); **Resim 143:** İbrahim'in Konukseverliği (36,5x44,5 cm.) (sağda)

Resim 144: Haçın Yüceltilmesi (36,5x44,5 cm.) (solda); **Resim 145:** Kutsal Kuşak (37x44,5 cm.) (sağda)

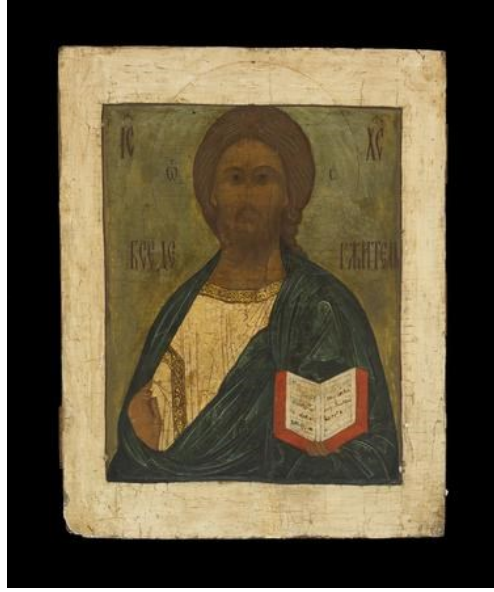

Resim 146: Son Akşam Yemeği (44,5x92,5 cm.)

İkonostasisi oluşturan ikonalar çizgisellik, figürlerin ince ve uzun oluşu, kompozisyonlardaki hareketlilik ve renk seçimlerinin benzer oluşu; tek figürlerde halelerin çerçeveye taşması ve renklerin benzerliği, ince ve uzun yüz hatları, tipolojilerin benzerliği, ten renklerinin benzerliği; bayram sahnelerinde figürlerde zemin duygusunun olmayıp, uçar vaziyette tasvir edilmiş şekilleri, ayrıca nefti yeşil fon ve çerçeve, boyutların birbirine uyumlu olmasından dolayı aynı elde ya da atölyede üretilmiş olabilecekleri düşünülmektedir. Bayram sahnelerinin bazılarında yeşil yağlı boya fırça izlerinin, ikonaların şu anda bulunmayan ikonostasisin çerçevesi boyanırken oluşabileceği düşünülmektedir¹⁰².

Tahtta İsa ve tam boy aziz figürleri ayrıca değerlendirildiğinde, kızıl kahverengi tonlar ve yazı karakterlerindeki benzerlik, ince uzun hatlar, figürlerin kalın çizgilerle belirlenmesi ve yüz ifadelerindeki benzerlik, vücutlarındaki eğimin ve duruşun benzerliği; fon ve çerçevelerin aynı oluşu, eş boyutlarından dolayı aynı dizide oldukları düşünülmektedir. Bu sırada eksik ikonalar da olduğu göz önüne alındığında Deesis dizisi olabileceği düşünülmektedir.

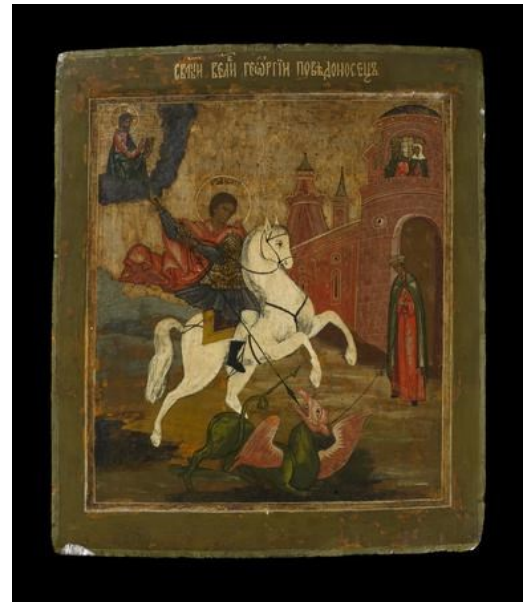
¹⁰² İkonostasis, ahşap, taş, seramik, cam, metal veya bunlardan oluşan kombinasyonlarla, ikonayı gölgede bırakmayacak şekilde çerçevelemektedir (Misijuk, 2017, s. 225).

Resim 147 : Pantokrator İsa, 19. yüzyıl sonu-20. yüzyıl başı, Mstera, Rusya, British Museum (https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1986-1201-1 Erişim:12 Ekim 2020)

İkonostasisi oluşturan ikona grubundaki tek figürler ve sahneler, detaycı bir anlatımla, çizgisel, zemin ve çerçeve nefsi yeşil tonlarında, giysi kıvrımları çizgiler ve renk tonlamaları ile belirlenmiş, yüz ifadeleri; yüzdeki ağız, burun ve kaşların oranları birbirine benzer 19. yüzyıl örnekleri ile karşılaştırıldığında (British Museum'da bulunan Pantokrator İsa ve Vaftiz sahnesinin yer aldığı ikonalar), ayrıca ikonaların zemin düzenlemelerinin de aynı olması, bizi bu grubun 19. yüzyılda üretilmiş olacağı fikrine yaklaştırmaktadır¹⁰³.

¹⁰³ İkonanın ortadaki bölümünün oyulup, kenarlarının daha yüksek kalarak çerçeve oluşturulan; ortada kalan bu alana *kovcheg* adı verilir. Bu düzenleme British Museum'da bulunan örneklerle benzer şekilde uygulanmıştır.

Resim 148: Aziz Nikolaos, 19. yüzyıl ilk yarısı, Palekh, V.A. Bondarenko Koleksiyonu, Moskova (Krasilin, 2005, s. 27) (solda); **Resim 149:** Aziz Georgios, 19. yüzyıl, Rusya, British Museum (https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-1104-2 Erişim: 12 Ekim 2020) (sağda)

British Museum’da bulunan Aziz Nikolaos konulu vita ikonası, ikonostasisi oluşturan ikona grubundaki Aziz Nikolaos ikonası ile benzerdir: Her iki ikonada da figür esmer tenli, alnı açık, dalgalı beyaz saçlı, sol elinde kapalı kodeks tutarken, sağ eli ile takdis işareti yapmaktadır. İki ikonada da yüz ifadeleri benzer şekilde sert ve izleyiciye bakmaktadır. Figürler ayrıntılı bir şekilde ince çizgilerle belirlenmiş, Aziz Nikolaos’un alnının parlaklığı vurgulanmıştır. Sağda yer alan Aziz Georgios ikonasında da nefti yeşil tonlar tercih edilmiş olup, figürlerde kullanılan detaycı, ince çizgilerle belirlenen üslup, figürlerdeki hareketlilik; ikonanın zemini ve çerçeve düzenlemesi, “Meryem’in Tapınağa Sunulması” konulu ikona ile benzer şekilde çerçevenin üstünde yazıt bulunmasından dolayı yaklaşık aynı yüzyıllarda (19. yüzyıl) üretilmiş olmalıdır¹⁰⁴.

¹⁰⁴Bkz. Cormack 2007, 132, no. 78

Resim 150: Vaftiz (Kat. No: 49) (solda); **Resim 151:** Vaftiz, 18. yüzyıl sonu-19. yüzyıl başı, Mstera?, Rusya, British Museum
(https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-0605-20 Erişim: 12 Ekim 2020) (sağda)

Çalışmamıza ait Vaftiz konulu ikona ile British Museum'da bulunan 19. yüzyıla ait ikonada renk, çizgisellik ve figürlerin sahnedeki konum ve oranlarının yanında; yazıtlarında kullanılan harflerin şekli, yerleri, kısaltmaları (örnek olarak, ІСΥСА yerine ІСА (İsa) yazması) ve boyutları benzerdir.

Resim 152: Metamorphosis (solda); **Resim 153:** İkonanın arka yüzü (sağda)

Resim 154: Çarmih (solda); **Resim 155:** İkonanın arka yüzü (sağda)

Bazı ikonlardaki yazıtlar, üretime ya da bağışçıya ait bilgiler içermektedir. Örneğin; Metamorphosis ve Çarmih sahnelerinin yer aldığı iki ikonanın arka yüzlerindeki damgada “Здравіе дѣвицы Софій (za zdravie devitsi Sofii)” (Bakire Sofia'nın sağlığı için) yazısı bulunmaktadır¹⁰⁵. İkonostasi oluşturan ikona grubunun Balıkesir-Manyas'daki Kazak Kiliselerine bağışlandığı düşünülmektedir¹⁰⁶.

Damgada bulunan “Ъ” harfi 1917-1918 yılından itibaren kullanılmamaktadır.

¹⁰⁵ 18.09.2019 tarihinde İstanbul'da ikonaların bir bölümünün restorasyon çalışmalarının yapıldığı İstanbul Restorasyon Ve Konservasyon Merkez ve Bölge Laboratuvarı Müdürlüğü'nde inceleme ve fotoğraf çekimi yapılmıştır. İkonalardaki yazıtların tercümelerini yapan Viktoria Yüzbaşıoğlu damganın Kilise Slavcası olduğu bilgisini vermiştir. Kilise Slavcası ölü dil olup günümüzde, Ortodoks kiliselerinde liturjide, kutsal kitaplarda kullanılmaktadır.

¹⁰⁶ Ayrıca bkz. Başeğmez, 1989, s. 24.

Resim 156: Blackhemitissa Meryem (solda); **Resim 157:** Koimesis (Diğer Yüz) (36.5x44.5 cm.) (sağda)

Resim 158: Vaftiz (36.5x44.5 cm.) (solda); **Resim 159:** Kutsal Üçlü (Diğer Yüz) (sağda)

Blackhemitissa Meryem (Kat. No: 42; Envanter No: 13119) ve Vaftiz konulu (Kat. No: 50; Envanter No: 13118) ikonaların diğer yüzlerinde de tasvirler bulunmaktadır. Bu iki ikona ikonostasis restitüsyon önerisi yapılan ikonalar ile

aynı boyutlardadır ancak her iki tarafında da tasvir olmasından dolayı *tören ikonası* olduğu düşünülmektedir.

Ayasofya İkonalarının Kullanıldığı İkonostasis Restitüsyon Önerisi:

Yapılan çalışmalarda; üslup açısından benzer nitelikler gösteren; altı adet 70x89 cm. boyutunda ikona bulunmaktadır¹⁰⁷:

1. 13104 (Koimesis)
2. 13120 (Pantokrator İsa)
3. 13121 (Hodegetria Meryem)
4. 13122 (Aziz Nikolaos)
5. 13123 (Azizler)
6. 13124 (İbrahim'in Konukseverliği)

70x89 cm. boyutunda altı ikonanın, ikonostasisin 1.“Yerel Dizi”sini oluşturduğu düşünülmektedir.

¹⁰⁷ İkonalar envanter numaralarına göre sıralanmıştır.

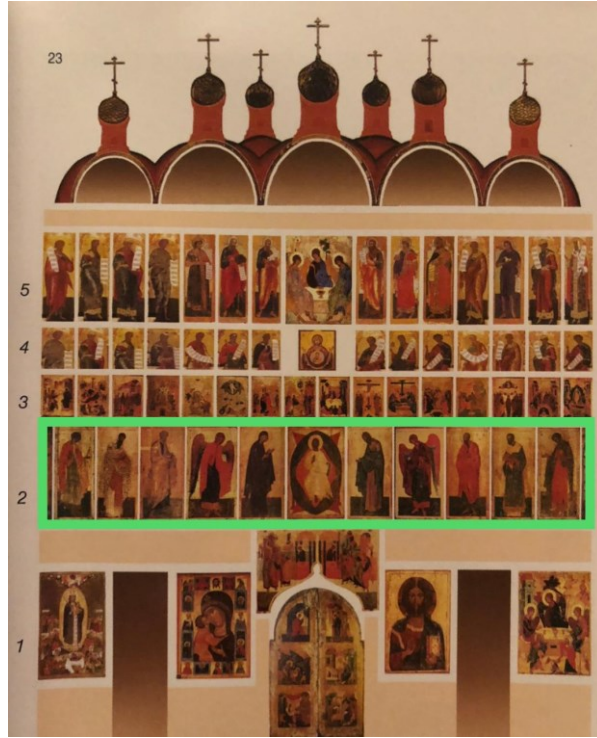
Resim 160: Siyah çizgi ile ayrılan bölüm: 1. Yerel Dizi (Kilisenin adandığı aziz ya da olay)

İkonostasisin ilk sırasını oluşturan 70x89 cm. boyutlarındaki ikonalar: Pantokrator İsa, Hodegetria Meryem, Aziz Nikolaos, Azizler: Athanasios, Vasilios, Khrisostomos, Antonios, İbrahim'in Konukseverliği, Koimesis sahnesinin yer aldığı ikonlardır. Bu sırada merkezdeki Kraliyet Kapısı'nın sağında Pantokrator İsa, solunda Hodegetria Meryem ikonaları olmalıdır (Evdokimov, 1972/1990, s.154).

Benzer ikinci grup: bir adet 67,5x93 cm., altı adet 38x93 cm. boyutlarındadır:

1. 12998 (Tahtta İsa)
2. 13555 (İncil Yazarı Yahya)
3. 13556 (İncil Yazarı Luka)
4. 13558 (İncil yazarı Matta)
5. 13559 (Havari Petrus)
6. 13560 (Havari Andreas)

7. 13561(Havari Thomas) Envanter No'lu ikonalar, ikonostasisin 2. "Tchin" dizisini oluşturmaktadır.

Resim 161: Yeşil çizgi ile ayrılan bölüm: 2. Deesis (Tchin) Dizisi

Merkezde Tahtta İsa, iki yanında Meryem ve Vaftizci Yahya, Başmelekler Gabriel ve Mikhael, azizler, din adamları, martylerden oluşan, Deesis sahnesini de kapsayan "Tchin" dizisidir. İkonostasis önerisinin ikinci dizisini oluşturan ikonalarından Tahtta İsa ikonası ve İncil Yazarları, Havari ikonaları ile toplam yedi ikona bulunmakla birlikte, Meryem, Vaftizci Yahya ve Başmelek ikonalarına ulaşılammıştır.

3. ikona grubu on altı adet 36,5x44,5 cm. boyutlarında:

1. 13101(Meryem'in Doğumu)
2. 13102 (Meryem'in Tapınağa Sunulması)
3. 13103 (Koimesis)
4. 13105 (Meryem'e Müjde)

5. 13106 (İsa'nın Doğumu)
6. 13107 (İsa'nın Tapınağa Sunulması)
7. 13108 (Vaftiz)
8. 13109 (Yeruşalim'e Giriş)
9. 13110 (Çarmıh)
10. 13111 (İsa'nın Göğe Yükselişi)
11. 13112 (Metamorphosis)
12. 13113 (Anastasis)
13. 13114 (Pentekost)
14. 13115 (İbrahim'in Konukseverliği)
15. 13116 (Haçın Yüceltilmesi)
16. 13117 (Kutsal Kuşak)

olmak üzere on altı ikona ve

44,5x92,5 cm. boyutunda bir adet,

17. 13125 (Son Akşam Yemeği) ikonasının, ikonostasisin 3. dizisi "Bayram Sahneleri Dizisi"ni oluşturduğu düşünülmektedir.¹⁰⁸

¹⁰⁸ Bu sıra genellikle Paskalya (mezardaki mür taşıyıcıları veya Cehenneme İniş sahnesi) ve on iki büyük bayram sahnesinden oluşur: Meryem'in Doğumu, Meryem'in Tapınağa Sunulması, Meryem'e Müjde, Koimesis, İsa'nın Doğumu, Vaftiz, İsa'nın Tapınağa Sunulması, Kudüs'e Giriş, İsa'nın Göğe Yükselmesi, Metamorphosis ve Pentekost, Haçın Yüceltilmesi; bunun yanında daha az önemli bayram ikonaları ve Çarmıh sahnesi de bu sıraya eklenebilir. Kural olarak ikonalar liturjik takvime göre düzenlenir, ancak bazen bayram sahnelerinin kronolojik sırası takip edilmektedir (Ouspensky, 1992, s. 277). Çalışmamıza ait Bayram Dizisi merkezde Son Akşam Yemeği sahnesi ile birlikte, liturjik takvime göre oluşturulmuştur.

Resim 162: Kırmızı çizgi ile ayrılan bölüm: 3. Bayram Dizisi

Çalışmamıza ait 3. dizide soldan sağa Meryem'in Doğumu, Haçın Yüceltilmesi, Kutsal Kuşak, Meryem'in Tapınağa Sunulması, İsa'nın Doğumu, Vaftiz, İsa'nın Tapınağa Sunulması, Meryem'e Müjde, Son Akşam Yemeği (merkezde), Yeruşalim'e (Kudüs'e) Giriş, Çarmıh, Anastasis, Göğe Yükseliş, Pentekost, Kutsal Üçlü, Metamorphosis, Koimesis sahneleri yer almaktadır.

Yukarıdaki gruplamalar yapıldığında oluşturduğumuz ikonostasis restitüsyon önerisi:

Tablo 3: İkonostasis Restitüsyon Önerisi

Meryem İkonaları:

Resim 163: Meryem'e Müjde (Kat. No: 3) (solda); **Resim 164:** Meryem'e Müjde (Kat. No: 4) (sağda)

Resim 165: Meryem'e Müjde (Kat. No: 5)

Meryem'e Müjde sahnelerinden ikisi kızıl kahverengi tonlarında (Kat. No: 3) ve (Kat. No: 5) diğeri ise nefti yeşil tonlarında ve menteşelidir. Sahnelerden ikisinde sadece Meryem ve Başmelek Gabriel görülürken (Kat. No: 3) ve (Kat. No: 5), diğeri ikonada Gabriel'in arkasında bir melek daha vardır (Kat. No: 4) ; yatay seviyede üstte ise Tanrı ve Başmelek figürleri bulunmaktadır. İki figürün yer aldığı iki ikonada (Kat. No: 3) ve (Kat. No: 5) Meryem'in elinde açık kitap bulunmaktadır.

Resim 166: Meryem'e Müjde, 16. yüzyıl, Rusya, Metropolitan Museum, New York (<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/437554> Erişim: 01 Mart 2020)

Resim 167: Meryem'e Müjde, Andrei Rublev, 1408, Tretyakov Gallery, Moskova (Erbilgin Arşivi, 2019)

Metropolitan Museum'da bulunan örnekte çalışmamızdaki ikonalardan farklı olarak Meryem Başmelek Gabriel'e arkasını dönmüş ve oturur vaziyettedir.

Andrei Rublev'e ait ikonada ise Meryem yine oturur vaziyette Gabriel ona doğru eğilmiştir¹⁰⁹. İki ikona da Meryem'in elinde kitap yoktur¹¹⁰.

Resim 168: Meryem'e Müjde, Rusya, 12. yüzyıl, Novgorod, Tretyakov Galery, Moskova (Erbilgin Arşivi, 2019)

12. yüzyıla ait ikonada Meryem ve Başmelek Gabriel tam boy, Gabriel Meryem'e doğru elini kaldırmış ve ona bakmakta, Meryem ise bir elini göğüs hizasında kaldırmış, uzaklara bakmaktadır. Göğüs hizasında Çocuk İsa figürü bulunmaktadır; üstte eksende gökyüzünü temsil eden mavi yarım daire bölümünde Kat. No: 4 ikonaya benzer Tanrı figürü yer almaktadır¹¹¹. Tretyakov Gallery'de sergilenen örnekte de çalışmamızdaki (Kat. No: 3 ve Kat. No: 5) ikonalara benzer şekilde Meryem ve Başmelek Gabriel figürleri tam boy ve birbirine dönük vaziyettedir.

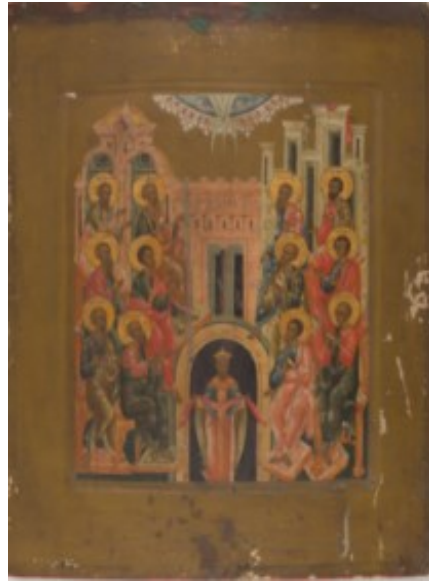
¹⁰⁹ Bu ikona, Vladimir'deki Koimesis Katedrali'nin ikonostasisinde Bayramlar dizisi için yapılmıştır. İkona grubunun Daniil ve Andrei Rublev atölyesi çalışmaları sonucu, Katedralin freskleriyle aynı zamanda, 1408 civarında (aynı sanatçılar tarafından) veya bittikten kısa bir süre sonra tasvir edildiği düşünülmektedir. İkonalardan bazılarının orijinal özellikleri korunamamış; Meryem'e Müjde, Vaftiz, İsa'nın Tapınağa Sunulması, Diriliş/Cehenneme İniş ve İsa'nın Göğe Yükselmesi sahnelerinin yer aldığı beş ikona yapıldığı dönemin özelliklerini yansıtmaktadır (Nersesian, 2019, s. 122).

¹¹⁰ Bkz. Bekeneva, 2011, s. 92-93.

¹¹¹ Meryem'e Müjde Bayramı 7 Nisan'da kutlanmaktadır. Bu ikona, Mongol istilasından önce üretilip günümüze gelebilen az sayıda örnekten biridir (Laurina, 2011, s. 34).

Resim 169: Pentekost (Kat.No:8) (solda); **Resim 170:** Pentekost (Kat.No:9) (sağda)

Resim 171: Pentekost (Kat.No:10)

Çalışmamızdaki üç adet Pentekost konulu ikona birbirinden farklı üslup ve boyuttur¹¹². Nefti yeşil olan ikonada menteşe mevcuttur. İlk iki ikonada (Kat. No: 8 ve Kat. No: 9) Meryem, Süleyman'ın Tapınağı'nı simgeleyen mimari unsur önündedir; sağında ve solunda altışar havari figürü yer almaktadır.

¹¹² Pentekost, kilisenin ateş ile vaftiz edilmesidir (Ouspensky ve Lossky, 1982, s. 207).

Çalışmamızdaki Pentekost ikonalarının tümünde benzer kompozisyon şeması içinde, havariler üst üste ikişer ikişer sıralanmışlardır.

Resim 172: Pentekost, Tver, 15. yüzyıl ilk yarısı, Tretyakov Gallery, Moskova (Evseyeva, 2011)

Farklı olarak Pentekost konulu ikonada (Kat. No: 10) Meryem figürü görülmemekte, yatay en alt seviyede, ekseninde Kosmos'u simgeleyen erkek figürü yer almaktadır; sağda ve solda altışar havari figürü tasvir edilmiştir. Tretyakov Gallery'deki Tver'de üretilen örnekte de havariler ve alt seviyede, ekseninde Kosmos'u simgeleyen beyaz taçlı, kırmızı imparatorluk giysisi içinde erkek figürü yer almaktadır. Figürün elindeki beyaz kuşak Hristiyanlığı temsil etmektedir¹¹³.

¹¹³ Bkz. Evseyeva, 2011, s. 105.

Resim 173: Pentekost, Novgorod Okulu, 15. yüzyıl (Ouspensky ve Lossky, 1982, s. 206)

Ouspensky'nin 15. yüzyıla tarihlediği Novgorod üslubuna göre yapılmış ikonada da en alt seviyede eksende kainatı simgeleyen figür ve en üst seviyede eksende Kutsal Ruh bulunmaktadır. Bu örnekte de Meryem figürü yoktur. İki örneğin de çalışmamızdaki Kat. No: 10 olan örnekten farkı, havarilerin eksenin sağında ve solunda altışar olmak üzere tek sıra halinde dairesel sıralanmış olmalarıdır.

Resim 174: Koimesis (Kat.No:11) (solda); **Resim 175:** Koimesis (Kat.No:12) (sağda)

Resim 176: Koimesis (Kat.No:13)

Çalışmamızdaki çerçevesinin üstü kubbemsi biçimli Koimesis ikonasının (Kat. No: 11), triptikonun orta bölümü olduğu düşünülmektedir. Sağında ve solunda bulunan menteşeler bu görüşümüzü desteklemektedir.

Diğer iki Koimesis ikonası (Kat. No: 12 ve Kat. No: 13) nefli yeşil tonlarındadır¹¹⁴. Meryem figürlerinin yaklaşık aynı oranlarda ve diğer figürlerin vücut hareketleri ve çizgisel özellikleri dışında iki kompozisyonun birbirinden farklılıkları görülmektedir. Nefti yeşil ikonalarından birinde (Kat. No: 13) yatay ekseninde üst seviyede ikişer üçer gruplar halinde melek kümeleri mevcuttur; diğer ikonada İsa figürü yeşil mandorla içinde ve diğer ikonada bulunan kırmızı mandorla içindeki İsa figüründen oldukça küçük boyutlarda tasvir edilmiştir. Bu iki ikonanın ikonostasis önerisinde farklı dizilerde yer alacağı düşünülmektedir. Boyutları 36,5 x 44,5 cm. olan ikonanın (Kat. No: 12) bayramlar dizisinde, boyutları 70 x 89 cm. olan (Kat. No: 13) ikonanın ise yerel dizide yer aldığı ikonostasis önerisi yapılmıştır. Kat. No: 11 olan ikonada da yatay düzlemde üstte melek kümeleri mevcuttur.

¹¹⁴ Koimesis, Bizans İmparatoru Mavrikios (582–602) döneminde, 15 Ağustos'ta bayram olarak kutlanmaya başlanmıştır (Taft ve Carr, 1991, s. 652).

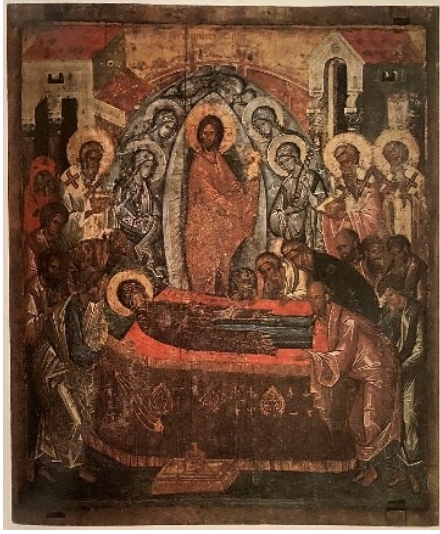
Resim 177: Koimesis, 16. yüzyıl ilk yarısı, Pskov, Pskov Müzesi (Rodnikova, 2011, s. 68)

Çalışmamızda yer alan Kat. No: 12 olan ikona ve Rodnikova'nın 16. yüzyıl ilk yarısına tarihlediği Pskov ikonasının ortak yönleri her iki ikonada da mandorla içindeki büyük boyutlu İsa figürünün hemen üstünde kırmızı Seraph tasvirinin olmasıdır. Pskov örneğinde Meryem'in sağında altı, solunda altı olmak üzere toplam on iki havari ve piskopos figürü mevcuttur¹¹⁵.

Smirnowa'nın 15. yüzyıla tarihlediği Moskova veya Rostov örneğinde ise havariler ve piskoposlar dışında, olayın görgü tanığı olan Efesliler, İsa'yı çevreleyen mandorlanın sağında ve solunda "göksel kalabalıklar" da mevcuttur¹¹⁶.

¹¹⁵ Bkz. Rodnikova, 2011, s. 68.

¹¹⁶ Bkz. Smirnowa, 1989, s. 261.

Resim 178: Koimesis, 15. yüzyıl, Moskova veya Rostov, Kyrill- Beloserski Müzesi, Vologda (Smirnowa, 1989, s. 261) (solda); **Resim 179:** Koimesis, Dionysios, 15. yüzyıl sonu, Andrei Rublev Müzesi, Moskova (Tradigo, 2006, s.154) (sağda)

Çalışmamızda, Kat. No: 11 ve Kat. No: 13 olan ikonalarda İsa'nın çevresinde, Meryem'in ruhunu cennete götürmek üzere gelen melekler bulunmaktadır. Dionysios'a ait 15. yüzyıla ait ikonada da benzer şekilde melek tasvirleri görülmektedir¹¹⁷. Kat. No: 12 olan ikonada İsa figürü diğer iki ikonaya oranla daha büyük boyutlu ve yatay en üst seviyede merkezde Seraph tasviri yer almaktadır.

Resim 180: Meryem ve Çocuk İsa (Kat.No: 14)

¹¹⁷ Bkz. Tradigo, 2006, s. 154.

Resim 181: Salus Populi Romani, 590 (Roma'ya Geliş), Piazza di Santa Maria Maggiore (http://www.vatican.va/various/basiliche/sm_maggiore/en/storia/cappella_borghese.htm Erişim: 15 Şubat 2020) (solda); **Resim 182:** Cenneti Veren Meryem (Güneş ile Giyinmiş Meryem¹¹⁸), Başmelekler Kilisesi, Moskova Kremlin, Moskova (Vlasova, 2015) (sağda)

Hem Vatikan'da bulunan ikonada hem de çalışmamıza ait ikonada Meryem'in kucağındaki İsa figürünün sol elinde kapalı kodeks; her iki ikonada da figürlerde taç bulunmaktadır¹¹⁹. Santa Maria Maggiore Bazilikası'nda bulunan bulunan ikonada Meryem ve İsa'ya ait taşlar günümüzde St. Peter Bazilikası'nın hazine dairesindedir.

Çalışmamıza ait ikona (Kat. No: 14) ve Moskova Başmelekler Kilisesi'nde bulunan Meryem ve Çocuk İsa ikonalarında Meryem başında taç ile resmedilmiş, sol elinde *mappa* tutmakta aynı zamanda çocuk İsa'yı taşımaktadır. İsa'nın da her iki ikonada başında taç, sol elinde kapalı kodeks bulunmakta olup sağ eliyle takdis işareti yapmaktadır. Her iki figürün de giysileri benzer özellikler taşımaktadır. Diğer yandan Roma'yı koruduğuna inanılan Salus Populi Romani tipindeki Meryem ikonası da benzer özellikler taşımaktadır.

¹¹⁸ Batı Sanatı etkili bu tip Meryem tasvirleri 17. yüzyılda Yaroslavl duvar resimlerinde görülmektedir. Kilise Zaferi'nin sembolü olarak Meryem güneş ışınları ile çevrelenmiş şekilde tasvir edilmektedir. Aynı zamanda Meryem burada kilise kurumunun Rusya'da resmi olarak tanınmasını da temsil etmektedir (Krasilin, 2005, s. 214).

¹¹⁹ Fransız Başkonsolosluğu'na bağlı Ankara Azize Teresa Kilisesi'nde Arşimandrit Vissarion Komzias ile yapılan görüşmede bu ikonanın Roma'yı koruduğuna inanılan Salus Populi Romani tipindeki ikonalar ile de benzer özellikler taşıdığı bilgisine ulaşılmıştır.

Rus sanatında görülen Cenneti Veren Meryem (Güneş ile Giyinmiş Meryem) tipi ile Roma'yı koruduğuna inanılan Salus Populi Romani tipindeki Meryem figürleri birbiriyle benzerlik göstermektedir. İki figür de taçlı, figürlerin duruş, ifade ve giysileri benzerdir.

Başegmez ikonayı 17. yüzyıla, Yılmaz ise 18. yüzyıla tarihlemiştir¹²⁰. 17. yüzyılda Rusya'da görülen Güneş ile Giyinmiş Meryem tipindeki ikonaları göz önüne alındığında, ikonanın 17. yüzyıl sonu-18. yüzyıl ilk yarısında üretilmiş olabileceği düşünülmektedir.

Resim 183: Theotokos Hodegetria Meryem (Kat. No: 15) (solda); **Resim 184:** Theotokos Hodegetria Meryem (Kat. No: 16) (sağda)

¹²⁰ Bkz. Başegmez, 1989, Resim 10; Yılmaz, 1993, s. 26-27.

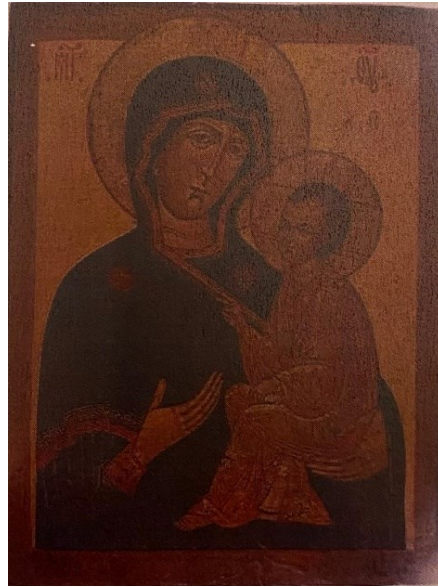
Resim 185: Theotokos Hodegetria Meryem (Tikhvin Meryemi), 1850-1900, Mystera (https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1983-0402-3_1 Erişim: 15 şubat 2020)

431'deki Efes Konsilinden önce Meryem, İncil hikayelerinin ötesinde hiçbir ayrıntıda görülmemektedir. Efes Konsilinde Meryem'in "Tanrı Doğuran" Theotokos unvanıyla onurlandırılması gerektiği konusunda alınan karardan sonra, kutlama için yeni ayinler geliştirilmiştir. İstanbul'da Meryem'e adanmış Hodegetria, Chalkoprateia ve Blackhernai Kilisesi'nde, bayramlarında halka açık alaylar ve ayinler, hızla popüler hale geldi. Bu yeni yapılar, muhtemelen Meryem Ana'nın ve çocuğun "Theotokos" rolünü anan resimleriyle süslenmişti. Meryem ikonografisinin gelişimini, Kudüs'te II. Theodosios'un eşi Eudokia tarafından yapılan bir keşifile ilişkilendirilir. Eudokia, Aziz Luka tarafından iddia edildiğine göre Meryem ve Çocuk İsa'ya ait Aziz Luka tarafından yapılmış ikonayı bulmuş ve Pulkheria'ya göndermiş, Pulkheria da ikonayı Hodegetria Kilisesi'nde muhafaza etmiştir¹²¹ (Herrin, 2015, s. 286-287).

Çalışmamızdaki iki adet Theotokos Hodegetria Meryem ikonasından ikisi de ahşaptır. Biri nefti yeşil tonlarında zemin ve 70 x 89 cm. boyutu ile ikonostasis

¹²¹ Theotokos Meryem tipolojisi için bkz. Vassilaki, M. (ed.). (2000). *Mother of God: Representations of the Virgin in Byzantine Art*. Milan and Athens: Benaki Museum; Vassilaki, M. (ed.). (2005). *Images of the Mother of God: Perceptions of the Theotokos in Byzantium*. London : Routledge.

önerisi yapılacak olan ikonalar arasındadır¹²². British Museum'da bulunan ve Cormack'ın 19. yüzyıla tarihlediği Tikhvin Meryem ile tezimiz kapsamına alınan Ayasofya'daki benzer üsluptaki ikonada (Kat. No: 16) Meryem'in ve İsa'nın giysileri, figürlerin duruş ve ifadeleri benzerdir¹²³. Meryem'in giydiği maphorionun kenarlardaki belirgin açık renk şerit, başını örten kısımdaki kumaş kıvrımları ve kolundaki püsküller giysideki benzer yönlerdir. Figürlerin yüzlerindeki durağan ifadeler her iki ikonada da mevcuttur. Meryem ve İsa birbirine dönük uzaklara bakmaktadır. İsa figürünün alnı açık ve saçları koyu kahverengidir; İsa'nın giysisindeki kırmızı, açıktan koyuya renk tonlamalarıyla verilen hacim, çalışmamızda yer alan Çocuk İsa figüründe de yer almaktadır. İkonostasis önerisi yapılan ikona grubu envanter kayıtlarında da 19. yüzyıla tarihlenmiştir. Yayınlarda da (Başegmez ve Yılmaz) 19. yüzyıl tarihlenmesi yapılmıştır. 19. yüzyıla tarihlenen ikonalarla yaptığımız karşılaştırmadan dolayı bu ikona grubunun 19. yüzyılda üretildiği düşünülmektedir.

Resim 186: Theotokos Hodegetria Meryem (Tikhvin Meryemi), Rusya, 17. yüzyıl ilk yarısı, İkona Müzesi, Recklinghausen (Ouspensky ve Lossky, 1982, s. 83)

Lossky tarafından 17. yüzyıla tarihlenen Tikhvin Meryem ikonası ile çalışmamıza ait aynı türde ikona (Kat. No: 15) benzer özellikler göstermektedir. Her iki ikona

¹²² Bkz. Cormack, 2007, s. 115.

da kızıl koyu kahverengi tonlarındadır. Meryem figürleri izleyiciye, İsa figürleri sola uzağa bakmaktadır. Giysi renkleri ve çizgiselliği her iki ikonada da ortaktır. İkonalarda haleler koyu sarı, dış kenarları koyu kırmızı çizgi ile sınırlandırılmıştır¹²⁴. Bu bilgiler göz önüne alındığında çalışmamıza ait ikonanın da 17. yüzyılda üretildiği düşünülmektedir.

Resim 187: Kazan Meryemi (Kat.No:18) (solda); **Resim 188:** Kazan Meryemi (Kat.No:19) (sağda)

¹²⁴ Hodegetria (Tikhvin Meryem) tipolojisi için bkz. Ouspensky ve Lossky, 1982., s. 80-86.

Resim 189: Kazan Meryemi (Kat.No:24)

Resim 190: Kazan Meryemi, 16. yüzyıl sonu-17. yüzyıl ilk yarısı, Yaroslavl Sanat Müzesi, Rusya (https://www.icon-art.info/masterpiece.php?lng=en&mst_id=4314 Erişim: 21 Şubat 2020) (solda); **Resim 191:** Kazan Meryemi, Procopius Chirin, 1606, Tretyakov Gallery, Moskova (Bekeneva, 2011, s. 14) (sağda)

Resim 192: Kazan Meryemi, 17. yüzyıl başı, Stroganov Okulu, Devlet Tarih Müzesi, Moskova, Rusya (https://www.icon-art.info/masterpiece.php?lng=en&mst_id=5117
Erişim: 21 Şubat 2020)

Mucize yaratan ikonalar Rusya'da yaygın olarak görülmektedir. Kazan Meryemi tipindeki ikonalar da bu gruptadır¹²⁵. Çalışmamızda on bir adet Kazan Meryemi bulunmaktadır. Bu tipteki ikonlardan üçü ahşaptır. İlk örnekte (Kat. No: 18), çerçevede tam boy figürler bulunmaktadır; 17. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen Yaroslavl'da üretilen ikonada da çerçevede benzer figürler bulunmaktadır. Meryem her iki ikonada da ince kaşlı, ince uzun burunlu, göz altları torbalı ve uzaklara bakmaktadır; ayrıca iki ikona da figürlerin ten renkleri benzer şekilde koyudur. Ahşap olan üç ikona da göğüs hizasında tasvir edilmiştir. Çalışmamıza ait ikonanın da (Kat. No: 18) 17. yüzyılda üretildiği düşünülmektedir.

¹²⁵ Rusya'da 18. yüzyılda yaygın olarak görülen Meryem tiplerinin sayıları için bkz. Kaiser, D.H. (2011). Icons and Private Devotion Among Eighteenth-Century Moscow Townsfolk. *Journal of Social History*, 45 (1), 125-147. Oxford University Press. Katalog bölümünde konuyla ilgili ayrıntılı bilgi bulunmaktadır.

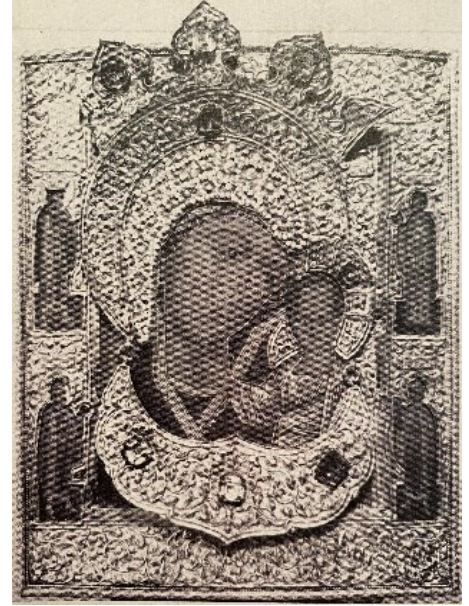
Resim 193: Kazan Meryemi, 16. yüzyıl sonu, Rusya, Özel Koleksiyon
(Ouspensky ve Lossky, 1982, s. 87)

Lossky'nin 16. yüzyıl sonuna tarihlediği Kazan Meryemi ikonasında görülen Meryem, iri gözleri ile uzaklara bakmakta, burnu ince ve uzun, göz altları torbalıdır. Alnındaki çizgiler düşünceli bir yüz ifadesi kazandırmaktadır. Her iki ikonada da kızıl kahverengi tonlar kullanılmıştır, çalışmamıza ait ikona ile (Kat. No: 24) bu özellikleri ile benzerdir¹²⁶. Çalışmamıza ait ikona 16. yüzyıl sonu, 17. yüzyıl başında üretilmiş olmalıdır.

¹²⁶ Yılmaz, ikonayı 16.yüzyıla tarihlemiştir.

Resim 194: Kazan Meryemi (Kat.No:22) (solda); **Resim 195:** Kazan Meryemi (Kat.No:27) (sağda)

Resim 196: Kazan Meryemi, 17. yüzyıl (Restorasyon 19. yüzyıl), Rusya, British Museum (https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1895-1224-1 Erişim: 21 Şubat 2020) (solda); **Resim 197:** Kazan Meryemi, Stroganov, 17. yüzyıl (Stuart, 1975, s. 120) (sağda)

Sekiz adet Kazan Meryemi tipindeki ikonada ahşap üzerine metal kaplama bölümler mevcuttur. Metal kaplama ikonlardan dördünün halelerinde montür

içinde renkli cam bulunmaktadır. Dört adet Meryem figürü esmer tenli olarak tasvir edilmiştir. 17. yüzyıla ait ahşap üzerine gümüş ve mine işçiliği kullanılan British Museum’da bulunan Rus ikonasında da haleler metal kaplama ve *tsata* mevcuttur¹²⁷. Stuart’ın 17. yüzyıla tarihlediği gümüş *oklad* bulunan ikonada ise hale taç şeklinde (*koruna*) ve montür içine taş kullanılmıştır¹²⁸; bu örnek ile çalışmamızda yer alan ikonada (Kat. No: 22) Meryem’in taçlı halesi, taşların montür içinde kullanım şekli benzer özellikler göstermektedir¹²⁹; her iki ikonada benzer şekilde İsa figürleri bel hizasının hemen altından *tsata* başlamaktadır¹³⁰.

Resim 198: Kazan Meryemi (Triptikonun ortada yer alan bölümü), 16. yüzyıl, Moskova, Hann Koleksiyonu, USA (Talbot-Rice, 1963, s. 39-40)

Talbot-Rice’in 16. yüzyıla tarihlediği triptikonda yer alan Kazan Meryemi tasvirinde yer alan metal kaplama bölüm “*tsata*” çalışmamızdaki Kat. No: 27 ile

¹²⁷ Bkz. Cormack, 2007, s. 113.

¹²⁸ Bkz. Stuart, 1975, s. 120.

¹²⁹ 16. ve 17. yüzyıllarda görülen *oklad* (*tsata*, *korona*, *venets*) Petrus döneminde, 1722’deki Synod ile birlikte değiştirmiştir. İkonalardaki bu bezemeler kilise depolarına kaldırılmıştır Salmund, W. (1996). The Art of the Oklad. The Post, 3(2), 5-6. Hillwood Museum. Erişim: 03.09.2020, http://digitalcommons.chapman.edu/art_articles.

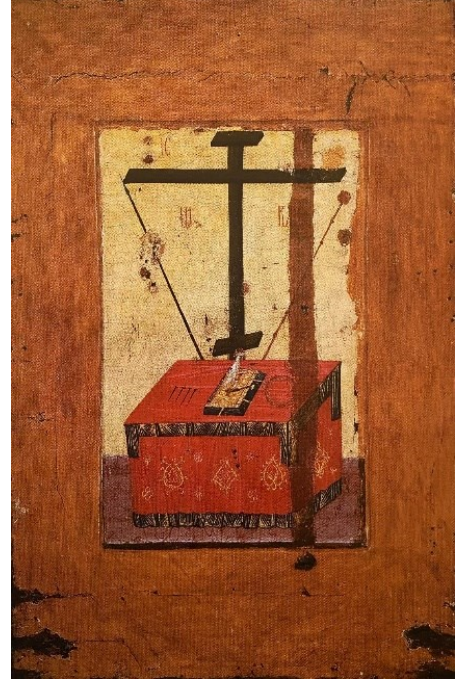
¹³⁰ İkona Başeğmez tarafından 17. yüzyıla, Yılmaz tarafından 16. yüzyıla tarihlenmiştir. Başeğmez, 1989, Resim 6; Yılmaz, 1993, s. 22-23.

benzerdir¹³¹; her iki ikonada da Meryem dalgın uzaklara bakmakta, küçük ağızlı, ince yay şeklinde kaşlı ve uzun burunludur, hatlar kalın çizgilerle sınırlandırılmıştır.

Resim 199: Şefkatli Meryem (Kat.No: 33)

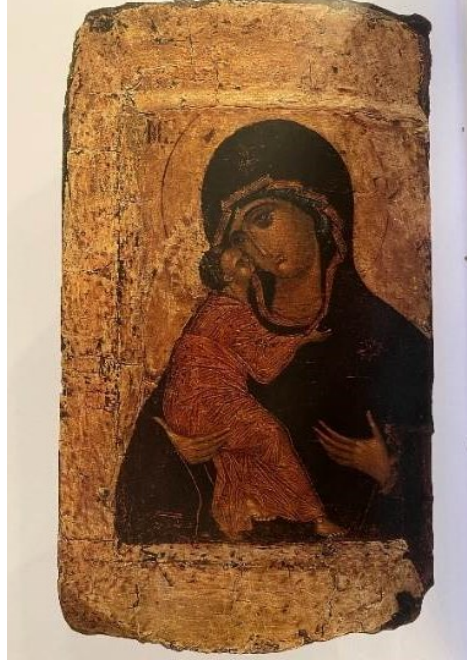
¹³¹ Triptikonun ayrıntılı özellikleri için bkz. Talbot-Rice, 1963, s. 39, 40; Lev. 46.

Resim 200: Şefkatli Meryem (Vladimir Meryem)¹³² ön yüzü, 12. yüzyıl, İstanbul, Tretyakov Gallery, Moskova (solda); **Resim 201:** İkonanın arka yüzü, 15. yüzyıl ? (Tregulova, 2019) (sağda)

¹³²12. yüzyılda İstanbul'da tasvir edilen sanatçısı bilinmeyen bu ikona, Kiev Prensi Izyaslav tarafından en geç 1132'de Kiev'e getirilmiştir. 1164'te Prens Andrei Bogolyubski, siyasi gelişmelerin bir sonucu olarak adını aldığı şehir olan Vladimir'e taşımıştır. Bu ikona daha sonra Moskova'ya getirilmiştir. 1395'de Vladimir'deki Meryem'in Göğe Çıkışı Katedrali'nden, Moskova'daki aynı isimli katedrale taşınmış, daha sonra 1919'a kadar burada kalmıştır, restorasyon yapıldıktan sonra Moskova'da Tretyakov Gallery'e getirilerek sergilenmektedir (Talbot-Rice, 1963, s. 26). İkonanın temizlik çalışmaları yapıldıktan sonra *oklad* ikonadan ayrılmış, Moskova Kremlin'de sergilenmektedir (Marks, 2012, s. 70).

İkonanın arka yüzünde İsa'nın Çilesi dönemine ait haç, mızrak bulunan altar tasviri yer almaktadır.

Resim 202: Şefkatli Meryem (Vladimir Meryemi), 15. yüzyıl, Rus Müzesi, Leningrad (Smirnowa, 1989, s. 95)

Altı adet Şefkatli Meryem ikonasından biri ahşap, diğerleri ahşap üzerine metal kaplamadır. Çalışmamızdaki ahşap ikonada (Kat. No: 33) Meryem'in omuzunun solunda "VLADİMİR (ВЛАДИМИРЪ)" yazmaktadır. Tretyakov Gallery'deki örnekte Meryem'in yüzü ince, uzun zayıf olarak tasvir edilmiş, çalışmamızdaki ikonada ve Leningrad Rus Müzesi'nde bulunan Vladimir Meryem tasvirindeki figürlerin başlarının duruşu, yüz ifadeleri ve yanaklarındaki dolgunluk benzerdir¹³³. İkonalarda Meryem'in burnu uzun, ağzı küçük olarak tasvir edilmiştir. 15. yüzyıla tarihlenen ikonada ve çalışmamıza ait ikonada zemin ve çerçeve sarıdır; Meryem'in halesi her iki ikonada zeminle aynı renk, kırmızı çizgi ile belirlenmiş ve çerçeveye taşmıştır.

¹³³ Bkz. Bekeneva, 2011, s. 8.; Smirnowa, 1989, s. 95.

Resim 203: Şefkatli Meryem (Kat. No: 28) (solda); **Resim 204:** Şefkatli Meryem (Vladimir Meryemi), 19. yüzyıl, Moskova?, British Museum

(https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-0605-8 Erişim: 22 Şubat 2020) (sağda)

Çalışmamıza ait (Kat. No: 28) Vladimir Meryem ikonası¹³⁴, British Museum'daki 19. yüzyıla tarihlenen ikonaya benzerdir. 16. yüzyılda yaygın olarak kullanılan bu teknik; 19. yüzyılda Eski İnananlar arasında tercih edilen şekli ile; figürlerin dışındaki bölümün metal kaplama (*basma*) olması özelliğiyle benzerdir. British Museum'da yer alan örnekteki metal kaplamada dal motifli kabartmalar mevcuttur¹³⁵. Tüm bu bilgiler ışığında ikona 19. yüzyılda yapılmış olmalıdır.

Şefkatli Meryem ikonalarından birinde (Kat. No: 32) Meryem ve İsa'nın halelerinde montür içine yerleştirilmiş renkli cam (*kast*) bulunmaktadır. Üç ikonadaki figürler esmer tenli olarak tasvir edilmiştir. Esmer tenli olarak tasvir

¹³⁴ İkona envanter kayıtlarında 16. yüzyıl, Başeğmez'e göre, 17. yüzyıl, Yılmaz'a göre 17.-18. yüzyıllara tarihlenmektedir (Başeğmez, 1989, Resim 2; Yılmaz, 1993, s. 18-19).

¹³⁵ Küratöre göre: British Museum'da yer alan ikona, 19. yüzyılda Eski İnananlar tarafından çok talep edilen bir stil olan 16. yüzyıl tarzında yapılmıştır. Arka plan ve haleler, farklı dönemlerden kalma küçük metal parçalarından yapılmış yaldızlı bir kaplama (*basma*) ile kaplanmıştır (https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-0605-8, Erişim: 22.02.2020). Ayrıca bkz. Cormack, 2007, s. 122.

edilmiş bir ikonada (Kat.No: 30) figürlerin gözleri diğerlerinden farklı olarak çekiktir.

Resim 205: Kutsal Kuşak (Kat.No:34) (solda); **Resim 206:** Kutsal Kuşak (Kat.No:35) (sağda)

Çalışmamızda yer alan iki adet ahşap Kutsal Kuşak ikonasından biri küçük boyutta, yıpranmış ve koyu kırmızı kahverengi renklerin hakim olduğu bir ikonadır (Kat. No: 34); diğeri ise nefti yeşil tonlarında zemin ve çerçevesi ve diğeri göre büyük boyutludur (Kat. No: 35); bu ikonanın benzer grupla birlikte ikonostastaki yer aldığı ve 19. yüzyıla tarihlendiği düşünülmektedir¹³⁶.

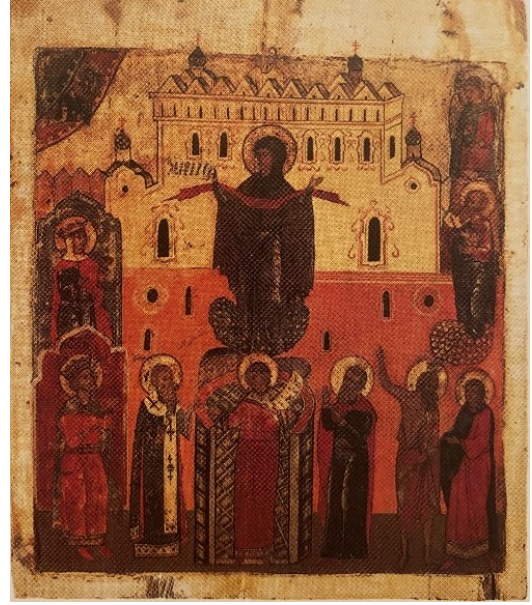
¹³⁶ İkonostastaki yer alan ikonaların 19. yüzyıla tarihlendiği düşünülmektedir.

Resim 207: Kutsal Kuşak, 16. yüzyıl, Özel Koleksiyon (Kondakov, 2008, s. 134)

Çalışmamıza ait her iki ikonada Kutsal Kuşak Meryem tarafından tutulmaktadır. Kondakov'un 16. yüzyıla tariheddiği özel koleksiyona ait ikona ve Tretyakov Gallery'de sergilenen, 15. yüzyıla tarihlenen Kutsal Kuşak ikonalarında ise kuşak Başmelekler tarafından tutulmaktadır¹³⁷. Çalışmamıza ait ikonalarda yatay iki seviye, bu örneklerde ise yatay üç seviye bulunmaktadır.

¹³⁷ Kutsal Kuşak, 12. yüzyılda Prens Andrei Bobolyubsky tarafından bayram olarak kabul edilmiştir (Bekeneva, 2011, s. 44-45).

Resim 208: Kutsal Kuşak ¹³⁸, 15. yüzyıl, Novgorod Okulu, Tretyakov Gallery, Moskova (Laurina, 2011) (solda); **Resim 209:** Kutsal Kuşak, Pskov Okulu, 16. yüzyıl sonu, Collezione Bucerri-De Lotto (Tradigo, 2006, s. 175) (sağda)

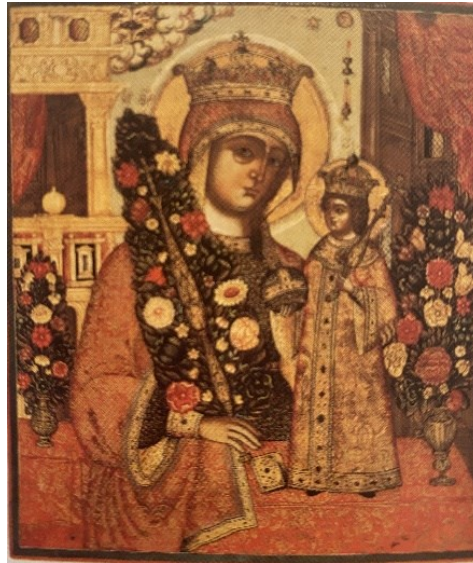
16. yüzyıl sonuna tarihlenen Pskov Okulu'na ait örnek, çalışmamızda yer alan ikonalara (Kat. No: 34) ve (Kat. No: 35) benzer şekilde iki yatay seviyeli ve Kutsal Kuşak, Meryem tarafından tutulmaktadır¹³⁹. Envanter kayıtlarında 17. yüzyıla tarihlenen ikona (Kat. No: 34) ve Tradigo'nun 16. yüzyıl sonuna tarihlediği örnekte Meryem ve İsa figürlerinin duruş yerleri, Meryem'in tuttuğu Kutsal Kuşak'ın uçlarının uçuyor gibi yukarı doğru kalkması, giysisinin hacimli olması gibi benzerlikler ikonanın 16. yüzyıl sonu, 17. yüzyılın ilk yarısında yapılmış olabileceği izlenimini vermektedir.

¹³⁸ Kutsal Kuşak ikonalarında merkezde Orans Meryem ve üç yatay seviye, yaygın olarak 14. yüzyıl Novgorod Okulu örneklerinde görülmektedir (Bekeneva, 2011, s. 44).

¹³⁹ Bkz. Tradigo, 2006, s. 175.

Resim 210: Solmayan Gül (Kat.No:40) (solda); **Resim 211:** Solmayan Gül (Kat.No:41) (sağda)

Resim 212: Solmayan Gül, Tikhon Filatev, 1691, Tretyakov Gallery, Moskova (Tradigo, 2006)

Çalışmamızdaki iki Solmayan Gül ikonasında (Kat. No: 40) ve (Kat. No: 41), Meryem, Tretyakov Gallery'de bulunan; 17. yüzyıla tarihlenen örnek gibi dörtte üç profilden, yarım boy ve imparatorluk giysileri içindeki İsa'yı tutmaktadır. İki ikonada da arka planda koyu renkler tercih edilmiştir. Koyu renk fon 17. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar olan dönemde görülmektedir. Bu arka plan martyr ve mucize sahneleriyle birleşmekte, Katolik "Arte Sacra" resminin izlerini taşımaktadır. Koyu

renk fon seçimi ölüm, hiçlik duygusunu hissettirmektedir (Tarasov, 2002, s. 215). Çalışmamızdaki örnekler, Tretyakov Gallery'de sergilenen örnekten farklı olarak, İsa Meryem'in kucağında oturur vaziyette, örnekte ise tam boydur¹⁴⁰. İki tasvirde, diğerinden farklı olarak altar, kırmızı perde, cennetin kapısını simgeleyen kapı bulunmamaktadır.

İki adet ahşap Solmayan Gül Meryem ikonasındaki figürlerin taşları birbirinden farklıdır. Kat. No: 40 olan ikonadaki taşlar Moskova'daki örnek ile benzerdir.

¹⁴⁰ Yılmaz, çalışmamızdaki ilk ikonayı (Kat. No: 40) 18. yüzyıla tarihlemiştir (Envanter kayıtlarında, 17. yüzyıl olarak tarihlenmiştir.); ikinci ikona (Kat. No: 41) envanter kayıtlarında 19. yüzyılda üretilmiş olarak kabul edilmiştir.

İsa İkonaları:

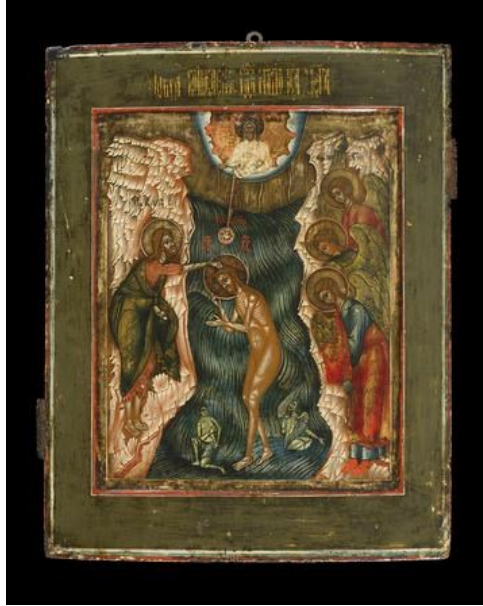
Resim 213: Vaftiz (Kat.No: 48) (solda); **Resim 214:** Vaftiz (Kat.No:49) (sağda)

Resim 215: Vaftiz (Kat.No:50) (solda); **Resim 216:** Vaftiz (Kat.No: 51) (sağda)

Vaftiz sahnesinin yer aldığı dört ikonadan Kat. No: 48 ve Kat. No: 51 İsa ve en üst yatay seviyede eksendeki bulut ve Tanrı figürü diğer iki ikonadan daha büyük tasvir edilmiştir. Diğer iki ikonada (Kat. No: 49 ve Kat. No: 50) nefti yeşil tonları, kayalıkların sert ve geometrik çizgilerle belirlenmiş olması ve Geç Bizans Dönemi

resimlerinde olduğu gibi figürlerin gövdelerinin ince ve uzun olması özellikleriyle benzerdir; bu ikonaların boyutları da birbirine çok yakındır.

Resim 217: Vaftiz, Rus, Mstera?, 19. yüzyıl başı, British Museum
(https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-0605-20 Erişim: 05 Mart 2020)

Resim 218: Soldan sağa: İncil Yazarı Yahya, Vaftiz, Anastasis, Aziz Nikolaos, 15. yüzyıl başı, Bizans, Metropolitan Museum, New York
(<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/479796> Erişim: 01 Mart 2020)

British Museum'daki 19. yüzyıla tarihlenen Rus ikona örneği, Vaftizci Yahya ve İsa figürlerindeki ince ve uzun çizgiler; kayalıklar ve Erden Nehri'ni simgeleyen eksendeki mavi ve beyaz bölüm, sert ve geometrik çizgilerden oluşması, benzer

özelliklerdir¹⁴¹. New York Metropolitan Müzesi'nde bulunan dört ikonadan oluşan paneldeki Vaftiz sahnesinde, çalışmamızdaki ikonlardan farklı olarak en alt yatay seviyede, Erden nehrinin sağında ve solunda İsa'ya yönelmiş figürler bulunmaktadır.

Çalışmamızda ikonostasisde yer aldığı düşünülen ikona (Kat. No: 49) ile 19. yüzyıla tarihlendirilen ikona çizgisellik, melek ve Vaftizci Yahya figürlerinin kompozisyon içindeki konumu, Tanrı figürünün konumu ve tüm figürlerin birbirine oranları benzerdir. Ayrıca nefti yeşil çerçeve ve fon, çalışmamızdaki iki ikonadaki renk seçimi ile benzer olduğundan 19. yüzyıla yakın bir dönemde üretildiği düşüncemizi desteklemektedir¹⁴².

Resim 219: Çarmıh (Kat.No: 55) (solda); **Resim 220:** Çarmıh (Kat.No:56) (sağda)

Çarmıh sahnesinin yer aldığı iki ikonadan birinde çerçeve metal kaplama, diğeri ahşaptır; metal kaplama çerçevenin sağında bir adet menteşe olması ve kareye yakın dikdörtgen olması bir diptykonun sol parçası olduğunu göstermektedir.

¹⁴¹ Bkz. Cormack, 2007, s. 126.

¹⁴² Diğer benzer Vaftiz konulu ikonanın (Kat. No: 50) arka yüzü de tasvirli olduğundan "Tören İkonası" olduğu düşünülmektedir.

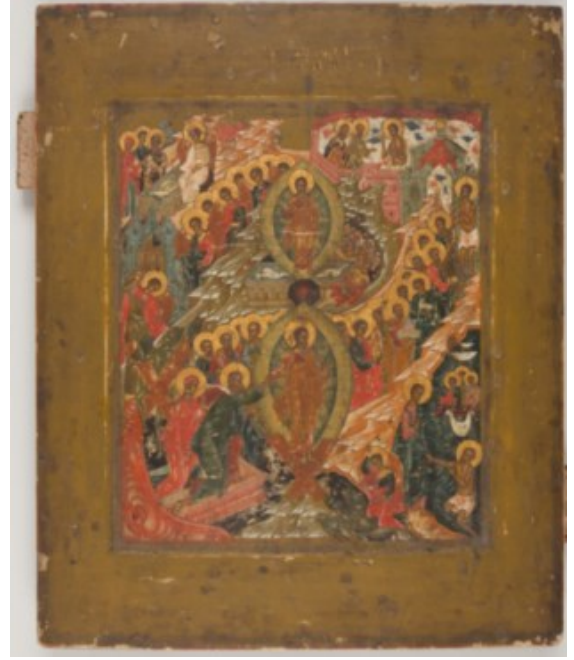
Resim 221: Çarmih, 15. yüzyıl, Meryem'e Müjde Katedrali, Kremlin, Moskova, (<https://annunciation-cathedral.kreml.ru/en-Ur/exposure/view/prazdnichnyy-ryad-ikonostasa-blagoveshchenskogo-sobora/#mobile-jump> Erişim: 22 Aralık 2020) (solda);
Resim 222: Çarmih, Dionysios, 1500, Tretyakov Gallery (Alpatov, 1984) (sağda)

15. yüzyıla tarihlenen Meryem'e Müjde Katedrali'ndeki ikonostasisin Çarmih sahnesinde, çarmihın solunda iki Meryem ve sağında İncil yazarı Yuhanna bulunmaktadır¹⁴³.

Pavlo-Obnorski Manastırı'nın ikonostasisi için Dionysios tarafından yapılmış olan ikonada Bizans'ta ve 14. ve 15. yüzyıllarda Rusya'da yaygın olan ikonografi görülmektedir¹⁴⁴. Kat. No: 56 olan çalışmamıza ait ikonada da Tretyakov Gallery'deki örneğe benzer ikonada yatay seviyenin en üstünde çarmihın sağında ve solunda uçan melek tasvirleri bulunmaktadır. 16. yüzyıl örneklerinde de görülen melek tasvirleri, metal kaplama çerçeve ve haleler de göz önüne alındığında, çalışmamızda bulunan (Kat. No: 55) ikonanın bizi 17. yüzyılda yapılmış olabileceği görüşüne yaklaştırmaktadır. Diğer Çarmih sahnesinin ise ikonostasis önerisi yapılan grupta benzer üslup özelliklerine sahip olduğundan, 19. yüzyılda yapıldığı düşünülmektedir.

¹⁴³ Bkz. Smirnova, 1989, s. 274-275.

¹⁴⁴ Bkz. Tregulova, 2019, s. 142-143. Ayrıca bkz. Alpatov, 1984, s. 29

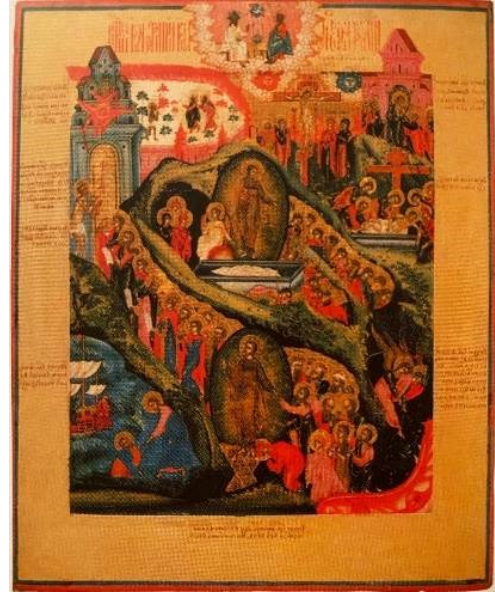
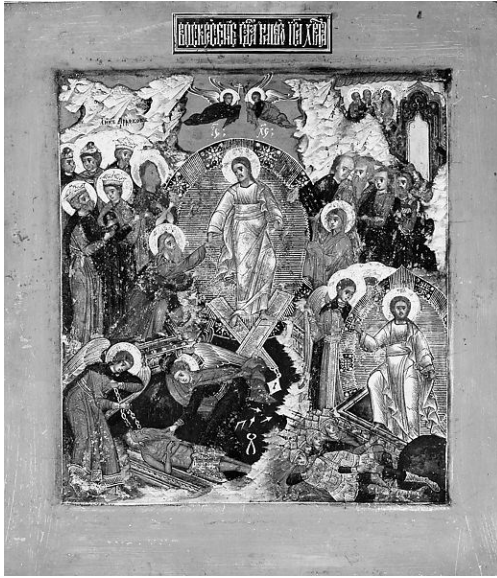
Resim 223: İsa'nın Dirilişi-Cehenneme İnişi (Kat.No:60) (solda); **Resim 224:** İsa'nın Dirilişi-Cehenneme İnişi (Kat.No:61) (sağda)

Resim 225: İsa'nın Dirilişi-Cehenneme İnişi, 14. yüzyıl sonu, Moskova, Tretyakov Gallery (Bekeneva, 2011)

Çalışmamızdaki örneklerde aynı kompozisyonda, Diriliş ve Cehenneme İniş sahnelerinde İsa mandorla içinde iki kez görülmektedir. Bizans Sanatı'nda da görülen, kaynağı Apokrif Nikodimus İncili olan, Anastasis sahnesinin yer aldığı

iki ikona Tretyakov Gallery'deki örnekte, mandorla içindeki İsa'nın üstündeki çarımh melekler tarafından taşınmaktadır¹⁴⁵.

Resim 226: İsa'nın Dirilişi ve Cehenneme İnişi, 18.-19. yüzyıl, Rus, Metropolitan Museum, New York (<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/437569> Erişim: 12 Mart 2020) (solda); **Resim 227:** İsa'nın Dirilişi ve Cehenneme İnişi, 18. yüzyıl sonu, Palekh, H. Willamo Koleksiyonu, Kauniainen, Finlandiya (Krasilin, 2005, s. 218) (sağda)

Palekh'de üretilmiş, 18. yüzyıla tarihlenen örnekte, çalışmamızdaki ikonalara benzer olarak İsa üstte eksende lahitten çıkarken sivri eliptik şeklinde mandorla içinde tasvir edilmiş, altta ise Adem'i cehennemden çıkarırken görülmektedir¹⁴⁶.

İsa'nın Dirilişi ve Cehenneme İnişi sahnelerinin yer aldığı iki ikona da ahşaptır; birinin çerçevesinin üst kısmı kemerli ve sağında iki adet menteşe bulunmakta (Kat. No: 60) ve triptykonun orta parçası olduğu düşünülmektedir. Nefti yeşil tonlarında zemin ve çerçevesi olan diğer ikona, üslup özellikleriyle ve boyutlarıyla benzer ikonalar ile birlikte değerlendirilerek 19. yüzyılda tasvir edildiği düşünülmektedir.

¹⁴⁵ Bkz. Bekeneva, 2011, s. 80-81.

¹⁴⁶ Bkz. Krasilin, 2005, s. 219.

Resim 228: İsa'nın Göğe Yükselişi (Kat.No:58) (solda); **Resim 229:** İsa'nın Göğe Yükselişi (Kat.No:59) (sağda)

İsa'nın Göğe Yükselişi sahnesinin yer aldığı iki ikonadan biri ahşap; diğeri ahşap, çerçevesi metal kaplamadır. Metal kaplama ikonada, İsa'nın bulunduğu yarım daire mandorlanın çevresi beyaz bulutlarla kaplanmıştır; melekler alt seviyededir. Nefti yeşil tonlarında zemin ve çerçevesi olan diğerkonada ise mandorla daire şeklinde ve dört melek tarafından taşınmaktadır.

Resim 230: Göğe Yükseliş, 1408, Andrei Rublev ve Daniel , Tretyakov Gallery, Moskova (Erbilgin Arşivi, 2017) (solda); **Resim 231:** Göğe Yükseliş, 15. yüzyıl, Moskova, Tretyakov Gallery, Moskova (Tradigo, 2006, s. 150) (sağda)

Andrei Rublev ve Daniel'e ait ve yine Tretyakov Gallery'deki 15. yüzyıla tarihlenen diğer Göğe Yükseliş sahnesinde, mandorla içindeki İsa, iki melek tarafından taşınmaktadır¹⁴⁷. Çalışmamızda yer alan ikonostasisin parçası olduğu düşünülen ikonada da (Kat. No: 59) dairesel mandorla içindeki İsa, farklı olarak dört melek tarafından taşınmaktadır. Andrei Rublev'e ait örnekle benzer şekilde olan ikonada, yatay seviyede eksende Meryem, sağında ve solunda melekler, vücutları Meryem'e, yüzleri havarilere dönük şekildedir. Diğer ikonada ise İsa yatay seviyede en üstte eksende bulutlarla çevrili yarım daire şeklinde mandorla içindedir (Kat. No: 58).

Çalışmamızdaki ilk örneğin figürlerin yüz ve bedenlerindeki hareketsiz ifadeler, kullanılan giysi, fon ve ten renkleri; çerçevedeki metal kaplama uygulamasından dolayı, 18. yüzyıldan önce üretildiği düşünülmektedir¹⁴⁸. Diğer örnek ise ikonostasisin parçasıdır.

¹⁴⁷ Bkz. Smirnowa, 1989, s. 279-280; Tradigo, 2006, s. 150; Bekeneva, 2011, s. 92-95.

¹⁴⁸ 17. yüzyılda ikonalarda yaygın olarak metal kaplama görülmekle birlikte, Çar Petrus'un (1672-1725) hükümdarlığı döneminde 18. yüzyılda Rusya'da üretilen ikonalarda Batı etkisi görülmeye başlamıştır (Ryan-Smolin, 1993, s. 213-214).

Resim 232: Pantokrator İsa (Kat.No: 63) (solda); **Resim 233:** Pantokrator İsa (Kat.No:64) (sağda)

Resim 234: Pantokrator İsa (Kat.No:65) (solda); **Resim 235:** Pantokrator İsa (Kat.No: 66) (sağda)

Resim 236: Pantokrator İsa (Kat.No:67) (solda); **Resim 237:** Pantokrator İsa (Kat.No:68) (sağda)

Pantokrator İsa, Bizans kiliselerinde genellikle merkezde kilisenin en görülebilir yerinde bulunur. Bu özel temaya adanmış çok sayıda duvar resmi ve mozaik ve ikona örnekleri sayılabilir. Pantokrator İsa tasvirlerinde, yarım boy ya da tahta oturur şekilde resmedilmiştir. İsa sol elinde kodeks tutar, diğer eliyle takdis işareti yapar; başını çevreleyen halede Yunanca $O \omega N$ (Ben Ben'im) yazmaktadır. İsa, kırmızı *khiton* üstüne lacivert ya da koyu yeşil *himation* giyer, bu da iki ayrı doğasını hatırlatır (Quenot, 2002, s. 127).

Altı adet Pantokrator İsa¹⁴⁹ ikonasındaki açık kodeksde Matta:11'den bölümler mevcuttur. İsa figürü ikisinde bel hizasında diğerlerinde oturur vaziyette ve dizleri de görülmektedir. İkonaların üçü ahşap, üçünde ise metal kaplamalar mevcuttur. Metal kaplamalı olanların birinde İsa'nın halesinde montür içine yerleştirilmiş renkli cam bulunmaktadır. İsa figürlerinin biri dışındakilerin sakalları ikiye ayrılmıştır. İkonalardan birinde zemin altın yaldızlıdır; bir ikona da ise zemin nefti yeşil ve üslup olarak ikonostasis için önerilen gruba yakındır.

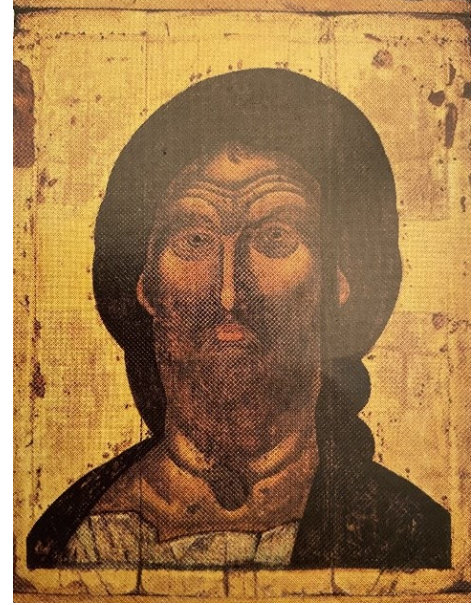
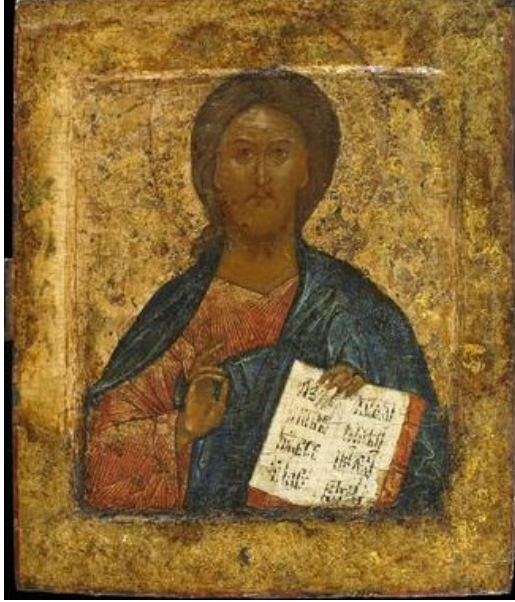

Resim 238: Pantokrator İsa, İmparator IX. Konstantinos ve İmparatoriçe Zoe, 1028-1034, mozaik, Ayasofya Müzesi, İstanbul (Erbilgin Arşivi, 2019)

İstanbul Ayasofya Müzesi'ndeki 11. yüzyıla ait mozaik örnekte, İmparator IX. Konstantinos Monomakhos ve İmparatoriçe Zoe arasında tahtta oturan Pantokrator İsa, bir eliyle takdis işareti yapmakta, bir eliyle kapalı kodeksi üstten

¹⁴⁹ İznik Konsili'nde alınan kararlar, her şeyin "Söz" tarafından yaratıldığını bildirir, bu dogmaya sadık kalınarak İsa Tanrı'nın Oğlu olarak tasvir edilmiştir. Tanrı'nın varlığının açıkça işaret edildiği diğer konularda, "Söz" henüz bedenlenmemişse, temsil edildiğini gördüğümüz İsa'nın insan yönüdür. Yeşaya zamanında, İsa enkarnen Tanrı henüz doğmamıştır; sonuç olarak, ne zaman Eski Ahit'te, Tanrı kendisine veya diğer peygamberlere görüldüğü veya onlara hitap ettiği şeklinde tanımlanırsa, ortaya çıkan ve konuşan Yehova veya Baba Tanrı'dır. Bizans Sanatı'nda "Her şeye gücü yeten", "Pantokrator" olarak tasvir edilen "Baba", kiliselerde merkezde, fresko ya da mozaik olarak kubbede, cennetin zirvesinden takdis ederken görülmektedir (Didron, 1907, s. 177).

tutmaktadır. Çalışmamıza ait örneklerde İsa açık kodeksi iki örnekte yandan, iki örnekte üstten ve iki örnekte alttan tutmaktadır.

Resim 239: Pantokrator İsa, 16. yüzyıl (Restorasyon 19. yüzyıl), Moskova?, British Museum (https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-0605-17 Erişim: 04 Mart 2020) (solda); **Resim 240:** Kızgın Bakışlı İsa, 14. yüzyıl başı, Moskova Kremlin, Moskova (Tradigo, 2006, s. 242) (sağda)

Eski İnananlar tarafından 19. yüzyılda restore edilen 16. yüzyıla ait ikonada İsa kırmızı *khiton* üzerine lacivert *himation* giymiştir; sol elinde açık kutsal kitabı üstten tutmaktadır; sakalları ikiye ayrılmıştır. Ayrıca ince bıyık ve kaşları, ortadan ayrılmış saçları ile Kat. No: 68 olan ikonaya benzer özellikler göstermektedir. Kat. No: 65 ve Kat. No: 66 olan ikonalarda İsa'nın kaşları kalkmış, alnında çizgiler oluşmuştur; ciddi bakışlıdır. Bu özellikleriyle Moskova Kremlin'deki Koimesis Katedrali'nde bulunan 14. yüzyıla tarihlenen İsa ikonasına benzerdir¹⁵⁰.

Başeğmez, Kat. No: 64 ve Kat. No: 65 olan ikonaları 18. yüzyıla tarihlemiştir. Yılmaz, Kat. No: 63, 17. yüzyıl; Kat. No: 64, 18. yüzyıl; Kat. No: 65, 19. yüzyıl, Kat. No: 68, 19. yüzyıl olarak tarihlemiştir.

¹⁵⁰ İlk Koimesis Katedrali'nin duvar resimleri 1344 yılında Yunan sanatçılar ve onların Rus öğrencileri tarafından yapılmıştır. Katedraldeki İsa ikonasının da yer aldığı, günümüze kadar gelen ikonaların da bu tarihte yapıldığı düşünülmektedir. Bu İsa tipolojisi "Kızgın Bakışlı İsa" olarak adlandırılmaktadır (Kachalova, 2015, s. 27).

1670 yılına tarihlenen, Kolomenskoe Museum'da yer alan Pantokrator İsa ikonasında ise farklı olarak açık kodeksde Matta: 25'den bölümler yer almaktadır¹⁵¹.

Resim 241: Pantokrator İsa, 19. yüzyıl, Rus, British Museum
(https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-1105-13 Erişim: 05 Mart 2020)

British Museum'da bulunan 19. yüzyıla ait, triptikonun parçası olan İsa figüründe de çalışmamızdaki Kat. No. 68 olan ikona ile benzer şekilde, elindeki açık kodeksi (Matta 11:28) yandan tutmuş, ince yüz hatları, ucu ikiye ayrılmış sakal ve ortadan ikiye ayrılmış saç ayrıntılarına sahiptir. *Himation*un yaka kenarlarındaki kalın çizgilerle belirlenmiş, soldan sağa doğru devam eden kıvrımlar, kodeksin üzerine dayandığı dizin de görülmesi gibi ayrıntılar, bizi 19. yüzyıl tarihlemesine yaklaştırmıştır.

¹⁵¹ Bkz. Tradigo, 2006, s. 245.

Resim 242: Kralların Kralı İsa (Kat.No:71) (solda); **Resim 243:** Kralların Kralı İsa (Kat.No:72) (sağda)

Resim 244: Kralların Kralı İsa, Sırp Ressam, 14. yüzyıl sonu, Koimesis Katedrali, Moskova (Tradigo, 2006, s. 253)

İki adet Kralların Kralı İsa tipinden bir tanesi bel hizasında (Kat. No: 71), tahtın sadece omuz hizasında iki ucu görünmektedir; İsa diğer ikonada (Kat. No: 72) tahtta oturur vaziyette tüm vücudu görülmektedir. İsa iki ikonada da imparatorluk

giysisi içindedir; birinde tacı metal kaplama halinin içinde kabartmalarla belirlenmiştir (Kat. No: 71).

Yılmaz tarafından, Kat. No: 71, 18. yüzyıla; Kat. No:72 olan ikona 19. yüzyıla tarihlenmiştir.

Çalışmamızda yer alan yarım boy Kralların Kralı İsa ikonasında kullanılan *basma oklad* 17. yüzyılda yaygın olarak kullanıldığı bilindiğinden, Yılmaz'ın 18. yüzyıla tariheddiği ikonanın daha çok 17. yüzyıl örneği olduğu düşünülmektedir (Ryan-Smolin, 1993, s. 212-213; Salmond, 1996, s. 8).

Koimesis Katedrali'nde bulunan 14. yüzyıla ait ikonadaki İsa *sakkos* üzerine siyah haç desenli *omophorion* giymiştir; çalışmamıza ait örneklerdeki İsa figürleri imparator giysileri içinde tasvir edilmiştir. Koimesis Katedrali'ndeki Kralların Kralı İsa ikonasında ve çalışmamızdaki ikonada (Kat. No: 72) İsa, tahtta oturur vaziyette ve tüm vücudu görülmektedir.

Resim 245: Kutsal Mendil (Kat.No:74) (solda); **Resim 246:** Kutsal Mendil (Kat.No:75) (sağda)

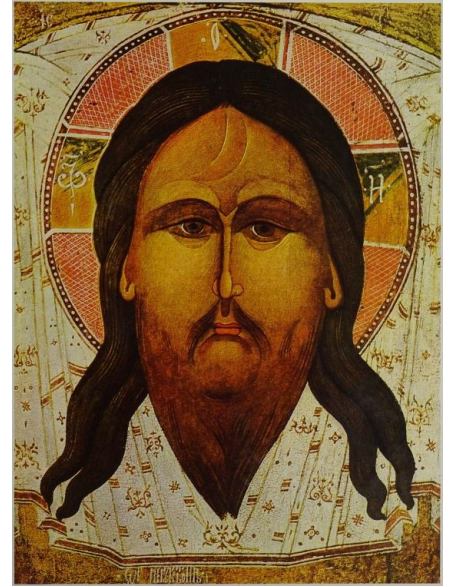

Resim 247: Kutsal Mendil (Kat.No:76)

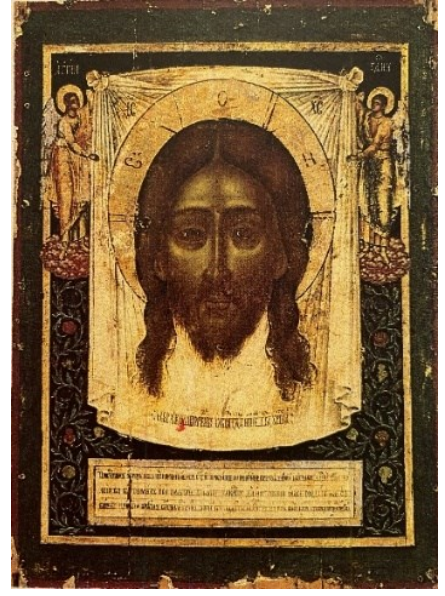
Çalışmamızdaki Kutsal Mendil (Mandylion) ikonalarının (Kat. No: 74, Kat. No: 75 ve Kat. No: 76) üçünde de İsa esmer tenli tasvir edilmiştir, saçları da buklelidir. İsa ikisinde ince bıyıklı, ince dudaklı, üçünde de sakallarının ucu ikiye ayrılmıştır. İkonalardan ikisinde çerçeve metal kaplamadır. Bir ikonanın ise diğer yüzünde at üzerinde Başmelek Mikhael tasviri bulunmaktadır; aynı ikonadaki mendilin diğerlerinden farklı olarak üstünde gül motifleri mevcuttur; Kutsal Mendil'in üstte sağından ve solundan melekler tarafından tutulmaktadır.

Resim 248: Mandylion, 12. yüzyıl, Novgorod, Tretyakov Gallery, Moskova (Erbilgin Arşivi, 2019) (solda); **Resim 249:** Mandylion, 13. yüzyıl sonu-14. yüzyıl başı, Rostov, Tretyakov Gallery, Moskova (Erbilgin Arşivi, 2019) (sağda)

Resim 250: Mandylion, 14. yüzyıl sonu, Yaroslavl, Tretyakov Gallery, Moskova (Erbilgin Arşivi, 2017) (solda); **Resim 251:** Mandylion, 16. yüzyıl başı, Novgorod, Ostroukhov Collection (Talbot-Rice, 1993, s. 27) (sağda)

Resim 252: Mandylion, 1661, Simon Ushakov, Tretyakov Gallery, Moskova, (Erbilgin Arşivi, 2017) (solda); **Resim 253:** Mandylion, 19. yüzyıl, Rus (Onasch ve Schnieper, 1997, s. 125) (sağda)

Karşılaştığımız Rus örneklerinde de İsa'nın saçları ortadan ikiye ayrılmış, bukleli ve sakallarının ucu ikiye ayrılmıştır. 12. ve 13. yüzyıla ait ikonalarda mendil belirgin değildir. 14. yüzyıl örneklerinden başlayarak mendilin üst iki ucu düğümlenmiştir.

Başegmez ve Yılmaz, Kat. No.75 olan ikonayı 17. yüzyıla tarihlemiştir.

Çalışmamıza ait ilk iki ikonada bulunan *oklad*lardan ve mendillerin üst iki köşeden düğümleri görülebildiğinden, ikonaların 16.-17. yüzyıllarda yapılmış olabileceği sonucuna ulaşılmaktadır (Kat. No:74 ve 75).

İncelenen örneklerde 16. yüzyıldan itibaren mendilin üst kenarlarında, melekler görülmektedir¹⁵².

¹⁵² Talbot-Rice'in 16. yüzyıl başına tarihlediği Novgorod Okulu'na ait ikonada mendilin üzerinde dal, çiçek motifleri görülmektedir. Onasch ve Schnieper'in 19. yüzyıla tarihlediği ikonada olduğu gibi çalışmamıza ait ikonada mendilin düğümlendiği üst iki ucu başmelekler tarafından tutulmaktadır.

Resim 254: Deesis (Kat.No:79) (solda); **Resim 255:** Deesis (Kat.No:80) (sağda)

Resim 256: Deesis (Kat.No:81) (solda); **Resim 257:** Deesis (Kat.No:82) (sağda)

Çalışmamızdaki dört adet Deesis sahnesi bulunan ikonanın tümü ahşaptır¹⁵³. Bir ikonada merkezdeki tahta oturan İsa figürünün sağında ve solunda İsa'ya dönük Meryem, Vaftizci Yahya ve iki başmelek figürü bulunmaktadır; diğer üçünde ise

¹⁵³ Deesis tasvirleri ve ikonostasisde bu sırada yer alan figürler genellikle diğerlerinden daha büyük boyuttadır ve genellikle üç ayrı panelde; bazen de tek bir büyük panelde yer alır. Deesis grubunun her iki tarafında başmelek, kilise babaları da yer alabilir (Talbot-Rice, 1963, s. 9).

bu figürlere ek olarak dört aziz figürü de bulunmaktadır ve bu ikonalarda Meryem ve Vaftizci Yahya figürlerinin bir ellerinde açık rulo bulunmaktadır. İki ikonada çerçevenin üst kısmında yazıt bulunmaktadır.

Resim 258: Deesis (Dua eden Novgorodlular), 1467, Novgorod, Historico-Architectural Museum, Novgorod (Smirnova, 2005, s. 153)

Novgorod Okulu'na ait Deesis sahnesi iki yatay seviyeden oluşmaktadır. Yatay üst seviyede, Kat. No: 79, 80, 81 olan ikonalara benzer şekilde İsa'ya dönük, Meryem ve Vaftizci Yahya figürleriyle birlikte, iki başmelek ve iki sağda, iki solda olmak üzere dört aziz tasviri de yer almaktadır¹⁵⁴.

¹⁵⁴ Bkz. Smirnova, 2005, s. 153; Tradigo, 2006, s. 249. Yılmaz, çalışmamızda yer alan Kat. No: 80 ve 81 olan ikonaları 17. yüzyıla, Başeğmez, Kat. No: 80 olan ikonayı 17. yüzyıla tarihlemiştir.

Resim 259: Deesis, Novgorod, 15. yüzyıl, Hann Collection, USA. (Talbot-Rice, 1963, s. 36)

Önceden Tretyakov Gallery'de yer alan, Rice'in 15. yüzyıla tariheddiği ve Hann Koleksiyonu'ndaki Deesis sahnesi yedi ikonadan oluşmaktadır. Kompozisyon, merkezde İsa, yanlarında Meryem ve Yahya, başmelekler; havariler Petrus, Paulus'dan oluşmaktadır.

Resim 260: İsa Konulu Vita İkonası (Kat.No: 83) (solda); **Resim: 261:** İsa Konulu Vita İkonası (Kat.No:84) (sağda)

Resim 262: İsa Konulu Vita İkonası (Kat.No:85)

İsa Konulu Vita ikonalarının biri ahşap, ikisinde ise çerçeve metal kaplamadır; metal kaplama ikonaların boyutları birbirine çok yakındır. Üç ikonada da merkezde Diriliş ve Cehenneme İniş sahneleri yer almaktadır.

Resim 263: Anastasis, 1315–1321, fresko, parekklesion, Kariye Müzesi, İstanbul (https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Anastasis_fresco,_Chora_Church,_Istanbul.jpg g Erişim: 10 Mart 2020)

Kariye Müzesi'ndeki duvar resminde, İsa parlak mekik şeklinde bir mandorla ile çevrilidir; adeta şeytanı yenip cehennemin kapılarını yıkıyor gibi tasvir edilmiştir.

İsa güçlü bir hareketle Adem'i kavrarken bir eliyle Havva'yı tutmaktadır. Vaftizci Yahya Adem'in arkasında yer almaktadır¹⁵⁵.

Bu tasvire benzer şekilde çalışmamızdaki ikona grubunda da İsa sivri eliptik biçimli bir mandorla içinde tasvir edilmiştir.

Resim 264: Diriliş ve Cehenneme İniş, 18. yüzyıl, Rus, British Museum (https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1926-1115-1 Erişim: 16 Mart 2020)

Kat. No: 83 ve 84 olan ikonalarda, merkezde İsa'nın Diriliş ve Cehenneme İniş sahneleri yer almakta, çevresinde on altı bayram sahnesi bulunmaktadır¹⁵⁶. Kat. No: 85 olan ikona da ise merkez de yine İsa'nın Diriliş ve Cehenneme İniş sahneleri ve çevresinde, İsa'nın yaşamından on iki sahne görülmektedir.

İlk iki ikona 17. yüzyıl ikonalarında görülen *oklad* özelliklerini taşımasında dolayı benzer tarihte üretilmiş olmalıdır.

Kat. No: 85 olan ikona da ise British Museum'da yer alan sahne ile benzer şekilde çerçevede altın rengi kullanılmış, açık renk oval mandorla içinde iki kez İsa tasviri yer almaktadır. Bu ikonanın büyük olasılıkla Kazakların Osmanlı İmparatorluğu

¹⁵⁵ Kariye Müzesi'ndeki Anastasis sahnesi için bkz. Strezova, A. (2014). The Fresco of the Anastasis in the Chora Church. *The Appearance of New Iconographic Trends in Byzantine and Slavic Lands in the 14th and 15th Centuries*, 131-172. Canberra: ANU Press.

¹⁵⁶ Bkz. Cormack, 2007, s.115.

topraklarına geldiği tarih olan 1778'den kısa bir süre önce üretilmiş olduğu düşünülmektedir.

Aziz ve Azize İkonaları:

Vaftizci Yahya:

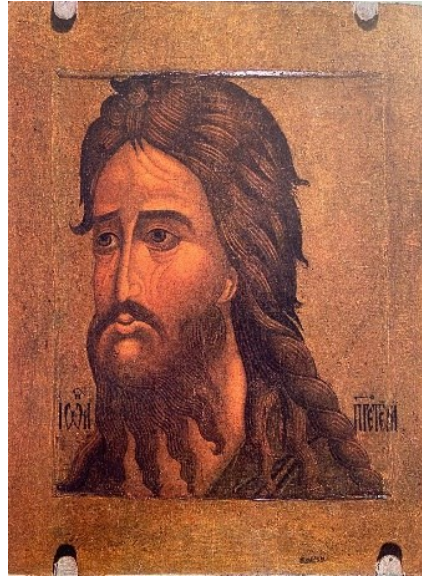

Resim 265: Vaftizci Yahya (Kat.No:86) (solda); **Resim 266:** Vaftizci Yahya (Kat.No:87) (sağda)

İki adet ahşap Vaftizci Yahya ikonasından biri altın yaldızlı ve yarım boy tasvir edilmiş, diğeri tam boy ve mandorla içindedir.

Resim 267: Vaftizci Yahya, yak. 1300, Bizans, British Museum (Erbilgin Arşivi, 2015)

Resim 268: Vaftizci Yahya, 16. yüzyıl, Andrei Rublev Museum, Moskova (Alpatov, 1984, Lev. 190)

Kat. No: 86 olan ikona, Bizans Dönemi'ne ait Vaftizci Yahya ikonası ile yarım boy ve zeminin altın yaldızlı olması özellikleri ile benzerdir¹⁵⁷. 16. yüzyıla ait Rus ikonasında ise çalışmamızdaki figüre benzer şekilde bıyıkları ince ve aşağı

¹⁵⁷ Bkz. Cormack, 2007, s. 116.

doğru, sakalları lülelidir. Bu ikona, Başığmez ve Yılmaz tarafında 18. yüzyıla tarihlendirilmiştir.

İncil Yazarı Yahya'ya ait iki ikonadan biri boydan, diğeri yarım boy ve bir elinde açık kitap tutmaktadır.

İncil Yazarı Yahya, İncil Yazarı Luka, İncil Yazarı Matta, Havari Petrus, Havari Andreas, Havari Thomas'a ait altı adet ikona ortak üslup özellikleri ve eşit boyutları olmasından dolayı aynı elden çıkmış olduğu ve önereceğimiz ikonostasisin Deesis dizisinde yer aldıkları düşünölmektedir.

Resim 269: Azize Paraskevi (Kat.No:88) (solda); **Resim 270:** Azize Paraskevi (Kat.No:89)

Resim 271: Martyrler: (Soldan sağa) Azize Paraskevi, Azize Barbara ve Juliana, 14. yüzyıl sonu-15. yüzyıl başı, Pskov, Tretyakov Gallery, Moskova (Rodnikova, 2011)

Azize Paraskevi tasvirlerinde kırmızı maphorionu ile solda tam boy ve sağ elinde beyaz haç bulunmaktadır¹⁵⁸. Tezimizdeki ikonalarda da sağ elinde haç ve kırmızı maphorion görülmektedir.

İki adet yarım boy Azize Paraskevi ikonasının çerçevesi metal kaplamadır. Birinin taç şeklinde halesi (*koruna*) metal kaplamadır ve *tsata* mevcuttur; diğer ikonada figürün göğsünden dudaklarına kadar olan bölümde mumdan dolayı yanık olduğu düşünülen bölüm mevcuttur. İkonaların fiziki durumları ve Anna Değirmenci'nin anlatımları göz önüne alındığında, ikonaların restorasyon sürecinden geçmedikleri anlaşıldığından, *koruna*, *tsata* ve çerçevedeki *oklad*lardan yola çıkılarak 16. sonu-17. yüzyıla tarihlenmek mümkün görünmektedir.

¹⁵⁸ Bkz. Smirnova, 2005, s. 143; Tregulova, 2019, s. 86-87.

Resim 272: Aziz Nikolaos (Kat.No:103) (solda); **Resim 273:** Aziz Nikolaos (Kat.No:106) (sağda)

Resim 274: Aziz Nikolaos (Kat.No:107) (solda); **Resim 275:** Aziz Nikolaos (Kat.No:109) (sağda)

Resim 276: Aziz Nikolaos (Kat.No: 111)

Aziz ve Azize ikonaları içinde sayı olarak en fazla olan grup Aziz Nikolaos ikonalarıdır¹⁵⁹. Bunlardan on ikisi tek figür, iki Aziz Nikolaos konulu Vita ikonası, onu da çok figürlü ikona olmak üzere yirmi dört adettir. Aziz Nikolaos ikonalarının on ikisi ahşap, on ikisinin çerçeveleri metal kaplamadır; çerçevesi metal olanların birinde azizin halesi taç şeklinde metal kaplama, birinde metal kaplama taç ve *tsata* bulunmaktadır. Aziz Nikolaos tek figür ikonalarından dördünde esmer olarak tasvir edilmiş; ikisinde ayakta diğerlerinde yarım boydur. Yarım boy tasvirlerin hepsinde bir eliyle takdis işareti yapmakta diğer eliyle kodeks tutmaktadır. Kodeksler iki ikonada kapalı, diğerlerinde açıktır. Tek figür, tam boy olan tasvirlerin birinde hale taç şeklinde metal kaplama, diğerinde hale metal kaplama ve *tsata* mevcuttur¹⁶⁰. Bunlardan bir Aziz Nikolaos ikonası üslup özellikleri ile ikonostasiste kullanıldığı düşünülen gruptadır.

¹⁵⁹ Aziz Nikolaos, Rusya'daki en çok saygı gören; adaletsizliğe karşı savunan ve onlara her türlü sıkıntıda yardım eden, özellikle de seyahat ederken yardımcı olduğu kabul edilen azizdir. Adına adanan bayramları, Kışın Aziz Nikolaos Günü 6/19 Aralık, baharda 22 Mayıs olarak belirlenmiştir. Aziz Nikolaos'a özellikle Kuzey'de, birçok kilise adanmış ve ikonaları yapılmıştır; bir zenginlik kaynağı, bir şifacı olarak kabul edilmiştir. Aynı zamanda hastalıklar, sel veya yangına karşı bir koruyucu ve arıcılığın koruyucusu olarak da saygı görmüştür (Kleimola, 2006, s. 415).

¹⁶⁰ Genel olarak, 18. ve 19. yüzyıllarda öne çıkan ikona resminin kalitesi değil, imgelerin kaplandığı gümüş işçiliğidir; bu durum aristokrasinin zevkini yansıtmaktadır. Bu dönemde gümüş artık ikonanın arka planına şeritler halinde çivilenmemiş; figürlerin yüzleri, eli ve ayakları dışında tek parça halinde kaplanmıştır. Kayalar, giysiler ve binalar gibi tüm özellikler kabartma olarak uygulanmıştır (Stuart, 1975, s. 133-134).

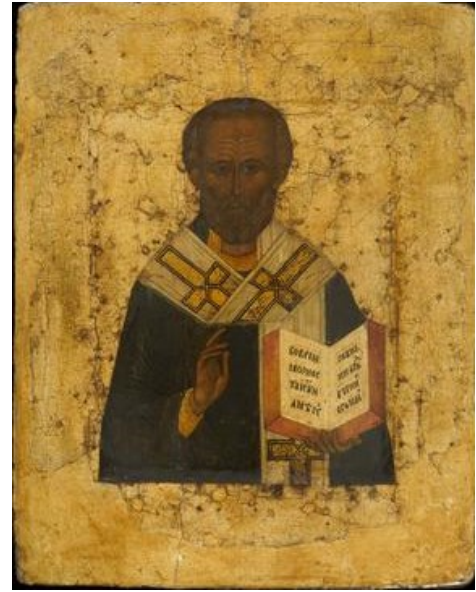

Resim 277: Aziz Nikolaos, 18. yüzyıl, Christ Church College, Oxford (Marks, 2012, s. 71) (solda); **Resim 278:** Aziz Nikolaos Konulu Vita İkonası, 14. yüzyıl ikinci yarısı, Rostov (Tregulova, 2019, s. 67) (sağda)

Marks'ın 18. yüzyıla tarihlediği Aziz Nikolaos ikonası ve tezimizdeki tek figür ikona (Kat. No: 103) birbirine benzerdir: her iki ikonada da Aziz Nikolaos sol eliyle kapalı kodeks tutmakta, sağ eliyle takdis işareti yapmaktadır; saç ve sakal renkleri ve şekilleri benzerdir. Hale çerçeveye taşmış vaziyette, sağında ve solunda çerçeveye yakın üst köşelerde bulutlar arasında iki figür bulunmaktadır.

14. yüzyıla tarihlenen Zaraisk tipindeki tam boy vita ikonası ve Kat. No: 107 olan tam boy Aziz Nikolaos tasvirinde figür her iki elini yana doğru açmış, sağ elini takdis işareti yaparken sol elinde kapalı kodeks tutmaktadır¹⁶¹. Envanter kayıtlarında 17. yüzyıla tarihlenen ikonadaki metal kaplama 18. yüzyıldan önce yapılmış olmalıdır. 18. yüzyıldan önce çerçeve ve hale, ikonanın üzerine ayrı ayrı çivi ile tutturulmaktadır.

¹⁶¹ Bkz. Bekeneva, 2011, s. 70-71; Tregulova, 2019, s. 66-67.

Resim 279: Aziz Nikolaos, 19. yüzyıl sonu, Kholui?, British Museum (https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-1104-3 Erişim: 14 Mart 2020) (solda); **Resim 280:** Aziz Nikolaos, 17. yüzyıl (restorasyon 19. yüzyıl), Moskova?, British Museum (https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-0605-4 Erişim:14 Mart 2020) (sağda)

Kat. No:103 ve 109 olan ikonlarda Aziz Nikolaos yarım boy, sol elinde kapalı kodeks tutmakta, sağ elini takdis işareti yapmaktadır. 19. yüzyıla tarihlenen British Museum'daki örnekte benzer şekildedir¹⁶².

Kat. No: 106 ve restorasyonu 19. yüzyılda Eski İnananlar tarafından yapılan Aziz Nikolaos tasvirinde figür yarım boy ve sol elindeki Kutsal Kitap açıktır¹⁶³.

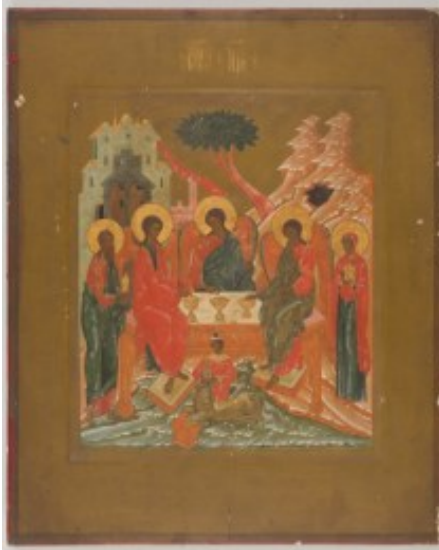
¹⁶² Bkz. Cormack, 2007, s. 132.

¹⁶³ Bkz. Cormack, 2007, s. 121.

Eski Ahid Konulu İkonalar:

Resim 281: İbrahim'in Konukseverliği (Kutsal Üçlü) (Kat.No:123) (solda); **Resim 282:** İbrahim'in Konukseverliği (Kutsal Üçlü) (Kat.No:124) (sağda)

Resim 283: İbrahim'in Konukseverliği (Kutsal Üçlü) (Kat.No:50) (solda); **Resim 284:** İbrahim'in Konukseverliği (Kutsal Üçlü) (Kat.No:125) (sağda)

Dört adet İbrahim'in Konukseverliği (Kutsal Üçlü) konulu ikonadan birinde Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'u temsil eden üç melek bulunmakta, diğerlerinde ise bu figürlere ek olarak İbrahim ve Sara da tasvir edilmiştir¹⁶⁴. Bu gruptaki ikonalarından ikisinin üslup özelliklerinden ve boyutlarından dolayı (Kat.No: 124 ve 125) ikonostastisite kullanılması önerilmiştir.

Resim 285: İbrahim'in Konukseverliği, Andrei Rublev, 1425-1427, Tretyakov Gallery, Moskova (Erbilgin Arşivi, 2019) (solda); **Resim 286:** İbrahim'in Konukseverliği, Rostov, 13. yüzyıl, Tretyakov Gallery, Moskova (Erbilgin Arşivi, 2019) (sağda)

Kutsal Üçlü'nün üç melek şeklinde tasvir edildiği ikona (Kat. No: 123), Andrei Rublev'in Kutsal Üçlü tasvirine benzer şekilde masa etrafında oturmuş şekilde, ellerini ortadaki kalise uzatan üç figürden oluşmaktadır¹⁶⁵.

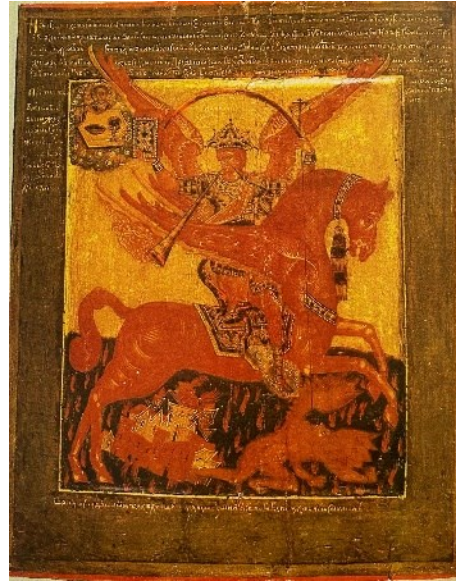
¹⁶⁴ Kat.No: 50 olan ikonanın ön yüzünde Vaftiz sahnesi bulunduğu için, Kat.No, İsa konulu ikonalar grubuna göre verilmiştir. Bu ikonanın iki yüzünde de tasvir bulunduğu için "Tören İkonası" olduğu düşünülmektedir.

¹⁶⁵ Bkz. Bekeneva, 2011, s. 100-101; Tregulova, 2019, s. 128-129.

Rostov'da üretilen Kutsal Üçlü ikonasına benzerlik gösteren örneklerde (Kat. No: 50, 124 ve 125) masa üstünde üç kalıs ve yatay seviyede en altta, yardımcı ve kesilen buzağı tasvir edilmiştir¹⁶⁶.

Resim 287: Başmelek Mikhael (Kat.No: 76) (solda); **Resim 288:** Başmelek Mikhael (Kat.No:127) (sağda)

Resim 289: Başmelek Mikhael, 17. yüzyıl, Rus, P. Korin Koleksiyonu, Moskova (Alpatov, 1984)

¹⁶⁶ Bkz. Bekeneva, 2011, s. 66-67.

Tezimizde iki adet Başmelek Mikhael ikonası bulunmaktadır¹⁶⁷. İki ikona da Başmelek Mikhael kırmızı tonlarında ve at üstündedir; birinde baş ve gövdesi diğerine oranla daha büyük tasvir edilmiştir.

At üstünde, başında tacı ile canavarı öldüren Başmelek Mikhael ikonası taşrada yaygınlaşmış haliyle görülmektedir. Her iki ikona da (Kat. No: 76 ve Kat. No:127) benzer ikonografide tasvir edilmiş, üslup farklılığı içermektedir¹⁶⁸.

Tanrı Tasviri:

Resim 290: Tanrı Tasviri (Kat.No:127)

Çalışmamızı oluşturan tek figürlerin içinde bir adet Tanrı tasviri bulunmaktadır; dairesel olarak tek ikonadır. Tanrı figürü esmer, iki elini yana açmış vaziyettedir.

¹⁶⁷ Kat.No: 76 olan ikonanın ön yüzünde Kutsal Mendil tasviri bulunmaktadır.

¹⁶⁸ Bkz. Alpatov, 1984, s. 51.

Resim 291: Tanrı Tasviri, Patrikhane Sarayı, On İki Havari Kilisesi , 17. yüzyıl, Moskova Kremlin (Romanenko, 2001) (solda); **Resim 292:** Tanrı Tasviri (Paternitas), Başmelek Katedrali, Moskova Kremlin (Vlasova, 2015) (sağda)

Tondo ikonadaki Tanrı Tasviri, Moskova Kremlin'deki On İki Havari Kilisesi'nin merkez kubbesinde yer alan Tanrı tasviri ile benzerdir; kilisenin kubbesindeki figürde göğsünün altında Kutsal Ruh'u simgeleyen beyaz güvercin yer almaktadır.

Bir diğer benzer tasvir yine Moskova Kremlin'deki Başmelek Katedrali'ndeki kubbede yer alan Tanrı tasviridir. Burada farklı olarak İsa figürü de yer almaktadır¹⁶⁹.

İkonalarda ahşap bölümler, metal bölümler ve bezemeler ayrı tarihlere yapılmış olabilirler. Bununla birlikte *oklad*, 16. ve 17. yüzyıllarda yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Halk arasında da yaygın bir şekilde kullanılan metal kaplama sanatı 18. yüzyıl başında Petrus tarafından yapılan reformlarla birlikte değişime uğramıştır. İkonalarda bulunan, *venet*, *korona* ve *tsata* kiliselerin depolarına kaldırılmıştır (Salmond, 1996, s. 8-9). Çalışmamıza ait, *oklad* bulunan Pantokrator İsa ikonaları, kullanılan metal kaplama bölümlerinden ve Kazakların 1778'de Osmanlı İmparatorluğu'na sığındıkları, yanlarında ikonalarını

¹⁶⁹ Bkz. Romanenko, 2001, s. 19; Vlasova, 2015, s. 12-13.

getirdiklerinden dolayı, 17. yüzyıl, en geç 18. yüzyıl başında üretilmiş oldukları düşünülmektedir.

Çalışmamıza ait ikonaların geliş yeri belli olmasına karşın, üslup bütünlüğü yoktur; bezeme tekniği, ikonografik detayların farklılık göstermesi farklı atölyelerde ve farklı sanatçıların elinden çıkmış olduğunu düşündürür. Kazakların 1778'de geldikleri göz önüne alındığında 17. yüzyıl öncesine ait olmaları tartışılabilir. Gelen topluluk, yanlarında eski ikonaları getirmiş olmalıdır. Dönemin tarihi ve toplumsal yapısı ele alındığında ikonaların 17., 18. ve 19. yüzyıllara ait olması daha gerçekçi görünmektedir.

Tarih önermelerimiz; ikonaların öncelikle kendi içinde birlikte ele alınması, daha sonra karşılaştırma örneklerinin değerlendirmesi ile yapılmıştır. Tarih önerilerimiz üslup, ikonografi, kompozisyon, renk kullanımı, çerçeve formları, yarı değerli taş ve camların kullanımı ve bezeme teknikleri gibi ölçütlerle ortaya konmuştur. Bazı örneklerin tarihlenmesi yapılamamıştır. Daha önce Ayasofya ikonalarının sınırlı sayıda yayında, katalog niteliğinde incelenmiş olması, tezimiz kapsamındaki ikonaların yeni bir formatta bilimsel değerlendirme yapılmasını gerekli kılmıştır.

Rus ikonalarının dini yazıtlarının çevirileri çalışmamızın zorlayıcı aşamalarından biri olmasına karşın; kutsal imgelerin ve onların yaşamlarını aktaran sahnelerin, Kutsal Kitap'tan alınan bu metinlerin de eklenmesiyle, ikonanın dünyevi maddesinin ruhani boyuta taşınmasına aracı olmuştur. Bu yazıtların ikonada buldukları yer de tarihlenmede önem taşır.

İkonostasis önerisi yapılan ikona grubu ile karşılaştırılan örneklerden yola çıkıldığında, bu grubun 19. yüzyıla tarihlenen ikonalarla benzer özellikler gösterdiği görülmüştür. Sonuç olarak; Ayasofya ikonalarının büyük bölümü 17. yüzyıl ve sonrasına ait olmalıdır.

SONUÇ

Tez konusunu oluşturan, Ayasofya Müzesi'ne Balıkesir-Manyas çevresindeki kiliselerden gelen yüz yirmi sekiz ahşap ikona, geliş yerlerinin belirlenmiş olması açısından üslup özellikleri ve üretim yerinin birbirine yakın olabileceği düşüncesi ile 2014 yılında araştırmaya başlanmıştır. Çalışmada sırasıyla, ikona tanımı yapılarak, ikona yapımı ile ilgili bilgi verilmiş, ikonostasis ile ilgili gelişim ve görseller paylaşılmıştır; İkona Sanatı kronolojik olarak açıklanmıştır. Rus İkona Sanatı hakkında bilgi verilerek Rus ikona okullarından örnekler incelenmiştir. Don Kazakları ve Eski Müminler Mezhebi hakkında bilgi verilmiştir; Manyas Kocagöl'deki Kazak Kiliselerinin günümüzdeki durumları paylaşılmıştır. Katalog tanıtımı yapılmış, devamında çalışmamıza ait ikonaların katalog bölümü tamamlanmıştır. Değerlendirme bölümünde, çalışmamız kapsamındaki ikonalar, çok sayıda çeşitli bölge ve üslupta üretilmiş Rus ikonaları ile karşılaştırılmış; benzer ve ayrılan özellikleri saptanmıştır.

Tez çalışmasına başlarken geliş yerleri belirli bir grup seçilmesine rağmen ilerleyen aşamalarda çok farklı tipolojilerde ikonalar olduğu ve gruplama yapmanın kolay olmayacağı görülmüştür. İkonaları tarihleme aşamasında envanter kayıtları ve bazıları için yayınlarda verilen tarihlemeler irdelenmiş, değişik yüzyıllara ait örneklerle karşılaştırılarak bir bölümü için tarihleme önerisi yapılmıştır.

Don Kazakları'nın ne zaman ve ne şekilde Osmanlı İmparatorluğu'na geldikleri saptanarak bölgede şu anda yaşayan ve kiliseler ile ilgili bilgi aldığımız Valedo Değirmenci ve eşi Anna Değirmenci'den alınan bilgilerle ikona üretiminin bölgede yapılmadığı sonucuna ulaşılarak tarihleme bu bilgi de göz önüne alınarak yapılmıştır.

Bölgedeki Kazak topluluk 1960'ların başında Amerika ve Rusya'ya gittiğinden kiliseler ve ikonalar ile ilgili alınan bilgileri yeterince teyit etmek mümkün olmamıştır.

Rusya'da ikonostasis örnekleri incelenerek, aynı üslup özelliklerine sahip, tek figür ve bayram sahneleri gruplandırılarak ikonostasis önerisi yapılmıştır. Bu

grubun kiliseye bağış yoluyla geldiği, ikonaların arkasındaki damgalardan anlaşılmaktadır. İkonostasisi oluşturduğu düşünülen ikona grubunun 19. yüzyılda üretildiği düşüncesi, gerekçeleriyle birlikte açıklanmıştır. İkonostasis çizimi yapılarak, ikonaların hangi dizilerde olabileceği, konu ve boyutlarına göre saptanmış ve çizim üzerine yerleştirilmiştir.

İkonalarda yer alan isim kısaltmaları Yunanca; yazıtlarda yer alan diller: Eski Rusça, Eski Slavca ve Kilise Slavcası olmasının yanında, bazı ikonalarda üç dil aynı anda kullanılmıştır. İkonaların yazıtlarında yer alan dilin güncel Rusça olmamasından dolayı tercümelerin yapılması aşamasında zorluk yaşanmıştır. Tercüme edilirken Rus dilinin bilinmesinin yanında, sahne ve figürlerin saptanmasında, tercüme eden kişinin Ortodoks geleneğini de araştırmış olması zorunlu olduğundan tercüme aşamasında zorluklar ortaya çıkmıştır.

Tez çalışmasının konusunu oluşturan ikona grubu Kazak Kiliselerinden geldiğinden, Rus ikonaları ayrıntılı olarak incelenmiştir. Bu konuda Türkçe çalışmaların çok az olduğu görülmüştür, çalışmamızın bu konuda daha sonra yapılacak akademik çalışmalara yardımcı olacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Acara M. (1998). Bizans Ortodoks Kilisesinde Liturji ve Liturjik Eserler. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*,15(1), 183-201. Erişim: 16 Ekim 2018, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/614238>.
- Akkaya, T. (2014). *Ortodoks İkonaları*. İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Alpatov, M.V. (1984). *Early Russian Icon Painting*. Moscow.
- Barut, F. (2012). *Bizans Dönemi Kapadokya Kiliseleri Duvar Resimlerinde Koimesis (Meryem'in Uykusu) Tasvirleri, Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara*.
- Başgeçmez, Ş. (1989). *İkonalar*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Bekeneva, N. (2011). *The Collection of The Tretyakov Gallery*. Moskova: Skanrus Publishing House.
- Bouras, L. (1991). Templon. *The Oxford Dictionary of Byzantium* (c. 3, s. 2023-2024). New York: Oxford University Press.
- Bouras, L. ve Kazhdan, A. (1991). Proskynetaria. *The Oxford Dictionary of Byzantium* (c. 3, s. 1739). Oxford: Oxford University Press.
- Carr, A. W. (1991). Deesis *The Oxford Dictionary of Byzantium* (c. 1, s. 599-600). New York: Oxford University Press.
- Carr, A. W. ve Kazhdan, A. (1991). Protoevangelion in James. *The Oxford Dictionary of Byzantium* (c. 3, s. 1744-45). New York: Oxford University Press.
- Carr, A. W., Irmischer, J. (1991). Peter. *The Oxford Dictionary of Byzantium* (c. 2, s. 1636-1637). New York: Oxford University Press.

- Carr, A. W., Irmischer, J., Kazhdan, A. (1991). Andrew. *The Oxford Dictionary of Byzantium* (c. 1, s. 92). New York: Oxford University Press.
- Carr, A. W., Irmischer, J., Kazhdan, A. (1991). John, Apostle and Saint. *The Oxford Dictionary of Byzantium* (c. 2, s. 1043). New York: Oxford University Press.
- Carr, A. W., Irmischer, J., Kazhdan, A. (1991). Matthew. *The Oxford Dictionary of Byzantium* (c. 2, s.1315-1316). New York: Oxford University Press.
- Carr, A. W., Irmischer, J., Kazhdan, A. (1991). Thomas. *The Oxford Dictionary of Byzantium* (c. 3, s. 2076). New York: Oxford University Press.
- Carr, A. W., Irmischer, J., Kazhdan, A. ve Taft, R.F. (1991). John the Baptist. *The Oxford Dictionary of Byzantium* (c. 2, s. 1068-1069). New York: Oxford University Press.
- Cartlidge, D. R. ve Elliot, J. K. (2001). *Art and the the Christian Apocrypha*. London and New York: Routledge Taylor & Francis Group.
- Chadzidakis, N. (2016). Konstantinopolis'in İkonaları. A. Pralong (Ed.). *Bizans Yapılar, Meydanlar, Yaşamlar*. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Clarke, M. (2010). Encaustic. *Oxford Concise Dictionary of Art Terms*. (s. 90-91). New York: Oxford University Press
- Clarke, M. (2010). Niello. *Oxford Concise Dictionary of Art Terms*. (s. 170-171). New York: Oxford University Press.
- Clarke, M. (2010). Tempera. *Concise Dictionary of Art Terms*. (s. 243-244). New York: Oxford University Press.
- Clarke, M. (2010). *Oxford Concise Dictionary of Art Terms*. New York: Oxford

University Press.

Cormack, R. (2007). *Icons*. London: British Museum Press.

Cömert, B. *Mitoloji ve İkonografi*. Ankara: De Ki Basım Yayım Ltd.

Cross, F.L. (Ed.). (1997). John, St. Apostle. *The Oxford Dictionary of the Christian Church* (s. 880). New York: Oxford University Press.

Darvill, T. (2008). *Oxford Concise Dictionary of Archaeology*. New York: Oxford University Press.

Demirci, K. (2007). Ortodoksluk. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. (c. 33, s. 409-413). Erişim: 12 Ocak 2018, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ortodoksluk>

Didron, A. N. (1907). *Christian Iconography; The History of Christian Art in The Middle Ages*. London: George Bell And Sons.

Dualı, Ş. M. (2013). Rus Ortodoks Kilisesi'nin Siyasi Tarihi [Elektronik Sürüm]. *Milel ve Nihal*, 10 (2), 63-94.

Eröz, M. (1962). Türkiye'de İslav Muhacirleri ve Kazaklar Etrafında Bazı Kaynaklar [Elektronik Sürüm]. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 18(3), 22-43.

Evseyeva, L. (2011). Moscow Icons of the 14th-17th Centuries; Tver Icons of the 13th-17th Centuries. A. Rodina (Ed.). *The Russian Icon* (s. 74-216). St. Petersburg: P-2 Art Publishers.

Fındıkoğlu, F. Z. (1963). Türkiye'den Rusya ve Amerika'ya Göç Eden İslav Muhacirleri [Elektronik Sürüm]. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 0(4), 36-92.

- Florensky, P. (1996). *Iconostasis*. (O. Andrejev ve D. Sheehan, Çev.).
Crestwood, NY: St. Vladimir's Seminary Press.
- Forest, J. (2008). *Praying With Icons*. New York: Orbis Books.
- Gerhard, H. P. (1971). *Icons*. New York: Harper&Row Publishers, Inc.
- Grabar, A. (1968). *Christian Art The Arts of Mankind*. (A. Malraux ve G. Salles, Ed.). New York: Odyssey Press.
- Grabar, A. (1980). *Christian Iconography: A Study of Its Origins*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Haustein-Bartsch, E. (2008). *Icons*. Köln: Taschen GmbH.
- Herrin, J. (2015). *Unrivalled Influence: Women and Empire in Byzantium*
Paperback. Princeton: Princeton University Press.
- Johnstone, P. (1967). *The Byzantine Tradition in Church Embroidery*. London:
Alex Tiranti.
- Kachalova, I. (2015). *The Moscow Kremlin the Dormition Cathedral*. Moscow:
Publishing House Art Volkhnka.
- Kaiser, D. H. (2011). Icons and Private Devotion Among Eighteenth-Century
Moscow Townsfolk. *Journal of Social History*, 45, 125-147. Erişim: 31 Ekim
2020, <https://www.jstor.org/stable/41678820>.
- Kaiser, D.H. (2011). Icons and Private Devotion Among Eighteenth-Century
Moscow Townsfolk. *Journal of Social History*, 45 (1), 125-147.
- Kalavrezou, I. (1990). Images of the Mother: When the Virgin Mary Became
"Meter Theou". *Dumbarton Oaks Papers*, 44, 165-172.

- Karaca, Zafer. (1995). *İstanbul' da Osmanlı Dönemi Rum Kiliseleri*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kazhdan, A. ve Ševčenko, N. P. (1991). Nicholas of Myra. *The Oxford Dictionary of Byzantium* (c. 2, s. 1469-1470). New York: Oxford University Press.
- Kazhdan, A. ve Ševčenko, N. P. (1991). Paraskeve the Elder, *The Oxford Dictionary of Byzantium* (c. 3, s. 1586). New York: Oxford University Press.
- Kenna, M. E. (1985). Icons in Theory and Practice: An Orthodox Christian Example. *History of Religions*, 24, 345-368.
- Kırımlı, H. (2012). *Türkiye'deki Kırım Tatar ve Nogay Köy Yerleşimleri*. Ankara: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Kirchner, W. (1955). *History of Russia*. New York: Barnes&Noble Books.
- Kitabı Mukaddes Eski ve Yeni Ahit*. (2012). İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi.
- Kitzinger, E. (1954). The Cult of Images in the Age before Iconoclasm. *Dumbarton Oaks Papers*, 8, 83-150. Erişim: 18 Eylül 2020, <https://www.jstor.org/stable/pdf/1291064.pdf>
- Kleimola, A. (2006). The Icon as Open Book: Reflections of North Russian Culture. *Russian History* (c. 33, s. 407-427). Erişim: 08 Haziran 2020, <https://www.jstore.org//stable/24664451>
- Kondakov, N. P. (1927). *The Russian Icon*. Oxford: Clarendon Press.
- Kondakow, N. P. (2008). *Ikonen*. New York: Parkstone Press International.
- Krasilin, M. (2005). Russian Icons of the 18th to Early 20th Century. (K. Cook, Çev.). *A History of Icon Painting* (s. 209-230). United Kingdom: Orthodox Christian Books Ltd.

- Laurina, V. (2011). Novgorod Icons of the 12th-17th Centuries. A. Rodina (Ed.).
The Russian Icon (s.30-51). St. Petersburg: P-2 Art Publishers.
- Lazarev, V. N. (1976). *Novgorodian Icon Painting*. Moscow: Moscow Iskusstvo Publishers.
- Mango, C. (2007). *Bizans Yeni Roma İmparatorluğu*. (G.Çağalı Güven, Çev.).
İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Mango, C. ve Scott, R. (1997). *The Chronicle of Theophanes Confessor
Byzantine and Near Eastern History AD 284-813*. New York: Oxford University Press Inc.
- Marks, R. (2012). Russian Icons Through British Eyes, c. 1830-1930. Cross, A.
(Ed.). *A People Passing Rude* (s. 69-88). Erişim: 08 Haziran 2020,
<https://www.jstor.org/stable/j.ctt5vjks8.8>
- Mathews, T. F. (1998). *The Art of Byzantium: Between Antiquity and the
Renaissance*. London: Calmann and King Ltd.
- Misijuk, T. (2017). The Multilayer Composition of an Iconostasis. *Rocznik Teologii
Katolickiej, XVI* (3), 221-236. Erişim: 12 Ağustos 2020,
https://repozytorium.uwb.edu.pl/jspui/bitstream/11320/6211/1/RTK_16_3_2017_T_Misijuk_The_multilayer_composition_of_an_iconostasis.pdf
- Miller, R. J. (Ed.). (1994). *The Complete Gospels Annotated Scholars Version*.
Sonoma. California: Polebridge Press.
- Millet, G. (1916). *Recherches sur l'Iconographie de l'Évangile*. Paris.
- Milner-Gulland, R. (1997). *The Russians: The People of Europe*. Oxford:
Blackwell Publishers Ltd.

- Milner-Gulland, R. (Ed. ve Çev.) (2002). Editor's Foreword. (O. Tarasov). *Icon and Devotion Sacred Spaces in Imperial Russia* (s. 9-21). London: Reaktion Books Ltd.
- Murray, P., Murray, L. ve Jones T. D. (2014). Deesis. *Oxford Dictionary of Christian Art & Architecture* (s.146). Oxford: Oxford University Press.
- Murray, P., Murray, L. ve Jones, T. D. (2014). Icon, Iconoclasm. *Oxford Dictionary Of Christian Art & Architecture* (s. 266). Oxford: Oxford University Press.
- Murray, P., Murray, L. ve Jones, T. D. (2014). Proskynesis. *Oxford Dictionary Of Christian Art & Architecture* (s. 475). Oxford: Oxford University Press.
- Murray, P., Murray, L. ve Jones T. D. (2014). *Oxford Dictionary of Christian Art & Architecture*. Oxford: Oxford University Press.
- Nersesian, L. (2019). *Icons Masterpieces of the Tretyakov Gallery* (D. Fedosov Çev.). Moscow: State Tretyakov Gallery.
- Nicolle, D., Haldon, J. ve Turnbull, S. (2010). *Konstantinopolis'in Düşüşü- Osmanlıların Bizans'ı Fethi*. İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Tarasov, O. (2002). *Icon and Devotion Sacred Spaces in Imperial Russia*. (R. Milner-Gulland, Ed. ve Çev.). London: Reaktion Books Ltd.
- Onasch, K., Schnieper, A. (1997). *Icons The Fascination and The Realty* (D. G. Conklin, Çev.). New York: Riverside Book Company, Inc.
- Ostrogorsky, G. (1999). *Bizans Devleti Tarihi* (F. Işıltan, Çev.). Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Ouspensky, L. (1992). *Theology of the Icon*. (c. 1- 2). New York: St. Vladimir

Seminary Press.

Ouspensky, L. ve Lossky, V. (1982). *The Meaning of Icons*. New York: St.

Vladimir Seminary Press. Erişim: 03 Şubat 2020,
<https://archive.org/details/meaningoficons0000ousp/page/64/mode/2up>

Öncü, İ. (2010). *Bizans İmparatorluğu'nda İkonoklast Dönem (726/730-843)*,

Konstantinopolis ve Yakın Çevresindeki Etkileri, Yüksek Lisans Tezi,
Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Pentcheva, B. V. (2010). Epigram on Icons. L. James, (Ed.). *Art and Text in*

Byzantine Culture (s. 120-138). New York: Cambridge University Press.

Podskalsky, G. ve Stichel, R. (1991). Icons. *The Oxford Dictionary of Byzantium*

(c. 2, s. 977-978). New York: Oxford University Press.

Popova, O. (2005). Byzantine Icons of the 6th to 15th Centuries. A. Zacchaeus

(Ed.). *A History of Icon Painting*. (s. 41-94). Moscow: "Grand-Holding"
Publishers.

Quenot, M. (2002). *The Icon: Window on the Kingdom*. (A Carthusian Monk,

Çev.). Crestwood, New York: St. Vladimir's Seminary Press.

Rodnikova, I. (2011). Pskov Icons of the 13th-16th Centuries. A. Rodina (Ed.). *The*

Russian Icon (s. 52-73). St. Petersburg: P-2 Art Publishers.

Romanenko, A. (2001). *The Moscow Kremlin The Patriarch's Palace*. Moscow:

The State Historical and Cultural Museum-Reserve "Moscow Kremlin", Art-
Courier.

Ryan-Smolín, W. (1993). Kremlin Gold: The Art of the Orthodox Church. *Irish Arts*

Review Yearbook, 9, 208-216. Erişim: 08 Haziran 2020,
<https://www.jstor.org/stable/20492738>

- Sahas, D. J. (1988). *Icon and Logos: Sources in Eight – Century Iconoclasm*. Toronto: University Of Toronto Press.
- Salmond, W. (1996). The Art of Oklad. *The Post*, 3(2), 5-16. Hillwood Museum.
Erişim: 03 Eylül 2020, https://digitalcommons.chapman.edu/art_articles/82/
- Sarıkcıoğlu, E. (2009). *Diğer İnciller (Apokrif İnciller) (Yeni Bulunan Belgeler İlave Edilerek Güncellenmiş Metinler ve Tarihi Bilgiler)*. Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Schiller, G. (1971). *Iconography of Christian Art I-II*, London.
- Ševčenko, N. P. (1991). Christ. *The Oxford Dictionary of Byzantium* (c. 1, s. 434-439). New York: Oxford University Press.
- Ševčenko, N. P. (1991). Mandyllion. *The Oxford Dictionary of Byzantium* (c. 2, s. 1282-1283). New York: Oxford University Press.
- Ševčenko, N. P. (1991). Virgin Mary. *The Oxford Dictionary of Byzantium* (c. 3, s. 2173-2176). New York: Oxford University Press.
- Ševčenko, N.P. (1991). Christ: Types of Christ. *The Oxford Dictionary of Byzantium* (c. 1, s. 438). New York: Oxford University Press.
- Ševčenko, N.P. (1991). Virgin Hodegetria. *The Oxford Dictionary of Byzantium* (c.3, s. 2171-2173). New York: Oxford University Press.
- Smirnova, E. (2005). Mediaeval Russian Icons. 11th-17th cent. *A History of Icon Painting*. (K. Cook, Çev.). (s.119-164). Moscow: "Grand-Holding" Publishers.
- Smirnowa, E. (1989). *Moskauer Ikonen des 14. Bis Jahrhunderts*, Leningrad: Aurora- Kunstverlag.

- Solovyova, I. (2011). History of the Russian Icon and Its Role in Russian Life. A. Rodina (Ed.). *The Russian Icon* (s. 1-29). St. Petersburg: P-2 Art Publishers.
- Somuncuoğlu, S. (2004). *Don Kazakları*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Spitzing, G. (1989). *Lexikon Byzantinisch-Christlicher Symbole*. Köln: Eugen Diederichs.
- Strezova, A. (2014). The Fresco of the Anastasis in the Chora Church. *The Appearance of New Iconographic Trends in Byzantine and Slavic Lands in the 14th and 15th Centuries, 131-172*. Canberra: ANU Press.
- Stuart, J. (1975). *Ikons*. London: Faber and Faber.
- Taft, R. ve Carr, A. (1991). Dormition. *The Oxford Dictionary of Byzantium*, (c. 1, s. 651-653). New York: Oxford University Press.
- Talbot, A. M. (1991). Catherine, Monastery of Saint. *The Oxford Dictionary of Byzantium* (c. 1, s. 392). New York: Oxford University Press.
- Talbot-Rice, T. (1963). *Russian Icons*. London: Paul Hamlyn Limited.
- Talbot-Rice, T. (1993). *Icons: Art and Devotion*. London: Bracken Books.
- Tradigo, A. (2006). *Icons and Saints of The Eastern Orthodox Church*. (S. Sartarelli, Çev.). Los Angeles: The J. Paul Getty Museum.
- Tregulova, Z. (Dir. Gen.) (2019). *Icons Masterpieces of the Tretyakov Gallery*. Moscow: State Tretyakov Gallery.
- Uluslan, A. (2010). *Rus Ortodoksisi ve Rus Devlet Yapılanması 10. – 12. Yüzyıllar*, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Uluslan, A. (2010). *Rus Ortodoksisi ve Rus Devlet Yapılanması 10.- 12.Yüzyıllar*,

Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Vassilaki, M. (Ed.). (2000). *Mother of God: Representations of the Virgin in Byzantine Art*. Milan and Athens: Benaki Museum.

Vassilaki, M. (Ed.). (2005). *Images of the Mother of God: Perceptions of the Theotokos in Byzantium*. London: Routledge.

Vlasova, T. (2015). *The Moscow Kremlin The Archangel Cathedral*. Moscow: Publishing House Art Volkhonka.

Voiskounski, N. (Ed.). (2011). *The Icon Collection in the Tretyakov Gallery*. Moscow: ScanRus Publishing House.

Walter, L. (1901). *Christian Art and Archeology being a Handbook to The Monuments of The Early Church*. New York, London: The Macmillan Company.

Weitzmann, K. (1966). *A Treasury of Icons*. New York: Harry N. Abrams, Incorporated.

Weitzmann, K. (1968). *Icons From South Eastern Europe and Sinai*. London: Zeno Booksellers & Publishers.

Yılmaz, N. (1993). *Ayasofya Müzesindeki İkonalar Kataloğu*. (I-II) Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Elektronik Kaynakça:

https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-0605-1 Erişim: 03 Mart 2016

https://britishmuseum.org/collection/object/H_1895-1224-1 Erişim: 03 Mayıs 2016

https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-0605-17 Erişim: 03 Mayıs 2016

https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-0605-20 Erişim: 03 Mayıs 2016

https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-0605-3 Erişim: 03 Mayıs 2016

https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-0605-34 Erişim: 03 Mayıs 2016

https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-0605-36 Erişim: 03 Mayıs 2016

https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-0605-8 Erişim: 03 Mayıs 2016

https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-1105-5 Erişim: 03 Mayıs 2016

https://www.britishmuseum.org/research/publications/online_research_catalogues Erişim: 03 Mayıs 2016

<http://www.metmuseum.org/collection/the-collection-online> Erişim: 05 Mayıs 2016

<http://www.benaki.gr/eMP-Collection> Erişim: 08 Mayıs 2016

http://www.wga.hu/html_m/m/master Erişim: 09 Mayıs 2016

<http://digitalcollections.lib.washington.edu/cdm> Erişim: 12 Mayıs 2016

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:St._Panteleimon%27s_Church,_Nerezi_20.JPG Erişim: 02 Ekim 2018

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:St._Panteleimon%27s_Church,_Nerezi_20.JPG Erişim: 02 Ekim 2018

<http://www.thebyzantinelegacy.com/pala> Erişim: 22 Ekim 2018

<https://www.bing.com/images> Erişim: 22 Ekim 2018

<https://livejournal.com> Erişim: 30 Ekim 2018

<https://www.louvre.fr/en/oeuvre-notices/christ-and-abbot-mena> Erişim: 30 Ekim 2018

<http://kariye.muze.gov.tr/tr/muze/eserler/dis-narteks-mozaikleri/parekklesion>
Erişim: 03 Kasım 2018

<http://kariye.muze.gov.tr/tr/muze/eserler/naostaki-mozaikli-sahneler/meryemin-olumu-koimesis> Erişim: 03 Kasım 2018

<http://www.monumentaserbica.com> Erişim: 05 Kasım 2018

<http://www.byzantinemuseum.gr/en/collections/icons> Erişim: 08 Kasım 2018

<https://george-lemmas-photographer.gr> Erişim: 27 Aralık 2018

<https://www.kutsalkitap.org/online-tevrat-oku/> Erişim: 20 Ocak 2018

<https://incil.info> Erişim: 03 şubat 2020

<https://kutsalkitap.info.tr> Erişim: 03 şubat 2020

https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1983-0402-3_1 Erişim: 15 şubat 2020

http://www.vatican.va/various/basiliche/sm_maggiore/en/storia/cappella_borghese.htm Erişim: 15 şubat 2020

<https://assumption-cathedral.kreml.ru/en-Ur/interior/view/> Erişim: 20 şubat 2020

https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1895-1224-1 Erişim: 21 şubat 2020

https://www.icon-art.info/masterpiece.php?lng=ru&mst_id=5117 Erişim: 21 Şubat 2020

https://www.icon-art.info/masterpiece.php?lng=ru&mst_id=4314 Erişim: 21 Şubat 2020

https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-0605-8 Erişim: 22 Şubat 2020

https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-0605-9 Erişim: 22 Şubat 2020

<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/437554> Erişim: 01 Mart 2020

<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/479796> Erişim: 01 Mart 2020

https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-0605-17 Erişim: 04 Mart 2020

https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-1105-13 Erişim: 05 Mart 2020

https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-0605-20 Erişim: 05 Mart 2020

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Anastasis_fresco,_Chora_Church,_Istanbul.jpg Erişim: 10 Mart 2020

<http://press-files.anu.edu.au/downloads/press/p291911/pdf/4.-The-Fresco-of-the-Anastasis-in-the-Chora-Church.pdf> Erişim: 12 Mart 2020

<https://www.metmuseum.org/art/collection/search/437569> Erişim: 12 Mart 2020

https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-0605-4 Erişim: 14 Mart 2020

https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-1104-3 Erişim: 14 Mart 2020

https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1926-1115-1 Erişim: 16 Mart 2020

https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1986-1201-1 Erişim: 12 Ekim 2020

https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-0605-20 Erişim: 12 Ekim 2020

https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1998-1104-2 Erişim: 12 Ekim 2020

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:MadridSkylitzesDaughtersOfTheodoraFol44v.jpg> Erişim: 20 Ekim 2020

<https://archive.org> Erişim: 20 Aralık 2020

<https://islamansiklopedisi.org.tr/konsil> Erişim: 20 Aralık 2020

<https://sozluk.gov.tr/> Erişim: 20 Aralık 2020

https://www.britishmuseum.org/collection/object/H_1986-0603-1 Erişim: 21 Aralık 2020

<https://annunciation-cathedral.kreml.ru/en-US/exposure/view/prazdnichnyy-ryad-ikonostasa-blagoveshchenskogo-sobora/#mobile-jump> Erişim: 22 Aralık 2020

<http://www.museumofrussianicons.org/wp> Erişim: 22 Aralık 2020

EK 1. SÖZLÜK

Apokrif: Kilise tarafından kabul edilmeyen dini kitap.

Anastasis (Yunanca: Diriliş): İsa'nın öldükten sonra kendisinden önce ölen ve Araf'ta kalan kutsal kişileri kurtarmasını tasvir eden sahne. Genellikle merkezde mandorla içinde İsa, sağında ve solunda Adem ile Havva ile birlikte görülür.

Akathist: Meryem'e övgü dolu bir Ortodoks ilahisi.

Arşimandirit: Manastır veya manastır grubu üzerinde yetki verilen bir manastır rahibi.

Deesis (Yunanca: Şefaht): Meryem ve Vaftizci Yahya'nın İsa'ya yalvaran figürlerinin yanında insanlık için araya giren başmelekler ve azizlerle birlikte ortada İsa'nın tahtta oturduğunu gösteren bir kompozisyon.

Diakon (Diyakoz): Baş rahibe yardımcı olan dini görevli.

Dodekaorton: Ortodoks Kilisesi'nde belirlenmiş on iki liturjik bayram tasviri.

Eleusa (Yunanca: Merhametli): Meryem'in yanağının Çocuk İsa'nın yüzüne dokunduğu, böylece Enkarnasyon fikrini göksel ve dünyevi dünyaların birliği olarak simgeleyen Meryem ve Çocuk İsa kompozisyonu.

Enkaustik: Boya ve pigmentlerin sıcak balmumu ile karıştırılmasıyla elde edilen boyama tekniği.

Etimasia (Yunanca: Hazırlanmış): Kralların Kralı İsa'nın ikinci gelişi için hazırlanan Kutsal Sunak'ın üzerinde bir İncil ve Haç ve inen bir güvercin tasviri.

Eikon: Değişik malzeme ve teknik kullanılarak, anıtsal veya taşınabilir boyutlarda yapılmış, kutsal kişilerin tasvirleri.

Gesso: Tutkal sürülmüş, bir parça keten veya başka bir kumaşla kaplanmış ahşap bir panele uygulanan tutkal veya jelatinli tebeşir, alçı ve kaymaktaşı karışımı.

Himation: Khitonun üstüne, sağ omuzu açıkta bırakarak giyilen, genellikle yün ya da ketenden yapılan dış giysi.

Hodegetria (Yunanca: Yol Gösteren): Meryem'in İsa'yı tuttuğu ve sağ eliyle O'na işaret ettiği tipoloji.

İkonostasis: Kiliselerde naosu bemaadan ayıran, ikonaları taşıyan panel.

Kast: İkonalarda kullanılan metal kaplamalarda montür içine değerli, yarı değerli taş konulan yapım tekniği.

Khiton: Doğu Roma İmparatorluğu'nda, askerlerin ya da sivillerin giydiği giysi, tunik.

Koimesis: Meryem'in Ölümü Ortodoks Kilisesi'nde "uykuya dalma". 15 Ağustos'ta kutlanır. Meryem'in bedeni, havarilerle çevrili bir yatağın üzerinde yatarken tasvir edilmiştir.

Kovcheg: Ahşap ikonalarda resmin yapılacağı panelin orta bölümü oyularak yapılan zemin düzenlemesidir.

Koruna (Latince: Corona): İkonalarda özellikle Meryem figürlerinde bulunan metal kaplama taç.

Krasnyi Ugol: Rusların "güzel köşe" olarak adlandırdığı, evin en iyi ve en görünür yeri.

Liturji (Yunanca: Ayin, ibadet): Kilisede yapılan ayin ve ibadetler.

Mandorla (İtalyanca: Badem): Genellikle badem şeklinde ışık halkası, İsa figürünün etrafına yerleştirilir, nadiren Meryem'in etrafında da görülebilir.

Mandylion (İnsan Eliyle Yapılmamış): İsa'nın mucizevi özelliklerini içeren efsanesine dayanan, bir mendilin üstündeki İsa'nın yüzünü tasvir eden ikona tipi.

Maphorion: Başı ve omuzları örten giysi.

Mappa: Ketenden dokunan havlu, mendil veya peçete.

Metropolit: Başkent piskoposu; patriğin altında ve bir başpiskoposun üstünde yer alır.

Niello: Genellikle altın veya gümüşle karıştırılmış alaşım ile yapılan bezemeler.

Oklad: İkonaların üstüne yerleştirilen metal kaplama parça.

Omophorion: Piskoposlar tarafından giyilen kumaş şeridi, atkı ("İyi Çoban" tarafından kullanılan, kayıp koyunun sembolü olarak yumuşak yünden yapılmıştır).

Ökaristi: Bizans liturjisinde ana ayin, ekmek-şarap ayini.

Pantokrator: İsa'nın tipolojilerinden biri, sağ eli kutsamayla kaldırılmış ve sol elinde İncil'i tutmaktadır.

Paten: Ökaristi ayininde kullanılan düz tabak.

Patrik: Doğu Kiliselerinde diğer piskoposları yöneten piskoposa verilen ünvan. Başlangıçta piskoposluğun önde gelen ve saygın üyelerini belirtmek için kullanılmıştır. 6. yüzyılda "patrik" unvanı, özellikle beş büyük devletin görevlilerine uygulanarak kesin kanonik anlamını kazanmıştır.

Piskopos: Kiliseye bağlı en yüksek seviyedeki din adamı.

Podest: Platform, kaide.

Proskynesis: Saygı ile eğilmek, diz çökmek

Proskynetaria: İkonaların yerleştirildiği ahşap veya taş nesne.

Stikharion: Uzun beyaz tunik.

Suppedaneum: Haçın altında ayak desteği için bulunan platform.

Tempera: Yumurta sarısının, su ile seyreltilip renklerin de eklenerek yapıldığı boyama tekniği. Avrupa'da Orta Çağ'da yaygın olarak kullanılan bu teknik, 16. yüzyıldan sonra Batı'da kullanılmamıştır.

Theotokos: Meryem'in sıfatlarından biri. Efes'te toplanan III. Ekümenik Konsil'de (431), Meryem'in Tanrı Doğuran (Theotokos) olduğu kabul edilmiştir.

Tsata: İkonalarda figürlerin boynunda bulunan hilal şeklinde metal kaplama kısım.

Vita: Azizlerin yaşamlarını konu alan eserler.

